

พระธรรมปิฎก ภาณุทิพย์

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ห้องขจร
959.35
ป247

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๐

เรื่อง เมืองนครจำปาศักดิ์

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

หม่อมเจ้าหญิงคยองท่า ปราโมช

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

คำนำ

พ.ต.อ. พระพิณชนคดี เถระม.ร.ว. บุญรับ พิณชนคดี จะใคร่
ได้นำหนังสือสำหรับพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิง
คยองท่า ปราโมช ผู้เป็นบ้า ได้ขอให้กรมศิลปากรช่วยจัดทำให้ดังเรื่อง
หนึ่ง แต่ต้องการหนังสือเรื่องซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ความรู้ทาง
ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับดินแดนภาคอีสาน กรมศิลปากรจึงจัดเรื่องที่
พิมพ์ขึ้น รวมเป็นประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๐ ให้พิมพ์ตาม
ประสงค์

ประชุมพงศาวดาร เป็นหนังสือรวบรวมเรื่องที่เกี่ยวกับ
พงศาวดารและตำนานต่าง ๆ ในภาษาไทย ที่พิมพ์แต่ก่อน ก็ยังไม่ได้
พิมพ์กัน บางเรื่องยาว ซึ่งควรพิมพ์เฉพาะเรื่อง บางเรื่องมีขนาด
สั้น ก็เอามารวมพิมพ์ไว้ในเล่มเดียวกันกัน ทั้งนี้เพื่อให้บรรดา
ผู้ศึกษาจะได้มีโอกาสพบเห็น ทำการค้นคว้าเรื่องทางประวัติศาสตร์
ได้สะดวก เรื่องที่รวบรวมอยู่ในชุดหนังสือประชุมพงศาวดาร ไม่มี
กำหนดว่าภาค หรือเรียบเรียงเรื่องเป็นลำดับอย่างไร แต่แต่ละหา
เรื่องอันเนื่องด้วยพงศาวดารได้พอรวบรวม ถ้ามีผู้ศรัทธาว่าจะสร้าง
ก็พิมพ์เป็นภาค ๆ ลำดับไป หนังสือประชุมพงศาวดารจึงมีขนาดต่าง ๆ
กัน แต่แต่ละเล่มรวบรวมได้ และตามขนาดที่ผู้ศรัทธา ในประชุม
พงศาวดาร ภาคที่ ๗๐ เล่มนี้ มีเรื่องที่พิมพ์ได้ คือ:-

๓. พงศาวดารนครจำปาศักดิ์ ฉบับพระยามหาอำมาตย์ ฯ
เรียบเรียงทูตเกล้า ฯ ถวายในรัชกาลที่ ๕

๔. พงศาวดารนครจำปาศักดิ์ ฉบับหม่อมอมรวงศ์วิจิตร
(ม.ร.ว. ปฐม ภูมิกณเฑียร) เรียบเรียง เคยพิมพ์อยู่ในหนังสือเทศาภิบาล

๕. ตำนานเมืองจำปาศักดิ์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานพระพุทธ-
บุษยรัตน์ ฉบับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ และเจ้าราชวงศ์เมืองนคร-
จำปาศักดิ์ เรียบเรียง

๖. เรื่องขุนบรม นายสุต ศรีสุมวงศ์ เจ้าหน้าที่ในหอสมุด
แห่งชาติถอดจากต้นฉบับเดิมในใบลาน

๗. พงศาวดารเมืองยโสธร (เดิมนั้นเป็นอำเภอขึ้นจังหวัด
อุบล ฯ)

๘. ตำนานเมืองทรายฟอง ถอดจากฉบับเดิมเป็นใบลาน
(เมืองทรายฟอง เป็นเมืองร้างอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงใต้เมือง
เวียงจันทน์ลงมา แต่อยู่เหนือจังหวัดหนองคาย)

๙. ตำนานเมืองพวน ๒ ฉบับ (เป็นเค้าโครงอยู่ทางตะวันออก
ของเวียงจันทน์ มีเมืองเชียงขวาง เชียงคำ เป็นต้น)

๑๐. พงศาวดารย่อเวียงจันทน์ ๒ ฉบับ (เป็นชนิดปุมไทร
มีประโยชน์ในการสอบค้นศักราชเหตุการณ์)

๑๑. เรื่องสร้างวัดพระแก้วศรีเชียงใหม่ (บ้านศรีเชียงใหม่
อยู่ในจังหวัดหนองคาย ตรงข้ามกับเมืองเวียงจันทน์)

๓๐. ประวัติท้าวต๋อง เจ้าเมืองหนองคาย

๓๑. คำให้การพระยาเมืองฮาม เรื่องเมืองเชียงแตง

คำให้การพระกำแพงพดกัณฑ์ เรื่องเมืองเชียงแตง

คำให้การท้าวต๋อง เรื่องเมืองอศบอ

คำให้การพระราชวิตรบริรักษ์ เรื่องเมืองต๋องภู

คำให้การหลวงเทียม ฯ เรื่องเมืองเซต่าเกา

คำให้การเหล่านี้ ได้ดำนามาจากกระทรวงมหาดไทย เมืองที่กล่าวเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับเขตต์แดนนครจำปาศักดิ์ ส่วนมากเป็นเมืองอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงถัดเมืองปากเซออกไป

๓๒. พงศาวดารเมืองนครพนมตั้งเขป ฉบับพระยาจันทร์
โงนคำ

๓๓. คำนานเมืองวังมด

๓๔. พงศาวดารเมืองมดปาโมช

เรื่องทรวบรวมตงมรายชื่อแ่งมาข้างคณ เป็นเรื่องของบ้าน

เมืองทางภาคอีสาน และข้ามไปถึงบ้านเมืองทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงด้วย
เรื่องเหล่านี้และรวมทั้งที่ได้จัดพิมพ์มาแล้วในประชุมพงศาวดารภาคที่

๓, ๔, ๕, ๑๑, และ ๒๒ ย่อมเป็นเครื่องมื่อสำหรับนักศึกษทำการสอบสวน

ค้นคว้าเรื่องราวของชาติทางภาคลุ่มน้ำโขง อันหนึ่งถือประวัติศาสตร์

จะเกิดมีขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยเอกสารอย่างพิมพ์อยู่นี้เป็นหลักฐาน

กรมศิลปากรจึงเชื่อว่า ในการที่ พ. ต. อ. พระพิณจันทน์ และ ม. ร. ว.

บุญรับ พิณจันทน์ ได้จัดพิมพ์ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๐ นั้น

ย่อมอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาไม่น้อย และคงจะยินดีอนุโมทนา
ทั่วกัน

เพื่อให้ทราบว่าดินแดนตอนที่มักกล่าวไว้ในประชุมพงศาวดารภาค
ที่ ๗๐ นั้น มีเรื่องราวมาแต่โบราณอย่างไร จึงจะขอเล่าเป็นดังเขปไว้
ในหนังสือ

แผ่นดินตอนต้องปากแม่น้ำโขง เมื่อราว ๑๖๐๐ ปีที่ล่วงมาแล้ว
เป็นอาณาเขตต์ตอนหนึ่งของอาณาจักรพูนัน ซึ่งขึ้นอย่างจันเรียกว่า
ชื่อจริงของพูนัน จะเรียกว่าอะไร ยังไม่มีหลักฐานให้ทราบได้ ประเทศ
พูนันสมัยมีอำนาจ มีอาณาเขตต์ทางตะวันตกจรดแดนประเทศพม่า
และลงไปถึงแหลมมลายู ทางเหนือข้ามไปถึงภาคอีสานของฝั่ง
แม่น้ำโขง จดแคว้นหลวงพระบาง ทิศใต้จดทะเล เป็นอันว่าประเทศ
พูนันสมัยมีอำนาจ จึงรวมประเทศเขมรและลุ่มน้ำเจ้าพระยาอยู่ด้วย
ทิศตะวันออกจรดเขตต์แดนประเทศญวน ซึ่งในสมัยที่เล่านี้เป็นประเทศ
จัมปาของพวกจาม ครั้นถึง พ.ศ. ๑๐๘๓ โดยประมาณ คือล่วงจาก
ที่เล่ามาข้างต้นราว ๒๐๐ ปี ประเทศพูนันถูกรัฐซึ่งจันเรียกว่า
เจนละ และเป็นเมืองขึ้นของพูนันเป็นกบฏ แย่งเอากรุงของประเทศ
พูนันได้ แค่นั้นมา ประเทศพูนันก็ค่อยเล็กลงและสูญสิ้นชื่อไป จนไม่มี
ใครทราบ นอกจากมีชื่อปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของจีนจดไว้ ส่วน
ประเทศที่จันเรียกว่า เจนละ นั้น ต่อมาได้แก่ประเทศเขมรกับพุกา

ทางลุ่มน้ำโขงตอนเหนือเป็นแคว้นหลวงพระบาง ถัดแคว้น
หลวงพระบางไปทางเหนือและทางตะวันออก เป็นแคว้นสิบสองจุไทย

ซึ่งทางตะวันออกต่อแดนกับแคว้นตังเกี๋ย และทางเหนือต่อแดนกับ
มณฑลยูนนานซึ่งเป็นบ้านเมืองของไทย เดิมอยู่ในตอนใต้ของประเทศ
จีน เขตแดนแคว้นสิบสองจุไทยกว้างขวางมาก เพราะฉะนั้น ในตอนที่
อยู่ใต้เมืองหลวงพระบางไปทางตะวันออก จึงเรียกแยกว่า “เมือง
หัวพันห้าท่งหก” หรือ “หัวพันท่งหก” ส่วนตอนที่อยู่ใต้เมือง
เวียงจันทน์ เรียกว่า เมืองพวน ถัดแดนหัวพันห้าท่งหกแดนเมืองพวน
ออกไป คงเรียกว่า แคว้นสิบสองจุไทย มีเมืองใด เมืองแกลง หรือ
แกลง เป็นต้น ในสมัยโบราณเห็นจะราว ๒๐๐๐ ปีขึ้นไป ได้มีไทย
อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแดนสิบสองจุไทย ส่วนมากเห็นจะได้
กับพวกผู้ไทย ซึ่งเป็นไทยสาขานึ่ง ถ้าย่อยกับพวกไทยช่ง แล้ว
ก็มีไทยอีกสาขานึ่งเรียกในประวัติศาสตร์ว่า ไทยน้อย ยกลงมาตั้งกรุง
ศรีสัตตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว ในที่สุดฝ่ายหนึ่งได้แผ่อำณาเขตลงมา
ใต้ลุ่มน้ำโขง จนจดเขตแดนกับพม่าตอนใต้จังหวัดนครจำปาศักดิ์
เพราะฉะนั้น แผ่นดินในลุ่มน้ำโขง บางตอนจึงมีเรื่องราวเกี่ยวเนื่องกับ
ประเทศกัมพูชาด้วย ในระยะเดียวกับที่ไทยยกลงมาอยู่ในแคว้น
สิบสองจุไทย ญวนซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศจีนเหนือ มณฑล
ยูนนานขึ้นไป ถูกจีนขับบ้านเมืองแตก ต้องหนีวันลงมาใต้จนเข้าแดน
ตังเกี๋ย ก็มาเผชิญเข้ากับพวกจาม ซึ่งเป็นชนชาติในตระกูลชวามะลายู
ปนชาวอินเดียนได้ พวกจามสู้ญวนไม่ได้ หนีวันลงมาใต้เรื่อย แล้ว
ยังถูกเขมรตีเข้าเดิมทางด้านหลังเป็นคึกขนาบ ในที่สุดประเทศจาม
ก็ศูนย์ไป กลายเป็นประเทศญวนในปัจจุบัน

รวมความ พกไทย, ญวน, จาม, เขมร ในแดนเหล่านี้ ครัง
โบราณมีเขตต์แดนติดต่อกันโดยลำดับ จึงย่อมมีเรื่องราวเกี่ยวข้อง
พ้องพานกันทั้งในทางวัฒนธรรมและในทางสงครามด้วยประการฉะนี้

ขออนุโมทนากุศลราชภัฏนิพนธ์านุปทาน ซึ่งนายพันตำรวจเอก
พระพิณชนกต์ และ ม. ร. ถ. บุญรับ พิณชนกต์ พร้อมด้วยญาติมิตร
ได้บำเพ็ญอุทกศกแด่ผู้ซึ่งล่วงลับไปแล้ว และจัดพิมพ์หนังสือประชุม
พงศาวดาร ภาคที่ ๗๐ นี้แจกจ่ายเป็นวิทยาทาน เกื้อกูลแก่ความรู้เป็น
สาธารณประโยชน์ ขอจงสัมฤทธิ์ผล หม่อมเจ้าหญิงคยองท่า ปราโมช
เพื่อประโยชน์สุขในสัมปรายภพ สมดังมโนปณิธานทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๓๗ มีนาคม ๒๔๗๔

หม่อมเจ้าหญิง คอยท่า ปราโมช

ลำดับพระวงศ์

ของ

หม่อมเจ้าหญิงคยองท่า ปราโมช

ทางพระบิดา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้าจอมมารดา อัมภา
มีพระโอรส ธิดา ๖ พระองค์ คือ

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมหมื่นพลบาท (พระองค์เจ้า
กบิฐา ต้นตอก กบิฐา ณอยุธยา)
๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ (พระ-
องค์เจ้าปราโมช ต้นตอกปราโมช ณอยุธยา)
๓. พระองค์เจ้าชาย กรมหลวง
๔. พระองค์เจ้าชาย เกตุร
๕. พระองค์เจ้าหญิง กตยาณี
๖. พระองค์เจ้าหญิง กนิษฐนัยนาวิ

สายทางพระมารดาสืบมาดังนี้

กรมพระราชวังดกานพิมุข (พระวังหลัง)

พระองค์เจ้าทิพยุม หม่อมแหม่ม

มีธิดา ๓ ท่าน คือ

(๒)

๑. หม่อมราชวงศ์ ดวงใจ ปราโมช

๒. หม่อมราชวงศ์ จร อิศรางกูร

๓. หม่อมราชวงศ์ ดาว ปราโมช

กรมขุนวรจักรฯ และ หม่อมราชวงศ์ ดวงใจ ปราโมช มีพระ-
โอรส, พระธิดา ๓๓ องค์

๑. หม่อมเจ้าหญิง ไม่มีนาม

๒. หม่อมเจ้าชาย ไม่มีนาม

๓. หม่อมเจ้าหญิง เม่าพี ปราโมช

๔. หม่อมเจ้าหญิง ฉวีภาค ปราโมช

๕. หม่อมเจ้าหญิง คอยท่า ปราโมช

๖. หม่อมเจ้าชาย จำรูญ ปราโมช

๗. หม่อมเจ้าชาย ไม่มีนาม

๘. หม่อมเจ้าชาย เสด็จยังบัณฑิตย ปราโมช

๙. หม่อมเจ้าหญิง โอษฐอ่อน ปราโมช

๑๐. หม่อมเจ้าหญิง ร่มแข ปราโมช

๑๑. พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าคำรบ

หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า ปราโมช ได้เสด็จเข้าไปอยู่ในพระบรม-
มหาราชวัง กับสมเด็จพระบรมพระยาสุพรรณดิฐราชประยูร ตั้งแต่พระชันษา
ย่าง ๑๖ ปี เข้าไปอยู่ได้ ๕ เดือนด้วยคุณงามความดีของท่าน สมเด็จพระ
บรมพระยาสุพรรณดิฐฯ ได้ทรงมอบให้เป็นหน้าที่ปกแผดไม้ ตั้งเครื่อง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ตลอดจน และเทียบเครื่องคาว

(ค)

ด้วย จนพระชันษาได้ ๓๗ ปี ตรงกับปี ร.ศ. ๓๑๒ ซึ่งเป็นปีที่ท่านได้ทรง
รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้าที่ ๓ ได้รับ
พระราชทานเบี้ยหวัดขึ้นทรงช้างในเถระช้างนอก

ปี ร.ศ. ๓๑๔ สมเด็จพระยาสุรดารัตนราชประยูร ทิวงคต
พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค ได้ทรงมอบ
ให้หม่อมเจ้าหญิงคยองท่า เป็นผู้จัดการจ่ายเงินเครื่องพระศพ และ
ค่าอาหารของข้าทูลละอองธุลีพระบาท

ปี ร.ศ. ๓๑๗ ถวายพระเพลิงกรมพระยาสุรดารัตน ๗ แล้ว
ท่านได้ไปรับราชการทำเครื่องต้นอยู่กับพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธา
สีนันท

ปี ร.ศ. ๓๒๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
สวรรคตแล้ว ท่านยังทรงทำเครื่องพระบรมศพตลอดไปจนถวาย
พระเพลิง

ร.ศ. ๓๒๘ ปลายปี สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี
พระพันปีหลวง ได้ทรงขอร้องให้ไปช่วยทำเครื่องพระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็นผู้ช่วยคุณท้าวราชกิจทำอยู่ ๒ ปี จนถึง
ปี ร.ศ. ๓๓๓ ได้รับพระราชทานตราตติยจุลจอมเกล้าที่ ๒

ปี ร.ศ. ๓๓๒ ได้ทรงเป็นผู้อำนวยการห้องเครื่องต้นทั้งหมด แทน
คุณท้าวราชกิจ และต่อมาได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๓ เข็ม
พระบรมนามาภิไธยชั้น ๑ ประดับเพชร และเข็มเดิมาร. ร. ๖ ชั้น ๒

(๓)

ระหว่างที่ท่านทรงรับราชการอยู่ ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทุกคราว เหตุด้วยพระองค์ท่านมีพระนิศสัยอันค้ำาม และโอบอ้อมอารีทำให้เป็นที่รักใคร่นับถือของบรรดาข้าราชการหัวเมือง ที่มาติดต่อกับพระองค์ท่าน ต่างพากันชมเชยคุณความดีของท่านอยู่เสมอ คราวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ เสด็จไปซ้อมรบเรือม้า ท่านทรงทำเครื่องต้นและรับเลี้ยงอาหารเรือม้าที่ไปซ้อมรบเป็นจำนวนมากทั้งหมด ขณะที่ทรงรับราชการอยู่นั้น ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดทั้งในและนอกปีละ ๓,๐๐๐ บาท และเงินเดือน ๆ ละ ๓๐๐ บาท ต่อมาท่านได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการด้วยโรคภัยเบียดเบียนเมื่อมีจ้อ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ตอนนั้นยังได้ทรงรับเงินปีอยู่ปีละ ๓,๐๐๐ บาท

หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า ปราโมช ทรงเป็นผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้ที่ยามท่านดองดับไปแล้ว ในฐานะที่ท่านทรงเป็นอุบาสิกาในวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันท่านสิ้นนั้นสมเด็จพระสังฆราช ฯ ได้มีการเทศนาถึงคุณความดีของท่านที่ได้มีแก่วัด และแก่พระสงฆ์ซึ่งปรากฏอยู่แก่ท่านผู้ฟังธรรมในวัดนั้นแล้วทุกท่าน ทั้งคณะสังฆวัฑฒน ฯ ได้ทำบุญถวายท่าน ๘ วันครั้งหนึ่ง อุบาสิกาในวัดบวร ฯ ๘ วันครั้งหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราช ฯ ๘ วันครั้งหนึ่ง ท่านได้ทรงสร้างกุฏิคอยท่า ปราโมช ๑ หลังเป็นเงิน ๕,๕๐๐ บาท และทรงบริจาคทรัพย์สร้างเสนาสนะ และถนนในวัดบวร ฯ และถวายนิยภัตต์ประจำเดือนแก่ภิกษุบางรูป ทรงเป็นประมุขของอุบาสิกาในวัดบวรนิเวศ ฯ

(๖)

ส่วนวัดบรมนิวาสได้ทรงสร้างหอเชิวง และเพาะหอเชิวงส่วน
พระองค์ท่านได้ทรงออกเงิน ๘,๐๐๐ บาท และสร้างกุฏิอีกหนึ่งหลัง
ได้เคยทรงสร้างกุฏิที่วัดราชาธิวาส ๑ หลัง ซึ่งภายหลังได้ใช้เป็น
โรงเรียนบาลีสำหรับพระสงฆ์ และได้ทรงสร้างพระพุทธรูปใหญ่ ๑ องค์
บนพระตำหนักเชิวงที่วัดราชาธิวาส และซ่อมศาลาแดงคู่ที่หน้าวัดราชา

วัดเสาชิงช้าของที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นวัดคุณจอมมารดาอำภา
คุณย่าของท่านปฏิสังขรณ์ วัดนี้เมื่อหม่อมเจ้าหญิงคยองท่ายังมี
พระชนม์อยู่ และเมื่อยังอยู่ในราชการท่านเคยทรงทอดกฐินหลายครั้ง
ได้ทรงช่วยปฏิสังขรณ์โบสถ์ สร้างศาลาหน้า และกุฏิ และเคยทรง
สอนหลาน ๆ ว่าวัดนี้เป็นวัดคุณชวดได้ปฏิสังขรณ์ ถ้าต่อไปหลาน
คนใดมีอันจะกินขึ้นควรจะมาทอดกฐินทุกคนจะได้มีความเจริญรุ่งเรือง
ในภายหน้า นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นพระทัยอันดีงามของท่านว่า แม้แต่
สิ่งใดที่เป็นของบรรพบุรุษก็มีได้ทรงดีม แม้ทรงเห็นว่าพระชนม์ของ
ท่านมากแล้ว ก็ยังอุตสาหะทรงสอนหลาน ๆ ไว้ให้ช่วยกันทำนุบำรุง
พระพุทธรูปศาลาต่อพระองค์ท่านอีก

ส่วนตามวัดหัวเมือง ได้ทรงเข้าทำโบสถ์วัดเมืองหลังสวน
๕๐๐ บาท และวัดจันทรนิมิตต์ (เขาพระงาม) จังหวัดสระบุรี ๕๐๐ บาท
เมื่อสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงซ่อมองค์พระปฐมเจดีย์ ท่านก็ได้เข้า
เงินตามเด็กรซ่อมองค์พระปฐม ๑ ช่อ

ทางโรงพยาบาลท่านได้เข้าเงินที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ๓๐๐๐
บาท ได้ทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์แห่งโรงพยาบาลนี้ และเมื่อทรง

(๑)

ทำบุญพระชันษาครบ ๕ รอบก็ได้เข้าเงินตามโรงพยาบาลเท่าพระชนม์ มีวัดรพยาบาล, โรงพยาบาลกลาง, โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อทรงทำบุญ ๘๓ ก็ทรงเข้าตามโรงพยาบาลเหล่านั้นอีกเช่นกัน

อนึ่ง ท่านได้ทรงเป็นบุพพการีแก่หลานทุกคน ไม่ว่ามีหรือจน ได้ทรงช่วยเหลือตามวิหะฐานะ มิได้ทรงดำเอียงเอียง ผู้ใดประพฤติดังทรงยินดีด้วย ถ้าผู้ใดยากจนก็ทรงประทานตามพระกำลังที่พอจะทำได้ ทรงเป็นหลักของสกุลปราโมช ไม่ว่าเจ้านายพี่น้องก็ดี หลานก็ดี ทรงพระเมตตาทั่วถึงกัน ยามใครมีสุขก็ทรงยินดีด้วยน้ำพระทัยอันแท้จริง ยามทุกข์ก็ทรงตั้งสอนด้วยธรรมให้คลายทุกข์ ทรงเป็นผู้อุปการะแก่มรดกญาติเป็นทั้งแก่ผู้น้อย เป็นมิตรที่ดี แม้ยามประชวรนายแพทย์มีพระวรณฺทโรสดได้เคยกล่าววาทานเป็นคนไข้ที่เอาใจหมอด่มาก แม้จะทรงหงุดหงิดเพราะพยาธิ ก็ยังทรงขอให้สันทนนานได้ในเมื่อยามทรงทุเลา ในคราวประชวรหนักคราวนี้ยังได้นมัสการพระสงฆ์มาสดถวายทุกคืน เมื่อเวลาพระสดทานอุตถาห์พะยุงพระองค์ขึ้นนั่งประณมพระหัตถ์ฟังตลอดเวลา จนลุกไม่ได้กับบรรทมประณมพระหัตถ์ฟังโดยดำรงม ท่านเป็นผู้ที่มั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาอันแท้จริง

เมื่อเวลาประชวรก่อนสิ้นพระชนม์ท่านเคยทรงปรารภว่า ถ้าชีวิตยังมีอยู่ จะรวมเงินช่วยบิณฑกัณท์ทางอากาศ การบิณฑกัณท์ทางอากาศนี้รัฐบาลได้แถลงในวิทยุ ท่านทรงฟังวิทยุที่ไรก็ปรารภอยู่เสมอ แต่หากเป็นเวลากำลังประชวร ทั้งยังมีพระทัยเป็นห่วงพวกพี่น้องที่อพยพมาจากอินโดจีนด้วยความสงสาร เคยรับสั่งอยู่เสมอ

(๑)

จะได้จัดการมอบเงินเพื่อประโยชน์แก่องค์การณึ่งนี้ให้สับพระทัย
เมื่อเวลายังมีพระชนม์อยู่ต่อไป

หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า ปราโมช ประชวรด้วยพระโรคชรา
สิ้นชีพตักษัยด้วยพระอาการอันสงบ ในท่ามกลางพระสงฆ์ที่มาเยี่ยม
และหมู่พระญาติมิตร เมื่อวันที่ ๓๓ ธันวาคม ๒๔๗๓ เวลา ๑๖.๕๕ น.
คำนวณพระชันษาได้ ๘๔ บริบูรณ์ เป็นที่วิโยคแก่บรรดาพระญาติ
วงศ์มิตรสหาย และบริวารทั่วกัน

ม. ร. ว. บุญวัย พินิจชนคดี

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ព្រះរាជអាជ្ញាធរ

លេខ ២០ ចរិតកម្ម ព.ស. ២០០០

ស្តី អំពី ការ កំណត់ ចំណុច

ស្តី អំពី ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
ប្រើ ប្រាស់ ប្រកាស ច្បាប់ ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០

និង ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០
និង វិធាន ការ កំណត់ ចំណុច ២០ ឆ្នាំ ប្រចាំ ឆ្នាំ ២០០០

អ. ប.

ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ ฉบับ พระยามหาอำมาตยาธิบดี

ข้าพระพุทธเจ้า พระยามหาอำมาตยาธิบดี ขอพระราชนาน
เรียบเรียงพงศาวดารเมืองนครจำปาศักดิ์ ทดเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
เดิมเมืองนครจำปาศักดิ์นั้น เป็นเมืองจำปานคร มีพระมหา
กษัตริย์ครอบครองบ้านเมืองต่อมาเดิวก็นครวงศ์ตระกูล เดิวยังมี
ท้าวพระยาผู้หนึ่ง มีนามปรากฏว่าท้าวคันทนามครอบครองเมืองจำป
นครต่อไป ครั้นท้าวคันทนามถึงแก่พิราลัย ก็หาผู้เจ้านายที่จะครอบครอง
บ้านเมืองต่อไปไม่ ครั้นภายหลังมา ยังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง มีพระ
นามว่าพระยากำมะทาเป็นเชื้อแซก ยกไพร่พลแซกจากชนไปสร้างเมือง
ที่เมืองจำปานคร แต่พระยากำมะทาสร้างเมืองลงที่ริมฝั่งแม่น้ำของฟาก
ตะวันออกตรงเขาหนองสระแดงไป ที่บนเขาหนองสระนั้นพระยากำมะทา
ก็ไปสร้างปราสาทและเรือนถ้ำมั่งคั่งดีนักแล และถนอมกำแพงแก้วมี
บุญมอยู่ตามเนินเขาแล้วไปด้วยศิลาทั้งสี่ แล้วพระยากำมะทาให้ช่างบัน
รูปของตนไว้ทำด้วยศิลา และแต่งตัวสวมเทริดได้ดังวาดย์เหมือนอย่าง
คนคัมภีร์มั่งคั่งไว้ที่หน้าปราสาทบนเขาหนองสระ รูปนั้นยังปรากฏ
อยู่จนทุกวันนี้ ครั้นพระเจ้ากำมะทาทิถึงแก่พิราลัยเมืองนั้นก็ว่างมาช้านาน
หาผู้กษัตริย์ผู้ใดที่จะปกครองต่อไปไม่ มีแต่บ้านเรือนพวกลาวพวก

ด้วยตั้งเรียงรายอยู่ที่เมืองเก่าริมฝั่งโขงและตามเชิงเขาหนองสระ ว่า
 ยังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่งนามมิได้ปรากฏ ยกพลเข้มรแวกจากชนไป
 สร้างพระนคร ที่เมืองพระเจ้านำมาสร้างอยู่นั้น ครั้นสร้างเมือง
 สำเร็จบริบูรณ์แล้ว จึงขนานนามเมืองใหม่ชื่ออานครกาดจำปากนาค
 บุรีศรี พระเจ้านครกาดจำปากนาคบุรีศรีกับพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดี
 เป็นทางพระราชไมตรีซึ่งกันและกัน ครั้นต่อมาพระเจ้านครกาดจำปาก
 นาคบุรีศรีมีพระราชโอรสองค์หนึ่งซึ่งพอเจริญวัยวุฒินาการ พระเจ้า
 นครกาดจำปากนาคบุรีศรีก็ถึงแก่พิราลัย เจ้าพระยาเสนาพฤธมาตย์
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยพร้อมกัน จึงอัญเชิญพระราชโอรสพระเจ้านครกาดจำปาก
 นาคบุรีศรีขึ้นครองราชสมบัติ ถวายพระนามว่าพระเจ้าสุทนต์ธรรมา
 กีบป้องกันทั่วพระยาประชาราชวรอยู่เย็นเป็นสุขหาอันตรายมิได้ พระ-
 เจ้าสุทนต์ธรรมาธิบดีกับพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดี ก็เป็นทางพระราชไมตรีต่อกัน
 มาเหมือนอย่างแต่ก่อน ครั้นต่อมาพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดีมีพระราช
 ดำเนินมายังพระเจ้าสุทนต์ธรรมาธิบดี มีอริราชไพรียากมากกระทำร้ายแก่กรุง
 กำพูชาธิบดีขอให้พระเจ้าสุทนต์ธรรมาธิบดีเห็นแก่ทางพระราชไมตรี เกณฑ์
 กำลังไปช่วยปราบปรามอริราชศัตรู พระเจ้าสุทนต์ธรรมาธิบดีทราบใน
 พระราชดำรัสแล้ว จึงตั้งให้ทั่วพระยาเกณฑ์ไพร่พลดำณกรรจ์พร้อม
 ไปด้วยช้างม้าเครื่องสรรพศาสตราวุธ ครั้นได้วันมหาพิชัยฤกษ์
 พระเจ้าสุทนต์ธรรมาธิบดีท้าวพระยานายทัพนายกองยกไพร่พลไปถึงกรุงกำ-
 พูชาธิบดี ก็ยกกองทัพเข้าตีข้าศึกซึ่งมาตั้งรบพุ่งกรุงกำพูชาธิบดีแตก
 พ่ายหนีไป แล้วพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดี ก็อัญเชิญพระเจ้าสุทนต์ธรรมา

เข้าพักอยู่ในพระนคร แล้วพระเจ้ากรุงกำแพงฯ ราชบัณฑิตก็จัดตั้งของอันมีค่า ให้พระเจ้าดู่ทศดาราฯ และพระราชทานเสื้อผ้าแก่ท้าวพระยานายทัพ นายกองเมืองนครกาดจำปากนาคบุรีศรีตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อย แล้ว พระเจ้าดู่ทศดาราฯ ก็ลาพระเจ้ากรุงกำแพงฯ ราชบัณฑิตยกไพร่พลกลับมายัง เมืองนครกาดจำปากนาคบุรีศรี

จุลศักราช ๘๘๘ ปีเถาะนพศก พระเจ้าดู่ทศดาราฯ ก็ถึงแก่ พินาศ พระเจ้าดู่ทศดาราฯ หามัโอรสธิดาที่จะสืบวงศ์ตระกูลต่อไปไม่ ก็วางกษัตริย์ที่จะครอบครองเมืองนครกาดจำปากนาคบุรีศรี

จนถึงศักราชได้ ๓๐๐๐ ปีชานดัมฤชศก ยังมีบุรุษผู้หนึ่งเป็นคนตั้งอยู่ในยุคศิธรรมชัฏตรง ถิ่นซึ่งพราหมณ์ประสาราชฏรก็เป็นที่นับถือเคารพยำเกรง จะว่ากล่าวกิจธุระทุกสิ่งได้ก็เด็ดขาด จึงพร้อมกันสมมติขึ้นให้เป็นใหญ่แก่คนทั้งปวง แต่นามหาได้ปรากฏไม่ แต่นั้นมาจะบัญชาการก็เด็ดขาดในราชอาณาเขตแดนนครกาดจำปากนาคบุรีศรี ผู้ครองเมืองนั้นบุตรคนหนึ่ง มีนามว่านางเกา ๆ เจริญขึ้นมา บิดาก็ถึงแก่อดัญญกรรมไป พระยาค้ายาตรพระยาต้องฮาดเด่นาของ บิดานางเกา พร้อมด้วยท้าวเพี้ยใหญ่น้อยรักษากันเมือง

ต่อมาในศักราชได้ ๓๐๐๓ ปีมะเส็งตรีศก เจ้าปางคำบ้านหนองบัวดำภู เดินช้างพดายพั้งหมอกวนพร้อมด้วยท้าวเพี้ยไพร่พลยกลงมาเที่ยวโพนแซกคล้องช้างตามอริยราชบ่ประเทศ ก็ถึงเขตแดนนครกาดจำปากนาคบุรีศรีหยุดพักอาศัยในนครได้หลายวัน เจ้าปางคำเห็นนางเกามีสรีรูปอันงาม เจ้าปางคำพุดจาตอบริกพร้อมด้วย

นางเกาจนม้ครรภี แล้วเจ้าปางคำพร้อมด้วยท้าวเพี้ยไพร่พลข้างค้อ
หมอกว่านยกกตัญญูไปบ้านหนองบัวดำภู อยู่ภายหลังนางเกาครรภีแก่
พอถ้วนทศมาดแล้วจะคดอศบุตรก็มีความเจ็บปวดลำบาก นางเกาจึง
แข่งไว้ว่า ถ้าหญิงคนใดหาผัวมิได้ มีชายมาขอบรกร่วมดังว่าดจนม้
ครรภีดังนี้ ให้หญิงนั้นจัดหากระบือแต่งเครื่องพลัดกรรมบวงสรวงเชื้อ
เมืองทรงเมือง ถ้าผู้ใดไม่ทำตามดังนี้ให้ข้าวในไร่ในนาตายแล้ง แล้ว
นางเกาจึงตั้งให้พระยาจารย์ครพระยาตองฮาด พร้อมด้วยท้าวเพี้ยใหญ่
น้อยทำหนังสือประทับตราประจำครั้งรูปข้างขึ้นแทน ประกาศให้พวก
ด้วยรักษาเขตต์แขวงอาณาเขตตามคำนางเกา จึงเป็นเยี่ยงอย่างมาจนทุก
วันนี้ ครั้นนางเกาคดอศบุตรออกมาเป็นกุมาร นางเกาจึงให้ชื่อบุตร
ว่านางแพง

และเมื่อศักราชได้ ๑๐๐๕ ปีมะแมเบญจศกนั้น ว่ายังมีท่านพระครู
ยอดแก้วอยู่เมืองเวียงจันทน์ ในเวลากลางคืนจำวัดอยู่นิมิตต์ฝันเห็น
ว่า มีครุฑารพลายตัวใหญ่เข้ามาในอารามทำถวายพระวิหารขึ้นไปบนภู
แล้วแทงหอยไตรทำตายลง ข้างจึงจับเอาหนึ่งดีอกด้นเป็นอาหารหมด
ทั้งหีบ พอรุ่งสว่างก็ตกใจตื่นขึ้น แล้วท่านพระครูยอดแก้วก็เล่านิมิตต์
ให้สงฆ์ทั้งปวงฟัง ๆ แล้วก็พากันไปบิณฑบาตร พอเวลาสายพระสงฆ์
กตัญญูมาจากบิณฑบาตรก็เห็นด้ามเณรองค์หนึ่งอายุประมาณ ๑๓-๑๕ ปี
มานั่งอยู่ในอาราม พระสงฆ์ทั้งปวงจึงถามด้ามเณรว่ามาแต่แห่งใด
ด้ามเณรจึงบอกแก่พระสงฆ์ว่ามาแต่กระดิมเมืองพาน ข้าพเจ้าเป็นด้าม-
ศิษย์พระครูดิมของเทียวมาหาที่เจ้าเรือน พระสงฆ์ทั้งปวงจึงไปแจ้ง

ความแก่พระครูยอดแก้ว พระครูยอดแก้วจึงนิมนต์สามเณรขึ้นไปบน
 กุฏิ แล้วพระครูยอดแก้วก็ทำนุบำรุงสามเณรนั้นไว้ แล้วพระครู
 ยอดแก้วก็ให้สามเณรเล่าสดมภ์จนถึงพระปาวนิกข์ สามเณรเล่า
 เรียบแม่นยำจนชำนาญ พระครูยอดแก้วจึงให้สามเณรเล่าต่อคร่าได้
 จนจบ แล้วพระครูยอดแก้วก็บอกหนังสือพระไตรปิฎก ตั้งแต่ธรรม
 บทต้นต้นปลายแฉะเล่าเรียนในพระคัมภีร์ใด ๆ สามเณรก็เล่าเรียน
 ได้หมดสิ้น จึงเอาหนังสือในหีบอยู่ในหอไตรมาให้สามเณร ๆ ก็รอบรู้
 ทุกพระคัมภีร์ไม่มีผู้ใดจะเปรียบได้ กิตติศัพท์โดยนื่องลือถึงพระเจ้า
 เมืองเวียงจันทน์ ๆ ก็ยินดียิ่งใจดีเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงจัดผ้าไตร
 มาถวายขกษอนให้เป็นราชาเจ้า แต่นั้นมาก็ตั้งราชาทั่วไปทั้งอาณาเขตต์
 เมืองเวียงจันทน์ พออายุสามเณรถึง ๒๓ ปีครบอุปสมบทพระเจ้า
 เวียงจันทน์ก็นิมนตร้าราชาให้บวชเป็นภิกษุ ราชาจึงว่าแก่ท่าน
 พระครูยอดแก้วว่าถ้าจะบวชข้าพเจ้าแล้ว ขอให้นิมนต์พระสงฆ์หนึ่งหัตถ
 บาตให้ได้ ๕๐๐ รูป ให้ทำโบสถ์น้ำจึงจะบวช ท่านพระครูก็เข้าไปถวาย
 พระพรแก่พระเจ้าเวียงจันทน์ตามถ้อยคำสามเณร พระเจ้าเวียงจันทน์
 ได้ทราบดังนั้น จึงตั้งให้ท้าวพระยาจัดหาเรือใหญ่มาพ่วงติดกันเข้าแล้ว
 ทำเป็นโบสถ์น้ำ ครั้นถึงวันกำหนดก็แห่สามเณรไปยังโบสถ์น้ำ พระ
 อุปัชฌาย์อนุกรมวาจากับพระสงฆ์อันดับ ๕๐๐ รูป ก็พร้อมกันอุปสม-
 บทสามเณรขึ้นเป็นภิกษุ ขอนิสสัยเสร็จแล้วอนุกรมวาจากะให้อนุ-
 คาสณ์ แะโบสถ์น้ำก็จมลง ทันใดนั้นสงฆ์ทั้งปวงก็ต้องว่ายน้ำขึ้นฝั่งไป
 ใครจ้วงก็เปียกทุกองค์ แต่ภิกษุที่บวชใหม่นั้นไม่เปียก สงฆ์จ้วงก็แห้ง

อยู่ดังซึ่งปวงเห็นแต่อกปากนักอัสจรรยงนัก พระเจ้าเวียงจันทน์ก็ยินดี
 ปรกติ ครั้นได้พระราชทานหนึ่งพระเจ้าเวียงจันทน์ก็จัดหาเครื่องไตรภพ
 บริกษารครบเสร็จแล้ว พร้อมด้วยคณะสงฆ์จึงตั้งพระภิกษุของคณนรณ
 เป็นพระครูให้อยู่วัดโพนเสม็ด คนทั้งหลายจึงเรียกว่าพระครูโพนเสม็ด
 มาจนเท่าทุกวันนี้ แล้วยะครูก็อยู่รักษาวินัยสังฆาภิบาลบริบูรณ์ได้ถึง
 อภิญาฬ้าอัฐมบัตติ ๘ ประการสำเร็จไปด้วยญาณ จะว่าสิ่งใดก็
 แม่นยำด้วยบุญบารมีธรรมโปรดสำเร็จดังใจนึก คนทั้งปวงก็นิยมเป็น
 อันมาก ต่างคนต่างสรรเสริญบุญพระครูโพนเสม็ด พระเจ้าเวียง-
 จันทน์ก็โปรดเป็นอุปฐาก พระเจ้าเวียงจันทน์มีพระราชโอรสพระองค์
 หนึ่ง เรียกว่าเจ้าห่ออายุได้ ๓๓ ปี และพระมเหสีพระเจ้าเวียงจันทน์
 คนหนึ่งมีครรภ์ประมาณได้ ๖ - ๗ เดือน

ก็กราช ๓๐๕๐ ปีมะโรงสัมฤทธิศก พระเจ้าเวียงจันทน์ก็ถึงแก่
 พินาศ พระยาเมืองแสนจึงเอาสมบัติได้แต่อกชนครองเมืองเวียงจันทน์
 จะรับเอานางที่เป็นมเหสีพระเจ้าเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นภรรยา นางไม่ยอม
 ร่วมดังวาทกับพระยาเมืองแสน นางจึงเข้าไปพึ่งอาศัยอยู่กับพระครู
 โพนเสม็ด ๆ ก็กลัวจะมีความครหาเกิดขึ้น จึงให้นางลงไปอยู่ภูตง้อ
 หอค้า ฝ่ายพระศพของเจ้าองค์ห่อบุตรพระเจ้าเวียงจันทน์จึงพาเจ้า
 องค์ห่อหนึ่งไปอยู่ ณ เมืองญวน ๆ ก็รับเอาเจ้าองค์ห่อไว้ แล้วยังให้ชื่อ
 ว่าเจ้าองค์เวียด ฝ่ายพระมเหสีพระเจ้าเวียงจันทน์พอครรภ์นางถึงวัน
 ทศมาสนางก็คลอดบุตรเป็นราชกุมาร พระครูโพนเสม็ดจึงให้นามว่า
 เจ้าหน่อษัตริย์ ครั้นนานมาพระยาเมืองแสนที่ได้ครองเมืองเวียงจันทน์

เห็นว่าท้าวพระยาไพร่บ้านพลเมืองพากันนิยมนับถือ พระครูโพนเสม็ด
เป็นอันมาก พระยาเมืองแกลงกลัวอำนาจนไปภายหน้า พระครูโพนเสม็ด
จะชิงเอาสมบัติ จึงคิดเป็นความด้นกับพรรคพวกที่สนิทจะทำอันตราย
แก่พระครูโพนเสม็ด ๆ ก็ต้องรู้ในความคิดของพระยาเมืองแกลง พระ-
ครูโพนเสม็ดจึงให้ไปรับเอาเจ้าหน่อ ษัตริย์กับมารตามาแต่ภูดง้อหอ
คำ แล้วจึงปรึกษากับญาติโยมและศิษย์ด้านศิษย์ ผู้อุปฐากพร้อม
กันรวมได้ชายหญิงใหญ่น้อย ๓๓๓๓ คน ก็ยกออกจากเมืองเวียงจันทน์
ไปถึงบ้านงวพินดำโสมสนุก พระครูโพนเสม็ดจึงให้เจ้าหน่อ ษัตริย์
กับมารดาและพรรคพวกตั้งอยู่ที่บ้านงวพินดำโสมสนุก แล้วพระครู
โพนเสม็ดก็เที่ยวไปตามดำริ พระครูโพนเสม็ดไปหยุดพักอยู่ที่แห่ง
โคตบดโค คนกับศิษย์เป็นอันมาก ครั้นยกไปแห่งโคตบดโค
ก็ยกติดตามไปคำบดละ ๒-๓ คราว แล้วพระครูโพนเสม็ดก็ลงไป
กรุงอินทปัตถมหานคร ครอบครองที่เขยย้าคิดตามลงไปมิได้ ก็
ให้ตั้งบ้านเรือนเรียงรายกันไป จึงเรียกว่าดาวเดิมบ้านบารายมาจน
ทุกวันนี้

แล้วพระครูโพนเสม็ดกับครอบครองญาติโยมด้านศิษย์ก็ลงไป
ถึงทางคุยจางระตุตแดน แต่บัดนี้เรียกว่าจะรอยจาง(๑) พระครู
โพนเสม็ดเห็นที่คำบดจะ รอยจางข้ามเป็นชัยภูมิกว้างขวาง และมีเขา
ใหญ่น้อย จึงพักญาติโยมครอบครองด้านศิษย์อยู่ที่นี่ แล้ว
พระครูโพนเสม็ดจึงสร้างพระเจดีย์องค์หนึ่งบนเขานี้ เมื่อวันจะสำเร็จ

(๑) แปลว่าแหลม

ยังมีหญิงเขมรแก่คนหนึ่งชื่อเป็น ลงไปอาบน้ำในลำน้ำใหญ่ ขยายเป็น
เห็นพระบรมธาตุเลื่อนไหลมาบนหลังน้ำ มีพระรัศมีมีโอภาสเป็นอันงาม
ขยายเป็นเห็นประหลาด จึงเข้าน้ำเข้ารับรองขึ้นไปถวายแก่พระครู
โพนเสม็ด ๆ เห็นว่าเป็นพระบรมธาตุแน่แท้ก็มีนทบาตรกับขยายเป็น
แล้วพระครูโพนเสม็ดก็อุปัชฌาย์พระบรมสารีริกธาตุเข้าบรรจุไว้ในพระ
เจดีย์ แล้วพระครูโพนเสม็ดเห็นว่าภูเขานี้ภาษาเขมรเรียกว่าพนม
แล้วเขานามขยายเป็นที่ใต้พระบรมสารีริกธาตุมาประกอบกันเข้า พระครู
โพนเสม็ดจึงให้ชื่อว่าพระเจดีย์พนมเป็น ครั้นภายหลังมาเจ้ากรุง
กัมพูชาธิบดียกเมืองจากเมืองประทายเพชร ลงไปสร้างเมืองใหม่ที่ตำบล
นั้นเป็นเมืองหลวง จึงเรียกนามเมืองว่าพนมเปญมาจนทุกวันนี้ และ
เมื่อพระครูโพนเสม็ดสร้างพระเจดีย์แล้ว จึงห่อพระพุทธรูปปฏิมากร
องค์หนึ่งใต้ตงแต่พระเศียรลงมาถึงพระกร เบื้องขวายังหาต้นตำรับไม่
เจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีแจ้งว่าพระครูโพนเสม็ดพาครอบครัวญาติโยมถว
เข้ามาอยู่ในเขตต์แดน จึงแต่งให้พระยาพระเขมรไปตรวจบัญชี
ครอบครัว พระยาพระเขมรจะเรียกหาเงินครัวละ ๘ บาท พระครู
โพนเสม็ดเห็นว่าญาติโยมจะได้ความยากแค้น จึงพาญาติโยมครอบครัว
หนึ่งขึ้นไปตามลำน้ำโขง ถึงสถานบ้านแห่งหนึ่งที่เรียกว่าเมือง
ส้มบูรณ์บัดนี้

พระครูโพนเสม็ดจึงได้พาญาติโยมครอบครัวต่างพักอาศัยอยู่ใน
ที่นั้น แล้วพระครูโพนเสม็ดจึงชักชวนญาติโยมศิษย์ด้านศิษย์สร้าง
พระวิหารไว้ที่หนึ่งในที่ตำบลนั้น ครั้นเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีได้แจ้งว่า

พระครูโพนเสม็ดยกไปยังไม่พ้นเขตต์แดน จึงแต่งให้พระยาพระเขมร
ยกทัพมาจับได้พระครูโพนเสม็ด ๆ เห็นว่าญาติโยมทนายจะพากันเป็น
อนัตตราช จึงตั้งอธิษฐานว่าเขบารมีธรรมที่ได้บำเพ็ญมาแต่หนหลัง
ครั้ง^๕จะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นอนัตตราช ขอเทพยเจ้าจงช่วยอภิบาล
ในครั้ง^๕นี้ ด้วยอำนาจกุศลเมตตาให้พระยาพระเขมรหาคิดที่จะทำอนัตตราช
ไม่ พระครูโพนเสม็ดก็พาครอบครัวไปได้โดยสะดวก พระยา
พระเขมรก็เลิกทัพถอยกลับคืนไปยังกรุงกำแพงชัย

ฝ่ายพระครูโพนเสม็ดไม่มีที่พักอาศัย จึงตั้งอธิษฐานว่าเข
กุดฉกรรณ ดินก่ผู้^๕ขึ้นเป็นเกาะ ในที่นั้นก็เป็นหาดทราย ราษฎรก็
เรียกว่าหาดท่านพระครูมาเท่าจนบัดนี้ พระครูโพนเสม็ดก็พาญาติโยม
ทนายทยอยพักอยู่ในเกาะนั้น พร้อมกับหล่อพระพุทธรูปปฏิมากรแต่บำ
พายพระกรเบืองซ้ายถึงหน้าคอกหักดบาสดตลอดพระแท่นลำเร้งแล้ว จึง
ให้ศิษย์ไปเชิญพระปฏิมากรที่หล่อไว้ที่เจดีย์พนมเป็นยังไม้ลำเร้งนั้นมา
สวมต่อกันเข้า เกาะนั้นก็เรียกกันว่าเกาะพาดเกาะทรายมาจนบัดนี้ แล้ว
พระครูโพนเสม็ดจึงพาญาติโยมทนายแก่พระชนมมาถึงหางโค ปากน้ำ
เซกของฝั่งตะวันออก เห็นภูมิสถานที่น่าอัศจรรย์ พระครูโพนเสม็ด
เห็นว่ามันไปภายหน้าก็คงจะได้เป็นเมือง จึงพร้อมญาติโยมทนาย
สร้างพระวิหารลงไว้ที่นั้น แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรพระแสน
ประดิษฐานไว้ในพระวิหารนั้น แล้วก่อพระเจดีย์ไว้ที่บาจบองค์หนึ่ง
พระครูโพนเสม็ดจึงให้ศิษย์ ผู้หนึ่ง กับทั้งครอบครัวเป็นผู้บูชา
พระพุทธรูปปฏิมากรพระแสนที่นั้น

ครั้นนานมาศิษย์ผู้นั้นมบุตรชายผู้หนึ่งชื่อเซียงแปง ครั้นบิดา
ถึงแก่กรรมแล้ว เซียงแปงก็รักษาครอบครัวอยู่ในที่ตำบลนั้นต่อมา
และพระครูโพนเสม็ดก็พาศิษย์ทั้งปวงขึ้นไปตามลำน้ำโขง ถึงดอนผู้
พระครูโพนเสม็ดจึงสร้างพระเจดีย์ด้วยศิลาองค์หนึ่งสูงสี่ศอก สร้าง
พระวิหารไว้หลังหนึ่ง แล้วพระครูโพนเสม็ดก็ขึ้นไปตามลำน้ำโขง
ถึงเกาะใหญ่แห่งหนึ่งจึงพักอยู่ในที่นั้น แล้วพระครูโพนเสม็ดนั่งบริ-
กรรมเห็นว่า ในเกาะนั้นจะไปภายหน้าจะได้เป็นเมือง จึงสร้างพระเจดีย์
ไว้องค์หนึ่งบนยอดนพบุรีจารึกเป็นอักษรขอมไว้ว่า ศักราชได้ ๓๐๗๐ ปี
ณ วัน ๓ ๓ ๒ ค่ำ พระครูโพนเสม็ดมีศรัทธาสร้างพระเจดีย์ไว้
นครโขงให้เป็นที่ไว้บูชาแก่เทพยดาและคนทั้งหลาย แล้วห่อธวัช
ใหญ่ไว้ระฆังหนึ่ง วัดโดยกว้างได้สองศอก แล้วจึงประชุมบุตร
หลานด้าวเดิมให้ไว้เป็นข้าพระมหาธาตุเจดีย์ดอน โขงคราวเท่า ๕๐๐๐
พรรษา แล้วให้จารย์ฮวดคอยรักษาอาณาเขตต์อำเภอโขง แล้ว
พระครูโพนเสม็ดก็ขึ้นมานคร์ระฆังเกาะไชย เห็นว่าถาดอยู่ทนคงจะมีไชย
แต่เกาะน้อยไม่พอจะเป็นเมืองได้ จึงให้เรียกว่าเกาะไชยมาจนบัดนี้
แล้วพระครูโพนเสม็ดก็ขึ้นมาถึงเกาะแดงหยุดพักอยู่ แล้วให้ศิษย์
๓๖ คนนั่งชาวห่มขาวรับศีลแล้วให้ไปเที่ยวชวนอนเอนนิมิตต์ ณ ถาดเกาะ
แห่งหนึ่ง ศักระเกาะแห่งหนึ่ง มีชาว ๓๖ คนมาถึงตำบลถาดเกาะ
หยุดนอนแล้วพร้อมกันอธิษฐานได้รู้แจ้งแล้ว เทพยเจ้าก็ลงมานิมิตต์ว่า
ตำบลนี้จะเป็นนคร แต่จะมีปรัภักษ์มาเบียดเบียนในศาสนา

ครั้นได้นิมิตต์แล้วมีชาว ๓๖ คนก็ขึ้นไปนอนศักระเกาะพร้อมกัน

ตั้งद्याชฐานเสร็จแล้ว เทพยเจ้าลงมาให้นิมิตต์จำเห็นปลุกขนทั้งปวง
มีใจกล้าหาญหยาบเข้าก่อการวิวาทเป็นปรบักษ์แก่กันอยู่ ฝ่ายชาว ๑๖ คน
ได้นิมิตต์ ๒ ตำบลแล้ว ก็เข้าไปแจ้งความแก่พระครูโพนเสม็ด ๗
เห็นว่าตำบลนั้นชั่วร้ายยอင့်ได้มาครอบครองสมบัติในนครนั้น ต้อง
พี่น้องจะไม่ถูกต้องปรองดองกัน ประชากรราษฎรก็จะเป็นปรบักษ์
ฉกฉกเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

ฝ่ายข้างเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี นางเกาหรารแก้วก็ถึงแก่
กรรม นางแพงผู้บุตรกับท้าวพระยาที่กระทำการฉานนกิจเสร็จแล้ว
นางแพงผู้บุตรกับพระยาคำยาตร พระยาต้องฮาดจึงว่าราชการบ้านเมือง
ต่อมา ครั้นได้ทราบกิตติศัพท์ว่าพระครูโพนเสม็ดมาพักอยู่ที่เกาะแดง
มีคนนับถือเป็นอันมาก นางแพงก็มั่งจิตต์เลื่อมใสจึงปรึกษาด้วยท้าว
พระยาผู้ใหญ่ผู้น้อยว่า เราจะอาราธนาพระครูโพนเสม็ดมา จะได้ทำนุ
บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญติถาวรไปภายหน้า ท้าวพระยาทั้งปวงก็
เห็นชอบด้วย นางแพงจึงให้พระยาคำยาตร พระยาต้องฮาดไปอาราธนา
พระครูโพนเสม็ด ๗ จึงพาญาติโยมสำนักศิษย์ข้ามแม่น้ำโขง มาฝั่งตะวันออก
ตกตงพักอยู่ที่ห้วยสระหัว นางแพงก็ปลุกกุญแจเสนาสนะถวายพระครู
โพนเสม็ดให้จำพรรษาอยู่ ณ วัดห้วยสระหัว คนทั้งหลายก็เรียกว่า
วัดหลวง แล้วนางแพงกับท้าวพระยาทั้งปวงจึงมอบพุทธจักรอาณ
าจกร ให้พระครูโพนเสม็ดทำนุบำรุงสมณพราหมณาจารย์ท้าวพระยา
อาณานิพราชาในเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี

ในศักราช ๑๐๗๓ ปีฉลูเอกศก แล้วพระครูโพนเสม็ดจึงชัก

ชวนชาวเมืองหล่อพระพุทธรูปปฏิมากรองค์หนึ่ง หน้าตักสิบเก้านิ้วดำเร้า
บริบูรณ์ ก็อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรประดิษฐานไว้ในที่พระวิหาร
วัดบางช้างอยู่มาจนเท่าทุกวันนี้ ครั้นนานมาประชาชนทั้งหลายก็เกิด
เป็นโจรผู้ร้ายฉกฉกเครื่องอัญมณีของสมณะและทรัพย์สินของอาณา
ประชาราษฎรทั้งปวง แล้วยังเกิดฆ่าฟันกันขึ้นหลายแห่งหลายตำบล
พระครูโพนเสม็ดจะชำระว่ากล่าวตามอาญา ก็กลัวจะผิดด้วยวินัยศึกษา-
บท ครั้นจะนิ่งเฉยไม่ปราบปรามให้ราบคาบ สมณพราหมณาจารย์
ราษฎรก็จะได้รับความเดือดร้อนยิ่งขึ้นไป พระครูโพนเสม็ดจึงเห็นว่า
เจ้าหน่อกล้วยซึ่งเป็นโอรสพระเจ้าเจียงจันทน์ จะปกครองประชา
ราษฎรต่อไปได้ พระครูโพนเสม็ดจึงให้จารย์แก้วจารย์เสี้ยงช้างกับ
ท้าวเพี้ยไพร่พลไปอัญเชิญเจ้าหน่อกล้วย ซึ่งตั้งอยู่บ้านหัวพันดำ-
โตนดหนองมาเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี

ในศักราช ๓๐๗๕ ปีมะเส็งเบญจศก แต่มารดาของเจ้าหน่อ
กล้วยนั้นถึงแก่กรรมเสียก่อนแล้ว แล้วพระครูโพนเสม็ดให้ตั้งโรงราช
พิธีที่จะได้ราชาภิเษกเสร็จแล้ว ครั้นได้วันอันเป็นมหาพิชัยฤกษ์ พระครู
โพนเสม็ด ก็อัญเชิญเจ้าหน่อกล้วยเข้า สรงมุรธาสนาน ราชาภิเษก
เสร็จแล้ว สมณพราหมณาจารย์ท้าวพระยาทั้งปวงถวายพระนามว่า
เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรเป็นเจ้าเอกราชครองราชสมบัติตามโบราณ
ราชประเพณีกล้วยในมาลาประเทศ แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร
จึงให้ทำ ระเนียด เสาไม้ แก่น สว่าง เมือง ขึ้นที่ตำบล ริมฝั่ง ศรีสุ่มัง แล้ว
เปลี่ยนนามเมืองใหม่ให้เรียกว่านครจำปาศักดิ์นาคบุรีศรี และ

นางแพงบุตรนางเกานัน เจ้าธรรยศรีวิสมุทพุททางกูรกับเข้าไปไว้ใน
 วังเลี้ยงดูทำนุบำรุงเควรวเป็นอันดี แล้วเจ้าธรรยศรีวิสมุทพุททางกูร
 ก็จัดแจงราชการบ้านเมืองตั้งเจ้านายและแสนท้าวพระยา พระยาเมือง
 แด่นเป็นแสนาบดีฝ่ายขวา พระยาเมืองขวาปลัด พระยาเชียงเหนือ
 พระยาเมืองฮาม นามยงค์ศรี ต้องเมืองสมุทหนัญชี ดุจอกกรมหนึ่ง พระยา
 เมืองจันเป็นแสนาบดีฝ่ายซ้าย พระยาเมืองซ้ายปลัด พระยาเชียงใต้
 ศักขเมืองปาก หมื่นวิสัยสมุทหนัญชี พันหนองกรมหนึ่ง พระยาสระ
 โยชากรมนครบาล พระยาคำมุดปลัด พระยาเวียงคำเมืองคุก กรม
 เมืองสมุทหนัญชี พระโยทะ อินทกุมพันธันชญาไชย ทหารเพชรดักไชย
 บาดกรมหนึ่ง พระยาวิไชยมนเทียรกรมวัง พระยาพระชุมปลัด พุทวงษ์
 พลดักธาอักษา มหาดวงษ์ หมื่นวงษ์ไชยกรมหนึ่ง พระยารามโฆษา
 พระคตัง ราชโกฏิดีหาคตัง แด่นยศ ศรีสุทสมุทหนัญชีกรมหนึ่ง กรม
 นาพระยาจิตตะเสนา พระยาหมื่นเยียบปลัด พันนา พระทิพดำดี ทิพ-
 มุนตรีกรมหนึ่ง กรมดัดดีพระยาเมืองกลาง พระยาโยธา ราชานน
 พัฒมานศรีสุนนท สุนันทา แด่นจัน ศรีสมุทกรมหนึ่ง นายเวรดำ
 ลาพันโนฤทธิ พันโนลาช ศรีสุธรรม ชาบุสม กรมหนึ่ง พนักงาน
 รับแขก แรกขวา แรกซ้าย กรมหนึ่ง กรมไพร่หลวง พระตะคร
 มหาโฆษ พลดักซ้าย นามราชา หมื่นเดิมโอใจ กางสงคราม ศรี-
 ทิพนตรกรมหนึ่ง ผู้จำหน่ายของหลวง ศรีสมบัติ หอมสมบัติ เพี้ย
 จำ จันทพานิช ยศสมบัติ กรมหนึ่ง กรมช่างทองสุวรรณจักคำ
 สุวรรณวิจิตร สุวรรณปัญญา หลวงสุวรรณ กรมหนึ่ง หกเหล่า

พระยาสุโข พระยาพดเชียงสา เวียงแก อุปราชา เมืองซอง มหา-
 ดงคราม กรมหนึ่ง ดีท้าวช้าง นาได้นำเหนือ หิมนนาเมืองแพน
 กรมหนึ่ง กรมแดง ดินระแดง พรหมเทพ พันธุก้าว กรมหนึ่ง
 ช่างเหล็ก แฉ่นนามเกียน แฉ่นแก้ว หิมนอาวช พนทนะ กรมหนึ่ง
 นายมหาดเล็ก นักภูมินทร คำชุมภู ชันชวา ชันชัย กรมหนึ่ง นาย
 เจริมหาดเล็ก คำพิทุต แก้วพิทุต แก้วมาตา แก้วกนิษฐ์ ถาดปาอิน
 อินทสรียา กวอินตา อินทวิไชย แก้วดวงดี นามดกร พัททภูบาล
 ดีหาจักร กรมหนึ่ง คำววจ พดเดชชาภักดี ชาหาลาภคำ วงษภูธร
 กรมหนึ่ง นายประตุ แฉ่นแกว่ง แฉ่นวงษ์ แฉ่นคุ้ม เพี้ยสุน มหาวงษ์
 กรมหนึ่ง พ่อมโรง มหาโนชิต มหามุนตรี ชาโนชิต ชามาต ชา
 เนตร ชากำนัน ชาทิพย์ต ชามุนตรี อุทธามุนตรี แฉ่นไชย กรม
 หนึ่ง เจ้าแก้ว ชาบรรทม ชามะรัต คำเพ็ญดา ราชอาส กรมหนึ่ง
 กรมไทรดีมั่งคดะ สิทธิมงคล ดีกาชะโยก ไฉ่ระบันจิต โลกจิวน
 โดยญโยก กรมหนึ่ง เป็นตำแหน่งไว้ครบทุกตำแหน่ง ตามอย่างเมือง
 เวียงจันทน์ แล้วจัดการทำเนียบเมืองตามโบราณราชประเพณีสืบมา
 แด่ก่อน

แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร จึงสร้างอารามขึ้นใหม่อาราม
 หนึ่งดำไว้จบบริบูรณ์แล้ว จึงอาราธนาพระครูโพนเดิมดกกับพระสงฆ์
 อันดั้นมาอยู่ที่อารามใหม่นั้น จึงเรียกว่าวัดหลวงใหม่ และวัดที่พระ
 ครูโพนเดิมคืออยู่เดิมนี้ เรียกว่าวัดหลวงเก่ามาจนทุกวันนี้

ครั้นณวันสงกรานต์วันเถลิงศก เจ้านายและแสนท้าวพระยา
 ครบตำแหน่งและเจ้าเมืองกรมการเมืองชน และท้าวฝ่ายในจัด

บายศรีต้องดำรับซ้ายขวา เจ้านายแค้นท้าวพระยาข้าราชการใหญ่
น้อยทุกตำแหน่งมีเข้าคอกคอกไม้เทียมใหญ่คู่หนึ่ง พร้อมกันณหอราชสิงห์หาร
กราบถวายบังคมแล้ว พราหมณ์จึงถวายพรแก่เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุก
ทางกร ครั้นเวลาบ่ายโมงหนึ่ง จึงพร้อมกันเข้าไปสู่พระอุโบสถ
พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ทำนาพระราชนิธิ์ เจ้าท้าวพระยาทั้งปวง
ก็กระทำสัตยาณัตถ์ รับพระราชทานน้ำพิพัฒน์

ครั้นรุ่งขึ้นนางเภาได้แก่หม่อมนางข้างใน แดะภรรยาเจ้านาย
พระยาแค้นท้าวครบตำแหน่ง พร้อมกันณหอราชสิงห์หารรับน้ำพระราชนิ
ธิ์ ครั้นถึงณวันเดือนสิบเอ็ดแรมค่ำหนึ่งเป็นวันปวารณาทำบุญให้ทาน
วันแรมสองค่ำแต่งเครื่องกระยาบูชาเทพยดา วันแรมสี่ค่ำแต่งการ
บวงสรวงแข่งเรือ ให้พวกข้าสู่ลงเรือลำหนึ่งเรียกว่าเรือมเหศักดิ์ คือ
ช้างใหญ่ผู้น้อยสามช้าง สวมเสื้อแดงหมวกแดงแต่งเป็นคนว่า ๕ คน
พายเรือขึ้นต้องกำกับเรือทั้งปวง เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกทางกรเล็ดจ
ออกหอไชยคู่แข่งเรือทุก ๆ วัน ถ้วนคำรบสามวัน รุ่งขึ้นพอเวลา
สิบเอ็ดถึงวันใหญ่สามนัด พวกคนทรงทอดหุ่นเหินน้ำได้น้ำแล้ว แล้ว
เอาเนื้อกระบือเขา มาประชุมที่ท่าหอแต่งพลายำทำเครื่องบวงสรวง
เมืองทรงเมืองเสร็จแล้วก็แจกจ่ายแก่เจ้านายแค้นท้าวพระยาข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยแล้วก็แข่งเรือกันไปถึงเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เจ้านายท้าว
พระยาทั้งปวงเลี้ยงดีพาย เรือดำไต่ก็จัดเทียนไส้เงินผ้าแดงปักปากชน
หุ้มชาวห่มชาวนั่งมาบนศีรษะเรือ พายลงมาถึงหน้าหอไชยแล้วจอดเรือ
ขึ้นถวายเทียนแก่เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกทางกรทุกคำ แล้วก็แจกหมาย

คาดคะเนบ้านนั้นกับบ้านนั้นลำดับกันไปตามเรือมากแถมน้อยเป็นคู่ ๆ กัน พอเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เรือมเหศักดิ์พวกข้าลงมาก่อน เรือแข่งคู่หนึ่ง คู่ต้องคู่สามก็แข่งเป็นคู่ ๆ ลงมา ถึงเรือทอดทุ่นแล้วพอเวลาบ่าย ๕ โมงเศษใหญ่หนึ่งพวกข้าพายเรือก็ตั้งโห่ร้องแข่งเรือเต็มอหน้ากันลง มา เรือมเหศักดิ์พวกข้าก็จุดเทียนที่ศีรษะเรือพายตามหลังเรือทั้งปวง ลงมาถึงเพียงท่าหอไชยยังใหญ่อีกหนึ่ง ก็จุดดอกไม้ไฟพะเนียง บูชาเทพารักษ์ ครั้นเรือไปถึงทุ่นไต่มาถึงยังใหญ่อีกหนึ่ง ครบ สามวันแล้วก็เลิกการพิธีแข่งเรือ จนเป็นธรรมเนียมมาจนเท่าบัดนี้

เจ้าด้ร้อยศรีธัมมพุทธชากรให้ทำเงินเป็นน้ำหนัก ๕ หุนคอกตรา รูปหงส์เรียกว่าเงินดิงห์ แล้วหล่อทองเหลืองเหมือนรูปกระดวยยาว ประมาณ ๕ นิ้วเศษ ๖ นิ้วข้างหลังกลม ข้างท้องเป็นร่องเหมือนตัว ชันดูจะเรียกว่าดาดีให้ใช้ต่างเบย แต่ดาดีนั้นยังใช้ต่อมาจนเท่าทุกวันนี้ เจ้าด้ร้อยศรีธัมมพุทธชากรมีราชบุตรด้วยนางมเหศวรชื่อเจ้าไชย กุมาร ๓ มีบุตรกับมเหศวรชาย ๒ องค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าธรรมเทโว องค์ หนึ่งชื่อเจ้าสุริโย ฝ่ายนางแพงครั้นชราลงก็ถึงแก่กรรม เจ้าด้ร้อย ศรีธัมมพุทธชากรกับพระยาตากว้าวแสน ก็กระทำการฌาปนกิจตาม สัมภว แล้วเจ้าด้ร้อยศรีธัมมพุทธชากรจึงปรึกษา เจ้านายแสนท้าว พระยาเสนาพฤตมาอาศัยข้าราชการว่า ครั้นพระครูโพนเสม็ดลงไป กรุงกำพูชาธิบดี เจ้ากรุงกำพูชาธิบดีคิดก่อการวิวาทกับฝ่ายลาว

พระยาพระเชมรยกทัพมาขับไล่พระครูโพนเสม็ดกับญาติโยมพา กันหนีมานาน ค่อยไปภายหลังหน้าเกลือกพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดีจะยกมาตี

การสงครามสืบต่อไป จำเราจะแต่งเครื่องมรดราชบรรณาการไป
 อ่อนน้อมขอเป็นทางสัมพันธไมตรีสืบโบราณราชประเพณี จะเห็นเป็น
 ประการใด แล่นท้าวพระยาข้าราชการใหญ่ย่อมก็พร้อมกันเห็นชอบด้วย
 จึงแต่งราชสาส์นเครื่องมรดราชบรรณาการให้ทูตานุทูตจำทูลพระราช
 สาส์นเจริญทางพระราชไมตรี ไปขอพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงกัมพูชา
 ธิบติ ๆ ทราบในราชสาส์นแล้ว จึงแต่งพระยาพระเชมรและบ่าวไพร่ ให้
 ท้าวพระยานำราชธิดากับเครื่องมรดราชบรรณาการตอบแทนมาให้กับ
 เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรตามราชประเพณี เจ้ากรุงกัมพูชาธิบติยกให้
 บ่าวไพร่ชายหญิงมาอยู่กับพระราชธิดาเป็นอันมาก ธิดาเจ้ากรุงกัมพูชาธิบติ
 มาอยู่ได้สามเดือนก็มีครรภ์ แต่หาทราบว่านางมีครรภ์ไม่ แล่นนางก็ดำ
 เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรลงไปเยี่ยมเยียนพระราชธิดา เจ้าสร้อยศรี
 สมุทรพุทธางกูร จึงแต่งท้าวพระยาพานางลงไปเยี่ยมเยียนพระราชธิดา
 ณกรุงกัมพูชาธิบติ ครั้นครั้นนางเกษั้น พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบติก็ส่ง
 พระราชธิดาค้นมา เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรมีความสงสัย จึงเสียด
 สัตย์อธิษฐานว่าถ้าเป็นบุตรแล้วคลอดออกมาขอให้เสียดวัยระแห่งหนึ่ง
 ถ้ามิใช่บุตรขอให้กุมารนั้นบริสุทธิ์ประกอบไปด้วยอวัยระสามสิบสอง
 ประการ ครั้นนางคลอดกุมารออกมาได้ยี่สิบขวั้น ๑ เป็นลำดับ ครั้น
 พระราชกุมารใหญ่ขึ้นมาให้ชื่อนว่าเจ้าโพธิสาร แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทร
 พุทธางกูร จึงจัดตั้งบ้านอำเภอโง ชื่อนเป็นเมืองโง ให้จรัญชวด
 เป็นเจ้าเมืองรักษาอาณาเขตต์ที่ตำบลนั้น ให้จรัญเสียดสร้างขึ้นเป็น
 เป็นเจ้าเมืองศรีครุฑเตา ให้จรัญแก้วเป็นเจ้าเมืองท่งรักษาเขตต์

พุทธรางกูรกับแสนท้าวพระยา พร้อมกันก็จุดเพลิงเผาศพพระครูโพน
 เฒ่าเดี๋ยงแล้ว เจ้าสร้อยศรีด้มุกพุทธรางกูรจึงให้สร้างพระอาราม
 ขึ้นในที่ตำบลเผาศพพระครูโพนเฒ่าอารามหนึ่ง และก่อพระเจดีย์
 ใหญ่องค์หนึ่งพระเจดีย์เล็กตามองค์บรรจุงการพระครูโพนเฒ่าไว้ใน
 พระอารามนั้น จึงได้เรียกว่าวัดธาตุมาจนบัดนี้ แต่อยู่ที่นี่เจ้าสร้อย
 ศรีด้มุกพุทธรางกูรให้ท้าวพระยาคุมขึ้นไปให้บรรจู่ไว้ที่ธาตุพนมตามคำ
 พระครูโพนเฒ่าตั้งไว้ แล้วเจ้าสร้อยศรีด้มุกพุทธรางกูร จึงปรึกษาร่วม
 ด้วยเจ้านายพระยาดาวท้าวแสนว่า จะให้เจ้าโพธิ์ดาร์ราชบุตรที่มารดา
 มาแต่ฝ่ายเขมรออกตั้งรักษาพระราชราษฎรฝ่ายเขมร จึงได้มีพระราช-
 ดำรัสไปยังเจ้ากรุงกำพูชาธิบดีผู้ตาเจ้าโพธิ์ดาร์ ๆ ได้ทราบในพระราช-
 ดำรัสแล้ว ก็ให้พระยาพระเชมรผู้ใหญ่มาร่วมกันจัดการตั้งให้
 เจ้าโพธิ์ดาร์เป็นเจ้าเมืองศรีจำบังอยู่ ดำนาเขตอาณาแล้วพระยาพระเชมร
 จึงปันเขตแดนฝ่ายใต้ให้เป็นเขตแดนเมืองนครจำปาศักดิ์ น้ำโขงฝั่ง
 ตะวันตกตั้งแต่ปากคลองน้ำจะหลัดไปตามปลายคลองถึงด่านน้ำเสน ฟาก
 ฝั่งเด่นเป็นเขตแดนเมืองสระโทองกำปงสวาย ฝั่งน้ำโขงตะวันออก
 บึงขางถึงด่านปากคลองสบา

ครั้นฤกษ์การศ ๓๐๘๘ ปีมะโรงอัฐศก นายพรานนำข่าวสารมา
 แจ้งต่อท้าวพระยาเสนาบดีว่า พรานทั้งพรานเฒ่าบ้านดัมบ้อย
 นายอนได้พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกมาองค์หนึ่ง พวกข้าหาว่าจักว่า
 เป็นพระปฏิมากรไม่ว่าเป็นรูปเจ็ดเอ้าเช่นบวงสรดวง ถ้าจะไป
 เทียวถึงสัตว์ดุก็เช่นบอก ครั้นได้สัตว์มาแล้วก็เอาโลหิตสัตว์นั้นมาทาที่

พระโอรสผู้พระ ถ้าจะตากเข้าแฉะของก็เอาพระปฏิมากรมาตั้งไว้ให้
 เฝ้า ใ้ตากก็หาทำอันตรายแก่ของที่ตากไม่ แต่พระภรรยานั้นขำเมื่อได้
 พระเอหาหน้าไม้คอนมาพระภรรยาระทบหน้าไม้บนข้างหนึ่ง ท้าวพระยา
 เสด็จมาตั้งนำข้อความขึ้นกราบทูลเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกพทุทธางกูร ๆ ทราบ
 แลวก็มิมีปติไสมันต์ จึงแต่งท้าวพระยาผู้ใหญ่คุมไพร่พลขึ้นไปอัญเชิญ
 พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณีถึงมาณเมืองนครจำปาศักดิ์ ท้าวพระยา
 คุมไพร่พลขึ้นไปถึงบ้านดัมบ์บอยนายอนแล้ว ก็อัญเชิญพระพุท
 ธิมากรแก้วมณีแห่ลงมา พวกชาวบ้านดัมบ์บอยนายอนก็พากันตาม
 ลงมาส่งพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณี จนถึงปากคลองบางเตย ท้าว
 พระยาไปอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณีนั้น ก็ให้พวกชาวบ้าน
 ดัมบ์บอยนายอนกลับคืนไปตามภูมิดำเนาเดิม แลวก็อัญเชิญพระพุท
 ธิมากรแก้วมณีถึงเรือ พอจะออกเรือลงมานครจำปาศักดิ์เกิด
 มหัทธจรภัยคลื่นลมพายุก็หามิได้ เสด็จให้เรือที่ทรงพระพุทธรูปปฏิมากร
 แก้วมณีเอียงลง พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณีก็จมน้ำหายไป ท้าว
 พระยาจึงให้ไพร่พลลงดำน้ำค้นคว้าหาถึงสองวันสามวันก็หาได้ไม่ จึงได้
 นำข้อความไปกราบทูลเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกพทุทธางกูร ๆ ได้ทรงทราบแล้ว
 ก็มีความเสียดายเสียดพระทัยเป็นอันมาก แลวเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกพทุ
 ธางกูรจึงให้ตั้งพิธีบวงสรวงเทพารักษ์เสร็จแล้ว ตั้งสัตยาธิษฐานว่า
 บุญบารมีเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกพทุทธางกูรจะมีบุญญาภิสมภารแล้วขอให้
 พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณีของกัน ครั้นเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกพทุทธางกูร
 ตั้งสัตยาธิษฐานแล้ว ในวันนั้นเวลาค่ำเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ทุกพทุทธางกูร

เจ้าท้าวธรรมมังเกิดสุบินนิมิตต์เป็นเทพดังพรรณว่า ให้เอาพวกชาวบ้าน
ดั้นบ่อนายอนที่ตามมาส่งพระพุทธรูปมากรแก้ว ผลัดมาดำนาคันหาจึงจะได้
แต่พระพุทธรูปมากรแก้วผลัดองค์น้อยที่บ้านใด เมืองใด เมืองนั้นก็
บริบูรณ์หาอันตรายมิได้ เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรคืนบรรทมแล้ว
ก็มีปิศาจโสมนัสจึงสั่งให้แสนท้าวพระยาขึ้นไปหาตัวพวกข้าดั้นบ่อนายอน
ที่ตามมาส่งพระพุทธรูปมากรแก้วผลัดแก้วก่อนนั้น ทั้งหญิงทั้งชาย
ลงมาแต่ให้พวกข้าลงดำนาคันหาพระพุทธรูปมากรแก้วผลัด พรานทั้ง
นายข้าจึงดำได้พระพุทธรูปมากรแก้วผลัดขึ้นมา เจ้าสร้อยศรีสมุทร
พุทธางกูร จึงให้ช่างทำฐาน และเครื่อง ทรงพระพุทธรูปมากรแก้วผลัด
เสร็จแล้ว ให้เข้าสู่โรงสมโภชมีการเล่นต่าง ๆ ครบ ๗ วัน ๗ คืน
แล้วให้อัญเชิญพระพุทธรูปมากรแก้วผลัดประดิษฐานไว้ในหอพระที่วัง
เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรเป็นที่สักการบูชา พวกข้าที่ตามลงมาส่ง
พระพุทธรูปมากรแก้วผลัดนั้น ก็ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านขามเฒ่าจึง
เรียกว่าข้าข้าพระแก้วมาจนบัดนี้

แต่พรานทั้งนั้นตั้งให้เป็น นายกอง พิทักษ์รักษาข้าบ้าน ดั้นบ่อน
นายอนที่ยังเหลืออยู่ให้เป็นด้วยขมังเจ้าชาว ถวายพระพุทธรูปมากรแก้ว
ผลัดดังแต่ได้พระพุทธรูปมากรแก้วผลัดมาไว้ในบ้านเมือง สมณ
พราหมณาจารย์เจ้านายพระยาลาวท้าวแสนก็อยู่เย็นเป็นสุข

พุทธศักราช ๓๐๘๘ ปีมะเส็งนพศก เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร
ประสูติโรคชรา จึงให้หาตัวเจ้านายท้าวพระยามาพร้อมกัน มอบ
ราชสมบัติบ้านเมืองให้แก่เจ้าไชยกุมารผู้บุตร แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทร

พุทธทาสภิกขุถึงแก่วรรคต เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทธทาสภิกขุครองราชสมบัติ
ได้ ๒๕ ปี แต่ชนมายุเท่าใดมิได้ปรากฏ เสด็จขึ้นครองราชย์อัญเชิญ
เจ้าไชยภูมิราชนครครองราชสมบัติในเมืองนครจำปาศักดิ์ ถวาย
พระนามว่าพระเจ้าองค์ทอง ๆ จึงตั้งเจ้าธรรมเทโวอุสาเป็นมหาอุป-
ราช ตั้งเจ้าสร้อยเป็นราชวงศ์ แล้วพระเจ้าองค์ทองทำเงินพดด้วง
คอกตรา ๆ ทองหนึ่งเป็นเม็ด ๆ เจ็ดเม็ด ตราทองหนึ่งเรียกว่าตรา
คอกกรักหน้าหนัก ๓ ตั่งเพื่อถวายเป็นเงินเบี้ยแปด หาเรียกว่าเงินบาท
ไม่ แต่ทุกวันนี้เรียกว่าเงินบาทตราเงินเนื้อดำ พระเจ้าองค์ทองจึงตั้ง
ให้ท้าวพระยาเกณฑ์ไพร่ทำเมรุขึ้นที่ข้างวัง ครั้นการทำเมรุเสร็จแล้ว
จึงได้ชักศพ เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทธทาสภิกขุเข้าสู่เมรุทำบุญให้ ทาน พระเจ้า
องค์ทองแต่เจ้านายท้าวพระยาที่เผาศพเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทธทาสภิกขุเสร็จ
แล้ว พระเจ้าองค์ทองจึงให้เกณฑ์ไพร่พลก่อพระเจดีย์ขึ้นที่ตำบลท่า
เมรุ บรรจุอัฐิเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทธทาสภิกขุไว้ในที่พระเจดีย์นั้นยังปรากฏ
มาจนทุกวันนี้

ครั้นจุลศักราช ๑๓๐๐ ปีมะเมียสัมฤทธิ์ศก พระเจ้าองค์ทอง
ห่อพระพุทธรูปปฏิมากรองค์หนึ่ง หน้าตักศอก ๘ นิ้ว ครั้นสร้างตำรา
บริบูรณ์แล้ว จึงอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรประดิษฐานไว้ในพระ
อุโบสถวัดศรีรัศมิ์มาจนทุกวันนี้ อยู่มาชาวบ้านราษฎรพากันไปเที่ยว
ชมช่อนช่อนปลาในลำห้วย แล้วไปพบพระพุทธรูปได้ยาดันองค์หนึ่งเป็น
ศิลา แต่ผู้ที่ได้พบหาทราบว่าเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรได้ยาดันไม่ด้วยจน
อยู่ในลำห้วย เห็นแต่พระกรสูงขึ้นมาพองน้ำ ราษฎรชาวบ้านจึงได้เอา

มัตไปดบ้ทพระกรพระน้เื่อง ๆ มา วันหนึ่งม้คนไปดบ้มัตท้พระกร
 พระแต้ว เป็นดว้ยอำนาจเทพยดาให้พระร้งปรากฏขึ้น คนท้ดบ้มัต
 ท้ตกใจแต้วไปบอกแก่ชาวม้านท้งป้ง ราษฎรชาวม้านพากันไปชุด
 คันดูจ้งเห่นองค์พระพุทธรได้ยาดัน

ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์

ฉบับ หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว. ปฐม) เรียบเรียง

เมืองนครจำปาศักดิ์ พงศาวดารมณฑลอุดรด้านว่า พระครู
โพนเสม็ดได้อพยพหนีเมืองพุกคักราช ๓๒๕๓ ปีมะเส็งเบญจศกจุล-
ศักราช ๓๐๗๕ ก่อนหน้าจนถึงปีรัตนโกสินทรศก ๓๒๖ ปีได้ ๓๗๕ ปี
มีเรื่องราวดังนี้

เมื่อก่อนจุลศักราช ๓๐๐๐ ปี เมืองนครจำปาศักดิ์ยังเป็นทำเล
ป่าดง แต่มีชาวป่าเรียกว่าชา, ลัวะ, กวย, อยู่สืบเชื้อสายต่อมา
ภายหลังชาวเมืองเหนือ (มีเมืองศรีสัตนาคนหุตเป็นต้น) พากันมา
ตั้งवासถานอยู่มากขึ้น แล้วพร้อมกันยกหัวหน้แห่งตนขึ้นเป็นผู้
ปกครองสืบตระกูลต่อมา จนถึงผู้ครองเมืองคนหนึ่งได้สร้างเมือง
ขึ้นที่ริมแม่น้ำโขงฝั่งตะวันตก คือตำบลที่เรียกว่าบ้านกระต๊อบเมือง
กลางเดี๋ยวนี้ ชื่อนามเมืองว่า พระนครกาตจำบากนาคบุรีศรี ศรี
พิราลัยแล้วเจ้าสุทนต์นาราชผู้บุตรได้ครองเมืองต่อมาจนถึง จุลศักราช
๓๐๐๐ ปี พิราลัยไม่มีบุตร ประชุมชนจึงยกผู้ตระกูลผู้หนึ่งนามไม่
ปรากฏ ขึ้นเป็นผู้อำนวยการบ้านเมืองได้ ๖ ปี ก็ถึงแก่กรรม นางแพง
บุตรนางเกาหลันได้เป็นหัวหน้าอำนวยการบ้านเมืองต่อมา

จุลศักราช ๓๐๐๕ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระธรรมเพ็ญที่ ๕ พระ
เจ้าปราสาททอง) มีภิกษุรูปหนึ่งอยู่วัดโพนเสม็ดแขวงเมืองศรีสัตนา-

คนहुต ชาวเมืองเรียกว่าพระครูโพนเสม็ด ๗ มีญาติโยมถ้ำนาศิษย์มาก
 ครั้นเมื่อจุลศักราช ๓๐๕๐ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระมหาบุรุษ
 พระเพทราชา) ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตพิริวดี มีบุตรชายชื่อเจ้า
 องค์หล่ออายุ ๓ ปี และมารดายังมีครรภ์อยู่ พระยาเมืองแฉ่งจึงส่ง
 สมบัติชนครองเมือง และมีความปรารถนาจะใคร่ได้มารดาเจ้าองค์
 หล่อเป็นภรรยา นางไม่ยินดีพามบุตรหนีไปอยู่กับพระครูโพนเสม็ด ๗
 จึงให้ไปอยู่ที่ตำบลภูงิ้วหอคำ ครั้นนางคลอดบุตรเป็นชาย คนทั้ง
 หายเรียกว่าเจ้าหน่อกษัตริย์ ฝ่ายเจ้าองค์หล่อผู้เป็นเชษฐา ครั้น
 เจริญวัยขึ้นคิดคุมโทษโกรธเคืองพระยาเมืองแฉ่ง จึงพาบ่าวไพร่หนี
 ไปตั้งถ้ำถ้ำดงด้อมด้อมผู้คนอยู่ ณ เมืองญวน ส่วนพระยาเมืองแฉ่ง
 คิดจะกำจัดพระครูโพนเสม็ด ด้วยเห็นว่าเป็นผู้มีกำลังวังชามากเกรงจะ
 เป็นศัตรูต่อบ้านเมือง พระครูโพนเสม็ดรู้ตัวจึงพาเจ้าหน่อกษัตริย์กับ
 มารดาพร้อมทั้งญาติโยมพรวกพอดประมาณ ๓๐๐๐ เศษ อพยพออก
 จากเมืองศรีสัตนาคนหุตไปถึงตำบลวังพันด่านน้ำโสมต้นงู จึงให้เจ้า
 หน่อกษัตริย์กับมารดาแคะถ้ำศิษย์ตั้งเคหะสถานอยู่ ณ ที่นั้นบ้าง เหลือ
 นั้นพระครูโพนเสม็ดก็พาต่อไปถึงตำบลโต ก็มีผู้นิยมยินดีนับถือและคิด
 ตามไปด้วยเป็นอันมาก จนไปถึงเขตต์แขวงเมืองบันทายเพชร คิด
 ว่าจะต้องพักอยู่ ณ แขวงเมืองบันทายเพชร ๗ ตรวจตำมะโนครวัธและ
 จะเก็บเงินครวัธ ๘ บาท พระครูเสม็ดเห็นว่ายังไม่มั่งผลประโยชน์และ
 จะเป็นความเดือดร้อนแก่พวกญาติโยม จึงได้พากันย้อนกลับมาทาง
 ลำแม่น้ำโขง ถึงนครกาตจำบากนานาบุรีศรีรัทหุตตั้งพักอาศัยอยู่ แต่

พวกศิษย์ซึ่งเป็นดาวแต่ละเมฆรก็พากันแยกไปตั้งนิวาสถานอยู่ณที่ต่าง ๆ
 คดระปะปนกันอยู่กับพวกข่า, กวย, ตามภูมิจำเนาอันสมควร

ฝ่ายนางแพงนางเกา ตั้งแต่พระครูโพนเสม็ดมาอยู่ในเมืองแล้ว
 ก็มีคามนิยมนับถือ จึงพร้อมด้วยแดนท้าวพระยาดาวอาราธนาให้
 พระครูโพนเสม็ดบัญชาการบ้านเมือง และตั้งสอนพระพุทธศาสนา

ครั้นจุลศักราช ๓๐๗๓ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระธรรมเพ็ญ
 ที่ ๘ ชุนหลวงท้ายสระ) ประชาชนชาวนครกาตจำบากนาคบุรีศรี
 เกิดวิวาทบาดหมางและคบพาทันตั้งชุมนุมประพฤติกเป็นโจรผู้ร้ายกำเริบ
 ทวชน จนราษฎรซึ่งตั้งอยู่ในความสุจริตพากันเดือดร้อน พระครูโพน
 เสม็ดได้ว่ากล่าวห้ามปรามโดยทางธรรม ก็ทำเป็นการสงบเรียบร้อย
 สมประสงค์ไม่ ครั้นจะใช้อำนาจปราบปรามเอาตามอาญาจารีตก็
 เก่งว่าจะผิดวินัยสมณเพศ จึงดำริเห็นว่าเจ้าหน่อกษัตริย์ซึ่งให้ตั้ง
 อยู่ตำบลจัวพันจำนำได้สมดังนึก มีความเจริญวัยประกอบด้วยเกียรติยศ
 เกียรติคุณพอจะเป็นผู้ระงับปราบปรามและปกครองบ้านเมืองได้ จึง
 ให้แดนท้าวพระยาดาวไปอัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ กับมารตามายัง
 นครกาตจำบากนาคบุรีศรี

ครั้นจุลศักราช ๓๐๗๕ พระครูโพนเสม็ดพร้อมด้วยแดนท้าว
 พระยาดาวจัดตั้งพิธียกเจ้าหน่อกษัตริย์ ขึ้นเป็นเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทธ-
 ราชกรครองนครกาตจำบากนาคบุรีศรี แล้วเปลี่ยนนามเมืองว่านคร
 จำปากัดันคบุรีศรี แล้วตำแหน่งเจ้านายแดนท้าวพระยาดาวเต็มตาม
 ตำแหน่งอย่างกรุงศรีรัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) และตั้งอัตราเก็บเงิน

ด้วยเก่ายที่มีบุตรชาย ๓๐ เก็บแต่พ่อตา ๑ บุตรชาย ๑ ถ้ามี ๕
เก็บตะเพาะพ่อตา ๑ กำหนดคนละ ๑ ถาด และข้าวเปลือกหนักคนละ
ร้อยชั่ง (ข้าวเวदानันหนักร้อยชั่งต่อบาท ถาดนั้นทำด้วยทองแดงบ้าง
ทองเหลืองบ้างทองขาวบ้าง รูปคล้ายเรือชะง่าแต่หัวแหลมท้ายแหลม
ขนาดยาว ๓, ๔, ๕ นิ้ว ใช้เป็นอัตราตีบท่อนับค่าของเงินพดด้วง
ถาด ที่เรียกว่าเงินเบ้งแปดหน้าหนักสามสลึงเพียง) แล้วเจ้าสร้อย
ศรีสมุทร ๑ สร้างอารามขึ้นในเมืองวัดหนึ่ง ให้ชื่อว่าวัดหลวงใหม่ อาราม
พระครูโพนเสม็ดกับพระสงฆ์อันนับ มาอยู่ณวัดหลวงใหม่นั้น
(วัดนั้นยังปรากฏอยู่จนบัดนี้) เจ้าสร้อยศรีสมุทรมียุทธชาย ๓ คน
ชื่อเจ้าไชยกุมาร ๑ เจ้าธรรมเทโว ๑ เจ้าสุริโย ๑ และเจ้าสร้อยศรี
สมุทร ๑ มีศุภอักษรแต่งให้แสนท้าวพระยาถาด ขุนบรรณาการไปขอ
บิดาเจ้าเขมรเมืองบันทายเพชรมาเป็นชายา มียุทธอีกคนหนึ่งชื่อเจ้า
โพธิสาร แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทร ๑ ให้จารย์หวดเป็นนายอำเภอรักษามัน
ดอนโขง ซึ่งเป็นเกาะอยู่ในลำแม่น้ำโขง (คือที่เรียกว่าเมืองศรีทันตร
บัดนี้) ให้ท้าวสุตเป็นพระไชยเชษฐารักษาอำเภอบ้านทางโคปากน้ำเซ-
กอง ซึ่งอยู่ฝั่งโขงตะวันออก (คือเมืองเชียงแตงเดี้ยวนั้น) ให้จารย์แก้ว
เป็นนายอำเภอรักษามันทาง (ภายหลังเรียกบ้านเมืองทางคือเมือง
สุวรรณภูมิบัดนี้) ให้จันสุริยวงศ์เป็นอำเภอรักษามันโพธิ์เมือง
ตะโปนเมืองพินเมืองนอง ให้นายมันบ่่าเดิมของนางแพง เป็นหลวง
เอกรักษาอำเภอบ้านโพธิ์ (ภายหลังเรียกว่าเมืองมันคือเมื่อศาลวัน
เดี้ยวนั้น) ให้นายพรหมเป็นชาบุคคโคตรรักษาอำเภอบ้านแก้วอาเขม

ซึ่งมีเจดีย์อยู่หน้าดาวเรียกว่าธาตุกำเนิดกัฏก ภายหลังเรียกว่าเมือง
คำทองหลวง (คือเมื่อคำทองใหญ่บัดนี้) ให้จารย์โสมรักษามันทั้งอิด
กระบือ (คือเมืองอิดบือบัดนี้) เป็นท่าเดเมืองร้างมาก่อนเรียกว่าเมือง
ไศรภ เมืองซึ่งคือของแฉะพะเนียดแต่ก่อนพวกเวียงจันทน์แซกถล่ม
แฉะผกข้างเถื่อนทันนั้น ให้ท้าวดหลวงบุตรพระดงมเป็นขุนนักเฒ่า
รักษาอำเภอโขงเจียม เขตต์แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ในเวลานั้นมีว่า
ทิศเหนือตั้งแต่ย่างสามคั่นอันสามชวาหยักทอดยอคยง ทิศตะวันออก
ถึงแนวภูเขามรรตาค้อแดนญวน ทิศใต้เวลานั้นยังไม่ปรากฏ
ทิศตะวันตกคือเขตต์แขวงเมืองพิมายปากด่านน้ำกระยุง

จุลศักราช ๓๐๘๒ พระครูโพนเสม็ดอาพาธเป็นโรครชรา ถึง
มรณภาพอายุ ๘๐ ปี เจ้าสร้อยศรีวิสมุทฯ ได้จัดการฌาปนกิจเสร็จแล้ว
ตั้งร่างพระเจดีย์ที่ตรงหอไว้ศัพ ๓ องค์ กับตั้งร่างพระเจดีย์องค์ใหญ่เป็นที่
ปลงศพองค์หนึ่งดาวเรียกว่าธาตุฝุ่น ภายหลังได้ตั้งร่างวิหารขึ้นณทัน
จึงได้ปรากฏนามว่าวัดธาตุฝุ่นมาจนบัดนี้ แล้วเจ้าสร้อยศรีวิสมุทฯ ให้
เจ้าโพธิสารบุตร ไปเป็นเจ้าเมืองควบคุมคนเขมรอยู่ณบ้านทุ่งบัวศรี
ยกบ้านทุ่งบัวศรีเป็นเมืองศรีจำบัง คือตำบลที่ตั้งอยู่ฝั่งด่าน้ำใต้เมือง
เซด้าภายในบัดนี้นั้น แล้วได้ตกลงกับเมืองเขมรบนเขตต์แดนเป็นเขตต์
แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ ในทิศใต้ตั้งแต่ริมด่าน้ำโขงฝั่งตะวันตกปาก-
คลองน้ำจะหลีกไปตามปลายคลอง ถึงด่าน้ำเสนต่อแดนเมืองสระม
กำพงสวาย ฝั่งน้ำโขงตะวันออกแต่บึงขดไปถึงด่าน้ำปากคลองดงบา

จุลศักราช ๓๐๘๖ พรวนทั้งพรวนเทืองข้ามบ้านดงบือยานายอน

(คือที่เป็นเมืองสระปากคันทัน) ได้พระแก้วผัดกมา แต่เข้าใจว่าเป็นรูป
มนุษย์จึงให้บุตรเล่น พระภรรยาก็ไปข้างหนึ่ง ครั้นความทราบถึงเจ้า
ด้ร้อยศรีด้มุกฯ จึงจัดให้แสนท้าวพระยาถาว ไปเชิญพระแก้วผัดกให้
มาประดิษฐานไว้ณเมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๓๐๘๗ เจ้าด้ร้อยศรีด้มุกฯ บ่อยู่ จึงให้เจ้าไชยกุมารผู้
บุตรว่าการบ้านเมืองแทน แล้วออกจำศีลอยู่

จุลศักราช ๓๐๘๘ เจ้าองค์หนึ่งซึ่งหนีไปตั้งเกิดยกด้อมผู้คนอยู่
ณเมืองญวนนั้น ครั้นได้กำลังมากขึ้นก็ยกมาจับพระยาเมืองแสนฆ่า
เสีย แล้วขึ้นครองเมืองศรีรัตนาคมนครต่อไป

จุลศักราช ๓๐๘๘ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช
ที่ ๓ พระเจ้าหัวบรมโกศ) เจ้าด้ร้อยศรีด้มุกฯ พินาศได้ ๕๐ ปี
เจ้าไชยกุมารบุตรได้ครองเมืองต่อไป เจ้าไชยกุมารได้ตั้งให้เจ้าธรรม
เทโวผู้น้องเป็นเจ้าอุปราช และเบียดยธรรมเนียมเก็บด้วยเป็นใหม่
หนักคนละ ๓ บาท แก่ชายฉกรรจ์ที่มีภรรยาแล้ว

จุลศักราช ๓๑๒๐ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ กับ
ที่ ๔ ต่อกัน) เจ้าไชยกุมารกับเจ้าอุปราชธรรมเทโววิวาทกัน เจ้า
อุปราชคบคิดกับศรีราชาบุตรจางหวดผู้รักษาคำเภอดอนโขงตั้งล้อมผู้คน
ได้มาก แล้วยกมาเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าไชยกุมารมิได้คิดต่อสู้
จึงหนีไปอยู่ดอนมดแดง ซึ่งตั้งอยู่ในอำนาจอรงเมืองนครจำปาศักดิ์
(บัดนี้เป็นแขวงเมืองอุบลฯ) เจ้าอุปราชจึงเข้ารักษาเมืองนครจำปาศักดิ์
อยู่ ครั้นทราบว่าเจ้าไชยกุมารหนีไปตั้งอยู่ดอนมดแดงก็เกณฑ์กำลัง

จะยกไปจับได้เพื่อให้ไปเสียให้พ้นเขตต์แขวงเมืองจำปาศักดิ์ ฝ่ายมารดา
จึงห้ามเจ้าอุปราชไว้และว่ากล่าวให้คืนดีกับเจ้าไชยกุมาร เจ้าอุปราช
จึงแต่งให้แสนท้าวพระยาตลาไปอัญเชิญเจ้าไชยกุมารกลับมาครองเมือง
นครจำปาศักดิ์ตามเดิม

จุลศักราช ๓๓๒๓ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓
พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ คือเจ้าฟ้าเอกทัศ กรมขุนอนุรักษ์
มนตรี) เวลานั้นพระยาช้างเผือกแตกโรงออกจากกรุง ไปอยู่ในป่า
ดงทางตะวันตกเมืองนครจำปาศักดิ์ จึงโปรดให้ส่งพี่น้อง (ผู้เรียบ
เรียงพงศาวดารเดิมนี้เข้าใจว่า คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก แต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นหลวงยกบัตรเมืองราชบุรี กับ
กรมราชวังบวรสถานมงคลมหาสุรสีหนาท แต่ครั้งยังดำรงพระยศ
เป็นนายสุจินดา) กับพวกกรมช้างคุมไพร่พล ที่ยอติดตามพระยาช้าง
เผือกไปทางแขวงเมืองพิมายแต่เดิยไปถึงดงทางปากลำน้ำมูลข้างใต้
จึงได้ข่าวพระยาช้างเผือกจากพวกเขมรล่อยอยู่ป่าดงคือ ตากระจะ เขียง
ชัน ซึ่งตั้งอยู่บ้านปราสาทเหล็กมโคกดำดวนใหญ่ ตากระบ้านดงยาง
หรือเรียกโคกอ้อจระหนึ่ง เขียงมุ่มบ้านโคกเมืองพิมายดี (หรือตา
พ่อควาน) บ้านกุดหวาย (หรือบ้านเมืองเตาตามชื่อเขียงดีเมื่อเป็น
หลวงศรีนครเตา) เป็นผู้นำส่งพี่น้องติดตามพระยาช้างเผือกได้มา

จุลศักราช ๓๓๒๔ เจ้าองค์หล่อผู้ครองเมืองศรีรัตนาคมนุ
พิราดย์ไม่มีบุตร แสันท้าวพระยาตลาและนายวอนนายดาจึงพร้อมกัน
เชิญกุมารสองคน(นามไม่ปรากฏ) ซึ่งเป็นเชือกวงศ์ผู้ครองเมืองศรีรัตนาคมนุ

คนหุคคนเก่า (ไม่ปรากฏว่าคนไหน) ซึ่งได้หนีไปอยู่กับนายอุนายดา
เมื่อเจ้าองค์ห้อยยกกำลังมาจับพระยาเมืองแฉ่นฆ่าเสียสิ้น ชนครอง
เมืองศรีรัตนาคคนหุคแล้วนายอุนายดาขอเป็นทมิฬหาอุปราช กุมารผู้
เป็นเชษฐาเห็นว่านายอุนายดาทำได้เป็นเชื้อเจ้า จึงตั้งให้นายอุนาย
ดาเป็นแต่ตำแหน่งพระเสนาบดี และตั้งให้กุมารผู้น้องเป็นมหาอุปราช
พระวอพระตาที่มีความโหดจึงพากันอพยพไปสร้างเวียงอยู่ที่บ้านหนอง
บัวดำ ให้อริว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (บัดนี้เป็นเมือง
กมูท่าได้ย) ผู้ครองเมืองศรีรัตนาคคนหุค ได้ห้ามไม่ให้พระวอพระตา
ตั้งเป็นเมือง กัหาฟังไม่ จึงได้ยกกำลังไปตีพระวอพระตาได้รับกันได้
ประมาณ ๓ ปี พระวอพระตาเห็นจะต้านมิได้ จึงได้แต่งคนไป
อ่อนน้อมแก่พระมาฆองค์ดังไปช่วย พระมาได้แต่งให้มองตะแคงเป็นแม่ทัพ
ยกไปช่วยพระวอพระตา ฝ่ายผู้ครองเมืองศรีรัตนาคคนหุคแจ้งดังนั้น
จึงแต่งบรรณาการให้แสนท้าวพระยาดาบคุมลงมาตีกองทัพพระมาอยู่
กลางทาง แล้วพุดเกิดขัดขืนชักชวนเอาพระมาเข้าเป็นพวกเดียวกัน
ยกไปตีพระวอพระตา พระตาดายในที่รบ ยังอยู่แต่พระวอกับท้าว
ฝ่ายหน้าท้าวคำผง ท้าวทิพยพรหมผู้เป็นบุตรพระตา กับท้าวทิดยก
บุตรพระวอจึงพากันรบกวัดหน่อพยพลไปพึ่งอยู่กับเจ้าไชยกุมารเมือง
นครจำปาศักดิ์ ตั้งอยู่ตำบลเวียงคือนกอง (คือที่เรียกว่าบ้านดู่บ้านแค
แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์บัดนี้)

เจ้าอุปราชธรรมเทโวถึงแก่กรรม มีบุตรชาย ๔ คน คือเจ้าโอ
๑ เจ้าอิน ๑ เจ้าธรรมกิติลา ๑ เจ้าคำดุก ๑ บุตรหญิง ๑ ชื่อนางค้อย

จุลศักราช ๑๑๓๓ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ พระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี) ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตทราบข่าวพระวอแตกหนีไปตั้งอยู่ตำบลคอนทอง จึงได้แต่งให้ข้าศึกคุมกำลังยกตามไปถึงแขวงนครจำปาศักดิ์ เจ้าไชยกุมารจึงแต่งให้พระยาพดด้วงนำคุมกองทัพขึ้นไปค้นหาไว้ แล้วมีศุภอักษรถึงผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตขอโทษพระวอ ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตก็มีศุภอักษรตอบยกโทษให้โดยทางไมตรี และมั่งคั่งให้ข้าศึกยกกำลังกลับไปยังเมืองศรีสัตนาคนหุต

ฝ่ายเจ้าไชยกุมารดำริจะสร้างเมืองใหม่ ที่ตำบลศรีสุ่มงลอยไปจากเมืองเดิมทางประมาณ ๒๐๐ เส้น พระวอรับอาสาเป็นผู้สร้างกำแพงเมือง พระมโหฬารและพระศรีอภัยเมืองโขงรับอาสาสร้างหอคำ ครั้นสร้างเสร็จแล้ว เจ้าไชยกุมารยกไปอยู่เมืองใหม่ อยู่มาวันหนึ่ง เจ้าไชยกุมารออกว่าการณหอรบสังหาร พร้อมกับเจ้านายแสนท้าวพระยาลาว พระวอจึงทูลว่าที่พระวอได้สร้างกำแพงเมืองถวาย กับผู้ที่ได้สร้างหอคำถวายนั้น ใครจะประเสริฐกว่ากัน เจ้าไชยกุมารตอบว่า กำแพงเมืองนั้นก็ดีเป็นที่กำบัง สำหรับป้องกันศัตรูซึ่งจะมาทำร้าย แต่หอค่านั้นจะดีกว่าสักหน่อยด้วยได้เป็นที่อาศัยนั่งนอนมีความสุขสำราญมาก พระวอได้ฟังดังนั้นก็มีความอภัยโทษนั้นดี จึงพาครอบครัวอพยพหนีไปตั้งอยู่ตมผู้คนอยู่ที่ดอนมดแดงในจำปาศักดิ์ (ซึ่งเป็นแขวงเมืองอุบลฯ เดียวกัน) แล้วมีใบบอกแต่งให้ท้าวเพี้ยพันของกรมเครื่องบรรณาการมายังเมืองนครราชสีมา ให้นำขันหมักมายังในความปกครองของกรุงธนบุรี

ฝ่ายผู้ครองเมืองศรีวิชัยเห็นว่า พระวอมีความวิ
 ภาตหมายกับเจ้านครจำปาศักดิ์ ยกรอบครัวไปตั้งอยู่ดอนมดแดง
 จึงแต่งให้พระยาสุโขทัยคุมกองทัพไปตีพระวอ เห็นจะสู้มิได้จึงพาครอบครัวหนีไปตั้งอยู่ตำบลเวียงคอง กอง
 นครจำปาศักดิ์ไปช่วย เจ้านครจำปาศักดิ์ก็หาไปช่วยไม่ กองทัพ
 พระยาสุโขทัยจึงยกตามไปล้อมเวียงไว้ จับพระวอได้ฆ่าเสีย ท้าวกำบุตร
 พระวอกับท้าวฝ่ายหน้าท้าวคำผางท้าวทิดยพรมบุตรพระวอหนีออกจาก
 ที่ล้อมได้ จึงมีใบบอกแต่งคนลงมาเมืองนครราชสีมา เพื่อให้บอก
 ลงมากรุงธนบุรีขอกองทัพขึ้นไปช่วย

ครั้นถึงรัช ๓๑๕๐ เจ้าธนบุรี จึงโปรดให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยา
 มหาโกศลธิบดี เป็นแม่ทัพยกไปทางบกสมทบกับกำลังเกณฑ์ของ
 หัวเมืองตะวันออก และโปรดให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคล
 มหาอำนาจ แต่เมื่อยังดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์พิศณุวา
 ธิราชเป็นแม่ทัพยกไปเมืองกัมพูชา เกณฑ์พลเมืองเขมรต่อเรือรบ
 ยกขึ้นไปตามลำน้ำโขง

ฝ่ายกองทัพพระยาสุโขทัยทราบว่ากองทัพกรุงยกขึ้นไปเห็นจะต้านทาน
 มิได้ ก็ยกถอยกลับไปยังเมืองศรีวิชัยคนहुต กองทัพกรุงทั้งกองทัพ
 ก็ยกขึ้นไปตีเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าไชยฤกษ์ผู้ครองเมืองนครจำ
 ปาศักดิ์ เห็นว่าจะต่อสู้ต้านทานมิได้ จึงพาครอบครัวอพยพหนีไปตั้ง
 อยู่เกาะไชย กองทัพกรุงตามไปจับเจ้าไชยฤกษ์ได้แล้วก็เลยยกไป

ตั้งเมืองนครพนมและเมืองหนองคาย (บางทีจะเป็นเมืองไชยบุรี) ได้
ด้วยยกเลยไปล้อมเมืองศรีสัตนาคนหุตได้ ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุต
ต่อสู้ต้านทานไม่ได้ก็แตกหนีไปทางเมืองคำเกิด กองทัพกรุงยกเข้าเมือง
ศรีสัตนาคนหุตได้แล้ว จึงตั้งให้พระยาสุโขเป็นผู้รั้งเมืองศรีสัตนาคนหุต
และจัดราชการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้วเชิญพระแก้วมรกตหนึ่ง พระบาง
หนึ่ง ซึ่งอยู่ในเมืองศรีสัตนาคนหุตกับคุมตัวเจ้าไชยกุมารยกกองทัพกลับ
มายังกรุงธนบุรี เจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้เจ้าไชยกุมารกลับไปครอง
เมืองนครจำปาศักดิ์ เป็นเมืองประเทศราชชนกับประเทศไทยแต่นั้นมา

เจ้าสุริยราชวงศ์เมืองนครจำปาศักดิ์ถึงแก่กรรม มีบุตรชาย
ชื่อเจ้าหนาน้อย ๑ แล้วท้าวคำผงบุตรพระตาไปได้นางคู่บุตรเจ้าอุป
ราชธรรมเทโวเป็นภรรยา เจ้าไชยกุมารเห็นว่าท้าวคำผงมาเกี่ยวเป็นเชย
และเป็นผู้มีครอบครัวบ้างไพร่มาก จึงตั้งให้ท้าวคำผงเป็นพระประทุม
สุวรรณายกกองใหญ่ ควบคุมครอบครัวคักเดชะตั้งอยู่บ้านเชียงคอง
กองแขวงนครจำปาศักดิ์ (คือตำบลที่เรียกว่าบ้านดู่บ้านแกบดิน)

จุลศักราช ๓๓๔๒ เจ้าโอบุตรเจ้าอุปราชธรรมเทโวผู้เป็นเจ้าเมือง
และเจ้าอินอุปฮาดผู้ครองเมืองอัตตะปือ (คือเมืองอัตตะปือ) กระทำ
การกตข่มเหงราษฎรได้ความเดือดร้อน เจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชย
กุมาร) ทราบจึงให้เจ้าเชษฐ เจ้าหนูลานคุมกำลังไปตามตัวเจ้าโ
เจ้าอิน ๒ รู้ตัวหนีไป แต่เจ้าอินนั้นหนีเข้าไปกอดพระศอพระปฏิมากรอยู่
เจ้าเชษฐจึงให้จับตัวเจ้าโอบอกมา แล้วให้เอาเชือกหนังรัดคอเจ้าโอดึง
แก่กรรม เจ้าโอบุตรชายสองคน ชื่อเจ้านากหนึ่ง เจ้าฮุยหนึ่ง

จุลศักราช ๑๑๔๔ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ได้ทรงทราบว่าเมืองนครจำปาศักดิ์กับเมืองอัตปือเกิดวิวาทฆ่าฟันกัน จึงโปรดให้ข้าหลวงขึ้นไปคุมเอาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) กับเจ้าเชษฐาจารย์และเจ้าหนาน้อยลงมากกรุงเทพฯ ถึงกลางทางเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) บ่วยจึงโปรดให้กลับไปรักษาตัวอยู่ที่เมืองนครจำปาศักดิ์ ข้าหลวงก็คุมเอาแต่ตัวเจ้าเชษฐาจารย์เจ้าหนาน้อยลงมากกรุงเทพฯ

จุลศักราช ๑๑๕๓ อ้ายเชียงแก้วซึ่งอยู่ตำบลเขาโองฝั่งน้ำด้านซ้ายของตะวันออกแขวงเมืองโขง แต่งตนว่าเป็นคนมีวิชาคุณมีผู้คนนับถือมาก และอ้ายเชียงแก้วรู้ว่าเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) บ่วยหนก้อยู่เห็นเป็นโอกาสอันดี จึงคิดการเป็นขบถยกกำลังมาล้อมเมืองนครจำปาศักดิ์ไว้

ฝ่ายเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) ทราบดังนั้น ก็ตกใจโรคกำเริบขึ้นเลยถึงแก่พิราลัยอายุได้ ๘๑ ปี มีบุตรชายชื่อเจ้าหน่อเมือง ๑ บุตรหญิงชื่อเจ้าบ่อมหัวชวาคุมาร ๑ เจ้าท่อนแก้ว ๑ แดงของทัพอ้ายเชียงแก้วก็เข้าตีเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ ครั้นความทราบถึงกรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบวรราชมารดา (ทองอิน) แต่เมื่อครั้งยังเป็นพระพรหมยกบัตร ยกกองทัพขึ้นไปปราบปรามอ้ายเชียงแก้ว และจัดราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ กองทัพยกขึ้นไปยังมีทันถึง

ฝ่ายพระประทุมสุรราช (คำผง) นายกองใหญ่บ้านเวียงดอนกอง ซึ่งย้ายไปตั้งอยู่บ้านห้วยเจาะละแม (คือตำบลที่ขุขันธ์เมืองอุบลฯ เดียวกัน)

กับท้าวฝ่ายหน้าบุตรพระดาซึ่งไปตั้งอยู่บ้านสิงหา (คือเนินเมืองยโสธร เดียวกัน) จึงพากันยกกำลังไปตีค่ายเชียงแก้ว ๆ ยกกำลังออกต่อสู้ ณที่แก่งตะนะ (อยู่ในตำบลนูนแขวงเมืองพิบูลมังสาหารเดี๋ยวนี้)

กองทัพค่ายเชียงแก้วแตกหนี ท้าวฝ่ายหน้าจับตัวค่ายเชียงแก้วได้ให้ฆ่าเสียแล้ว พอกองทัพเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน) ยกขึ้นไป ถึงก็พากันไปจัดการการที่เมืองนครจำปาศักดิ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ตั้งให้ท้าวฝ่ายหน้าเป็นเจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์เจ้า นครจำปาศักดิ์ และโปรดให้เจ้าเชษฐาธิราชไปช่วยราชการอยู่กับเจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์ จึงได้ย้ายเมืองขึ้นไปตั้งอยู่ทางเหนือ (คือที่ เรียกว่าเมืองเก่าคันแกเดี๋ยวนี้) จุลศักราช ๑๑๖๗ เจ้าพระวิไชยราช ขัตติยวงศ์ ขอดังบ้านนายอนเป็นเมือง จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ชานานนามว่า เมืองสระปาด (อยู่ฝั่งด้านน้ำโขงตะวันออก) ตั้งพระศรีอภัยดาบุตร จารหวดเจ้าเมืองโขง (ศรีพันดร) เป็นเจ้าเมืองขึ้นเมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๑๗๒ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) พระยาเดโช (เม่ง) เจ้าเมืองกำแพงแสน (เขมร) กับนักปรังผู้เป็นน้องชาย มีความวิวาทกันกับนักพระอุทัยราชา (นักองจัน) เจ้ากรุงกำพูประเทศ พระยาเดโชกับนักปรังจึงอพยพครอบครัวเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ ณ แขวงเมืองโขง (ศรีพันดร) เมืองนครจำปาศักดิ์มีบอกเข้ามากรุงเทพฯ ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาตากไหมราชเสนา คุณกำลังขึ้นไปขัดตาทัพรับครัวเขมรอยู่ ณท่าหม้อหอม ครัวพระยาเดโช ได้มาตั้งอยู่ ณ บ้านดงปลา ครัว

นักปรังตงอยู่บ้านเวนซ้อง (เมืองเซตัมภา) จึงมีเขมรแซกปนอยู่ใน
เมืองโขงตงแต่เนิ่นมา

จุลศักราช ๑๑๗๓ เจ้าพระยาวิไชยราชขัตติวงศ์ (ท้าวฝ่ายหน้า)
เจ้านครจำปาศักดิ์พิราลัย มีบุตรชายชื่อเจ้าบุตร ๑ บุตรหญิง ๑
ชื่อนางแดง ๑ นางไทย ๑ นางก้นแก้ว ๑ แล่นท้าวพระยาลาวมีใบ
บอบมากรุงเทพ ฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาตากาโหม
ราชเสนา เป็นข้าหลวงเชิญตรา กับหีบศิลาหน้าเพลิงเครื่องไทยทาน ซึ่ง
พระราชทานในการศพเจ้าพระวิไชยราชขัตติวงศ์ กับสัญญาบัตร
ซึ่งโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้เจ้านุบุตรเจ้าหน่อเมืองหลานเจ้านคร
จำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์นั้นขึ้นไปถึงนครจำปาศักดิ์
ได้ ๓ วัน เจ้านครจำปาศักดิ์ (นุ) ก็พิราลัย พระยาตากาโหมราชเสนา
จึงพร้อมด้วยท้าวพระยาลาวจัดการปลงศพเจ้าพระวิไชยราชขัตติวงศ์
เสร็จแล้ว บุตรเจ้าพระวิไชยราชขัตติวงศ์กับแล่นท้าวพระยาลาว
ได้ก่อเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ ณ วัดเหนือ ซึ่งอยู่ในเมืองเก่าคันเกิง (คำลาว
เรียกว่าธาตุหลวงเฒ่ามาจนบัดนี้)

จุลศักราช ๑๑๗๔ พระยาตากาโหมราชเสนาจัดการราชการเมืองนคร
จำปาศักดิ์เรียบร้อยแล้ว จึงได้เชิญพระแก้วมรกตซึ่งเจ้าสร้อยศรีสมุทร ฯ
ประดิษฐานไว้ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น นำกลับลงมาทูลเกล้า ฯ
ถวาย ณ กรุงเทพ ฯ (พระแก้วมรกตของคันหนาดักกว้าง ๘ นิ้ว กิ่ง สูง
๑๒ นิ้วเศษ ซึ่งปรากฏพระนามในบัดยูนัน ว่าพระพุทธบุษยรัตน-
จักรพรรดิพิมลมณีนัย)

จุลศักราช ๑๑๗๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมาน้อย บุตรเจ้าราชวงศ์ (สุริโย) หลานเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ ๑ เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้เจ้าธรรมกิตติบุตรเจ้าอุปราช (ธรรมเทโว) เป็นเจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ์ ภายหลังเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) กับเจ้าอุปราช (ธรรมกิตติ) มีความวิวาทบาดหมางคุมกันลงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท จึงโปรดเกล้าฯ ให้แยกเจ้าอุปราชอยู่เสวย ณ กรุงธนบุรี ๑ ให้เจ้านครจำปาศักดิ์กลับไปครองเมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๑๗๘ มีภิกษุชื่อชัชวาลหนึ่งชื่ออยู่บ้านหุดเตาเตาปูนแขวงเมืองสาบบุรี ได้มาพักอยู่เขาเกิดโง้งฝั่งด้านน้ำโขงตะวันออก แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ อ้ายส้มดำแดงตนว่าเป็นคนมีวิชาและมีฤทธิ์านุภาพต่าง ๆ เป็นต้นว่าเขาแค้นแก้วมาต้องแดดให้ติดเชื้อเป็นไฟขึ้น แล้วอดดว่าเรียกไฟฟ้าได้ และสามารถที่จะเรียกให้ไฟขึ้นมาเข้าบ้านเมืองให้ไหม้ฉุนาไปสิ้นก็ได้ คนในเขตต์แขวงเหล่านั้นมีพวกราเป็นต้นซึ่งประกอบไปด้วยความโง่เขลา ครั้นเมื่อเห็นอ้ายส้มดำแดงดงวิชาเช่นนั้นก็เห็นเป็นอัศจรรย์ ต่างมีความกลัวเกรง ก็พากันมีความนิยมนัดเชื้อถือเขาเป็นพวกอ้ายส้มดำเป็นอันมาก อ้ายส้มดำมีใจกำเริบจึงคิดขบถยกเป็นกระบวนทัพเที่ยวคืบตามตำบลบ้านใหญ่น้อยไปจนถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ทราบดังนั้นก็ตกใจมิทันที่จะเตรียมตัว จึงอพยพครอบครัวหนีเข้าป่าไป อ้ายส้มดำเกิดโง้งก็ยกเข้าเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ เทียบกับรบเขาทัพยั้งของต่าง ๆ แล้วเอาไฟจุดเผาเมืองนครจำปาศักดิ์ ขณะนั้นเจ้า

พระยานครราชสีมา (ทองอิน) กำลังเที่ยวปราบข้าพวกเดิมดกัญชา และข้าไพร่บนประเวศต่างแขวงเมืองโขง (ศรีทันดร) ครั้นทราบข่าวร้ายส่ำเกียดใจคิดการเป็นชนบถขึ้นเช่นนั้น จึงมีใบบอกลงมากรุงเทพฯ ฯ แล้วเจ้านายพระยานครราชสีมา กับพระศรีอภัยเดชพระโอรสราชเมืองโขง จึงเกณฑ์กำลังยกไปตีข้าส่ำเกียดใจแตกหนีไปตั้งอยู่ ณ เขายาปู แขวงเมืองอัตตะปือ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) กับพระศรีดำแดงคุมกองทัพยกขึ้นไปตามจับข้าส่ำเกียดใจ ข้าส่ำเกียดใจก็หนีต่อไปหาได้ตัวไม่ พระยามหาอำมาตย์ พระศรีดำแดง จึงคุมเอาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ลงมาถึงกรุงเทพฯ ฯ แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ถึงแก่พิราลัย มีบุตรชาย ๖ คน ชื่อ เจ้าฮุ่น ๓ เจ้าหนู ๓ เจ้าแสง ๓ เจ้าบุญ ๓ เจ้าจุ่น ๓ เจ้ากู ๓

• จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าอนุวงศ์เจ้านันทนัยยกกำลังเที่ยวตามจับข้าส่ำเกียดใจ ฝ่ายกองเจ้าราชบุตร (โย่) บุตรเจ้าอนุวงศ์เจ้านันทนัยจับตัวข้าส่ำเกียดใจได้ส่งลงมากรุงเทพฯ ฯ

จุลศักราช ๓๓๘๓ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าราชบุตร (โย่) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ และให้เจ้าคำบ๊อมเมืองเวียงจันทน์เป็นเจ้าอุปราชเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย่) ไปอยู่เมืองนครจำปาศักดิ์ แล้วเกณฑ์ไพร่พลชุดดินพูนขึ้นเป็นกำแพงเมือง และก่อสร้างกำแพงวัง และสร้างหอพระแก้วไว้สำหรับเจ้านายแสนท้าวพระยาถว้ถือน้ำตามธรรมเนียม แล้วเปลี่ยนธรรมเนียมเก็บด้วยเกวียนฉกรรจ์ที่มีภรรยาแล้ว

เป็นไหมหรือบ้านหรือผดเววคนหนึ่งหนักงัดคำดัง ส่วนข้าวเปลือก
คงเก็บตามเดิม

จุลศักราช ๑๑๘๘ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว) ฝ่ายเจ้าอนุบาลผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ และเจ้านคร
จำปาศักดิ์ (โย) บุตรผู้ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ เห็นว่ามีเขตต์
แขวงและกำลังผู้คนมากขึ้น ก็มีความกำเริบคิดการเป็นขบถขึ้น เจ้า
อนุจึงแต่งให้เจ้าอุปราช (ศรีถ่าน) กับเจ้าราชวงศ์เมืองเวียงจันทน์
และเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) คู่มือกองทัพตีเมืองรายทางเข้ามาตั้งค่าย
อยู่ที่ตำบลมุดเคงแห่งหนึ่ง ที่บ้านดัมบอยแห่งหนึ่ง ที่ทุ่งมนแห่งหนึ่ง
ที่ค่ายนาคาแห่งหนึ่ง ที่บกกหวานแห่งหนึ่ง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรสถานมง-
คดเป็นทัพหลวง เจ้าพระยาบดินทร์เดชาแต่เมื่อยังเป็นเจ้าพระยา
ราชสุภาวดีเป็นทัพหน้ายกขึ้นไปปราบปราม ครั้นกองทัพกรุงยกขึ้นไป
ถึงแขวงเมืองนครราชสีมา ก็พบกับกองทัพเจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์
ได้สู้รบกันเป็นด้ามารก กองทัพเจ้าราชวงศ์แตกถอยไปค่ายมุดเคง
กองทัพกรุงก็ยกตามไปตั้งค่ายมุดเคงแตกถอยกลับไปค่ายดัมบอย และ
ค่ายทุ่งมน ค่ายนาคาแตกกระจัดกระจายไปทุก ๆ ค่าย จนถึงปะทะกับ
กองทัพเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) ขณะนั้นพวกครัวลาวเขมรที่เจ้า
นครจำปาศักดิ์ (โย) ให้กวาดส่งไปไฉยยังเมืองนครจำปาศักดิ์นั้น ครั้น
ทราบข่าวกองทัพกรุงยกขึ้นไปก็พากันจุดเผาบ้านเรือนในเมืองนครจำป-
าศักดิ์ขึ้น ไฟรบ้านพลเมืองก็พากันแตกตื่นเป็นอลหม่าน กองทัพเจ้านคร

จำปากกิดี (โย) ก็แตกหนักรวมแม่น้ำโขงไป แต่เจ้าอุปราช (คำบ่อม) เมืองนครจำปากกิดีหนีไปตายอยู่กลางน้ำ กองทัพเจ้าอุปราชและเจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์ก็แตกหนีไปตั้งรวบรวมอยู่ด้านบกหวาน เจ้าพระยาราชสุภาวดีจึงยกกองทัพตามไปตั้งอยู่เมืองยโสธรพักผ่อนไพร่พล และจัดเกณฑ์หัวเมืองต่าง ๆ มาเข้ากองทัพ แล้วให้เจ้าสุยบุตรเจ้าโอเมืองอัตปือยกกำลังกองหนึ่งไปติดตามจับเจ้านครจำปากกิดี (โย) ณปากโขงตะวันออก และให้เจ้านาคพิเจ้าสุยคุมกำลังมาสมทบกองทัพพร้อมแล้ว เจ้าพระยาราชสุภาวดีก็ยกไปตีกองทัพเจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์ซึ่งตั้งอยู่ตำบลบกหวานนั้น และมีเสียงกล่าวกันว่าวันหนึ่งเจ้าพระยาราชสุภาวดีได้ร่ำไปกับนายทัพนายกอง เพื่อเที่ยวตรวจหาชัยภูมิทางค่าย ครั้นถึงที่เดียวแห่งหนึ่ง พอพบเจ้าราชวงศ์ซึ่งมามากับนายทหารต้องถามคนจนหน้ามาสนกันโดยยังมีทัน เจ้าพระยาราชสุภาวดีไม่รู้จักเจ้าราชวงศ์ เจ้าราชวงศ์เอาหอกแทงเจ้าพระยาราชสุภาวดี ๆ หลบปลายหอกพลาดจากถูกธนูข้าง ๆ ช้ายศกม้าง นายทัพนายกองที่ตามไปรู้จักตัวเจ้าราชวงศ์ และได้ต่อสู้บ้องกันเจ้าพระยาราชสุภาวดี ๆ จนมาได้แล้วก็ช่วยกันต่อรบกับเจ้าราชวงศ์ ๆ น้อยกว่าก็หนีไปทางฝั่งแม่น้ำโขง แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดีก็ยกกองทัพไปตีทัพเจ้าอุปราชเวียงจันทน์แตกในวันนั้น แล้วก็ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์แตก และจับเจ้าอนุได้จึงเข้าตั้งพักกองทัพอยู่ในเมืองเวียงจันทน์ฝ่ายเจ้าสุยตามไปจับเจ้านครจำปากกิดี (โย) ได้ที่ปลายถ้ำน้ำคุดของบางเวียงปากถ้ำน้ำโขงตะวันออก... คุณมาส่งเจ้าพระยาราชสุภาวดี ๆ

หยุดพักไพร่พล จัดราชการหัวเมืองลาวตะวันตกนอกฝ่ายเหนือทั้งปวงเรียบร้อยแล้ว ให้คุมเขาคั่วเจ้าอนุวงศ์จันทน์ เจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) ยกกองทัพกลับลงมากรุงเทพ ฯ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยาบวรราชนายกฯ เป็นเจ้าพระยามหินทรไชยวงศ์ ให้เจ้าสุยเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้เจ้านาคเป็นเจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้ตั้งเงินด้วยมีดระยั้ง กำหนดให้เก็บแก่ชายฉกรรจ์คนละสี่บาทตั้ง ถ้าราพิการคนละสองบาทตั้ง (เศษตั้งนั้นคือเป็นค่าเผา) และให้เมืองนครจำปาศักดิ์จัดเครื่องบรรณาการลงมาทุกเกล้า ฯ ถวายณกรุงเทพ ฯ กำหนดสามปีครั้งหนึ่ง

จุลศักราช ๓๓๘๘ เกิดเพลิงไหม้ในเมืองนครจำปาศักดิ์ บ้านเรือนเจ้านายแค้นทั่วพระยาลาว เสียไปด้วยเพลิงครึ่งนั้นเป็นอันมาก เจ้านครจำปาศักดิ์ (สุย) จึงได้พาไพร่บ้านพลเมืองอพยพจากเมืองเก่าคันแก ย้ายลงมาตั้งเมืองอยู่ที่ตำบลเมืองหินรอต (จึงได้เรียกว่าเมืองเก่าหินรอตมาจนบัดนี้)

จุลศักราช ๓๒๐๒ เจ้านครจำปาศักดิ์ (สุย) พินาศ ภายหลังได้ ๖๓ ปี มีบุตรชาย ๗ คน ชื่อเจ้าโสม ๑ เจ้าอิน ๑ เจ้าคำใหญ่ ๑ เจ้าคำตึก ๑ เจ้าคำสุย ๑ เจ้าน้อย ๑ เจ้าพรหมบุตร ๑ บุตรหญิง ๗ คน ชื่อเจ้าพิมพ์ ๑ เจ้าเริ่ม ๑ เจ้าทุม ๑ เจ้าคำสิง ๑ เจ้าไซ ๑ เจ้าคำแพง ๑ เจ้าดวงจันทร์ ๑ รวม ๑๕ คน พร้อมกันจัดการปกครองแล้วก่อนพระเจ้าบรมวงศ์จักรีได้ตั้งรัชสมัยเมืองเก่าหินรอต (ลาวเรียกว่าซาคูเจ้าขามม่อมจำปาศักดิ์อยู่ปรากฏอยู่จนบัดนี้)

จุลศักราช ๑๒๐๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าอุปราช (นาก) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้เจ้าแสนบุตรเจ้าอินทนานเจ้าอุปราช (ธรรมเทโว) เป็นเจ้าอุปราช เจ้าแสนเป็นเจ้าราชวงศ์ เจ้าสาเป็นเจ้าราชบุตร ทั้งสองคนนี้เป็นบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก)

จุลศักราช ๑๒๑๒ เจ้าเมืองมัวกับเจ้าเมืองเดชอุดมเกิดวิวาทเรื่องเขตต์แดนที่ติดต่อกันว่าถ้าวไม่ตกลงกัน เจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก) กับพระศรีสุระเจ้าเมืองเดชอุดม จึงได้พากันลงมาณกรุงเทพ ฯ ขอให้กระทรวงมหาดไทย ตัดสินเรื่องวิวาทเขตต์แดนเป็นการตกลงกัน แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก) บัญยเป็นอหิวาตกโรคพิราลัยอยู่ ณ กรุงเทพ ฯ อายุได้ ๗๖ ปี มีบุตรชาย ๖ คน ชื่อเจ้าราชวงศ์ (แสน) ๑ เจ้าราชบุตร (สา) ๑ เจ้าโพธิ์สาร (หมี่) ๑ เจ้าอินทชาติ (บุตร) ๑ เจ้าสิงคำ ๑ เจ้าคำน้อย ๑ บุตรหญิง ๔ คน ชื่อดวงจันทร์ ๑ เจ้าอิม ๑ เจ้าเคียง ๑ เจ้าเข้ม ๑ รวม ๑๐ คน ในระหว่างนั้นยังมีได้โปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ผู้ใดเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๒๑๓ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงอนุรักษ์เบศร์เป็นข้าหลวงขึ้นไปจัดราชการณเมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๒๑๔ เจ้าอุปราช (เลื้อ) เมืองนครจำปาศักดิ์บวชถึงแก่กรรม หลวงอนุรักษ์เบศร์จึงพาตัวเจ้าวันบุตรเจ้านุ กับเจ้าราชวงศ์ (แสน) เจ้าโพธิ์สาร (หมี่) เจ้าแสงคุมเครื่องยศและเงินด้วยเมืองนครจำปาศักดิ์ลงมาทูลเกล้า ฯ ถวาย ณ กรุงเทพ ฯ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเจ้าบัวเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ แต่ยังหาได้ทันรับพระราชทานสัญญาบัตรไม่ เจ้าบัวด้วยพิราดย่อย ณ บ้านช้างเผือกกรุงเทพ ฯ เจ้าราชวงศ์ (เสน) กับเจ้าแสงต่างกราบบังคมทูลพระกรุณาขอเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ และต่างกล่าวโทษซึ่งกันและกันอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงอนุรักษ์ภูเบศร์กับหลวงเด่นพิทักษ์ เป็นข้าหลวงขึ้นไปตามสมัครและจัดราชการ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๒๑๕ เจ้าท้าวพระยาตาดเมืองนครจำปาศักดิ์ มีใบบอกกล่าวโทษหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ หลวงเด่นพิทักษ์ว่า ทำการข่มขู่ตงเอาเงินราษฎร จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีตราให้หลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ หลวงเด่นพิทักษ์กลับลงมากรุงเทพ ฯ แล้วให้หน้าตัวเจ้าคำใหญ่บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) เจ้าบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ตงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพ ฯ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้พระวชิรทินทรรักษ์ พระมหาวินิจฉัยเป็นข้าหลวงพา เจ้าคำใหญ่ เจ้าจุ กลับไปจัดการการบ้านเมือง ณ เมืองนครจำปาศักดิ์ พระวชิรทินทรรักษ์ บอຍถึงแก่กรรมอยู่เมืองนครจำปาศักดิ์ พระมหาวินิจฉัยจึงพาเจ้าคำใหญ่ เจ้าจุ กลับลงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพ ฯ

ครั้นจุลศักราช ๑๒๑๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคำใหญ่ บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) เป็นเจ้ายศดิษฐมรรเจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าจุเป็นอุปราช เจ้าหมื่นบุตรเจ้าราชบุตร (เกด) เป็นเจ้าราชวงศ์ เจ้าอินทริตบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก) เป็นเจ้าราชบุตร เจ้า

สุริย (บั้ง) น้องเจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) เป็นเจ้าศรีสุรราช กัด
ไปรักษาราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ และโปรดเกล้า ฯ ให้เปลี่ยน
ธรรมเนียมกำหนด ให้จัดเครื่องราชบรรณาการลงมาทูลเกล้า ฯ
ถวาย ณ กรุงเทพ ฯ ปีละครั้งทุกปี

จุลศักราช ๑๒๒๐ เจ้านครจำปาศักดิ์ (คำใหญ่) พินายย อายุ
๒๗ ปี มีบุตรหญิง ๒ คน ชื่อเจ้าคำผิว ๑ เจ้ามาดา ๑ โปรดเกล้า ฯ
ให้เจ้าอุปราช (จู) บังคับบัญชาการเมืองต่อไป

จุลศักราช ๑๒๒๔ เจ้าอุปราช (จู) ผู้บังคับบัญชาการเมือง
นครจำปาศักดิ์ไม่ถูกกับแสนหัวพระยาตาก มีผู้ทำเรื่องราวกล่าวโทษ
เจ้าอุปราช (จู) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หาตัวเจ้าอุปราช
(จู) ลงมาแก้คดีที่กรุงเทพ ฯ และโปรดให้มีตราตั้งเจ้าพระยาชุมพร
(แก้ว) เมื่อยังเป็นพระยาตำแหน่งสงคราม เจ้าเมืองนครราชสีมา
ซึ่งตั้งกองตั้งอยู่ ณ เมืองยโสธรนั้น ให้เดื่อทาบบุตรหลานเจ้านคร
จำปาศักดิ์เก่า ซึ่งสมควรจะได้รับตำแหน่งเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ต่อไป
พระยาตำแหน่งสงครามจึงมีใบบอกลงมา ณ กรุงเทพ ฯ ขอเจ้าคำสุก
บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๒๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าคำสุกเป็น
เจ้ายุติธรรมชนเจ้านครจำปาศักดิ์ ฯ ระหว่างนั้นเจ้าอุปราช (จู) บ่อย
ถึงแก่กรรมอยู่ ณ บ้านช่างแสงกรุงเทพ ฯ โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าแสง
บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) เป็นเจ้าอุปราช ให้เจ้าหน่อคำบุตร
เจ้าเดื่อหลานเจ้าอนุวงศ์เจ้านันทน์เป็นเจ้าราชวงศ์

จุลศักราช ๑๒๒๖ เจ้ายุติธรรมธรเจ้านครจำปาศักดิ์ (คำตู่ก) ได้ย้ายครอบครัวจากเมืองเก่าหินรูด ไปตั้งอยู่ที่ตำบลระหว่างโพนบก กับวัดละกรรมแม่น้ำโขงฝั่งตะวันตก เป็นเมืองนครจำปาศักดิ์ซึ่งคงปรากฏมาจนบัดนี้ ฯ

ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์

วันที่ ๔ เดือน ๖ ปีชวด ๓ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมี
 บัญชาว่า ให้ตั้งเป็นมณฑลขึ้น ๓๓ ในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราช
 ราชโองการ

[illegible]

ด้วยแก้วผลึก อย่างเอกอุตมที่ช่างพลอยเรียกว่ามุกน้ำชาขาวบ้าง เพชร
น้ำค้างบ้าง และมีส่วนทรวดทรงฝีมือช่างทำกันดีถือว่าพระพุทธรูปอื่น
บรรดามีในที่ต่าง ๆ ซึ่งช่างดี ๆ ได้ทำไว้ เมื่อพิเคราะห์ไปโดยละเอียด
จนถึงจับทางเวียนมาจับกระเบียดเทียบเคียงดู จะจับส่วนที่คาด
เคลื่อนไม่เที่ยงเท่ากันนั้น ก็จะได้เป็นอันยาก มีประมาณตั้งแต่ที่สะด
ทับเกษตรชนไปจนถึงปลายพระจุฬาราช ๑๒ นิ้ว ๒ กระเบียดอีกข้างค
หน้าติดกุดแต่ระหว่างพระขนทั้งสอง ๘ นิ้วกับ ๕ กระเบียดอีกข้างค
ระหว่างพระกรปรกทั้งสอง ๖ นิ้ว ๓ กระเบียดอีกข้างค ระหว่าง
พระอังศกุฏ ๕ นิ้วกับ ๘ กระเบียดอีกข้างค ประมาณพระเศียรแต่
ปลายพระหนุขึ้นไป ถึงที่สุดพระจุฬาราช ๑ นิ้วกับ ๓ กระเบียด
อีกข้างค กว้างพระพักตร์วัดในระหว่างปลายพระกรรณทั้งสองข้าง ๒ นิ้ว
กับ ๗ กระเบียดอีกข้างค นิ้วทวนนคือนวข้างไม นบนิ้วหนึ่งคือเจ็ด
เมล็ดข้าวเปลือกเรียงกัน พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกพระองค์นี้ แต่
เดิมจะเป็นก้อนแก้วณตำบลใด ท่านผู้ใดได้มาแต่เดิณสร้างชน สร้าง
ในที่ใดเมื่อใดความถนัดก็ไปไม่ได้ความแจ้งชัด พระพุทธรูปปฏิมากร
แก้วมุกน้ำชาพระองค์นี้ ได้มายังกรุงเทพมหานครแต่เมืองนคร
จำปาศักดิ์ เมื่อปลายปีมะแมตรีศกศักราช ๑๑๗๓ เป็นปีที่ ๓ ใน
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นแผ่นดินที่ ๒ ใน
พระบรมราชวงศ์

เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น เป็นเมืองลาวชนกรุงเทพมหานครตั้ง
อยู่ในฝั่งแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำใหญ่ไหลมาแต่เมืองลาว หรือ ๑๒ พัน

มาที่ไม่ได้ขึ้นแก่กรุงเทพมหานคร และไหลมาทางเมืองเชียงใหม่
 และเมืองหลวงพระบาง เมืองล้านช้าง และเมืองเวียงจันทน์ และ
 อื่น ๆ ซึ่งเป็นเมืองกรุงเทพมหานคร ตลอดจนในแผ่นดินเขมรและ
 ไปมีปากน้ำออกน้ำออกทะเลในแผ่นดินเขมร ที่อยู่ในอำนาจนั้น คือ
 ปากน้ำปากวัดพระตะพัง เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น ตั้งอยู่ที่คอคอดกับ
 แดนเขมรเมืองนครจำปาศักดิ์นั้น แต่ก่อนเป็นแต่ตำบลชื่อจำปะ ยัง
 ไม่ได้เป็นบ้านเมืองมีเจ้านายเป็นที่เปิดเผยอยู่ เมืองล้านช้างเมือง
 เวียงจันทน์ตั้งก่อนช้านาน ครึ่งหนึ่งไม่รู้กำหนดว่าปีใดนานกว่าปี ๒๐๐ ปี
 มาแล้ว ก่อนแต่เมืองล้านช้างและเมืองเวียงจันทน์ได้มาขึ้นกรุงเทพฯ
 นคร เมื่อปีพุทธศักราช ๑๓๕๓ ตรงกับปีคฤศตศักราช ๑๗๗๘
 นั้นไปช้านาน เมืองเวียงจันทน์ยังเป็นเมืองไม่ขึ้นช้างไหนมีเจ้าแผ่นดิน
 ของเมืองเอง ครั้นเจ้าเวียงจันทน์องค์หนึ่งจำชื่อไม่ได้เป็นเจ้าแผ่นดินถึง
 พริดาถึง เจ้านายบุตรหลานวิญญูทรมุ่งกันอยู่ช้านาน จนไพร่บ้านพล
 เมืองได้ความร้อนร้นระส่ำระสาย เพราะเจ้านายชักเย่อแย่งชิงจับกุมเอา
 ไปเป็นพวกข้างโน้นข้างนี้ แล้วกะเกณฑ์ไพร่บ่มุ่งฆ่าฟันกันตักนี้ ไม่
 เป็นอันที่จะได้ทำมาหากินถ่วงถากถางหลายปีไป จึงมีดาวดวงจำพวก
 ซึ่งเป็นไฟรุ่มมากมายหลายครอบครว้ด้วยกัน เห็นว่าจะอยู่ในเขตต์
 แคว้นแดนแขวง โกลดเคืองเมืองล้านช้างเมืองเวียงจันทน์จะหาความ
 ดุจไม่ ครั้นจะเห็นเข้ามาตงพงไพร่ไปทั้งครอบครว้บุตรภรรยาเห็นว่า
 จะยากลำบาก ด้วยไม่มีถิ่นที่ไร่นาทำมาหากิน จะต้องซุกซ้นปล้นกัน
 หลบถนัดเจ้านายไม่วายถึง ถ้าจะพากันตั้งเรือแพแถวถอยพาทอนนาชน

ไป อาศัยเขตต์แขวงเมืองเข้าหลวงพระบางหรือเมืองเชียงแสนเมือง
 เชียงรุ้ง ก็จะได้ความลำบาก ยากที่จะหนีเจ้านายที่คุมขังอยู่นั้นให้
 หนีไปได้ จึงพากันผูกแพบ้าง ทมเรือก่อดงเรือบ้าง รวบรวมส่งเมือง
 อหารบรทุกแถวพาครอบครัวต้องนำตัวของตนไปเป็นอันมากด้วยกัน
 ครั้งนั้นมีพระครูอยู่วัดโพธิ์เสมิต เป็นอาจารย์บอกพระกรรมฐาน
 เป็นที่นับถือของชนเป็นอันมาก ได้ลงไปกับครอบครัวมาหาเถลานั้นด้วย
 เมื่อพวกครอบครัวเหล่านั้น จะมีการ ชุณช้องหมองหมางไม่สมควร
 สโมสรกันประการใด พระครูโพธิ์เสมิตช่วยว่ากล่าวเกลี้ยไถ่ ชัก
 โยงให้สมควรสโมสรพร้อมเพรียงกัน แล้วพากันต้องลงไปจนถึงเขาดิน
 แล้วยังจะกลัวว่าจะหนีนายฝ่ายเวียงจันทน์ไม่พ้น พากันต้องข้ามเขา
 เขาดินผูกพ่วงแพหนักรือไป เข้าอาศัยอยู่ณที่เมืองพนมเพ็ญในแผ่นดิน
 แดนเมืองเขมรชานาน ครั้นถึงกาลนานมาครอบครัวของฝ่ายเขมรเห็นว่า
 พวกลาวเป็นคนผิดเพี้ยนภาษา มาอาศัยอยู่ในอำนาจของตัวแล้ว ถึงแต่
 แรกได้รับรองอนุเคราะห์ให้เป็นอย่างดี พอเป็นที่ยินดี ภายหลังก็มีภรรยาน้อย
 ไปกะเกณฑ์ใช้การงานหนักเบาหนักแรงมาก และเรียกด้วยไร่เกิน
 พักทำให้ไพร่ลาวเหล่านั้น ได้ความยากจนทนมิได้ พวกลาวเหล่านั้น
 พร้อมใจกันกับพระครูโพธิ์เสมิต ยกอพยพหลบหนีชนมาข้างบนจน
 ข้ามเขาดินแผ่นดินเขมรมาได้ ครั้นจะกลับขึ้นไปยังภูมิดำเนาเดิม ก็
 ยังกริ่งเกรงผู้ครองฝ่ายเมืองเวียงจันทน์อยู่ จึงได้พากันตั้งบ้านเรือน
 อยู่ตำบลนั้น ๆ ที่โคธว่าซึ่งแดงแฉะโง่งและอศับบ่อและคำทองน้อย
 คำทองใหญ่และอื่น ๆ แต่พระครูโพธิ์เสมิตกับครอบครัวพวกพ้องเป็น

อันมาก มาตั้งอยู่ที่ตำบลจำปะ เพราะเห็นว่าที่นั่นเป็นภูมิอุดมอันดี
ควรเป็นที่ตั้งอยู่สบาย เมื่อพระครูโพนเสม็ดกับครอบครัว ยกอพยพ
มาจากเมืองเขมรมาตั้งอยู่ที่ตำบลเชียงแตงเป็นที่แรกนั้น ไคร่ไรไฟพวก
ครอบครัว ให้ประมาณทองแดงทองเหลืองเป็นอันมากหนักได้ ๓๖๐
ซึ่งเศษ หดอชนเป็นพระพุทธรูปพระองค์หนึ่งเนื้อหนาคู่ ขุดได้เกลี้ยง
เกลี้ยงงาม พระครูโพนเสม็ดถวายพระนามว่าพระแสน เพราะคิดน้ำหนัก
ได้กว่าแสนเพียงตังไว้ในวัด ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระครูโพนเสม็ดคนเมือง
เชียงแตง พระแสนนั้นก็อยู่ที่เมืองเชียงแตงมาจนถึงแผ่นดินบ้จ-
จุบนั้น พระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสืบทราบต้อง
พระราชประสงค์ เสด็จลงมากราบทูลขอให้มหาดวงขึ้น
ไปเชิญอาราธนาลงมา เมื่อมีพระเมณฑกษัตริย์เอกคัคคักราช ๓๒๒๓
ตรงกับมีมฤตคัคคักราช ๓๘๕๘ ครั้นเชิญเสด็จพระแสนลงมาถึงแล้ว
ก็พระราชทานไปในพระบวรราชวังตามพระราชประสงค์ พระบาท
สมเด็จพระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีรับสั่งให้อัญเชิญไปสร้างแท่นฐาน
ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดหงส์รัตนารามคลองบางกอกใหญ่อยู่
จนทุกวันนี้ พระแสนนั้นรูปพรรณเป็นฝีมือช่างลาวโบราณประหลาด
อยู่ที่พระครูโพนเสม็ดคนนั้น อยู่ที่เชียงแตงไม่สบายก็ย้ายถิ่นยกครอบครัว
มาตั้งอยู่ที่เมืองโขง เป็นเกาะกลางแม่น้ำโขง แล้วไปอยู่ที่ตำบลอัตตะปือ
แล้วจึงไปอยู่ที่คำทองน้อย แล้วย้ายไปอยู่ที่คำทองใหญ่ แล้วไปอยู่
ตำบลนันทาบดเจียม ภายหลังจึงมาตั้งอยู่ที่ตำบลจำปะ ก็เมื่อพระครู
นั้นยกย้ายที่อยู่ไปในที่ต่าง ๆ ครอบครัวญาติโยมยกเหย้าย้ายเรือนตาม

ว่ากตาวดาวชาวตำบลต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง คงจะเรียกว่าเมืองเจ็ดหัวเมือง คือเมืองโขง เมืองเชียงแตง เมืองอัตตะปือ เมืองคำทองน้อย เมืองทองคำใหญ่ เมืองม่น เมืองเจียม เมืองนครจำปาศักดิ์ครึ่งนั้นกตาวเป็นใหญ่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจแผ่นดินไทย และเขมร และญวนแต่ระดาเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองมีอำนาจใหญ่อยู่รอบด้าน เพราะครึ่งหนึ่งเมืองทองปลั่งก็มีการ ทักษิณคักกุดน่วยไม่สบายอยู่ด้วยเหตุต่าง ๆ เจ้านครจำปาศักดิ์สวดยศรีสมุทรมันบุตรชายใหญ่ ๆ สี่คือ เจ้าไชยกุมาร ๑ เจ้าธรรมเทโว ๑ เจ้าสุริโย ๑ เจ้าโพธิสาร ๑ ภายหลังพระครูโพนแต้มาถึงมณฑลภาพ แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์สวดยศรีสมุท ๑ ก็ถึงแก่พิราลัยดั่งไป ท้าวเพี้ยผู้ใหญ่ในเมืองนครจำปาศักดิ์พร้อมกัน ตั้งเจ้าไชยกุมารบุตรผู้ใหญ่ของเจ้านครจำปาศักดิ์สวดยศรีสมุท ๑ นั้น เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์สืบมา แล้วจึงตั้งเจ้าธรรมเทโวเป็นเจ้าอุปราช ตั้งเจ้าสุริโยเป็นเจ้าราชวงศ์ รักษาเมืองนครจำปาศักดิ์สืบไป ก็เมื่อเวลาเจ้าไชยกุมารเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์อยู่นั้น มีลูกสาวคนหนึ่งชื่อนครจำปาศักดิ์ มาแจ้งความแก่เจ้าไชยกุมารผู้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ และเจ้าธรรมเทโวผู้เป็นอุปราชว่า ได้เห็นพระพุทธรูปแก้วงามดีเป็นของวิเศษมีอยู่ในเรือนพรานป่า ชื่อพรานท่งพรานเท็งตำบลบ้านดัมบ้อยนายอน พรานท่งพรานเท็งสองคนหาได้นับถือเป็นพระไม่ ถือว่าเป็นผีเสื้อหนาไม้ศักดิ์สิทธิ์ จึงซ่อนเก็บไว้ที่บ้านขวัญเรือน ลูกสาวนั้นเห็นว่าไม่ควร เพราะพระพุทธรูปเป็นของดี ถ้าได้มาไว้เป็นทมิฬหาชนได้นั้นมีผลการด้วยกันเป็นอันมากจึงจะ

สมควร เจ้าไชยกุมารผู้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าธรรมเทโวอุปราช
 จึงได้สั่งให้ลูกคำณุน นำท้าวเพี้ยกรมการไปยังบ้านพรานทั้งพรานเท่ง
 ขอดุพระพุทธรูปแก้วได้เห็นว่ามั่งจริงแล้ว จึงได้ให้ท้าวเพี้ยกรมการ
 พร้อมกัน แห่พระพุทธรูปแก้วนั้นเข้ามาไว้ในเมืองนครจำปาศักดิ์ ทำ
 ดัการบูชาสมโภชฉลองเป็นอันมากแล้ว ยกไพร่ชาวบ้านดมบอยนายอน
 บ้านพรอบบ้านจอน ออวายเป็นข้าพระแก้วเก็บด้วยมาทำดัการ
 บูชา และสร้างสถานไว้ที่โดยสมควร พรานทั้งพรานเท่งพรานบ่า
 เจ้าของพระแก้วนั้น เมื่อเจ้านครจำปาศักดิ์ซักถามว่า พระพุทธรูป
 แก้วนี้ใครมาแต่ที่ไหน พรานทั้งพรานเท่งให้การว่า ตัวพรานทั้งพรานเท่ง
 เป็นพรานบ่าไปเที่ยวยิงสัตว์ในบ่า แต่ก่อนหาใครจะพบประดังสัตว์ก็ควรจะ
 ยิงไม่ วันหนึ่งเดินไปถึงถ้ำเปิดยวในเขาดมบอยนายอน เป็นเวลายัน
 แวะเข้าไปในปากถ้ำ จึงได้เห็นพระพุทธรูปแก้วของคน ตั้งอยู่ในถ้ำเป็น
 ของประหลาดอยู่ เขาใจว่าจะมีศักดิ์สิทธิ์จริง จึงกราบไหว้บนบานขอ
 ให้ยิงสัตว์ได้มากจะถวายเครื่องเซ่น ครั้นพรานทั้งพรานเท่งไปเที่ยวยิง
 สัตว์ในบ่า แต่่นมากก็พบช้างพบแรด และสัตว์ที่ควรจะยิงมากกว่า
 ปกติแต่ก่อน พรานทั้งพรานเท่งทำเครื่องเซ่นไปตั้งเวย ใ้บน
 พระพุทธรูปแก้วแล้วก็นำค้อนไปด้วยเหตุนี้ พรานทั้งพรานเท่งต้องทำ
 เครื่องเซ่นไปใ้บนพระพุทธรูปแก้วเนื่อง ๆ ภายหลังพรานทั้งพรานเท่ง
 มีความเกียจคร้าน เพื่อจะไปยังถ้ำเปิดยวนั้นเนื่อง ๆ หนึ่งมีความ
 วิตกว่า เมื่อพรานทั้งพรานเท่งเดินไปมายังถ้ำนั้นเนื่อง ๆ เกิดอกจะมี
 ผู้อื่นรู้เข้าตามไป แล้วยกเอาพระพุทธรูปแก้วไปนั้นเสีย พรานทั้ง

พรานทั้งเจ็ดได้อาราธนาอัญเชิญพระพุทธรูปแก้ว ว่าเชิญท่านไปอยู่บ้าน
 ด้วยกันเถิด จะได้ครองเช่นวัฏฏชาเถิง ๆ ทุกวัน เมื่อว่าดังนี้แล้ว
 จึงได้เอาสายหน้าไม้ผูกพระศอพระพุทธรูปแก้ว ให้ติดแน่นกับขา
 หน้าไม้ แล้วคอนกัดขึ้นมาบ้าน เมื่อคอนกัดแฉ่งไปมา ปลายพระ
 กรรณขวาของพระพุทธรูปแก้ว กระแทกกับขาหน้าไม้ดิ๊กตกหายไป
 เสียข้างหนึ่ง ครั้นมาถึงบ้านแล้ว พรานทั้งพรานทั้งเจ็ดจึงเชิญพระพุทธรูป
 แก้วไว้ในเรือนเช่นวัฏฏการบรูชา เมื่อไปยังข้างใต้เงา ยิงแรดได้นอ
 เมื่อใด ก็นำเอาโลหิตสัตว์มาทาเข้าไปในองค์พระพุทธรูปแก้วเป็น
 ดั่งเคยเมื่อนั้น ครั้นนานมาโลหิตสัตว์ก็ติดกรังหนาพอกพระองค์พระ
 พุทธรูปแก้วอยู่ เมื่อไรพรานทั้งพรานทั้งเจ็ดบุตรภรรยา จะตากเข้า
 หรือเนื้อสัตว์ใด แต่มักจระไปนาไปไรไปเที่ยวยิงสัตว์ ก็ได้ว่าดัง
 พระพุทธรูปแก้ว ที่เรียกว่าผีเสื้อหน้าไม้เนน ให้อยู่เฝ้าเรือนเฝ้าของที่
 ตากไว้ ถึงเรือนและของที่ตากไว้เนนไม่มีผู้ใดเฝ้า ก็ไม่เคยมีอันตราย
 เลย โจรผู้ร้ายไม่ได้ขึ้นเรือน นกกาไก่ก็ไม่ได้มากินเข้ากินเนื้อซึ่งเป็น
 ของตากไว้ พรานทั้งพรานทั้งเจ็ดจึงเห็นว่า พระพุทธรูปแก้วทรงแผลเสื้อ
 หน้าไม้เนนของสัตว์ตากเรียกว่าคำคุณ ควรหวนควรส่งจนซ่อนไว้ ก็
 ถูกคำซึ่งนำท้าวเพี้ยกรมการไปรับพระพุทธรูปแก้ว ผู้เนนได้เห็น
 พรานทั้งพรานทั้งเจ็ดมีนระมาดงข้าง มากกว่าพรานป่าที่หากินด้วยยิง
 สัตว์ทั้งปวงทุกแห่ง จึงได้ไปขอซ่อนนระมาดงข้างเถิง ๆ จนคุ้ม
 เคยเข้าสนิทเป็นมิตรหาย ถูกค่านถามถึงพรานทั้งพรานทั้งเจ็ดว่าด้วย
 เหตุอันใด พรานทั้งพรานทั้งเจ็ดจึงยังสัตย์ได้มากกว่าผู้อื่น พรานทั้ง

พรานเท้งจึงได้บอกว่าได้ด้วยอำนาจผีเสื้อหน้าไม้เป็นของค่าคุณ ถูกคำ
 ผู้นั้นขอ พรานทั้งพรานเท้งได้ให้ ถูกคำนั้นเห็นแล้วจึงว่าของนี้ใช่
 เจ็ดตัว เป็นพระพุทธรูปแท้ แล้วจึงมาแจ้งความแก่เจ้านครจำปาศักดิ์
 ดึง และเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร ได้รักษาพระพุทธรูปแก้วองค์
 ไว้ในเมืองนครจำปาศักดิ์เก่า ได้เป็นใหญ่รักษาแผ่นดินอยู่ตามอำนาจ
 เดิมนี้ นานดั่งกาลหลายปีมา จนเจ้าขรรค์เทโวอุปราชและเจ้าสุริย
 ผู้น้องถึงแก่พิราลัยต้องไปก่อน ภายหลังพวกเมืองนครจำปาศักดิ์ สัม
 คบกับผู้สำเร็จราชการกรมการเมืองนางรอง พระยานางรอง เพราะ
 สัมคบกับพวกเมืองนครจำปาศักดิ์เป็นกำลัง ก็มีความกำเริบกระด้าง
 กระเดื่องขึ้น ครองนฝ่ายไทย เจ้าตากดินเป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่อยู่ ณ
 กรุงธนบุรี ประมาณเมื่อปีมะแมปีปัตศศักราช ๑๓๓๗ ตรง
 กับปีมีศุภศักราช ๑๗๗๘ ผู้สำเร็จราชการ และกรมการเมืองนคร
 ราชสีมาเป็นเมืองขึ้นกรุงธนบุรี จึงมีหนังสือบอกลงมายังกรุงธนบุรี
 เจ้ากรุงธนบุรีจึงได้แต่งกองทัพขึ้นไป กำราบปราบปรามพระยานางรอง
 และเพราะมีการเกี่ยวข้องกับพวกเมืองนครจำปาศักดิ์ กองทัพไทยจึง
 ได้ยกไปปราบปรามเมืองนครจำปาศักดิ์และเมืองลาว ซึ่งชนแก่นคร
 จำปาศักดิ์ทงปวงนั้นด้วย ครองนเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารยอมแพ้
 ขอถวายดอกไม้ทองเงินเป็นเมืองขึ้นแก่กรุงธนบุรี ตั้งแต่ปีระกานพศก
 ศักราช ๑๓๓๘ มา ตรงกับปีมีศุภศักราช ๑๗๓๗ และเมื่อกองทัพ
 ไทยฝ่ายไทยขึ้นไปปราบปรามเมืองนครจำปาศักดิ์และเมืองลาว เจ้านครจำ
 ปาศักดิ์จึงยอมแพ้ขอขึ้นแก่กรุงธนบุรี ก็ยังมีความตระหนี่เสียตายช้อน

พระพุทธปฏิมากรแก้ว ซึ่งเป็นของวิเศษนั้นเสีย บิดความไม่ให้แม่ทัพ
 นายกองฝ่ายไทยได้ทราบความเลย ว่าพระพุทธปฏิมากรแก้วมีอยู่ใน
 เมืองนครจำปาศักดิ์ ครั้นกาลล่วงมาถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าจุฬาโลก เมืองนครจำปาศักดิ์ก็ตั้งขึ้นแก่กรุงเทพมหานครอยู่
 ภายหลังมีข่าวว่า เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารเกษรา เจ้าหลานผู้บุตร
 ของเจ้าธรรมเทโวเจ้าสุริโยผ่อง และบุตรของเจ้าหน่อเมือง ผู้บุตร
 ของเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร เกิดวิวาทริษยาซึ่งกันจะเป็นใหญ่จน
 เกิดรบพุ่งฆ่าฟันกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงมี
 พระราชโองการ ให้ข้าหลวงเจริญทองตราขึ้นไปเมืองนครจำปาศักดิ์
 ให้หาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร กับหลานซึ่งมีกำลังจะได้ราชการ
 ลงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อจะทรงบังคับบัญชาใกล้เกลี่ยการ
 บ้านเมืองเสียให้เป็นปกติเรียบร้อย ข้าหลวงไปถึงเมืองนครจำปาศักดิ์
 แล้ว จึงพาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร กับเจ้าหลานตามนายลง
 มาจากเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารบ่วยตงกลาง
 ทาง ลาข้าหลวงกลับคืนไปรักษาตัวที่เมืองนครจำปาศักดิ์ แล้วบ่วย
 หนักตงถึงแก่พิราลัย เจ้าหลานตามนายลง มากับข้าหลวง จนถึง
 กรุงเทพมหานคร ต้องคดค้างอยู่นานเพราะการไม่ตกลงกัน ที่เพราะ
 เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารถึงแก่พิราลัยลง แล้วไม่มีผู้เป็นใหญ่ใน
 เมืองนครจำปาศักดิ์ มีดาบผู้หนึ่งชื่อนายเซียงแก้วชาวเมืองโขง ตั้งชื่อ
 ผู้คนมีกำลังได้มาก ยกเข้ามาตีเอาเมืองนครจำปาศักดิ์แตกกระจัด
 กระจาย ครั้นนั้นเจ้าหน้อยอยู่บ้านดินท่า เป็นเชื้อสายผู้วงศ์วานมาแต่

เจ้าอุปราชเวียงจันทน์คนเก่า กับท้าวพรหมบ้านเจรแม่ และท้าวคำ
 บ้านคงเพ็ญยังพร้อมใจกัน คุณคนไปรบพวคนายเชียงแก้วเขาไชยชนะ
 ได้แล้วรวบรวมไพร่บ้านพลเมืองให้ตั้งอยู่ตามภูมิดำเนาโดยปกติ รักษา
 เมืองนครจำปาศักดิ์ไว้ แล้วมีใบบอกลงมายังกรุงเทพมหานคร
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชดำริเห็นว่า
 เจ้าหน้าและท้าวพรหมท้าวคำมีความชอบมาก จึงมีพระราชโองการ
 ดำรัสให้หาตัวลงมา แล้วทรงแต่งตั้งเจ้าหน้าเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์
 ท้าวพรหมเป็นพระพรหมราชวงษา บ้านเจรแม่เป็นเมืองคือเมืองอุปด
 ราชธานี ท้าวคำเป็นพระเทพวงษา แล้วยกบ้านคงเพ็ญเป็นเมืองคือ
 เมืองเขมราช ให้ขึ้นแก่กรุงเทพมหานครทั้งสามเมือง บ้านดินทำบ้าน
 เดิมของเจ้านานนี้ ก็ให้ยกเป็นเมืองคือเมืองยโสธร แล้วจึงตั้งท้าว
 ม่วงน้อยชายเจ้าหน้าเป็นพระสุนทรราชวงษาเจ้าเมือง แด่ให้ขึ้นแก่เมือง
 นครจำปาศักดิ์ เมื่อเจ้าหน้าได้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์แล้ว ก็ยังหวง
 ซ่อนพระปฏิมากรแก้วมรกตไว้ไม่เชิญลงมา หรือบอกข่าวลงมาทูลเกล้า
 ทูลกระหม่อมถวาย ภายหลังเจ้าหน้าผู้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ไม่ชอบ
 ใจสถานที่เมืองนครจำปาศักดิ์เก่า ซึ่งตั้งอยู่ ณ ตำบลจำปะแต่เดิมนั้น
 คิติกัยย้ายมาตั้งบ้านเมืองใหม่ที่ตำบลบ้านคันตะเกิง อยู่ฝั่งแม่น้ำ
 ของฝ่ายตะวันตก ก่อเป็นกำแพงเมืองมีใบเสมา และสร้างพระวิหาร
 สถานที่ประดิษฐานพระปฏิมากรแก้วมรกตขึ้นในที่นั้น แล้วบอกกล่าว
 บำรุงร้องพระสงฆ์สามเณรท้าวเพียรราชบุตรทั้งปวง ให้พร้อมกันอัญเชิญ
 พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกต แห่ออกจากเมืองนครจำปาศักดิ์เก่ามายัง

เมืองใหม่ แล้วประดิษฐานไว้ในพระวิหารใหม่ซึ่งสร้างขึ้นแล้ว แล้ว
 แบ่งข้าพระพวกรที่เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารได้อุทิศถวายไว้แต่ก่อน
 ให้ผดักกันมาพิทักษ์รักษาปฏิบัติอยู่ เจ้าหน้าเจ้านครจำปาศักดิ์กับบุตร
 หลานทำวเพี้ยทั้งปวงถือใจว่า พระพุทธปฏิมากรแก้วมณีพระองค์นี้
 เป็นของสำหรับเมืองนครจำปาศักดิ์มาแต่เดิม เมื่อไม่มีท้าวไปแต่
 กรุงเทพมหานคร บังคับให้ส่งมาหนึ่งอยู่ ความที่พระพุทธปฏิมา-
 กรแก้ว มียู่ที่เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น ในกรุงเทพมหานครก็ยัง
 ไม่มีผู้ใคร่ จะกล่าวขึ้นให้ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าจุฬาโลก ตลอดแต่ต้นจนถึงต้นรัชกาลแผ่นดินนั้น เจ้าหน้า
 ได้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ทำราชการของพระเดชพระคุณรักษามัน
 เมืองเป็นปกติ ถวายดอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ ส่งลงมา
 กรุงเทพมหานครทุกปีมิได้ขาด ถวายถวายนานถึง ๓๐ ปีจึงป่วยโรค
 ชราถึงแก่พิราลัยถึง ในปีมะเมียขึ้นศักราช ๑๓๗๒ ตรงกับ
 ปีมีศฤศศักราช ๑๘๓๐ เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้นเมื่อปีมะแมศักราช ๑๓๗๓ ตรง
 กับปีมีศฤศศักราช ๑๘๓๑ เป็นลำดับขึ้นมา พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย ได้ทราบความพิราลัยของเจ้านครจำปาศักดิ์ แล้ว
 จึงมีพระราชโองการดำรัสสั่งให้แต่งข้าหลวงเชิญหีบศิลาหน้าเพลิง และ
 เครื่องไทยธรรมของพระราชทานในการศพเจ้าหน้า ซึ่งเป็นเจ้านคร
 จำปาศักดิ์ถึงแก่พิราลัยนั้น ขึ้นไปพระราชทานเพลิง ครั้นนั้นข้าหลวง
 เมื่อไปถึงเมืองนครจำปาศักดิ์แล้ว ได้เข้าไปนมัสการพระพุทธปฏิมา-

กรแก้วผลึก พิศวาทเห็นว่าเป็นของดีมาก ควรที่จะเป็นของต้อง
 พระราชประสงค์ แต่เป็นสิ่งมั่งมั่งคดคร่ำครวญด้วยคนราชดิถี เณร
 กรุงเทพมหานคร ไม่ควรที่จะประดิษฐานอยู่ในเมืองนครจำปาศักดิ์
 เป็นแต่เมืองประเทศราชน้อยจึงได้ไต่ถามความต้นเดิมว่า พระพุทธ
 ปฏิมากรแก้วพระองค์นี้ ได้มีมาอยู่ในเมืองนครจำปาศักดิ์แต่ครั้งใด
 ท้าวเพี้ยท่งป่องก็แจ้งความตามเรื่องซึ่งบรรยายมาแต่หลัง ตั้งแต่
 พรวนทั้งพรวนเทิงได้พระพุทธปฏิมากรแก้วองค์นี้ มาแต่ถ้าเจ้าดัมปโยช
 นายอนันเป็นเดิม มาจนถึงเวลาเมื่อเจ้าหน้าเจ้านครจำปาศักดิ์ เสนอ
 มาประดิษฐานไว้ในพระวิหารนั้นให้ข้าหลวงฟังทราบทุกประการ ข้า-
 หลวงได้จดหมายไว้แล้ว จึงชักชวนท้าวเพี้ยท่งป่องให้พร้อมใจกันเข้า
 ชื่อกับข้าหลวง ลงไปบอกมายังตุงขุ่น ณ ค่าย ให้กราบทูลถวาย
 พระพุทธปฏิมากรแก้วผลึก แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 แล้วข้าหลวงได้มอบให้ท้าวเพี้ยรักษาพระพุทธปฏิมากรแก้วผลึกนั้นไว้
 ให้มั่นคงมิให้ผู้อื่นทราบ แล้วก็คุมไปบอกลงมากกรุงเทพมหานคร
 วังยังศาลามหาไทย ขอให้กราบทูลพระกรุณา ครั้นเมื่อความใน
 ไปบอกนั้นเจ้าพนักงานได้กราบทูลพระกรุณาแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงสดับก็ทรงพระโสมนัสโดยพระราช
 ศรัทธาเลื่อมใส จึงมีพระราชโองการ ดำรัสให้กรมมหาดไทยมี
 ท้องตราให้ข้าหลวงคุมขึ้นไปตั้งเมืองรายทาง ให้แต่งที่ทาง รับส่ง
 พระพุทธปฏิมากรแก้วผลึก ด้วยแห่แห่นักการบูชา และฉลอง
 สุมโฆษาในระหว่างและที่ประทับโดยสมควรทุกเมือง ตามระยะเมือง

ในกรุงเทพมหานคร บรรดาที่มเรือพายแล่งำดั้งผู้พายจะไปได้ ให้แต่ง
เครื่องดักการบูชาตั้งแถวขบักในลำเรือ ไปเฝ้ารับพระพุทธรูปปฏิมากร
แก้วผลึกตามศรัทธา ครั้นเมื่อพระพุทธรูปปฏิมากร เจ้าพนักงานไป
รับมาแต่เมืองสระบุรีถึงวัดเขื่อนตลาดแก้ว ทันในวันกำหนดพยุหยาตรา
ใหญ่ไปรับแล้วนั้น เจ้าพนักงานก็เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึก ขึ้น
ประดิษฐานบนพานทองใหญ่แล้วเชิญขึ้นตั้งบนบัลลังก์บุษบกพิมาณ ใน
เรือกิ่งไกรแก้วจักรวรรดิ เป็นเรือพระที่นั่งใหญ่ประทับไปด้วยเครื่อง
พระอภิรมย์หักทองขวางอย่างเอก มีพานพุ่มแดงเทียนทอง ตั้งบูชา
ในชั้นเก็ดพระที่นั่งบุษบกนั้น แลเรือไชยอันก็มีเครื่องสูงแถวเครื่อง
ดักการบูชา ตั้งบนพระที่นั่งบุษบกพิมาณทุกแถวตลอดเป็นบวร
มีแถวตั้งข้อยในท้ายเรือกิ่งเรือไชยเป็นที่ให้สัญญาณ กดองชนะในเรือ
คู่ชักแลเรือตั้งเป็นลำดับมา พร้อมทั้งพิณพาทย์ให้รัศมียวงค์ดนตรี
ต่าง ๆ ทุกถ่า พดพายเรือชะบวนแห่พระพุทธรูปทั้งเรือหน้า แลเรือ
ตามดวนดอดด้อมด้อมดั่งต่างกัน เจ้าพนักงานรายคันตอง แล
นักดำตรดำรับเรือกิ่งเรือไชยทุกถ่านั่งด้อมบัลลังก์ดอดด้อมด้อมด้อมครุ
แลพอกเกยวคามอย่างธรรมเนียมพยุหยาตราใหญ่ ทอดไว้คอยรับ
เสด็จพระราชดำเนิน ณตำบลวัดเขื่อนตลาดแก้วแขวงกรุงเทพมหานคร
กับเมืองนนทบุรีต่อกัน ครั้นได้เวลาจึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัยพระเล็คเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรือพระที่นั่งกราบคาดสัถาย
ทอง เสด็จพระราชดำเนินโดยชะบวนมีเรือตั้งตามตำแหน่ง เรือ
คำรวนำแลตามเรือประตุน้ำประตูลัง แลเรืออาตากลองนำพร้อม

อย่างเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกรีน แด่พระบวณเสด็จพระราช
 ดำเนินพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร ฯ ก็จัดไปพร้อมตามตำแหน่ง
 เหมือนกัน พระราชวงศ์ต่างก็เสด็จมาด้วยขบวนของขลุ่ยพระบาท
 ก็โดยเสด็จพระราชดำเนินด้วยเรือกราบ ตามบรรดาศักดิ์ทั้งต้นพร้อม
 ทั้งเรือโสมคยาพระราชอาคันธะ แด่เรือต่าง ๆ ของถาหรณ์กรมเปรี๊ญ
 เจ้าอริการเจ้าคณะแตรเรือต่าง ๆ ของราชภูริขึ้นไปรับถึงตำบลตลาด
 แกว่พร้อมกัน ครั้นนั้นเรือขบวนแตรเรืออื่นแน่นหนาเต็มไปทั้งแม่น้ำ
 ครั้นเสด็จพระราชดำเนินถึงขบวนพระพุทธรูปทอดอยู่ ก็ให้ประทับเรือ
 พระที่นั่งเข้านานกับเรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตนซึ่งทรงพระพุทธรูป
 อยู่บน แด่ทรงถวายนมัสการพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณี ทรงแจก
 เทียนทองรูปกระแจะหอม แด่ทรงระลึกพระพุทธรูปคุณอุทิศเป็นพุทธรูป
 ษาแล้วตั้งบนเกศหน้าพระที่นั่งบุษบกพิมาซึ่งทรงพระพุทธรูปอยู่ แด่
 มีพระราชโองการดำรัสถามเจ้าพนักงานว่า พระพุทธรูปแก้วมณีองค์นี้
 เมื่ออยู่เมืองลาวมีเครื่องประดับประดาเป็นอย่างไร เจ้าพนักงานกราบ
 ทูลว่ามีปลอกทองคำประดับด้วยแก้วต่าง ๆ รัตม์เพชรอยู่โดยรอบ
 กับเทริดอย่างดาวแดงเครื่องประดับทองคำบ้าง ได้ตามเสด็จพระพุทธรูป
 มาด้วยจึงมีพระราชโองการดำรัสให้เจ้าพนักงานนำเครื่องประดับเดิม
 ออกประดับเข้าในองค์พระปฏิมากรถวายทอดพระเนตร ครั้นทอด
 พระเนตรแด่ทรงพระราชดำริว่า เครื่องประดับนี้เป็นฝีมือลาว
 รุ่งรังนก เมื่อประดับอยู่ในองค์พระพุทธรูปแห่งไปกำบังเนื้อแก้ว
 เป็นของวิเศษเสีย หางามสมควรไม่ ให้เปิดเครื่องทองได้แต่

พระองค์เปิดาเห็นเนื้อแก้วพลอดโปร่งตลอดงามดั่งว่า ครันทรงนมัส
การบูชาแลทอดพระเนตรแล้ว ก็ให้ปัดเรือพระที่นั่งออกตั้งชะบวน
แห่พระพุทธรูป ลงมาในกลางแม่น้ำดำเจ้าพระยาชะบวนแต่จันใน
พระบรมมหาราชวัง กระหนาบชะบวนแห่พระพุทธรูปมาโดยฝั่งตะวันตก
ออก ชะบวนแต่เจ้าพระยาราชดำเนินฝ่ายพระราชวังบวร ฯ กระหนาบชะบวน
แห่พระพุทธรูปมาโดยฝั่งตะวันตก ครันถึงหน้าท่าราชวรดิษฐ์แล้ว ให้
ประทับเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรรัตนเข้ากับแพชะบวนซึ่งผูกแล้วทอด
ล่นมอไว้กลางแม่น้ำ เพื่อจะให้ราษฎรได้นมัสการทั่วกัน บรรดาเรือไชย
เรือศรีเหรารูปสัตว์ในชะบวนแห่พระพุทธรูปนั้น ก็ให้จอดกับชะบวนซึ่ง
ทอดไว้เรียงรายแควดล้อมเป็นบริวารเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรรัตน
เห็นอนาบางได้นาบางพร้อมทั้งเครื่องสูงแลเครื่องสักการบูชา เรือ
เหราเรือรูปสัตว์ซึ่งมีบนหน้าเรือก็ให้ทอดไว้ เป็นเรือจุของด้อมวง
ด้านหน้าด้านท้ายน้ำ มีคนเฝ้าประจำรักษาอยู่ทุกลำ แลที่บนชะบวน
ข้างเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรรัตน มีราวเทียนกระถางรูป ตั้งไว้
สำหรับรับเทียนรับชูปดอกไม้เครื่องสักการบูชา โปรดให้พระสงฆ์
ตามณเตรเถรานุเถรรดงเรือเข้าไปนมัสการใกล้ ๆ ตามปรารถนา แล้ว
ให้มัจฉานมหรสพโชนหุ่นละครมอญรำต่าง ๆ ในโรงบนแพชะบวนทอดราย
อยู่เห็นอนาได้นาบางตามวัน มีดอกไม้เพลิงในเรือดอกไม้ ในกลางคืน
ด้วยทั้งสามวัน มีละครข้างในโรงเรือริมที่ประทับท่าหน้าด้วยทั้งสามวัน
ตั้งแต่วันชะบวนแห่มาถึง มีพระราชโองการโปรดให้อาณาประชารา
ษส มาลोकพระพุทธรูปที่พระที่นั่งที่ประทับมีน้ำเวลายาอยู่

เวลาเช้าพระราชทานบิณฑบาตรทานแด่ไทยธรรมโดยสมควรแก่พระสงฆ์
 มีประมาณพอสมควรแก่ที่บนพระที่นั่งที่ประทับมีมานั้น ผลัดเปลี่ยน
 ค่อยไปทั้งสามเวลา ครั้นการฉลองในน้ำเสร็จแล้ว มีพระราชโองการ
 ให้เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้วขึ้นบกโดยทำราชวรดิษฐ์ แล้วเชิญขึ้น
 พระยานุมาศ แวดล้อมด้วยขุนนางคู่เคียงอินทรีพหลุณ และเครื่อง
 พระภิรมย์เอกหน้าหลัง แตรดั่งขัณฑ์ของพระนางชายชงฉานแห่ขึ้นจาก
 ทำราชวรดิษฐ์ เข้าในพระบรมมหาราชวัง โดยประตูรัตนพิศาลมา
 ทางหน้าศาลาตุษนใน แล้วแห่ไปโดยถนนริมกำแพง ข้างวัด
 พระศรีรัตนศาสดารามด้านเหนือ วงไปจนถึงประตูหน้าพระอุโบสถ
 แล้วเชิญเข้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ประดิษฐานไว้ใน
 พานทองตั้งอยู่บนพระแท่นทอง และมีเครื่องนมัสการทองดำรับใหญ่
 ตั้งบูชาในเบื้องพระพักตร์พระพุทธปฏิมากร แล้วโปรดให้พระราช
 วงศ์านุวงศ์ ข้าราชการของจุฬาราชมนตรีมา ทำตักการบูชาตาม
 ประการณามือเวลาแก่พระพุทธปฏิมากรขึ้นมานั้น เสด็จประทับอยู่ที่
 พลับพลาโรงละครด้านตะวันตกกวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ให้มีละคร
 ข้างในรับเสด็จพระพุทธปฏิมากรเมื่อเวลาแห่ขึ้นด้วย ตั้งแต่วันนั้น
 มาโปรดให้อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะ ถานานุกรมเปรียญ มีประ-
 มาณโดยสมควรแด่ฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มา
 สวดพระพุทธมนต์เวลาบ่าย เวลาเช้าพระราชทานบิณฑบาตรทาน
 แด่พระสงฆ์ แล้วพระราชทานไทยธรรมโดยสมควร ผลัดเปลี่ยน
 พระสงฆ์ไปทั้งสามวัน เวลาบ่ายก่อนพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ แด่ในวัน

ดูก็นักงานได้ตั้งบายศรีเงินบายศรีทองบายศรีแก้ว แดงเงินบด
 มีดกุดเป็นเชือกพราหมณ์แดงเชือกเจ้านายโบราณ เบิกแฉ่เวียนเทียนรอบ
 พระอุโบสถทั้งสามวัน ในวันทั้งสามนั้นนับเป็นดี กับทั้งวันเชิญพระพุท
 ธิมาขึ้นแท่นไว้ในพระราชนัน มีละครข้างในที่โรงละครใหญ่ แดงมี
 การเล่นต่าง ๆ บนบกแดดออกไม่แพ้ถึงเวลากลางคืน เป็นการส้มโภชด้วย
 ทั้ง ๔ วัน ๔ คืน รวมการส้มโภชพระพุทธานุภาพแก้วผดุงเมื่อแรกมา
 ถึงเป็นเจ็ดวันเจ็ดคืน ในงานสี่วันนั้นกัณฑ์ พินิจงานวันนั้นไปหลาย
 วันกัณฑ์ พระราชวงศานวงศ์ แดงข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน แดงพระ
 ภิกษุสงฆ์สามเณรราชบุตรเป็นอันมาก มานมัสการพระพุทธานุภาพ
 แก้วผดุงเนื่อง ๆ ไปหลายวันหลายเวลา ครั้นชนมัสการเบาบางเข้า
 ไปแล้ว จึงมีพระราชโองการให้เชิญพระพุทธานุภาพแก้วผดุงนั้น
 ไปประทับไว้ในโรงที่ประชุมช่างอยู่ข้างพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน แดง
 เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร ให้ช่างจัดเนื้อแก้วผดุงที่เหมือน
 กับเนื้อแก้วในพระองค์พระพุทธรูป มาเจียรไนเป็นรูปปลายพระกรรณ
 ที่ถอยขึ้นคอดัดให้บริบูรณ์แล้ว ให้ช่างเกลารักเงาชำระพระพุท
 ธานุภาพแก้วผดุง ให้เกลี้ยงเกลามีเงาขึ้นสนิทเสมอกัน แดง
 ทรงพระราชดำริพระราชทานอย่างให้ช่างปั้นฐาน มีหน้ากระดานชั้น
 ถึงห้าชั้นวาง แดงหน้ากระดานบนลวดทับหลัง ย่อเกิดเป็นถัน แดง
 มีหน้ากระดานท้องไม้ชั้นรองรับบัวกลุ่มหุ้มรับทับเกษดรแก้วค่องค์พระ
 พุทธานุภาพ โดยทรงวัดทรงตั้งฐานที่พึงพอพระราชหฤทัยแล้ว ก็ให้
 หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ แต่งให้เกลี้ยงเกลานสนิทแล้วหุ้มด้วยทองคำ

ทำให้เกิดยงกวดชนเงางาม ด้วยชอบพระราชหฤทัย ว่าเนื้อแก้ว
 เกิดยงใต้สระขาด ติดต่อกับเครื่องทองอันเกิดยงนงามยิ่งนัก เพราะ
 พระราชประสงค์ทรงนั้น จะใคร่ให้เนื้อแก้วอันบริสุทธิใต้สระขาด ที่
 ทั้งแห่งนั้นปรากฏตลอดงามดี แต่ยอดพระวิศม์แด่พระศกยังไม่
 ค้องอย่างแบบแผนพระพุทธรูป จึงมีพระราชโองการให้ช่างเผือกทอง
 กำหุ้มด้วยพระเศียรที่มพระศก แล้วคืนเป็นเม็ดพระศกเต็มตามที่
 แล้วต่อกับพระวิศม์ดังยาราชชาติ มีเพชรประดับใจกลาง หน้า
 หดงแดกดับต้นพระวิศม์ เมื่อเครื่องทองพระศกพระวิศม์เสร็จแล้ว
 ถวายส่งมดลง ฟันทองแดงของขุนพระศก ก็มาปรากฏข้างพระพักตร์
 เป็นรวงผึ้งไป พระพักตร์ก็เห็นพรรณเหลืองคล้ายไม่ผ่องใสเหมือนดัง
 พระองค์ จึงมีพระราชโองการให้ขุนหมื่นนายช่างที่มดดับบุญญาภิรักษ
 กันคิดแก้ไข จึงปรึกษากดลงกัน เอาเนื้อเงินใต้ชาวบริสุทธิหุ้มลง
 เดียวกันชนหนึ่ง แล้วขัดขางในให้เกิดยงชกเงางามแล้ว จึงส่ง
 พระศกทองคำดงขึ้นนอกแผ่นดิน ก็เห็นพระพักตร์ใต้สระขาดชาวนวดดี
 เสมอกับพระองค์ แล้วมีพระราชโองการให้ทำพระสุวรรณกรณทันน้อย
 พอจะสอดลงในช่องบนพระจุพชาตุ ได้เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุไว้
 ให้สมควรเป็นอุคัมปฐนียัตถุ แดให้ทำตัวทองน้อยเท่ากับช่องพระ
 เนตร แล้วลงยาราชชาติชาวดำ ตามที่พระเนตรชาวดำ แล้วฝัง
 ให้แนบพระเนตรให้งามคชน เพราะแต่ก่อนนั้นช่องพระเนตรเป็นแค
 ขุม แล้วแต่เดิมนั้นก็แต่ฝุ่นเป็นชาวดำเท่านั้น ไม่มีผิวเป็นมันมัน
 คงเหมือนผิวยาราชชาติ แล้วมีพระราชโองการให้ช่างทองทำฉัตรทอง

คำ ๕ ชั้น ๆ ต้นเท่าส่วนพระองค์ฯ ถวายราชวดีประดับพลอยมีใบโพธิ์
 แก้วห้อยเป็นเครื่องประดับ ปลาคันฉัตรปักลงไปในสายยูเนื่องกับ
 ฐาน เบื้องพระปฤษฎางค์พระพุทธรูปปฏิมากร แดให้ทำต้นถัดห้อย
 หน้าฐานพระพุทธรูปปฏิมา ค้วยทองคำจำหลักถายพื้นเป็นทรงเข้านิน
 มีชายกรวยเชิงงอนแฉ่งถวายราชวดีประดับพลอยเพชร ครั้นการ
 ดำริจะจึงให้เชิญไปประดิษฐานในหอพระเทพาคิเทพย์พิมาน ซึ่งประดิษ-
 ฐานอยู่ข้างบูรพทิศ ของพระที่นั่งไพศาลทักษิณเป็นที่นมัสการ ข้าง
 ในบรรจพระบรมธาตุได้ล้ามพระองค์ ในพระสุวรรณภรณ์ที่ซึ่งมีอยู่
 ในช่องบนพระจุพชาตุ แดให้ทรงสักการบูชานมัสการวันละสองเวลา
 เข้าคามิได้ขาด แดการซึ่งได้ทรงบริจจาค แดพระราชอุดสาใน
 ที่ประดับพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึก ครั้นเป็นประณมเพียงนี้ ค้วยพระ
 ราชหฤทัยรับรื้อน จะให้การแฉ่เร็วทันพระราชประสงค์ จะคงได้
 ทอดพระเนตรนมัสการไปเนื่อง ๆ ทรงพระปฎิญาณว่าจะคอยทรง
 พระราชดำริการที่ควร แดจึงจะให้ทำแก้ไขเพิ่มเติมต่อภายหลัง
 ตั้งแต่พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกมาไว้ในพระนคร แดทรงสักการบูชา
 ดังนี้ ก็ดูประหนึ่งว่าจะเห็นผลเป็นกิจฐธรรมเจดีย์มีโชคไชยพระเทศา
 อนุภาพพระบารมีจำเริญมาขึ้นไป ในปีออกจัตวาศกศักราช ๓๓๖๕
 ตรงกับปีมีศกฤศศักราช ๓๘๓๒ ซึ่งเป็นแต่ปีมแม ตรีกคณินมา ก็ได้
 พระยาเศวตฉัตรราชรังเผือกพรายมาประดับพระบารมี เป็นศัรพระนคร
 ครั้นล่วงข้ามล้ามาปีไปถึงปีชวดอัฐศกศักราช ๓๓๖๘ ตรงกับปีมีศกฤศ
 ศักราช ๓๘๓๖ แดปีฉลูนพศกศักราช ๓๓๖๘ ตรงกับปีมีศกฤศศักราช

๓๘๓๘ เป็นปีที่ ๘ ที่ ๘ ในรัชกาลอันนั้น ก็ได้พระยาเศวตไวยรา
 แดพระยาเศวตคชลักษณ์ เป็นช้างเผือกพลายมีลักษณะในกาย เหมือน
 กันเป็นอันเดียวกับพระยาเศวตบุญชู มาสู่พระนครเป็นมิ่งมงคลดี
 ศักราชบรมมหาราชวัง พร้อมทั้งพระเทพบุญชูช้างเผือกพังเก่า ซึ่ง
 มาสู่พระนครแต่ปีระกาตรีศกศักราช ๓๘๖๓ ตรงกับปีมฤตศักราช
 ๓๘๐๓ ก่อนแต่เวลาตั้งเจดีย์วัดราชสมบัติ ๘ ปีนี้ ได้ตั้งโรง
 เรียงกันเป็นแถวไปในระวางพระคันทุสดีตามหาปราสาท กับพระที่นั่ง
 ไพศาลทักษิณ มีแต่ช้างเผือกเอกอยู่ตมทั้งสี่ ไม่มีช้างอย่างอื่นคั้น
 หนึ่งในปัจจุบันคั่นกับปีกุนต์ปศุศก เป็นปีที่ ๖ ที่ ๘ แห่งรัชกาล
 อันนั้น มีคนครอบครว้พระมารามัญเป็นอันมากกว่าสามหมื่นเศษ ซึ่ง
 เป็นชาวเมืองเมะระตะมะ แดเมืองใกล้เคียงเป็นข้าแผ่นดินเจ้าอังวะ เมื่อ
 ไม่มีใคร ฝ่ายไทยไปเกลี้ยกล่อมก็พร้อมใจกันตั้งวามิภักดิ์ อพยพยก
 ครอบครว้เข้ามาขอพึ่งพระบรมมัยอมเป็นข้าแผ่นดิน เมื่อข้าพระมา
 ชาติก็คิดอ่านไปล้มคมเมืองญวน ชักชวนให้คิดร้ายต่อกรุงเทพมหานคร
 พระม่ายไปนั้นก็มีผู้จับได้นำตัวเข้ามาถวาย ทำลายความประสงค์ศัตรู
 เสียได้ เมื่อผู้ครองฝ่ายญวนทราบความไปแล้ว แต่งทูตให้โดย
 ลาวจางกำนันลูกคำไปเมืองพระม่าย แด่กถัมรับเอาทูตพระม่ายมาถึงเมือง
 เกาะหมาก กำนันด่านนั้นก็เกิดเพลิงไหม้ทุกตวันทูตพระม่ายแตกกระจัด
 กระจายกันไป ชาติก็ภายในคือ ผู้ใดคิดการลอบดักกระทำผิด ๆ ไม่
 ดัดยื้อข้อตรงต่อพระเดชพระคุณ ความก็ปรากฏข้ออ้อออกเอง จนผู้
 ผิดนั้นต้องอันตรายเป็นต่าง ๆ เห็นประจักษ์เป็นหลายเรื่องหลายราย ถูก

ศักยานิชต่างประเทศที่ไม่เคยเข้ามาค้าขายก็เข้ามา มีเครื่องบรรณาการ
 หูตเกล้าหูลกระหม่อมถวาย ขอพึ่งพระบรมมไ้ไปมาค้าขายมากมายหลาย
 พวก จนสมบัติในพระนครจำเริญขึ้นกว่าแต่ก่อน ตั้งแต่พระพุทธ
 ปฏิมากรแก้วนัดึกพระองค์มาอยู่ในพระนคร เมื่อมีการพระราชพิธี
 ใหญ่ ๆ คือเฉลิมพระที่นั่งใหม่ตงตรงได้กัณฑ์ พระราชพิธีสัมพัจฉร-
 ฉินท์สำหรับปี แดพระราชพิธีพิรุณสาคร แดอาพาธวินาศอุทโกธการะ
 สำหรับการเมื่ออุบตม์มา ก็มีพระราชโองการให้เชิญพระพุทธปฏิมา-
 กรแก้วนัดึก ไปตั้งบนแท่นพระมณฑล ทำสักการบูชาเสร็จการ
 พระราชพิธีแด่เชิญไปเป็นประธาน ในการที่มีขบวนแห่เรือแถบกตาม
 นิยม การพระราชพิธีนั้น ๆ ทุกครั้ง อนึ่งเวลาดาว่าง ๆ ทรงบำเพ็ญ
 พระราชกุศลโดยสำราญพระราชหฤทัย ก็มีพระราชโองการให้เชิญ
 พระพุทธปฏิมากรแก้ว ไปสถัโภษาทำสักการบูชาในที่นั้น ๆ เนิื่อง ๆ
 นับครั้งไม่ถ้วน

นิทาน เรื่องขุนบรมราชา

พงศาวดารเมืองถ้ำขี้ผึ้ง

นโมคัสสภกโวโอรหโตธัมมาธัมพุทฺธสัส นโมอันว่ากิริยาอัน
น้อมไหว้ เมแห่งข้า อติคุณมี ศัสสแห่งพระพุทฺธเจ้าตนนั้น ภคโว
ตนมีทำเนาเดาตนอันงาม ทาบทกตผู้จักเทียบเทียบมิได้ อรหโตตน
ไถดแก่ราคาทิกิเดส ธัมมาธัมพุทฺธสัสตนครดิรัยัชรรมทั้งมวดด้วย
คัตด้วยตนแด อหังอันว่าข้าผู้นั้น นมัสสิดวาไหว้แล้วแด พุทฺธัง ชัมมัง
สังฆังยังพระพุทฺธเจ้า พระธรรมเจ้า แดพระสังฆเจ้า ด้วยคาถาว่า
ศรีศรีอัญญธัปณาเมเตย รตตนาคุณณ นโมพุยาโลโก ปกรณธัมพุทฺธัง
คังนี้ แด พุทฺโธ ชัมโม สังโฆ จงมาพระทรงทรงแทบไถ่ธัธมาวัง
ขออย่ามีมารมาประจนเบียดม้าง บารมีโยบารมีเม่งกำจัดเจียรจาก
ธัพพรคา ธัพพอันตรายา ธัพพภยา ขออย่าให้มีโรภภยคองหนัไถด
แดนโยชนัน พันจากโทษบาปเวรหนา ด้วยผลแห่งผู้ข้าได้ธัธร้างแดได้
เขียน ยังมีภูภรรมาเจ้าดวงนี้ไว้โซทนา พุทฺธศาสนาเท่า ๕๐๐๐ พระ
วัดสา ให้เป็นทีไถวนับเคารพยำแยงแก่คนแดเทวดาทังหลาย ดับเมื่อ
ภายหน้าพันแด ฯ

โกธสาโว ตุกรธัปปริสเจ้าทังหลาย ผู้งมีฉยาปรารภนาถึงธัธ
ธามประการ มีนิรพานเป็นทีแล้ว จงตั้งยังโธตปธัธาทหุพังยังธัธ
ธรรมดวงนี้ ให้มีชนชาวคอกคอกไม่รูปเทียนหมากพุด กัตด้วยอัย

เกรียงขวาแล้วจึงฟังเทอญ เหตุว่าเป็นคำบุคคลผู้ถ้อย ผู้มีบุญมีศีล
๕ ศีล ๘ คดีตาย

ครุฑปรีดิ์ทั้งหลาย บัดนี้จักกล่าวตำนานนิทานแห่งขุนบรมรา-
ชาธิราชเจ้าก่อน แด คำไทยว่า แถนฟ้าขึ้นน้ บิดา หากเป็นพ่อขุนบรม
แถ คือว่าตนแห่งพระยาอินทราชิปติราช แถ เขาว่า แถนแต่นั้น คือว่า
พิศณุกรรมเทวบุตร แถ อันว่า แถนคม แถนข้งน้น แถนเถือก แถน
ผู้หึงแถ แถนผู้ค่น้อยขึ้นฟ้าจากุมหาราชิกา แถยัง โลกหึงยังดีดัว
ยังค่นอันกระทำยังบาปแถบุญแถ ที่แท้ค่นทั้งหลายว่าผู้ผู้แถน ว่า
อันที่แท้หมั่นพระยาอินทรแถทั่วจุโลกทั้งดีตาย จิตเขียนถามยัง
ค่นทั้งหลายผู้กระทำบุญคุณแถโทษ แถยังมีนางเทวดาค่นหนึ่งชื่อว่า
นางจุมอินทราชายังนำหยาค่นมาทานแห่งค่นทั้งหลาย ยังมีนางเทวดา
ค่นหนึ่งชื่อว่านางเมกขดา อยู่รักษาพระยาทั่วขุนแถค่นทั้งหลาย ผู้มี
บุญก็ค่นมีบุญก็ดีหากผู้ค่นในโลกละก่นมอดตาย ค่นทั้งหลายผู้ดีเมือง
น้นมีแถ หมั่นนางเมกขดานั้นแถ ค่นทั้งหลายกระทำบาปบุญคุณ
โทษค่นนั้น ก็เมื่อบอกแก่ทั่วทั้งดีให้แจ้งเขียนถามค่นต่อเขาหนแถ ๆ
ครุฑปรีดิ์นักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย จงค่นยังได้ปราชดาท หูฟังยัง
ตำนานนิทานมหากัปนเทอญ โพธิ์ดีโตอันว่าโพธิ์ดีดีเจ้าเราได้เกิดเป็น
สมันตรพรหม เป็นใหญ่แก่พรหมทั้งหลาย ก็หากได้จึงมาค่นยังจักร
วาฬทั้งมอดอันกว้างแถแคบ ให้รู้ชุมพู่ท้อปราชญ์ กว้างได้หมั่นโยชน์
พรหมทั้งหลายก็มาหมายไวยังที่อันจักค่นเมืองใหญ่ทั้งหลาย ๑๖ เมือง
ได้หัดกแก้ว ได้หัดกคำ ได้หัดกเงินไว้ ที่อันจักค่นเมืองน้อยทั้งหลาย

มี ๓๕ เมือง ไล่หลักเงิน ไล่หลักคำ ไล่หลักหิน ทนายไว้ตั้งแห่งหนึ่ง
 แด่ เมื่อนั้นจึงให้พรหมคนชื่อว่าอัปประเทศวรรักษากำตะวันออก
 พรหมคนหนึ่งคือพระนารายรักษากำตะวันตก พรหมคนหนึ่งชื่อว่า
 มโนลัทธิรักษากำเหนือ พรหมคนหนึ่งชื่อว่าเดชะลัทธิรักษากำใต้
 อยู่ตอนคำศัตรีศัตปัทมวด จึงได้ชื่อว่าเมืองคักกะคีตานครหินแด
 พระโคตมเราเป็นต้นนครพรหมนั้น อยู่รักษาเชิงทางเมือง อันว่า
 พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ คือพระเมตไตรยเจ้า จักมาเป็นพระอุณพระ
 เจ้าทั้งหลายในมหากัปนี้ แด่แดนนั้นเมื่อหน้า บ้านเมืองทั้งมวณอัน
 พรหมทั้งหลาย ตั้งแต่งหมายไว้ ณ ที่บังเกิดมีท้าวพระยาหญิงชายทั้ง
 หลายอันเต็มไป ท้าวพระยาก็อยู่ในคัศ ๕ คัศ ๘ ชอบทศราชธรรม
 แต่งครองขอบโลกสะการาบางคักมวณนั้น แด่ พระกุกกุสันธเจ้าเกิด
 มาเป็นพระ แด่คำศานากัถาตไป แด่ชุมพุกัถ์เคว้าคูนัยเป็นอันเหิง
 นานนัก ตั้งนั้นพระยาอินทร์दैวิคัณุกรวมเทวบุตรदैท้าวจุโลกทั้งดี
 แด่นางธรรณิแด่นางเมกขดา อินดาวเก่าเขาว่าฉัพพะแดนว่าอัน จึงเอา
 เทวดาอันอยู่ชั้นฟ้ากายบนลงมาได้ เป็นท้าวเป็นพระยาด้วยอันเป็นโอป
 ปาติกาติ ก็ให้ท้าวพระยาอยู่ในราชธรรม ๓๐ ประการ คือทาน ศีล
 ภาวนา เป็นต้นคัदैว เมื่อพระพุทธเจ้าโกนาคมมาเกิดเป็นพระ หมต
 ศาสนาพระโกนาคมदैว ชุมพุกัถ์ปัทมวดก็เคว้าคูนัยदैยทั้งมวณ พระยา
 อินทร์दैเทวดาทั้งหลายก็दैเอาเทวบุตรเทวดาอันอยู่ชั้นฟ้ากายบน
 ลงมาเป็นท้าวเป็นพระยาเหมือนดังกล่าวदैदैแต่ภายหลังนั้น แด่ บ้านเมือง
 ทั้งหลายก็ตภาพราบางแด เมื่อพระพุทธเจ้าองค์ชื่อว่ากัศัปปเจ้า มา

มาหาดเจ้าหุดคำทางดีแห่งนแดอ นาคอนเหลือกอวามนเจ้ารวัดตั้งไปไว้
 ในบ่อนหนึ่ง คนทงหลายเรียกว่าถานาเที่ยงแห่งหนึ่งนแด จึงไป
 ตักเอามาหุดตรงท้าวพระยาทงหลายตนจกนังเมืองนแด ถัดนั้นเจ้า
 รวัดตั้งจึงมาตงนักษัตฤกษ์ข้อไว้ว่าเป็นชาตาเมืองไว้กับแผ่นดินที่เซียงทอง
 เป็นคณิดำตังนี้ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ถัดคณิดำว่า ฤกษ์ทงหลาย
 มวลพุ่งน้อยอยู่ในสิงทราชแด ตงหุดกคำพุ่งนไว้กับแผ่นดิน อัน
 นหม่นยามจกโกตรุ่ง ไว้ถัดคณิดำทกรกฎทราช อันเป็นชาตาแผนเมือง
 เจ้ารวัดตั้งจกตงแผ่นดินแด ถัดนั้นเจ้ารวัดตั้งพ้องไปถัดถิดอยู่ทห็นดบ
 คานทนาของคบกันน จึงเรียกมายังนาคทงหลาย ๑๕ ตัว ๆ หนึ่งอยู่
 ถ้างวอง ตัวหนึ่งอยู่ภูซาง ตัวหนึ่งอยู่แก่งหลวงน้ำเซียง ตัวหนึ่งอยู่
 ดบเซียง ตัวหนึ่งอยู่ผารังเมืองทดับอ ตัวหนึ่งอยู่แก่งหลวงน้ำอ
 ตัวหนึ่งอยู่ทางของแก่งอ้อยผาธุ ตัวหนึ่งอยู่ผาเดือ ตัวหนึ่งเป็นแก่งว่า
 พระยานาคแด ตัวหนึ่งอยู่ผาเดียวหุดมผาจอมเพชรหินแด ตัวหนึ่งอยู่
 คคเซือ ตัวหนึ่งอยู่กถ่อน ตัวหนึ่งอยู่ผาตัดแคแดผาต่างนาย ตัวหนึ่ง
 อยู่แก่งแตนท์ทางน้ำของคตอควายฟุ่ม ตัวหนึ่งอยู่ปากดบโสบหิน ตัวหนึ่ง
 เป็นพระยาใหญ่รักษานารักษาเมืองกำผายไต่ ตัวอยู่ผาเดือเป็น
 ใหญ่รักษามายหนนากำผายเมืองนเหนอหินแด พระยานาค ๑๕ ตระกุด
 ก็ออกมาเดว ก็เอากันเนรมิตร ตัวเป็นทหาร เป็นท้าว เป็นพระยาออกมา
 พร้อมกัน แดวเจ้ารวัดตั้งพ้องจึงมาถัดถิดอยู่ทห็นก่ายฟ้าทกกไม้ทง
 ต้นใหญ่ แดวกตั้งสอนพระยานาคทงหลายว่าตังนี้ ดูราพระยานาค
 ทงหลายบ่อนท เป็นทตงปราชาทเจ้าผู้มบุญอนจกมาเป็นท้าวพระยา

ข้างหน้าพื้นที่หัดแด เจ้าทงหลายจึงพร้อมเพรียงกับด้วยกันพิทักษ์รักษา
บ้านเมืองแม่น้ำ ภูตอยได้เห็นช่องทางเทิงแผ่นดินแผ่นทราย แม่น้ำใหญ่
น้ำน้อย แม่น้ำใหญ่ทั้งหลายตั้งตั้งแห่งเทอย เจ้าทงหลายพร้อมกัน
รักษาเที่ยงตรงเที่ยงทองนเป็นเค้าเทอย จึงมารักษาสืบเดือนให้พร้อม
กันมาเทอหนึ่ง พระยานาคด้วยหน้าห้วยให้มาทกอนผาขวางกอน
เขียบหนกอน พระยานาคด้วยหน้าของครนว่ามาเซาที่ ที่เซาทกอนผา
เดี้ยวหนเดวักเคื่อเทอย อันเจ้ารดีตั้งกฎหมายบอกถ้วนให้
แก่พระยานาคทั้งหลายเดพลอยเหล่าเรียกเอาเทวดาทงหลายให้ มาบอก
รักษา ให้รักษายังเมืองทั้งมวดแดแม่น้ำแดแผ่นดิน ยังภูตอยทั้งมวด
นั้นมา เทวดาคนหนึ่งเรียกชื่อว่าเป็นพิศ คนหนึ่งชื่อวานางพิได้ ต้องขา
นอยภูของหลวงแดงข้างนี้ ต้องขานหากเป็นผัวเป็นเมียกัน เจ้ารดี
ให้รักษาเบองตะวันออก เทวดาคนหนึ่งชื่อว่าแก้วขาว (แก้วเงา) เทวดา
คนหนึ่งชื่อว่า ท้าวบุญเหลือต้องขาน หากเป็น ผัวเมียกัน อยู่ภูแสนข้าวคำ
เจ้ารดีให้รักษาเมืองฝ่ายเหนือ เทวดาคนหนึ่งชื่อว่าเจ้าฟ้าแดด
องค์หนึ่งชื่อวานางพิจิตรเดชาดุกแดนคม เจ้ารดีให้รักษาฝ่ายใต้
หากเป็นผัวเมียกันเจ้ารดีแต่งให้รักษาเมืองกำเหนือ แดบ้านเมือง
ทั้งมวดดังนี้ ผู้ใดจักเป็นท้าวพระยาที่เที่ยงตรงเที่ยงทองดั่งนั้น ให้แต่ง
ขันข้าวดอกดอกไม้ภาชนะควหาวนบูชาเจ้ารดีแดเทวดาเจ้าทงหลายฝูง
ว่ามานเทอย เจ้ารดีหากตั้งถ้วนเขาไว้ดั่งนี้แด ตโตกาเดในการแต่
นั้นไปภายหลัง ได้บาบัสได้อันว่าเจ้ารดีทั้งหลายคนอื่น ก็หนีไปตั้ง
บ้านตมเมืองที่เขาเจ้ากฎหมายไว้ ที่จักตั้งบ้านแปงเมืองหนเด แด ยังแต่

เจ้าวิไลพณของคณพณขอว่าวิไลทอง คณของนนั้นชื่อว่าท้าวทวิไล
 เจ้าจึงมากฎข้อเมืองกาไค่นนเขาภูร้างเป็นนิมิตต์ ฝ่ายก่าเห็นอนนเขา
 ภูร้างนเป็นนิมิตต์แด ขื่อตองอนนจึงได้ชื่อว่าเมืองชวาทนร้างเพื่อ
 อนนแด ตทนนตรึงคณนเดฎฐคณได้อนว่าเจ้าวิไลทองคณพี ก็จึง
 ให้เจ้าวิไลคณนองอยู่เฝ้าทนน แลเจ้าวิไลคณพีจึงเขายังฉนวนตมมาบัต
 แลเจ้ากได้คจจนเมื่อถึงพาคาวคิงดำ แลเจ้ากเข้าไปสู่สำนักแห่ง
 พระยาอินทร์เจ้ากล่าวกิจการทงมวด อันตงหมายเขตต์แดนบ้านเมือง
 ทงมวด ทอจกให้หาท้าวพระยาคนอยู่ชอบโลก ชอบทศราชธรรม
 ๓๐ ประการเป็นต้นว่าให้ทวนรักษาคัด ๕ คัด ๘ พังขรรคมุตตภาภานา
 บ่มเข้มแข็งข้อยไพรใหญ่ไทย อนึ่งบให้ม้างราชประเวณบุราณธรรม
 ตังไว้เกอถมใหม่ถางยัดคอง แต่บิตุปีตาหากตังไว้แล้วพอยเหล่าวิมัง
 เถีย อนนิกเป็นคองนิบหายในโลกอนนเดโลกภายหน้า ประการหนึ่ง
 ข่าแห่งพระยาอินทร์เจ้า ให้ชอกหาท้าวพระยาคนประเสริฐตงไปนัง
 บ้านแบ่งเมืองให้ชอบ ให้ข้อยไพรใหญ่ไทยได้ช้อยอนเจ้านแผ่นดิน
 ตูราพระยาอินทร์เจ้าเป็นแทนท้าวพระยานี้ คนไดยังเห็นแก่คต ๔ คือ
 โทศคต โมหคต ฉันทาคต พยาคต บพิการณาตถึงโทษหนัก
 โทษเบา หลง ๆ เข้าไปในวัดตุกาม แดกเกิดกาม ถ้อยคความคณเขา
 สู้รหาคตแต่งร้ายคไปไกล วัคขังโคตรวงศ์เห็นแก่ทวิพยสิน รูปทรงม
 คุณบ่มคุณ ไดยอนบไดยอนคำหลายให้น้อย คำน้อยให้เกิดม้หลาย
 อิมกัตใจอดช้อยน แหม่นให้ผิตผิตให้แหม่นช่าย เห็นแก่หัยบคายกคคว่าน
 กลดัวภายตุน โทษท้นบาปใหม่หย่าเป็นใหญ่ ผิแผ่นแก่นารวัคคาคา

บ่ตามฤๅมเคื่อนวันยาม บ่ตามโบราณราชประเพณี คำสั่งให้เวี่ยง
 การแต่งเบี่ยงเงิน ผู้พ่ายให้เพ็ดพาให้พ่ายเห็นแก่เงินจางน็ดเห็นดั่งนั้น
 บ้านเมืองอันนั้นบ่สุขคุ่มชุ่มเย็น นิบหายในชาติ^{นี้} แหม่นท้าวพระยา
 เสนาอำมาตย์แบ่งบ้านนึ่งเมือง เป็นดั่งว่ามานี้ ครั้นจุติตายไปสิ้นร^ก
 ม่กองทุกข์ทั้งมวลหากเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นพี่น้อง กองทุกข์อันนั้นหาก
 ควรพิลึกพิ้งกตวันักหนา หากความลำบากได้ย้งให้อยู่เวี่ยง ๆ แก่ท้าว
 พระยาเสนาอำมาตย์ผู้หนึ่ง บ้านแบ่งเมืองบ่ให้ชอบโลกชอบธรรม^{นี้} แด
 ตุกรพระยาอินทร์ ตนเป็นแก้วว่าเทวดาทงหุดาย ท้าวพระยาเสนา
 อำมาตย์หญิงชาย แต่งให้แหม่นทำนองดั่งปวิธเจ้าดั่งนั้น อโกธยังอย่า
 ได้มีคำกอยดัก ใจน้อยชื่นชมใน อวิหิงสญจอย่าได้บ้องบังเบียด นิแผ่น
 อันบ่แหม่นคองเมือง อชชวงให้ม่ใจอันชื้อค่อ ดั่งใจห่อคองบุญ มัทธ-
 วงให้ม่ใจอันชามจะเคียด บ่กอยเคียดยอมปราชญ์ ชนคีย่อมอดคำ
 เคียดยอมปราชญ์ ปริจางมีใจดั่งจ่ายให้ด้วยง่ายเป็นทาน หิริโอ
 คบ่ประกาศอันได้กระทำอันใด ให้ระอายแก่นักปราชญ์ ผู้ฉลาดคอง
 ธรรม อวิโรทนึ่งแต่งให้ร้ายตามคองเมือง สดถานงให้ม่คึดแถทาน
 ทุกเมื่อ ใจกว้างเพื่อกับบุญก็จึงได้นำตัวไปเกิด ชนฟ้าเกิดคุดิดาแท้
 คึดหัดแถ คโตภายในหน้าเต็น^{นี้} แดฐอติ อันว่าเจ้ารัตต์ตนพคอรดีดั่งของ
 จึงได้รัตต์ตน้อง อयरักษาที่นั้นก่อนแเด เจ้าก้เขายังฉานด้ามบัติ
 ทยาน^{นี้} ชนเมื่อชนฟ้าดาวดิงดำ เถ่ากิจการถ้อยคำทงมวดแก่พระยาอินทร์
 อันได้แต่งบ้านแบ่งเมือง ให้ท้าวพระยาคนแต่งชอบโลก ให้เป็นสุข
 แก่ดักด์แก่คนทงหุดาย แดวักดำนจากรจากบ่คยอมพระยาอินทร์ ให้ท้าว

ทั้งตั้งมาเดี่ยวยังชุมพู่ที่ป ให้เป็นบ้านเป็นเมืองแถวหันแด เมื่อ
 พระพุทธเจ้าเกิดมาคร้ดีตั้งัพัพัญญเป็นพระในโลกันี้ แล้วยังไม่ได้โศด
 ดีตัวทั้งหลาย ในเมืองใหญ่ทั้งหลาย ๑๖ เมืองก่อนแด เมืองน้อย
 ทั้งหลาย ๑๕ เมืองนี้พระพุทธเจ้าไปโศดดีตัวบั้นฮอดบั้นถึงเมืองเพื่อ
 บม้ทำวพระยาคนไทรักษาแผ่นดินหันแด เจ้าวิธดีมีคำค่านจารจากับ
 ค่อมพระยาอินทรวังนแด้ว จึงตั้งอำดาพระยาอินทรวเจ้าพำกับทั้งทำว
 ทั้งดีกับทงวศ์ณุกรมเทวมบุตรทั้งหลาย ก็นำชุนนุมนกันในด้านักแห่ง
 พระยาอินทรวตนเป็นแก่กว่าเทวดาทั้งหลายหันแด เมื่อนั้นเจ้าวิธดี
 โอศริตวากี้เล็ดจดังมาจากชั้นฟ้าดาวดิงดำ มาแล้วก็มาบอกเล่าอัน
 ได้ค่านจารจากับค่อมพระยาอินทรว แก่เจ้าวิธดีตนเป็นนังแห่งตน
 ดู่ประการแล้ว ก็โตเจ้าวิธดีทั้งสองพี่น้องก็เล็ดจไปดู่ที่อยู่แห่งคณกม
 วันนั้นแด ๗

โกธำธโวศรวาดีปรีดีทั้งหลาย ผู้มมีฉยจักกถาวยังพระยา
 ฌ์แดน จักให้ทำวชุนบรมตงมาเกิดในเมืองดาวเก่าเฮ้นก่อนแด แต่
 นันฌ์แดนก็ให้ทำวชุนบรมราชาตงมาเกิดในเมืองดาว ให้เป็นพระยา
 หันแด หิดยมีแทอนว่าดาวเก่าเขาว่า แถนฟ้าชุนนค่อมพระยาอินทรว
 เจ้าพำแด แถนองคณหุบ่งหุ้งแด แถนผู้ให้เป็นฝนเป็นถมนันก็ค
 แถนผู้ให้เป็นเครื่องเตพของวากี้ค แถนผู้แต่งให้เป็นเครื่องไฮเครื่อง
 นนาแดแต่งให้เป็นโลกทั้งหลายผู้นี้ แหม่นเทวมบุตรเทวดาทั้งหลาย
 อน้อยอยู่ในชั้นฟ้าจาตุมาหาราชิกา ทงมวดเป็นองค์ประเสริฐยังนักแลดาว
 เมืองต่างปางก่อนนัน เขาเรียกว่าฌ์พำฌ์แดนว่าอัน ที่แทบเป็นคังคำ

เขาตาย บัดนี้เราทั้งหลายตามคำดาบเก่าหนัก่อนแด แณพ้าซนจึงว่า
 เจ้าวิธดีมาเถ่าต่อเราดังนี้ เราทั้งหลายจักให้ไปเป็นท้าวพระยาใน
 เมืองหล่มน้า แณทงหลายจึงกล่าวว่ เออควรให้แณซ้งมาซ้งดู
 ก่อน ถูกฟ้าแณทงหลายทงหญิงทงชาย บุญไผ่มีมากหลาย เราจึงให้
 ดงไปเป็นเจ้าแผ่นดิน ที่เชียงตุงเชียงทองเทอญ ผู้บุญน้อยให้ไปเป็น
 เจ้าเป็นใหญ่ทนนับได้ แณผู้แณทงหลายจากกันดังนี้ ด้วยมีเท่คำ
 เจ้าวิธดีมาเถ่าต่อเราดังนี้ เป็นหนักเป็นใหญ่กว้างขวางดีหัด ผู้บุญน้อย
 บัควรเป็นเจ้าเป็นใหญ่บัควรเลย อนึ่งไม้ทองคันทันใหญ่นัก ยอด
 ปลายมันนั้ แหม่นหินกัมพดคีดาบาทแห่งพระอินทร์ เจ้าฟ้าแท้หัดคาย
 บ้านเมืองชวาตานซ้างอนัน เป็นหนักเป็นใหญ่ตายเงินคำเหล็กทอง
 ทงคนไม้แณเป็นใบ แณมีรต์หอมหนัก แก้ว ๗ ประการกัมในพน
 แผ่นดินนหนนแด เจ้าวิธดีว่าดงนแณพ้าซนกล่าวว่ผู้ใดบุญน้อย
 ดงไปเป็นเจ้าแผ่นดินเมืองอนันนับได้ แณทงหลายจึงมาซ้งคุณ
 ดูในแณทงหลายในเมืองฟ้าเมืองแณ ทงผู้หญิงผู้ชายหลาย
 นัก จึงมาได้ถูกแณซ้งผู้หนึ่ง จึงมาได้ถูกแณซ้งหญิงหนึ่ง จึงมาได้
 ถูกแณแต่งหญิงหนึ่ง ดำคนเขาน แณทงหลายจึงเอามาตั้งไว้ณท่าม
 กดางแณทงหลาย ส่วนว่าแณพ้าซน จึงมาตั้งดองแก่เขาทั้งดำมว่า
 ค้าง ดูราจาทั้งดำม ดูเจ้าครนเป็นผัวเมียกันแล้วจงไปสู่ที่อยู่ทีกินใน
 เมืองหล่มพุนเทอญ ถูกแณคมนันได้ชื่อนางยมมะพาธา ให้เป็นเทวี
 กาชวา ถูกแณซ้งนได้ชื่อนางเอ็ดแคง ให้เป็นเทวีกำซ่าย เจ้าผู้เป็น
 ผัวให้ชื่อนางขุนบรมราชธิราช แล้วจึงมาให้เครื่องท้าวทง ๕ ประการ

เพื่อเป็นเครื่องราชาภิเษก แล้วจึงมาให้ดาบแม่วี่ กับทั้งดาบข้างกอน
 กับทั้งดาบฟันเหยี่ยว และดาบสายฟ้าแม่บ และดาบเหล็กกอนแซ่ฝือก
 กับทั้งด่างดำมดอง กับทั้งเคนดำมงา กับทั้งขังข้างเงินข้างคำ และ
 ง้าวฟ้าฟันกับแดงฟ้ากระตัก ทั้งกดองไชยทั้งข้องน้อยข้องใหญ่ ให้
 ไว้คนหอยดังขึงเคี้ยงมีทั้งบ่แถวชื่อว่าด่อนไร่ ทั้งไต่เงินไต่คำเป็นชั้น
 หมากร ทั้งหม้อให้ไต่พาดทั้งบวยเงินบวยคำ ทั้งเงินแก้วเครื่องแต่ง
 หดากหลายสิ่งสู่ประการ กับทั้งเจียดพันธุ์ลายปกหัวช้าง กับทั้งประค้อ
 กว้างกางก้นกางหวด กับทั้งด้ามธนูธนูมธนูย้อยคี่ แลนกให้หนึ่งอยู่เป็น
 ถ้องถนแถวหินแดง เมื่อนั้นแสนพาสุนจิงให้เอาช้างเอามาทั้งมวดมา
 จึงมาได้ (ช้าง) ตัวหนึ่งชื่อว่าช้างงาเกยวงากอด ช้างตัวนี้เป็นลูก
 ช้างเอราวัณ มีตัวอันขาวกระโบริงตาทั้งสองนาคา มรุมปากทั้ง
 สองนาคาคาเป็นดังเคี่ยมเขียนนนแดง มีงาอันขาวเป็นดังแก้วผลึกนนแดง
 จึงเอามาตัวหนึ่งเป็นชาติเชื้อพลหก จึงหาลูกเถื่อนอันผู้มาดอันหน้า
 นนผู้หนึ่งชื่อว่าขุนขรรพมราช ผู้หนึ่งชื่อขุนแดงมโนคำสัตว์ เจ้าหนรร
 คำสัตว์เพททงมวด ไปก่อนขุนขรรพมราช ผู้หนึ่งชื่อขุนอ่อน ผู้หนึ่งชื่อ
 ขุนคดและต้องขุนหมาตามแดงช้างขุนขรรพม และแสนพาสุนจิงให้ผู้
 หนึ่งชื่อขุนเถาเยอ ผู้หนึ่งชื่อว่าแม่อย่างาม ต้องคนนี้เป็นผัวเมียกัน แยก
 ขวานไปก่อนเถาเถาแดงแม่มด ต้องขานเป็นผัวเมียกัน แยกพรว้าแม่ก
 จกแยกเดี่ยวไปตามหลังเถาเยอแดงแม่อย่างาม ๔ คนเขานจกมาผาหม่ม
 ผีเผดผียักษ์ ผีเสื้อเมืองผู้ร้ายกล้าแรงอัน บิให้เข้าบ้านเจ้าเมือง ก่อน
 ขุนพรมทันแดง แสนพาสุนจิงให้ผู้หนึ่งชื่อว่าขุนควี่ ขี้ควายเขาตุ้ จึง

ให้ผู้หญิงสองนางแข่งชิงถ้วยเซาแก้ว
 ต้องชานคอรูปดุนาหมอบ
 หลังขุนบรมมาเห็น แด่ ขุนบรมจึงชิงข้างวาเกียวกากอด ขัดทั้งดาวเมว
 ทั้งสระพายไถ่แก่งทงเครื่องราชาภิเศก อันเถรพำชันคนเป็นใหญ่ให้
 จึ่งเอานางยมมระพาตาทองนางเอ็ดแคง ข้างค้อมจึ่งเอาขุนค้ำชทาย
 ข้างถือประคองหลอดงไถ่แก่ง เมื่อขุนบรมจักลงมานนมอกาบทอน
 เป็นแม่มี มือใจอนันต์เป็นลูกมี จึ่งว่ากาบใจเพื่อตงนั้นแด่เป็นคั่นแด
 แด่อนันต์ขุนบรมลงมานนมอกาบทอน อนันต์เป็นพระยาอนันต์จันทรอัน
 นเป็นนางวันทะเทวี เป็นเมียพระอาทิตย์แด่ แด่นั้นเถรพำชันจึ่งให้
 แด่ขันชบอนชทให้แก่ขุนบรมว่า เจ้าจงไปตงที่นาน้อยอ้อยหนูหนังก่อน
 แด่ขันชบว่าตงนั้นเมื่อใดเจ้าไปตงอยู่แล้ว จักให้เจ้ามีลูก ๗ ชาย
 ผู้พบนเจ้าให้ไปเป็นเจ้าแผ่นดินที่ตนไม่ทอง เจ้ารสดียังเอาหินหน่วย
 รือว่ากอนกายฟ้าทนายไว้หน้แด่ ครั้นเจ้ามีลูกผู้ให้ไปเป็นเจ้าแผ่นดิน
 หน้เทอญ แด่ขันชบแล้วเถรพำชันไปตมืองญวน ที่เมืองโยธยาชาวไต
 ตมืองพวน ตมืองดำ ใน ๗ แห่ง ๗ ทน แด่พำชันจึ่งให้แด่ขันชบ
 ชททั้งมวด แด่เถรพำชันจึ่งให้ขันชบตมืองทั้งมวด เป็นต้นว่าอาทิตย์
 จันทร อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ ราหูเข้าในราชัน้อย
 กอน จึ่งให้ขุนบรมโยงษ์องหน่วยรือว่าท้าวของนั้นบ่าวพดทั้งหลายให้
 แต่งตา ขุนบรมจึ่งเบ้าหอยดังขี้ เถ้าเยอเถ้าไถ่จึ่งดงกอนหน้าหน้แด่ แด่
 นขุนบรมจึ่งเอารูปดุนาหมอบที่นาน้อยอ้อยหนู พยายามที่จะไถ่รุ่ง
 แด่แต่งจึ่งให้ไว้ดคคณาเมืองตมืองราชัน อนันต์เป็นราชาเมืองอน
 กอนแด่ เจ้ารสดีได้ราชาไว้นั้นเป็นราชาแผ่นดินเหตุเพื่อไปมีงานมาอยู่

มาถึง อันแดนแต่งไซ้ขุนบรมมาตงบ้านตงเมืองแก้วมีคนอยู่ในแผ่นดิน
 แล้วเป็นชาวคาเมืองทันแด อันชื่อว่าแดนแตงนั้นเป็นวิศุกรรมเทวบุตร
 แด จึงมาแต่งโฮงแต่งศาลแต่งตู่ตั้งตู่อันตู่เหยียงไว้ทั้งเครื่องเสกเครื่อง
 วิชาเครื่องหล่นเครื่องหว่าทงมวด แดจึงมาอธิษฐานให้เป็นไฟไว้ไหมไม้ใน
 หิน แดจึงอธิษฐานให้เป็นวงนาร้อน อนึ่งจึงมาอธิษฐานให้เป็นชุดมอัน
 หนึ่ง แดจึงตั้งเทวดาทงหลายอันอยู่พื้นแผ่นดินกั๊ด อยู่คนไม่แตะภู
 เขากั๊ด คนอยู่ในน้ำน้อยน้ำใหญ่ทงมวดกั๊ด ให้มารักษารุนบรมราชา
 แดเจ้าขุนทงหลาย อันตงเมืองฟ้าม่าทันแดแดนแต่งจึงตั้งสอนขุนบรม
 แดจึงชนเมื่อฟ้าคอบแดนทันแด อยู่นานได้สองปี ขุนบรมจึงมีลูก
 ชายหนึ่งคอมนางยมมะพาดา จึงได้ชื่อว่าขุนตอแลแดจึงมีลูกชายหนึ่ง
 คอมนางเอ็ดแคง จึงได้ชื่อว่าขุนตาน แดจึงมีลูกคอมนางยมมะพาดา
 ผู้หนึ่ง ชื่อว่าจุ่ง แดจึงมีลูกคอมนางเอ็ดแคงชายหนึ่ง ได้ชื่อว่า
 ขุนคำพวง แดจึงมีลูกคอมนางยมมะพาดาชายหนึ่ง ชื่อว่าขุนบานจึงเหลา
 แดจึงมีลูกคอมนางเอ็ดแคงชายหนึ่ง ชื่อว่าขุนเจ็ดเจียงจึงเหลา มีลูก
 คอมนางยมมะพาดาชายหนึ่ง ชื่อว่าขุนเจ็ดเจียงแด แต่ขุนบรมมาตง
 เมืองได้ ๘ ปี มีลูก ๘ ชายเท่าว่าบมีช้อยมีไพร บมีเด่นามนครบมี
 ช้างม้าเข้าของถ่มบคือนิดิ เอาแต่เมืองฟ้าม่าจึงมีแด

แต่นั้นขุนบรมราชากับทงนางยมมะพาดา กับทงนางเอ็ดแคง
 จึงค้างทุกขค้างยาก จึงให้ขุนตานทงเถาเยอทงแม่อย่างามเมื่อไหว้ถน
 ฟ้าชนทันแด อนึ่งคนไม่เควือเขากาตมาเป็นในหนอง ว่าห็นเป็นอัน
 รมเย็นนัก แดคบเห็นตะวันบ่ต้องได้ อนึ่งเควือหมากน้ำเควือปงต้อง

หน่วยก็เมื่อเกิดเครือไฮหลวง ท้าวหนองหนเส่งฮักเฮงมีดบเห็นฟ้า
เห็นบนหนาวนักร อยู่เมืองหลุ่มบได้จักให้ดูข้อยเฮ็ดสิ่งใด เจ้าทั้งหลาย
เท่าให้ว่สิ่งนั้นเทอญ ขุนเดชะทั้งหลายก็เมื่อให้ว่ตามขุนบรมหากใช้
หนเด ครั้นว่าฮอดเมืองฟ้าแล้วเขาก็ให้ว่เกณฑ์ฟ้าขึ้นสู่สิ่งอันความความ
ขุนบรมดังฮอดหนเด แถนหลวงจึงว่าดังนี้ ถ้อยคำอันเจ้าทั้งหลายเถาน
เรารู้จักแจ้งฮอดหนเด ท้าวว่าถูกไปตงอยู่เมืองหลุ่มบเถิง ๘ ปี ๓๐ ปีเถือ
แถ จักให้ไปป่าไม้พินไม้ใหญ่เฮ็ดสิ่งนั้นกับด่ แถบดินถูกให้เถาน
ทั้งหลายไปฮ่อยแต่งบ้านเป่งเมืองฮอดหนเด ท่านเถาเยอแม่อย่างาม
ฮอดฮอน เถาไปป่าไม้เครือเขากาดเทอญเถาใดแม่มีดบน ฮอดฮอน
ให้ไปป่าไม้ไฮหลวง ฮอนเครือหมากนาเกยว่นนี้เฮ็ดเทอญ แถนลือให้
ไปลึงน้ำเต่าปุงหน่วยพิน ให้คนผู้หญิงผู้ชาย ช้างเถิกช้างแหม่มม้าเถิก
ม้าแหม่ม เข้าของเงินคำแก้วแหวนผ้าผอนท่อนจันทรฮ้าแพเฮ้งจัน หาก
ออกในน้ำเต่าปุงหน่วยพินให้คนผู้หญิงผู้ชาย แถนลือให้ไปลึงน้ำเต่าปุงหน่วย
พินให้คนผู้หญิงผู้ชายทางควายทางงัว ทั้งเบตงเยืองทงหมุหมา
เบ็ดไก่ แถอาหารอันเป็นของเถียงของคู ทั้งคนลุ่มคันทวนนาลุ่มน้ำ
เค็ม ทั้งคนพรวัดคนตากดด้วยฮอย ทั้งพริกขิงผักหอมผักเทียม ผักบัว
หมากไม้ทั้งมวนฮอนเป็นของคาวเคี้ยวคาวกินทั้งมวน หากจักออกมา
นำฮอดเต่าปุงหน่วยพินนั้นแถ แถนฟ้าขึ้นจึงให้เถานเถิกไชประตุคำ
ประตุเงินประตุทองประตุเหล็ก ให้เถานทั้งหลายลงมาแต่งเป่งให้แก่ขุน
บรม ฮอดฮอดสิ่งของหนเดแถนนั้นเถานลือก็มาลึงน้ำเต่าปุงหน่วยพิน
เถานลือก็มาลึงน้ำเต่าปุงหน่วยพินนั้น เขาทั้งมวดคือว่าคนผู้หญิงผู้ชาย

ช้างม้าวัวควายก็ไหลออกจากหน้าเตาปิ้งสองหน่วยนั้นเห็นแต่ แต้นคน
 ทั้งหลายจึงได้ชื่อว่าลาวเก่า ก็เพื่อความออกจากหน้าเตาปิ้งสองเตานี้
 แด แต้นนั้นแล่นลัดแล่นจึงว่าเก่าเก่าเยอเก่าไถว่า ครั้นว่าเมื่อเมือง
 พม่าแตก เชื้อจงป่าเครือเขาทางคนไฮ่หลวงท่งผ่านหน้าเตาปิ้งเสียเทอย
 ดื้อย้าเมื่อหาศุภเมืองพม่าพูนเทอย ตูก็บ่เที่ยวมาหาสุแต่ ครั้นดังตั้ง
 คายแล้วจึงให้คนเมืองห่อมเวนท่งสุเทอย ตูก็ตั้งขุนบรมไว้ ครั้น
 ว่าคนเมืองห่อมจักกินอันใดก็ดี ครั้นว่ามาเยอตั้งตั้งงัดแต่มากินก่อน
 เทอย แถนท่งตั้งตั้งตั้งตั้งตั้งแล้ว ขุนเมือคอบแถนพม่าชนั้นแล
 แต้นเขาป่าเครือเขากาตกับคนไฮ่หลวงเสียเห็นแต่ ผ่านหน้าเตาปิ้ง
 แถนหน่วยให้เบ้นตั้งตั้งตั้งตั้งตั้งเคมหนของควาหนั้นแล บดินเผองหน้าเตา
 ปิ้งก็ยังกายเป็นหินอยู่เห็นแต่ แต้นบ้านเมืองแห่งขุนบรมท่นน้อย
 อ้อยหนูกุ้งแจ่งคั่นก่แลเก่าเยอเก่าไถเมี่ยงามเม่มคมันก็ตายไป
 เป็นผีเสื้อเมืองตาบดอเท่าบดินแต่ แต้นไปภายหน้าขุนบรมจึงได้ไฮ่ได้
 นานุปกแบ่งท้าวพระยาหนั้นแล ขุนศรีธรรมราชให้เป็นแค้นเมืองแต่งรักษา
 ไพรไทยท่งมวด ต่างขุนบรมหนั้น ขุนแต่งให้เป็นหมื่นหลวงกลางเมือง
 รักษาคนท่งมวด ขุนด่านให้แต่งเครื่องเด็กเครื่องเวียกท่งมวด เบอง
 ขวาขุนพิ ให้รักษาเครื่องเด็กเครื่องเวียกท่งมวด กายายขุนด่านผู้ช่าย
 ช้างค่อมขุนบรม ให้รักษาราชวัดกำหนดกำหนดได้ถ้อยส่วนความ ท่งมวด
 ดื้อย้าขุนอินทร์ให้รักษาราชวัดกำหนดได้ถ้อยส่วนความค่อมขุนด่าน
 ขาท่งตั้งนั้นแต่งพิจารณาตามขุนบรมให้ชอบธรรม ขุนธรรมราชอัน
 เป็นแค้นเมืองนั้น แต่งรักษาสั่งตั้งตั้งตั้งตั้งให้เคืองใจขุนบรมลัก

เทียบองแด แตนนมาจิงตงให้เป็นท่าหัดเด็กหัดเวยกเพอชอนแด บดิน
 เมื่อภายหน้าขุนบรมจิงให้หาบัวหานางอันออกที่น้ำเตาปุงหน่วยพินน์ ผู้
 มัดลักษณะกิจอันตั้งงานมาเป็นตูกนน มาเป็นตูกดะไรทั้ง ๗ คนนั้นแด
 แดวจิงมาแบ่งแ่งเอาคนผู้เป็นเจ้าเป็นขุน แบ่งบันตูกชายทั้ง ๗ นน
 จิงเถ้าแ่งเอาไพร่เอาคน ผู้ควรอันเป็นไพร่ให้แก่เขาเจ้าตูกนเห็นแด
 จิงเอาไม้เควือเขากาดทั้งไม้ไผ่หลวงคันทน์ใหญ่่นมาแบ่งตางสำงาให้แก่
 ตูกชายทั้ง ๗ คน แดคนแดต้ามดวงหนแด แตนนข้างงาเกียวงา
 กอดอันดงมาน่านกตายน้อย จิงเอางมาเหลื่อ (เลื่อย) เป็น ๗
 ท่อนให้แก่ตูกทั้ง ๗ คน เครื่องหอกเครื่องดาบเครื่องแก้วเครื่อง
 แหวนทองมวด อันแถมพำชนให้แต่เมืองพำมานั้น ก็มาแจกมาบัน
 ให้แก่ตูกชายทั้ง ๗ หั้นแด แดวจิงห้ามอดคันทน์กษัตตฤษย์ทองมวด
 อันอยู่ใน ๓๒ ราชอันเป็นอุคตมราชอันประเสริฐสุดตัว แดวจิงเอา
 ตูกชายทั้ง ๗ มาไว้ช่องหน้าคณ กับเสนาอำมาตย์ทั้งหลายตามฮัดคอง
 ดึงแถมพำชนแ่งตงมาในเมืองหลุ่มนนั้นแด จิงมาราชภิเชกเอาน้ำ
 ได้ไคคำอันใหญ่ จิงเอามือตูกชายทั้ง ๗ คนทั้งตูกดะไรทั้ง ๗ คนมาดบ
 ในไคคำ แดวแดให้พระพรอันวิเศษว่า เจ้าทั้งหลายไปกินบ้านกิน
 เมืองตามความแถมชรับอนชิตแต่เมืองพำไพนั้น ทงความกูปอจิงบอก
 กถ้าวแก่ตูกทั้งหลายบดินแด ไปกินบ้านกินเมืองปกรัยห้อมไพร่ อย่า
 เฮ็ดใจฮ้ายใจเคียด อย่าเฮ็ดใจดั้นใจหลอนอย่ามกคิมักเคียนท่าน อย่า
 มกฆ่ามกพันกันกระทำตามใจตน ให้ค่อยคิดค่อยฮั่วตุด์เหยือกก่อน
 วัจแจ้งแดวจิงกระทำ อนึ่งนนผู้หญิงผิดตั้งใดก็คดีย่ำฆ่าอย่าพันเดียว

แถนฟ้าขึ้นตั้งภูพอดังนั้น เฒ่าเมืองฟ้าพูน ว่าอย่าฆ่าอย่าฟันผู้หญิงเสีย
 เหตุว่าผู้หญิงนี้ แต่ปฐมกถิปพุนเขาหากเป็นเค้าเป็นเค็มมาทั่วพระยา
 ผู้ใดยังฆ่าผู้หญิงย่อมบ่มันบ่เย็น บ้านเมืองอันนั้นย่อมเค็มรากุญเสีย
 แถนฟ้าขึ้นตั้งภูพอดังนี้คิดตาย ผู้เจ้าทั้งหลายไปกินบ้านกินเมืองตาม
 ความก่พ้อ บุญไผ่หากได้ทกว้างทว้างหนแต่ อย่าฆ่าช้างตกนา
 พาแพนศกทั้งกัน เมืองอ้ายไวแก้อ้าย เมืองน้องไวแก่น้อง ลูกดัมลูก
 หลานดัมหลาน หลานดัมหลาน หมันใช้ถามข่าวกล่าวซึ่งกันผู้ใดได้
 เครื่องหลากของต่างในบ้านในเมือง ให้มาส่งมาถวายแก่กัน ผู้ใดฟัง
 คำก่พอดังนี้ ทั้งลูกหลานหลานอันได้ร้อยชั่วพันชั่วหมื่นชั่วแสนชั่วให้
 มั่นให้เย็นเทอญ ผู้ใดฟังคำก่พ้อชั่วอย่าชั่บอย่ากว้าง ผู้ใดฟังความ
 กุใหม่ให้เย็นเทอญ อนึ่งขุนบรมจึงว่าลูกโลกุ ๗ คนนี้ นอนให้
 นอนตุนผัวตุนก่อนผัว ให้คิดหาเวียกการผัวอันจักแต่งจักปูนต่างผัว
 ให้คิดหาอันจักค้าหูกเงินผ้าย ให้คิดหาอันจักเลี้ยงช้างเลี้ยงไทย ให้คิด
 หาอันจักกระทำไถ่นาทำกินทำสวน อนึ่งไฟในเขื่อนอย่าเอาไปนอกเขื่อน
 ไฟนอกเขื่อนอย่าเอาไปในเขื่อน คือว่าผู้ใดมาว่าด่าอ้ายผู้ใดมาต่อมาสน
 กัด ให้พิจารณาดูก่อนควรบอกควรเล่าต่อผัว ก็จึงเล่า บ่ควรเล่า
 ก็อย่าเล่า ควรให้แล้วแก่ตน อนึ่งให้เขาผู้หญิงตั้งคนผู้รู้ด้ามคน
 ดองคนก็ด้อมาไวพางไวโกธ จักกระทำอันใดให้อ้อให้เย็นเขาทางสี่คนนั้น
 ดูก่อน แหม่นแล้วจึงกระทำ อนึ่งตัวลูกโลกุทั้ง ๗ คนนี้ผู้เจ้าอย่าฆ่าสัตว์
 แหม่นเผ่นก็อย่าจำให้ฆ่า แหม่นฆ่าคนก็ดื่อกอย่าพรอมอย่าจำ เผ่นฆ่า อนึ่ง
 อย่าลักของผัวของท่านผู้อนกดี อนึ่งอย่าหล่นชู้กับผัวแหม่นว่าผ่นกลาง

วันกลางคืนก็ ก่อยาได้นัดคอมม่อนนนเทอญ หนึ่งอย่าห่วย
 ถ้อยห่วยคำ หนึ่งจึงว่าม่ม่มอย่าว่าม่ม หนึ่งอย่ากินเหล้ากินยาให้
 เมาย่อมเลี้ยงด้อมบับบุญญาคัดห่วยตาย หนึ่งยามไฮไถนาให้บอกให้เตือน
 คนทั้งห่วย หนึ่งถึงยามห่วยนมโหระพักให้บอกให้เตือนคนทั้งห่วย
 ห่วยให้ห่วยงั้น ถึงยามกระทำก็ให้บอกให้เตือนคนทั้งห่วยให้พร้อม
 กันเอ็ดเพื่อตั้งพญญเจ้า เกิดมาตริตั้งพญญเป็นพระदैยังไปโมค
 ด์ตัวทั้งห่วยในเมืองใหญ่ไม่ทันมาถึงเข้าดห่วยตาย กุพอกตั้งจนเจ้า
 หนึ่งห่วย ตามบู้เจ้าเกณฑ์พจนตั้งตั้งจนด แต่เมืองพามากตั้งเดียว
 หนึ่งแด จึงให้เอามือเขาเจ้าออกจากไตคำอันได้นำนนหนแดจึงให้เดิน
 อำมาตย์ทั้งห่วย หดตั้งตั้งเจ้าตั้งเข้าเดาขวัญอุธักภิเชกदैวขุนบรม-
 ราชาราชทรงนางยมมะพาดากับทรงนางเอ็ดแดง แदैวเดินอำมาตย์
 พร้อมกัน จึงให้ขุนเขียนดาบदैวดาบคำได้ชื่อขุนดอ ให้เมือกิน
 เมืองชะวาดานช้าง เชียงตุงเชียงทอง อันทเจ้าวังตั้งกฎหมายบ่อน
 ทไวกั้นแด จึงเขียนดาบคำได้ชื่อว่าขุนดาน ให้เมือกินเมืองห่วยของ
 แด่นาท้ายชายคำวิทธิราชพุน จึงมาเขียนดาบคำอันหนึ่งให้แก่ขุนตั้ง
 ให้เมือกินเมืองระณพรหมทัตราช จึงเขียนดาบคำอันหนึ่งให้แก่ขุน
 คำพวง ให้เมือกินเมืองกุมกามโยนภราชระพุนเชียงใหม่ จึงเขียน
 ดาบคำอันหนึ่งให้แก่ขุนอินทร์ ให้เมือกินเมืองตะไวกโยทธิยา จึงเขียน
 ดาบคำอันหนึ่ง ให้แก่ขุนเจ็ดเจืองให้เมือกินเมืองพวนตระวันออก จึง
 มาเขียนดาบคำอันหนึ่งให้แก่ขุนเจ็ดเจียง ให้เมือกินเมืองมวนหนแด

ขุนบรมราชาธิราชปลูกกุชชายุไปกินบ้านกินเมือง ตามความ
 แถนฟ้าชนแถนชี่ แถนแต่งหน้แถ แต่หน้เจ้าข้าสั่งสอนว่าดังนี้ ครั้น
 เจ้าทงหลายจกให้มรูบมีโถมอันดอันงามดังนี้ ให้รักษาคัด ๕ คัด ๘
 ให้มีผยาบัญชา อันจัดให้ไปนำคนนั้นมาท้อให้ทานพ่อแล้ว เจ้าทง-
 หลายไปกินบ้านกินเมืองตัวแถ มีสมบัติเจ้าของให้แจกเป็น ๘ ส่วน
 พ่อเนอ ส่วนหนึ่งให้ใส่เล่มดวงไว้ชนันบ้านเมืองไว้ ส่วนหนึ่งให้หนึ่งให้
 กินพ่อเนอ ส่วนหนึ่งให้ทานแก่ลูกแก่เมียช้อยคนทงหลาย ฝูงอยู่ไ้
 ชว่งคน ส่วนหนึ่งทานแก่พระสงฆ์เจ้า ฌิมมีให้ทานแก่เจ้ารวัดดี
 คนอันมีคัดพ่อเนอ ส่วนหนึ่งให้ทานแก่เสนาอำมาตย์ใหญ่ ผู้จักอาสาร
 ให้แล้วกิจแห่งตน ส่วนหนึ่งไว้ตอบแขกอันจักมาไหว้มาบนตน ของ
 เขาท้อใดให้ตอบต้องท้อของเขานนเทอญ ส่วนหนึ่งให้ทานแก่ยาจก
 คนขอ ฝูงหมู่หูกตาบอดคนทุกชี่ไ้ชนันใจนพ่อเนอ ของทงหลาย
 ฝูงนักหากจกไปนำลูกทงหลายตั้งแห่งตั้งพ่อแล้ว อันนั้นคำบุดเจ้าแถนฟ้า
 ชนหากได้สั่งสอนกูพ่อแถในเมืองฟ้าพุนมา บัดนี้กูตั้งก็สอนตามความ
 บุดเจ้าพ่อแถ แต่หน้ขุนบรมราชาธิราช ตั้งสอนลูกชายลูกสะใ้
 ทง ๓๕ คนก็แล้วเท่านั้นก่อนแถ ฯ

นับแต่ขุนบรมลงมาตั้งเมืองหลุ่มไ้ ๒๐๕ ปี (๒๕ ปี) ขุนดอ
 ใหญ่มาได้ ๒๓ ปี ก็ถ่วงมาตั้งเมืองชะวาดานช้าง ที่เชียงตุงเชียงทอง
 อันเจ้ารวัดดีแยกหมายไล่หัดักคำไล่หัดักเงินไว้ ที่ก้นกายฟ้าหั้นเดยาม
 นนชากันอย่างมุนัน พระยานาคอยุนำท่าผาดิงดบอุนัน ขุนดอจึงมาเจอ
 แพ้ ไ้เดชามืออูเงาญาค้างเป็นข้าแก่บคันแถ อันนั้นเหมือนชากันอย่างแถ

ยังมีคนหนุ่มหนึ่งแม่เขานับชื่อว่านางทางฮ้อเสื่อ พ่อเขานับเป็นคน
 มาหากันเป็นผัวเมียจึงมีลูก เขาได้ชื่อลูกผู้หนึ่ง ชื่อขุนเค็ด ผู้ของ
 ว่าขุนคาน เขาอยากมาตงที่เขียงตงเขียงทองบุญเขานับมาตงบได้
 เขาจึงไปตงที่เขียงงวดอันเข้าว่าซึ่งมวกบดินแด บ่อนหินเบ้นบ้านเมือง
 เขา ขุนตอจึงไปเจอเขา แต้นั้นเขาก็เอารั้วพดมาฮอดท้ายขึ้นหิน ขุนตอ
 ก็ไปเจอได้ชนกัน ขุนตอก็เห่าแพ่ไต่ไป ก็ได้ขุนเค็ดขุนคานที่เขียงงวด
 ทั้งพ่อทั้งลูกเขาไปจมน้ำเสียกตจนถึงสิ้นแด เชื้อแนวขุนคานก็พ่ายหนี
 ไปได้ซ่อนอยู่หนีแดแต่่นเจ้าขุนตอก็ขึ้นมาฮอดเขียงตงเขียงทอง แด้ว
 คนทั้งหลายจึงราชาภิเษกให้เป็นเจ้าแผ่นดินหินแด เขาทั้งหลาย
 จึงมาแบ่งโฮงบ่อนเจ้ารัดดีหมายเขา กอน หิน กายฟ้า ไร่ หินแด จึง
 ราชาเจ้าขุนตอเมื่อนั่งแท่นเงินแท่นคำ เป็นเจ้าแผ่นดินเมืองศรีรัต-
 นาคคนหุดอุตตมราชธานี เอาจอนหมื่นหลวงเท่าดับโฮงเป็นหางนาค
 เอาดับคานแดหน้าของกาเหนือเป็นหัวนาค จึงได้ชื่อว่าเมืองศรีรัตตนาคน
 เพื่อดงหนแถอนชื่อว่าเมืองถางขางนเอนมิตต์ เบองเหนือเขาภูข้าง
 น้อยเป็นนมิคัต ถ้าไต่เขาภูข้างหลวงเป็นนมิคัต จึงเรียกชื่อว่าเมือง
 ถางข้างเพืออนแด อนึ่งเจ้ารัดดีเขียนหนังสือไว้ไว้ในก้อนกายฟ้าหิน
 หน่วยหนึ่ง อันหมายบ่อนเขียงทองนั้น ไว้ให้ผู้ใดจักเป็นท้าวพระยา
 ในหิน ให้มีคัต ๕ คัต ๘ เหตุเพือสัตัพัญญูเจ้ายังจักมาโผดด้ว
 ึ่งหลาย ฮอดบ้านเมืองอนนตหลาย ผู้ใดจักเป็น (เจ้า) ใน
 เมืองอนัน จึงให้ทานแก่ด้วทั้งหลายแด คนทั้งหลายทุกวันอย่าให้
 ขาดสักวันเทอญ ภายหลังพุนครวันคำสนาพระพุทธรเจ้ามาฮอดมาเถิง
 ในบ้านในเมืองอนัน เถ่าเร่งให้ ทานแก่พระพุทธรเจ้าพระธรรมเจ้า

พระดังเจ้า ให้เชื้อได้ในคุณแก้วตามประการ เหตุว่าคำสอนเป็น
เจ้าแผ่นดินมี ๖ ชั่วเจ้าแผ่นดิน ๗ ชั่ว เขาจึงเอายาหลวงโงมมาเป็น
เจ้าแผ่นดิน มีลูก ๙ คนผู้หญิง ๔ คน ลูก ๕ คนนี้เข้ามาบ่จาก่อนแต่
เส้าท้อจกจากู้กนเมืองแทนหลวงโงมแต่

เขาจึงเอายาคำเยี้ยวผู้เป็นลูกอ้ายมาเป็นเจ้าแผ่นดินแทน ยาคำ
เยี้ยวมีลูก ๔ คน ผู้หญิงสอง ผู้ชายสอง ผู้น้องเหล่านี้นี่เข้าออก
๓๓ เหล่มแต่ในท้องออกมา เสนาอำมาตย์ทั้งหลายว่าเช็ดว่าชวง
จกเพ้าบ้านเพ้าเมืองว่าดังนี้ เขาจึงเอาได้แพไหลเดี่ยว เอาช้อยเลี้ยง
ทั้งมวตได้แพไปดอม ผู้หนึ่งช้อยบากุม ผู้หนึ่งช้อยบากิม ผู้หนึ่งช้อยบาโม
ผู้หนึ่งช้อยบาเดียม ผู้หนึ่งช้อยบาจ้แซ ผู้หนึ่งช้อยบาถูช้อยเลี้ยงทั้งหลาย
ผู้หนึ่ง ทั้งช้อยหญิงช้อยชายทั้งมวต ๓๓ คน ไหลแต่เชียงคังเชียงทอง
ไปดอมเจ้าเขาหนแต่ นางยาคำเยี้ยวผู้เป็นแม่จึงอุ้มไปชอดแพอันจก
ไหลเดียนั้น จึงเอนบ่าวเทวดาแดพระยานาคทั้งหลายว่า ให้รักษา
ลูกช้อยผู้น้อยให้ฉิบหายเสียแต่ เสนาทั้งหลายว่าเข้าออกแต่ในท้อง
๓๓ เหล่ม เขาว่าเป็นคนฮ้ายว่าเช็ดว่าชวงแต่ให้ไหลเดี่ยว ครั้นว่า
บุญลูกช้อยยังมีช้อยอย่าให้ด่มให้จ่มเสีย ให้ได้มาเป็นเจ้าแผ่นดินใน
เชียงคังเชียงทอง ด้วยอันชอบโลกชอบธรรมอย่าให้ไต่ด้วยหยามซ้ำ
ทารุณเทอญ แหมจึงฝากเทวดาดังนั้น จึงตั้งช้อยเลี้ยงทั้งมวตนั้นว่า
ลูกกุนตกที่ใดให้สู้ว่าพระยา อย่าให้ว่าลูกฟ้าคำเยี้ยว แหมจึงได้ช้อยตั้ง
นั้นแต่ เขาจึงไหลไปแหมก็นำไปส่งชอดเมืองชายจิ้งคินแต่ แค้นนี้ไหล
ไปชอดบ้านโคเมืองโต เขาก็ให้จ้าวให้ของกินสู่บ้านสู่เมือง จึงไปชอด

หวัด^๕พุน^๕ท^๕เมือง^๕หนึ่ง^๕ชื่อว่า^๕มหา^๕เถร^๕เจ้า^๕ป่า^๕ด^๕มัน^๕ เขา^๕จึง^๕มา^๕เหล^๕ด^๕า^๕ค^๕อ^๕
 พระ^๕ฯ^๕ จึง^๕ไป^๕อุ^๕ม^๕เ^๕า^๕อ^๕ก^๕มา^๕จาก^๕แพ^๕อัน^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ย^๕นี้^๕เม^๕ือ^๕ค^๕อ^๕ม^๕ค^๕น^๕ห^๕ัน^๕ด^๕เ^๕
 น^๕ับ^๕ด^๕เ^๕า^๕ไ^๕ห^๕ู^๕มา^๕ได้^๕ ๓ ปี ไ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ได้^๕ปี^๕หนึ่ง^๕ จึง^๕มา^๕ฮ^๕อ^๕ด^๕ท^๕า^๕พระ^๕ด^๕มัน^๕
 พระ^๕เ^๕ย^๕ง^๕ไ^๕ว^๕ ๓ ปี พระ^๕ย^๕า^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕เ^๕า^๕เม^๕ือ^๕เ^๕ย^๕ง^๕ได้^๕ ๗ ปี ท^๕ัง^๕ม^๕ว^๕ด^๕
 เ^๕เป็น^๕ ๑๔ ปี พระ^๕ย^๕า^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕ให้^๕ด^๕ูก^๕ด^๕ำ^๕ว^๕ได้^๕ ๒ ปี พระ^๕ย^๕า^๕น^๕ค^๕ร^๕จ^๕ึง^๕เ^๕า^๕
 ห^๕ม^๕อ^๕ห^๕ู^๕ย^๕ำ^๕ท^๕ัง^๕ม^๕ว^๕ด^๕มา^๕ค^๕ร^๕า^๕ด^๕เ^๕น^๕ัก^๕ข^๕ัต^๕ค^๕ฤ^๕ษ^๕เ^๕ม^๕ือ^๕ด^๕า^๕น^๕ข^๕ำ^๕ง^๕ ห^๕ม^๕อ^๕จ^๕ึง^๕ท^๕ว^๕ย^๕
 ว^๕ำ^๕พ^๕อ^๕เ^๕า^๕น^๕แม่^๕เ^๕า^๕น^๕ค^๕า^๕ย^๕ด^๕เ^๕ว^๕ เ^๕า^๕จ^๕ึง^๕เ^๕า^๕อ^๕ำ^๕ว^๕เ^๕า^๕เ^๕็น^๕เ^๕า^๕เ^๕า^๕น^๕ค^๕ิ^๕ท^๕เ^๕ย^๕ง^๕ด^๕ง^๕
 เ^๕ย^๕ง^๕ท^๕อ^๕ง^๕ท^๕า^๕น^๕ด^๕เ^๕ พระ^๕ย^๕า^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕ว^๕ำ^๕เ^๕า^๕จ^๕ัก^๕ด^๕เ^๕ว^๕ร^๕พ^๕ด^๕ค^๕ำ^๕ค^๕ง^๕เ^๕ม^๕ือ^๕
 ป^๕ก^๕ย^๕ัง^๕จ^๕ัก^๕ได้^๕เ^๕็น^๕เ^๕า^๕เ^๕า^๕น^๕ค^๕ิ^๕ท^๕เ^๕ย^๕ง^๕ด^๕ง^๕เ^๕ย^๕ง^๕ท^๕อ^๕ง^๕บ^๕ำ^๕ ห^๕ม^๕อ^๕ท^๕ัง^๕ห^๕ด^๕า^๕ย^๕จ^๕ึง^๕ว^๕ำ^๕
 อ^๕ย^๕ำ^๕ว^๕ำ^๕ได้^๕ด^๕เ^๕เ^๕ย^๕ง^๕ด^๕ง^๕เ^๕ย^๕ง^๕ท^๕อ^๕ง^๕เท^๕อ^๕ญ^๕ ย^๕ัง^๕จ^๕ัก^๕ได้^๕เ^๕ม^๕ือ^๕โย^๕ท^๕ริ^๕ย^๕ำ^๕ท^๕ัง^๕เ^๕ม^๕ือ^๕พ^๕ิง^๕
 เ^๕ย^๕ง^๕ไ^๕ห^๕ม^๕ ท^๕ัง^๕เ^๕ม^๕ือ^๕ด^๕อ^๕เ^๕ม^๕ือ^๕เ^๕น^๕ ท^๕ัง^๕เ^๕ม^๕ือ^๕จ^๕ุ^๕ด^๕ัน^๕ด^๕เ^๕ำ^๕ก^๕น^๕ำ^๕แม่^๕เ^๕า^๕เ^๕ม^๕ำ^๕พ^๕
 ค^๕ือ^๕เ^๕า^๕เ^๕ม^๕ือ^๕ม^๕ำ^๕น^๕ก^๕ว^๕น^๕ม^๕เ^๕า^๕ห^๕ิน^๕ด^๕ุ^๕ม^๕เ^๕า^๕น^๕ำ^๕เ^๕า^๕เ^๕ว^๕พ^๕ุ^๕น^๕ค^๕ั^๕ห^๕ด^๕ ห^๕ม^๕อ^๕ห^๕ู^๕ย^๕
 พระ^๕ย^๕า^๕เ^๕ม^๕ือ^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕ว^๕ำ^๕ด^๕ัง^๕นี้^๕ ห^๕าก^๕ท^๕อ^๕ว^๕ำ^๕เ^๕า^๕น^๕บ^๕ไ^๕ด^๕ำ^๕ย^๕ใน^๕เ^๕ย^๕ง^๕ด^๕ง^๕เ^๕ย^๕ง^๕
 ท^๕อ^๕ง^๕ จ^๕ัก^๕ไ^๕ด^๕ำ^๕ย^๕ใน^๕เ^๕ม^๕ือ^๕อ^๕น^๕ห^๕ึง^๕เ^๕อ^๕ง^๕ค^๕ระ^๕ว^๕น^๕ค^๕ก^๕ ด^๕ว^๕ย^๕ว^๕ุ^๕ค^๕ิ^๕ส^๕ว^๕ด^๕ด^๕เ^๕ด^๕ ห^๕ม^๕อ^๕ท^๕ัง^๕
 ห^๕ด^๕า^๕ย^๕ว^๕ำ^๕ด^๕ัง^๕น^๕ ด^๕เ^๕อ^๕ย^๕บ^๕ี^๕ห^๕ึง^๕พระ^๕ย^๕า^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕ด^๕เ^๕ว^๕ข^๕ำ^๕ง^๕ม^๕ำ^๕ร^๕พ^๕ด^๕ให้^๕ จ^๕ึง^๕
 ร^๕า^๕ชา^๕ภ^๕ิ^๕เช^๕ก^๕ไ^๕ด^๕เ^๕า^๕ว^๕ำ^๕พระ^๕ย^๕า^๕พ^๕ำ^๕ห^๕ำ^๕า^๕ว^๕ร^๕ณ^๕ห^๕ัน^๕ด^๕เ^๕ จ^๕ึง^๕มา^๕ด^๕เ^๕ว^๕ห^๕ม^๕อ^๕ผู้^๕จ^๕ก^๕ผ^๕า^๕บ^๕
 เ^๕ด^๕ิ^๕ก^๕ ๔ ค^๕น^๕ จ^๕ึง^๕ด^๕เ^๕ว^๕เ^๕ร^๕ือ^๕ง^๕ผ^๕า^๕บ^๕เ^๕ด^๕ิ^๕ก^๕ม^๕ัน^๕ท^๕ัง^๕ม^๕ว^๕ด^๕ ให้^๕ข^๕อ^๕ง^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ ๔ ห^๕น^๕ว^๕ย^๕
 ด^๕เ^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ ๔ ห^๕น^๕ว^๕ย^๕ จ^๕อ^๕ง^๕ว^๕อ^๕ง^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ ๔ ห^๕น^๕ว^๕ย^๕ ห^๕อ^๕ก^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ ๔ ค^๕ว^๕ง^๕ ข^๕ว^๕น^๕ไ^๕ช^๕ย^๕
 ๔ ค^๕ว^๕ง^๕ พ^๕า^๕น^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ ๔ ค^๕ว^๕ง^๕ ค^๕น^๕อ^๕ัน^๕ร^๕ัก^๕ษ^๕า^๕เ^๕ร^๕ือ^๕ง^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ ๔๐๐ จ^๕ึง^๕ให้^๕ห^๕ัม^๕อ^๕
 ท^๕ัง^๕ห^๕ด^๕า^๕ย^๕ห^๕ำ^๕ม^๕อ^๕ด^๕ำ^๕ย^๕ม^๕ ด^๕เ^๕ว^๕ก^๕ด^๕ัง^๕จ^๕าก^๕เ^๕ม^๕ือ^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕ไป^๕ห^๕ัน^๕ด^๕เ^๕ ก^๕ับ^๕
 ท^๕ัง^๕ด^๕ูก^๕ค^๕น^๕ผู้^๕ช^๕อ^๕ว^๕ำ^๕น^๕ำ^๕ง^๕แ^๕ก^๕ว^๕ก^๕ัญ^๕ญ^๕ำ^๕ก^๕ให้^๕ไป^๕ค^๕อ^๕ม^๕ห^๕ัน^๕ด^๕เ^๕ ด^๕ง^๕มา^๕ฮ^๕อ^๕ด^๕เ^๕ม^๕ือ^๕

อันหนึ่งชื่อว่าพรหมทัต พระยาพรหมทัตมารบราได้ชนช้างกันแพ้พระยา
พรหมทัต ชำพระยาพรหมทัตกับคอช้าง จึงแจกเมืองพรหมทัต ปก
ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาปางกบ ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาบุญชร ผู้หนึ่งให้เป็น
พระยาคำแหง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาดอนแดง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาได้ก
ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาช่องทอง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจันทอม ผู้หนึ่งให้เป็น
พระยาอ้าย ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาพรหมทัตแทนหนแดง พระยาท่งหลาย
ผู้หนึ่ง พระยาฟ้าให้เป็นเมืองด้วยช้าง ด้วยคำ ด้วยช้อย แล้วพระยาฟ้า
จึงเอารัตนโยธาชนมารบพระยาแปดบ่อ ที่เมืองกระบองหน พระยา
แปดบ่อช้างออกมาชนบ่กันฮอด พระยาฟ้าพระยาแปดบ่อก็ถนัดกัน
เขาจึงไปได้เอาได้ทั้งเป็นมาจมน้ำเดียวที่ปากทอกหนแดง พระยาแปดบ่อ
ผู้หนึ่งเป็นพระยาแปดบ่อ ผู้ว่าลูกหญิงโดนน้ำตาย เอาขวานไปตัดเอาลูก
แดงได้พระหิน อันเขว่าพระแปดบ่อนั้นแดง นับแต่พระยากระบองหน
ชนช้างกับพระยาฟ้าขึ้นมา ได้ ๗ ชั่วพระยาแปดบ่อ จึงมาถึงพระยา
แปดบ่อตนว่าลูกโดนน้ำตาย แดได้พระหินนั้นแดง พระยาฟ้าจึงให้พระยา
กระบองหน้องแทน จึงตั้งอาชญาไว้ว่า ให้ด้วยช้างช้อยหนึ่ง ช้อย
ช้อยหนึ่ง ช้อยกับช้างสองช้อย ให้ด้วยคำสองพัน ให้ด้วยถั่วด้วยแพ
ถาต้องช้อยห้า ให้ด้วยช้อยหญิง ช้อยชายสองช้อย แล้วจึงเอารัตน
ไปรบพระยาจำปาจิราช แพ้พระยาจำปาจิราชแล้วฆ่าตายกับคอช้าง
พระยาฟ้าจึงได้ชื่อผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจำปาจิราชแทน ผู้หนึ่งให้เป็น
พระยาจำปานคร ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจิม ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจาม ผู้
หนึ่งให้เป็นพระยาดอนรักแค ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาสนัง ผู้หนึ่งให้เป็น

พระยาซุง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาโสดก พระยาท่งทลายฝูงนี้ พระยาฟ้าให้
 เป็นเมืองด้วยสัตว์ ด้วยม้า ด้วยค้าย ด้วยไหม ด้วยคำ ด้วยช้าง
 ด้วยจำหงาย ด้วยข้อย ตูเมืองหันแด พระยาฟ้าจึงยกพลเข้ามานำหินบูน
 พระยาตนหนึ่งชื่อว่าเวียงออกมารบเห็นคุหลตกแล้วพ่ายหนี บากิมไปได้
 ได้ฆ่าเสีย จึงให้น้องเป็นพระยาเจ็ดเจียงแทน จึงให้ผู้หนึ่งให้เป็นพระยา
 กวางเลียม ผู้หนึ่งให้เป็นพระยากวางทง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาเมืองหลวง
 ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาเมืองมวน ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาร้าง ผู้หนึ่งให้เป็น
 พระยากระดาก ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาชุมพร ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาชะโปน
 พระยาท่งทลายฝูงนี้ พระยาฟ้าให้ด้วยค้าย ด้วยไหม ด้วยผ้ากึ่งแดงพาดัน
 ทงด้วยข้อยลู่ปี ให้เมื่อแต่เดือน ๑๒ เดือนสามให้ฮอดตูเมืองหันแด
 แค้นพระยากยกพลมาฮอดปากชะติง ยังมีผู้หนึ่งชื่อว่าพระยาดำ
 ค้อม มันเป็นเจ้าเมืองพระนารัง คาพลได้ ๔ หมื่นช้างห้าร้อย มา
 รบพระยาฟ้า ๆ ให้บาคเจ้าเอื้อพลมารบแพ้พระยาดำค้อม บาคเจ้าได้
 เอาพระยาดำค้อมได้เอามาจมน้ำเสียที่ปากบางบาทหัน พระยาฟ้า
 จึงยกพลมาอยู่เมืองพระนารัง จึงให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาพระนารังแทน
 พระยาดำค้อมหันแด แค้นดำเมื่อฮอดพระยาเจ็ดเจียง อันเป็นเจ้า
 เมืองพวนเชียงขวาง ๆ จึงแต่งหมื่นหลวงพวนท่งหมื่นคำมาไหว้พระยา
 ฟ้า ทพระนารังหนว่าดังนี้ ผู้ชานหากเป็นหลานเป็นเหลนเชื้อแนวขุน
 บรมราชาธิราชเจ้าท่งซุนดอ แต่บุราณมาดัดให้ตาย ในทันแดพระยา
 ฟ้าเจ้าแดงจักผาบบ้านผาบเมืองที่ใดก็ดี ข้าจักแต่งรพลไปด้อยไปเคิม
 ตูแห่งลู่ที่แด พระยาฟ้าจึงว่าดังนี้ พี่น้องเขายังคิดถึงเขาดังนั้นก็ชอบดี
 เถบ้านเมืองอันหลานเขาก็น้องเขาแต่ก่อนที่ใดก็ดี ให้ไว้แก่น้องเขา

เทอญ เครื่องเล็กเครื่องเวียกเครื่องเหล็กอันใดก็ดี เข้าหากจกให้มา
 เอาคอม อนึ่งบ้านเมืองแต่เข้าผาบได้ แต่เมืองสามเมืองมวนก็ให้มาไหว
 มานบแก่น้องเฮา พระยาฟ้าว่าดังนี้ แค้นเจ้าจึงอพยพนำนั้ชวนไป
 รูปพระยามีฮ่านกวันมีเด้า ทั้งพระยาอ่างอ่างหนาม ได้เอาพระยา
 ทั้งสามเมืองนั้น แล้วพระยาฟ้าก็เอาพระยาทั้งสามเมือง เมื่อมอบแก่
 เจ้าบัวหลวง เจ้าบัวหลวงก็ถามดูเชื้อแนวพระยาฟ้าว่า เป็นหลานเป็น
 หลานขุนบรมราชาธิราชสืบ ๆ มา หลายชั่วหลายปางนัก จึงมาถึง
 พระยาฟ้าหนแต่ แล้วเจ้าบัวหลวงจึงว่าผิว่าเหมือนเชื้อเหมือนแนว เจ้า
 ขุนบรมขุนลอแท้ ให้แต่เมืองมีฮ่านกวันมีเด้า แต่หินด้ามเส้าหน้าเต้า
 แก้ว บ้านเมืองดินดอนที่ใดก็ดี ฟ้าแทนหากแต่งไว้ ฝนตกน้ำไหลเมื่อ
 เมืองลาวให้ไว้เขตต์แดนเมืองลาว ฝนตกน้ำไหลเมื่อเมืองบัวแต่ใด
 ให้ไว้เป็นเมืองบัวแต่นั้น เจ้าบัวหลวงจึงแต่งคำมาด่าหมิ่น เงินมา
 ด้ามเส้นทั้งไม้กำพักเกศสังหา ทั้งถั่วแอ้แพ้งเป็นอันมากอันหลาย
 นัก ให้แก่นายผู้ไ้ฮั่นเอาฮานอ่างอ่างหนามเมื่อมอบแก่เจ้าบัวนั้น มา
 ถวายแก่พระยาฟ้าแทนเมืองหนแต่ แค้นพระยาฟ้าจึงใช้ให้พระยา
 เมืองมีฮ่านกวันมีเด้า แต่งให้เขาด้วยคำทั้งด้วยถั่วแอ้แพ้ยใหม่ดอัน
 แค้นพระยาจึงอพยพมาตงทนายน้อยฮ้อยหนู ที่ขุนบรมที่ขุนลอเกิดที่
 จึงได้ชื่อว่าเมืองแทนเพื่อว่าแทนฟ้าชนมาแต่งมาแบ่งหนก่อน จึงเป็น
 บ้านเป็นเมืองมาตราบเท่าบัดนี้ แด ๆ บ่อเงินบ่อคำบ่อแก้วบ่อทองบ่อ
 เหล็กมีดอันใด พระยาฟ้าได้ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาที่เมืองแทนนายน้อยฮ้อย
 หนูนั้น จึงให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองไชยได้ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองใด
 ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองกวัง ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาด้ามดืบพองเมือง

โสมมา ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาทางด้าน ผู้หนึ่งเป็นพระยาดังหาก ผู้หนึ่ง
 เป็นพระยาเมืองหุ้ม ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองวาค ผู้หนึ่งให้เป็นพระยา
 เมืองกวังทอง แต่ฟากน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาหวดหวากเวนให้แก่พระยาฟ้า
 พระยาฟ้าจึงไล่ให้เป็นท้าวเป็นพระยา ให้เขาส่งด้วยคำด้วยเงินด้วยข้อย
 ด้วยผ้ากั้นผ้าไหมแด่พัตาน แด่เครื่องเด็กด้วยม้าทั้งอาณเงินอาณคำ ทั้ง
 ถั่วแด่หอกแพนทั้งมวด แด่จึงใช้เมื่อเจ้าแก้วเจ้าบัวหวด โดย
 ดึงความทั้งมวดฝูงนี้ เจ้าบัวหวดหวดว่าให้พี่เขาค้นเมื่ออยู่เชียงตุงเชียง
 ทองพันเทอยุ์ แตนนพระยาฟ้าก็เอาพระยาฟ้ามาเมื่อเมืองมุนไคบุ้น
 เห็นอ ต้องหาพระยาบุณเอาพลออกมารบพระยาฟ้าก็แพ้ เอาต้องหา
 ฆ่าเสีย แด่จึงใช้เมื่อหาพระยาเชียงตุงว่า ยังจับรบจับชนเอาหรือ
 พระยาเชียงตุงจึงว่าเขานักหากเป็นเชื้อ เป็นแนวอันเดียวตาย เอาบรบ
 บัดเดอพระยาเจ้าแด ให้พระยาเจ้าเอาเขตตำบลแดนเมืองแต่บ้านบึงดง
 ขวงเท่าเมืองมุนไคบุ้นเห็นอพัน เป็นเขตต์ของเมืองถางข้างเทอยุ์ เอา
 ก็จักให้บัวให้นางแก้วเจ้าฟ้าแด บัดนี้ถูกเขายิงน้อยภายหน้าจึงเอาเมื่อ
 บัดเดอปหมอนแก้วเจ้าฟ้าเทอยุ์ เจ้าเชียงตุงจึงแต่งเงินแสนหนึ่ง มา
 ย้อยหนึ่งทั้งอาณเงินอาณคำห้าแสนแปดหมื่นมากนัก พระยาฟ้าก็เอาแล้ว จึง
 ไล่ข้อยผู้หนึ่งชื่อว่าบักม ให้เป็นเจ้าขวา เขาจึงเรียกว่าขวาภิมนั้นแด
 แตนนพระยาฟ้าจึงต้องมาฮอดเมืองน้อย เจ้าเมืองน้อยจึงขอเป็นเมือง
 กางยาวกางเอื่อน พระยาเจ้าฟ้าเทอยุ์ พระยาฟ้าจึงให้เจ้าเตียงเป็น
 เจ้าเมืองน้อยหนั้นแด เจ้าเตียงแต่งทเขาขวัญทั้งผดผัสดัดดี พระยา
 ฟ้าสู้กันแด แตนนพระยาฟ้าต้องมาฮอดลัษอหน เจ้าฟ้าคำเฮี้ยวผู้หนึ่ง

อาว่น้องพ่อพระยาฟ้า พ่อพระยาฟ้าตายเสีย เขาจึงเอามันเป็นพระเจ้า
 แผ่นดินแทน มันมีลูกหญิงต้องคนลูกชายบ่มี มันก็รู้ว่าพระยาฟ้าต้อง
 มาฮ้อยดั่งบ่อยู่ มันก็ย่านพระยาฟ้าฆ่าหาทางต้องผัวเมีย ถอดกินด้านตาย
 ทั้งต้องหันแด่ ยังแต่ลูกหญิงทั้งสอง เสนาอำมาตย์เมี้ยนคาบส่งพระยาน
 บรรจบจนแล้วเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงเมื่อรารหาพระยาฟ้าที่ดั่งบ่อยู่ มา
 ฮ้อยดั่งเชียงตุงเชียงทอง แล้วจึงมาราชากิเชกพระยาฟ้า ทั้งนางแก้ว
 เก่งกัญญา อันเป็นลูกพระยานครหลวงนั้น ให้เป็นเจ้าแผ่นดินใน
 เชียงตุงเชียงทอง ให้ปู่เจียงเป็นแสนเมืองให้ตาเจียงเป็นหมื่นหลวง
 ให้อาว์เจียงเป็นพันหมื่นให้หน้าเจียงเป็นพันได้ ให้พี่เจียงเป็นพระยา
 กระชก ข้างทุ่งมวตให้ชนลงดอมพระยากระชกหันแด่ ชนโง่ชนศาล
 ชนพาชนแดน ให้พระยากระชกขึ้นก่อน จึงให้แบ่งโง่หลังหนึ่งให้
 มันอยู่ท้ายโง่เชียงทองหัน ของฝากอันเขามายื่นมากวดยแต่เจ้า
 แผ่นดิน ก็ให้มันรับเอาก่อน แต่งแบ่งสุ่อัน มันจึงได้ผู้หนึ่งให้ฮ้อยดั่ง
 เขาจึงว่ารามราชอัน ทั้งหลายว่าหมื่นราชบดินแด แค้นพระยาฟ้า
 จึงเอาพลขึ้นเมื่อตานนา ทางนำของจึงไฉนนางแก้วเก่งกัญญาที่เมือง
 เชียงตุงเชียงทองรักษาแผ่นดิน เหตุเพื่อนางทรงครรภ์ได้สามเดือน
 แล้วพระยาฟ้าภักชนเมื่อฮ้อยดั่งทำหัวเอื้อเมืองเล็กหัน ยังมีลูกฮ้อยดั่ง
 ผู้หนึ่ง มันเป็นลูกนางแก้วมหาอี เรียกชื่อท้าวฮ้อยดั่ง มันเป็นหลาน
 ฟ้าคำเฮี้ยว มันจึงออกมาไหว้พระยาฟ้าที่ท้าวดวงคอคำหัน พระยา
 ฮ้อยดั่งจึงว่าฮ้อยดั่งเป็นลูกนางแก้วมหาอี แม่ฮ้อยดั่งเป็นลูกฟ้าคำเฮี้ยว
 ก็หากเป็นวงศ์แท้เจ้ากูดาย พระยาฟ้าจึงว่าผัวเป็นดั่งนั้นแท้ เมืองเล็ก

ให้นำเจ้าเมืองทอญ ให้เป็นเมืองทางเขื่อนภูทอญ แล้วพระยาฟ้าจึงขึ้น
 เมื่ออยู่ดบแบ่ง แล้วจึงให้ขึ้นเมื่อเอาตามเมืองฮุนตามเมืองแบ่ง ได้
 แล้วจึงเมื่อตั้งอยู่ดบทำหน จึงจักเอาเมืองเชียงของคกฮ่าเชียงทอง จึง
 ได้ผู้หนึ่งให้กินเมืองเชียงคินดีเมืองนี้จึงได้ว่าดีหมื่นทางหน้าเด ให้เชียง
 คินเป็นเจ้าดีหมื่น จึงให้เอาเมืองผาเมืองพุกทกคุมทั้งเมืองแหง จึงให้
 เจ้าเมืองผาเป็นดีหมื่นทางบก แตนั้นพระยาฟ้าก็มาพาดพิงกับทำหน
 ได้พลดีแสนแต่ดาวได้ย้ายได้แกวแสนหนึ่ง ช้างได้ห้าร้อยตัว จึงขึ้น
 เมื่อเอาเมืองหินเมืองจาวได้แล้ว จึงอพยพชนเมืองตกลอนมูถน แต่
 หนเจ้าเมืองตานนาผู้หนึ่งชื่อว่าพระยาสามผยา มั่นก็อพยพแต่เมือง
 ตานนามาตั้งแห่งได้พลดีแสน ยามนั้นเอาเมืองเชียงแสนเป็นตานนา มั่น
 จึงให้เสนามนผู้หนึ่งชื่อว่าแสนเมือง มั่นก็อพยพมารบพระยาฟ้า ๆ จึง
 ช้างตัวหนึ่งชื่อว่าเชียงทอง ว่ายนากกเมื่อสู้แสนเมืองตานนา แล้ว
 ชวากิมชากันชนกันชวากก็แพ้ ฆ่าแสนเมืองตานนาตายกับคอช้าง แตนั้น
 พระยาสามผยา อันเป็นเจ้าแผ่นดินตานนา ก็พ่ายหนีเข้าเวียงตานนา
 เชียงฮ่ายพระยาฟ้าก็ให้ไปไล่เอาฮอดเมืองแพวเมืองเดิม ทั้งเมืองโฮบ้าน
 ยมเมืองของหัวพวง หัวฝาย คุมเมืองถอยเมืองเขินเมืองเชียงแข็งหนเด
 แตนั้นพระยาสามผยาจึงได้ผู้หนึ่ง ว่าหมื่นกุมกาม ผู้หนึ่งชื่อว่าหมื่นฮุน
 ผู้หนึ่งชื่อว่าหมื่นทางเมืองเชียงฮ่าย มาขอตั้งด้วยข้าวพันคนแก่
 พระยาฟ้า เมื่อใดถูกผู้ชานางน้อยอ่อนด้อยังใหญ่ได้ ๑๐ ปี จักให้เมื่อ
 บัดเดือปหมอนแก่เจ้าฟ้าชะเต บัดนี้ยังน้อยขอแก่เจ้าฟ้าเอาแต่เวียงผา
 ได้ไป ให้เป็นบ้านเมืองเจ้าฟ้าฮ้อยก่อน พระยาสามผยาตอบเวไน

แค้นเป็นแดนเมืองดานช้างหันท่อน เจ้าแต่งคำมาถวายพระยาฟ้า
 ดองหมื่นคำ เงินดองแสน แหวนนิลถูกหนึ่งร้อยว่ายอดเชียงแสน
 แก้วพิรุณถูกหนึ่งร้อยว่ายอดเชียงฮ่าย แหวนแดงถูกหนึ่งร้อยว่ามณ
 ฟ้าหลวง เอาการถวายแก่พระยาฟ้าหันแด บ่เท่าแด้นเจ้าแต่งเงินคำ
 มาให้แก่งานพระยาฟ้าผู้ใหญ่คู่คน เป็นอันมากหลายน แค้นพระยา
 ฟ้าก็ดองมาเมืองดานช้าง จึงมากวาดเอาข้าเก่าแต่หัวน้ำทา เท่าเมือง
 กอเมืองหตาเท่าแด้น หมดั่งแห่งดั่ง ท่อยังจ้งไว้ให้เป็นเชื้อเป็นแนว
 เขาหนึ่ง ว่ากุมขาครว ที่หนึ่งว่ากุมแดงขาครว กุม
 ขาครว ไว้แห่งเป็นเชื้อสายแห่งเขาหันแด จึงบอกสอนเขาว่า
 ดั่ง สูย่ำบ่าอย่างานแกไทแกถาว สูย่ำยาดเอาสิ่งเอาของดาวอันใด
 ก็ดี หนึ่งสูยักผิดกันแล้วจักไปรบไปเดวกันก็ดี ให้สู้ใจความกุดัง
 มอกาบมือชัยมอชัยมอเม้งมอเบ็ก ห้ามอนให้เป็นมอเด็ก ดั่งกับ
 จักเดวกันก็ตาม มอกคิมอกคิมอชัยมอเดวมอก ห้ามอนอย่าให้
 สู้รบเดวกัน อย่าให้หุบเอาควายบายเอาคนกัน ผู้ใดหากบ่ฟังยังความ
 กุดัง หินหนวยันูกเอาแต่สบคานเชียงดงเชียงทองพุนมาไว้แก่ง
 แล้วหินหนวยันูกดองพันห้าชัยห้าบาท ผู้ใดหากบ่ฟังความกุดังเป็น
 เจ้าแผ่นดินเชียงดงเชียงทอง ให้สู้ทั้งสี่ขุนราชขึ้นถึงเอาเงินท่อน
 หนวยัน เจ้าเอาควายโคหนึ่งกินแก่ง อย่าให้กันดั่งว่าดั่ง อย่าฮ่อ
 ฮ่อคอกกรวักกัน พระยาฟ้าดั่งสอนข้าเก่าดั่ง แล้วจึงเอาเขาต้องมา
 ไว้กับอนหัน แต่งให้เขาเชียงโปะเชียงพาหันแด พระยาฟ้าไปว่า
 ได้ดั่งมีจึงมาฮ่อเชียงดงเชียงทอง จึงเห็นหน้าถูกชายหนึ่งใส่ชื่อ

ไม่ไผ่สามวัน แล้วให้คนมาอยู่กันที่นอน กุหาท่อมเพิงภายในว่า
 คันทัน เขาก็เห็ดตามเจ้าฟ้าว่า แล้วคันทัน พระยาฟ้าจึงทวงเมื่อ
 อยู่เป็นแก่ ชมแต่งรบเอาแต่เมืองแก่นท้าวเท่าชอคนครไท แด
 ขอบดานทั้งมวด จึงให้ม้าเจ้าเป็นหมื่นแก่ แล้วพระยาฟ้าจึงมา
 เวียงจันทน์ จึงไปคุมเอาเวียงคำได้ทันแด จึงเอาพระยาเกา มั่นก็เมื่อ
 คายที่เชียงตุงเชียงทองหน้ จึงเอาได้ของมาทางบก จึงคายที่บ้านกนิ
 แห่งหน้แด เขาจึงว่าเมืองของบดินแด พระยาฟ้าจึงคันทันอยู่เวียง
 จันทน์หน้แด พระยาจึงโฮมช้างโฮมพลดูได้ช้างสองพันตัว ได้ม้าพัน
 หนึ่ง ได้คนหกแสน อันนี้แต่หัวยหดวงมาเหนือเท่าเวียงผาโต พระยา
 ฟ้าจึงให้ม้าเลี่ยมไปเป็นหมื่นกระบอง มั่นโฮมพลแต่พระน้าสูงเชียงคำ
 ไปได้เท่าแดนจาม แดด่านตะเวกแดนแกวก้าได้ ชื่อเมืองปากวางได้
 คน ๔ แสน ได้ช้างพันหนึ่งได้ม้าห้าร้อยตัว จึงให้ปากกุมเป็นหมื่นจันทร์
 พระยาโฮมพลต่อแต่ไท อันเป็นเฮือนบองทองได้สามแสน อันเป็นลาว
 ได้ ๘ แสนทั้งมวด คนในเมืองดานช้างได้ถ้านหนึ่ง จึงให้ชวากิม
 เอาเข้าไปได้กระเตพ้าเตบนอกเวียงจันทน์หน้ หมื่นครวัหนึ่ง เอา
 ไปได้หนองหานน้อยหานหลวง ทั้งภูวนแก้ววนปาว ทั้งเชียงชายแดน
 ครวัหน้แด พระยาฟ้ายอพไปเอาเมืองดานเพี้ยศรีวิทยามีคนหกแสน
 ช้างห้าร้อยตัว ยังไว้พลรักษาเมืองดีแสนคนช้างสามพันตัว มีทอ
 ษณ์แต่งไว้รักษาเมืองดานช้างหน้แด พระยาฟ้าจึงให้หมื่นแก่หมื่นกระบอง
 ถอพไปเป็นหัวหน้า ชวากิมเป็นปีกขวา ชายโอบเป็นปีกซ้าย หมื่นจันทร์
 เป็นทัพหลัง พระยาฟ้าจึงอพไปทางมัวกองชอดเวียงพระงาม ได้

เจ้าเวียงมั่งพระงาม แด่ขอออกมาอยู่เวียงฮ้อยเอ็ดประตูหันแด จึงให้
ไปรับเอาท้าวพระยาทั้งหลายผู้แห่งดู่ที่ จึงได้เมืองพระดาดพระดะเขียน
พระถึงพระนารายณ์นางเทียนเซชมาดดะพังดีแจ ทั้งพระยาจันทรพระยา
ธรรมดองขาน้อยเมืองโพนผิงแดด ท้าวพระยาทั้งหลายผู้นี้เป็นลูก
เป็นหลานพระยาอุบาหนางแด พระยาฟ้าก็ให้ไปไล่เอาได้หมด มาผูกใต้
คางวงเหล็กไว้ที่เมืองฮ้อยเอ็ดประตูหัน ทั้งพระยาฮ้อยประตูผูกไว้ที่
พระยาฮ้อยเท บ้านเมือง ศาสนาต่างวิกริชาตุพระพุทธรเจ้าก็ ม้างก็เทหันแด
พระยาฟ้าก็ให้ไปหาพระยาเมืองสิงฮ้อยทียาว่า จักรบหรือฮ้อยว่าสิงโดนนี้
จา เจ้าโยทียาจิงกล่าววว่า เฮาหากเป็นพิกันมาแต่ขุนบรมบูรณปาง
ก่อนพันมาคาย เจ้าอยากได้บ้านได้เมืองให้เอาเขตต์แดนแต่คงตามได้
เมื่อเท่าพระยาผ่อแด แดนเมืองนครไทยเป็นเจ้าทอน อนึ่งลูกฮ้อย
จักตั้งนำฮ้อยนำคาลดสู้บ อนึ่งลูกหญิงฮ้อย (ฮ้อย) นางแก้วดอดฟ้า ใหญ่
มาแล้วจักตั้งให้เมื่อบัดเดื่อปหมอนแก่เจ้าฟ้าแด จึงแต่งช้างพลาย
ห้าสิบช้าง ฟังห้าสิบช้าง คำสองหมื่นเงินสองหมื่นนอแดนหน่วย
ของฮ้อยฮ้อยกว่านั้นแต่งเครื่องฮ้อยด้อยฮ้อย จึงส่งมาให้แก่พระยาฟ้าหันแด
พระยาทั้งหลายฮ้อยพระยาฟ้าได้ผูกเอานัน เป็นคันทว่าพระยาอุบาหนาง
พระยาฮ้อยประตู พระยาฟ้าก็จักให้เอาไปฆ่าเสียแท้ เมื่อนั้นยังมี
มหาเถรเจ้าคนหนึ่ง พาวัวพลทงมวดเข้ามาฮ้อยอดพระยาฟ้า และอยู่ไกล
พระยาฮ้อยหัวหาหันแด พระยาจิงกล่าววว่า ภารเตเจ้าไหวเจ้าก ๆ มี
ประโยชน์ด้วยฮ้อยใด จึงมาฮ้อยอดมาถึงผู้ฮ้อยในกาลบัดนี้ จะ แตนมหา
เถรเจ้าจิงกล่าววว่า เฮาจักมาถามปัญหาหน้าพระยาแด เฮานักหากเป็น

พ่อครูมหาปาตมน์ตนอันเลี้ยงพระยาใหญ่มานั้นตาย พระยาฟ้าจึงบูธอัน
ไว้แล้ว จึงอาราธนามหาปาตมน์เจ้านั้น ๆ เจ้ากึ่งตามนิมนต์เห็นแต่
พระยาฟ้าจึงว่าเจ้ากึ่งถามปัญหาต่อมผู้ข้าตั้งใดก็ถามไปช้อยก่อน มหา
เถรเจ้าจึงกล่าวว่า อันเจ้าพระยาออกมาแต่ท้องแม่ดามดิบดามเหล่ม
นั้น ยังดูเหล่มเบาน้ำจา พระยาก็อ่าหัดอันเดียวหมดแล้ว มหาเถรจึงว่า
อันใหม่ยังออกมาแทนที่เก่าเบาจา พระยากล่าวว่ายังออกมาทั้งดาม-
ดิบดามเหล่มดังเก่าก็ข้าแต่ มหาเถรเจ้าจึงว่าเจ้าอันออกแต่ท้องมา
แล้วนั้น ยังเป็นคุณตั้งใดเล่ายังเป็นโทษตั้งใดแก่มหาราชนั้นจา พระยา
จึงว่า อนึ่งยังเป็นคุณนั้นข้าว่าได้เคยวชัวกินจึงใหญ่ อันนั้นข้าว่าเป็น
คุณแต่ อนึ่งโทษนั้นคือว่าเจ้าออกแต่ท้องคนทั้งหลายว่าเป็นของ ช้อย
ว่าเป็นโทษเพื่อตั้งนั้นแต่ เจ้าอันเก่าหัดอันเดียวแล้วอันใหม่ออกมาแทน
ยังเป็นคุณตั้งใดเล่า ยังเป็นโทษตั้งใด พระยาจึงว่าอันเป็นคุณมีแวน
หลาย เพื่อช้อยได้เคยวชัวกิน อันเป็นโทษนั้นได้ขบถขึ้นรบดบมันเจ็บ
มันปวดอันนั้นช้อยว่าเป็นโทษเพื่อตั้งนั้นก็ข้าแต่ พระมหาเถรเจ้าจึงว่า
มหาราชเจ้านั้นได้สร้างโพธิ์สมภารมากนักแต่ จึงแก้ปัญหามาเข้าได้ตั้ง
นั้นแต่ แล้วพระมหาเถรก็สั่งสอนพระยาทั้งเสนาอำมาตย์มุนีครุมา
นักเห็นแต่ มหาเถรเจ้าจึงขอชีวิต ท้าวพระยาทั้งหลายผู้ผูกใจนั้น
เป็นต้นว่าพระยาฮ้อยเอ็ดประตู พระยาฟ้าก็แก้กับฮ้อยเอ็ด ให้เมื่อหา
บ้านหาเมืองสู้คนตามความพระมหาปาตมน์เจ้าเห็นแต่ พระมหาเถรจึง
ตั้งอำมาตย์พระยา แล้วออกไปทางปองไฮ้มด้วยอากาศทางหาหนั้นแต่
แต่นั้นพระยาฟ้าก็เอาพลทั้งมวถ ขึ้นมาตามดาวทางจึงมาชูด

เวียงจันทน์ อยู่แต่บนบ้านเมืองใต้ที่แห่งบรมถด แต่เจ้าอำมาตย์
 ทงหลายเป็นต้นว่าบุเตยผู้ให้เป็นแดนเมืองนั้น ทงหมื่นกระบองต้อง
 ขาเจ้า ให้เป็นผู้ใหญ่กว่าเจ้าหัวเล็กทงห้า หมื่นหลวงเป็นใหญ่
 เจ้าขวาเจ้าซ้าย พนเหนือพนใต้ ห้าขุนนี้ พระยาฟ้าให้เป็นหัวเล็กทง
 ห้าแฉก หมื่นหนาหมื่นแพนต้องขานให้เป็นขุนราชวัดรักษาหน้า หมื่นนา
 เหนือหมื่นนาใต้ ต้องขานให้เป็นราชวัดหลัง นายหลวงเหนือให้รักษา
 คุ่มในกัณฑ์ ให้หาความเจ้าพมเหนือ นายหลวงใต้ให้รักษาคุ่มกัณฑ์
 ให้หาถ้อยความเจ้าพมใต้ ขุนทงมวถอนจกไหว้เจ้าแผ่นดิน เมื่อจกไป
 เล็กก็ค้อยบ้านอยู่เมืองกัณฑ์แทนแฉก ขุนอินเจ้าเมืองใหญ่หมื่นจันทร์
 เป็นต้น ถิ่นมาเจ้าเวียงคำมาเจ้าเวียงแก หมื่นพระนาผู้ เจ้าปาก
 ห้วยหลวง เจ้าเมืองเชียงคำ แทนเป็นขุนใหญ่เรือนเมือง ขุนใหญ่
 ขอบเมืองแก่นท้าว เจ้าเมืองหนองบัว เจ้าเมืองซ้ายขวา เอาค่าน
 ดำหมื่น ขุนทงมวถอนผู้พระยาฟ้าได้ให้รักษารอบเมืองถางข้างแฉก
 แฉกนั้นท้าวพระยาทงหลาย เป็นต้นว่าหมื่นจันทร์แฉกหมื่นกระบองทงหมื่น
 หลวงจึงไหว้พระยาฟ้าว่าดังนี้ เจ้ากูปไปมาบนบ้านเมืองใต้ที่แห่งลุ่มที่แถว
 บัดนี้ผู้ราชทงหลายขอกระทำไชยาภิเศกแก่เจ้ากู ให้มันให้อย่น หมื่น
 หลวงไหว้ลุ่มว่าดังนี้ พระยาฟ้าจึงว่าเจ้าทงหลายว่าดังนี้ก็ชอบแล้ว
 เขาจึงมาหาบ่อนหาที่อันจกเป็นมุงคุด จึงมาได้ที่หนึ่งอันตั้งวัด
 ประดิษฐานแต่ เมื่อก่อนนั้นไปตั้งวัดประดิษฐานนั้น เขาจึงแบ่งทอดรัง
 แล้วจึงเอาพระยาฟ้าไปตรงกระทำไชยาภิเศกนั้น แฉกอยู่เลยรพด ๗ วัน
 ๗ คืน ฆ่าช้างกิน ๑๐ ตัว ฆ่าวัวกิน ๑๐๐๐ ตัว ฆ่าควายกิน ๒๐๐๐ ตัว

บรรพต แล้วยุบายฟ้าจึงตั้งสอนท้าวพระยาทงมวตผู้คนผู้คนว่าดังนี้
 เจ้าทงหลายรักษามันเมืองอย่าให้มีข้าตกคนใจร อนึ่งอย่าให้ข้าพ้นกัน
 แหม่นว่าช้อยคนผดักัด เมียคนผดักัดเดนาแดงถูกคามผดักัด คนอย่า
 หดอนข้าพ้นเสีย ให้ผู้อื่นพิจารณาดูก่อนเป็นโทษอันหนักจึงตามเหตุมัน
 โทษบ่อหนักอย่าได้ฆ่าทอว่าให้ได้คอกขงไว้ส้มโทษ แล้วยให้บ้อยเสีย
 หาเวียกหาการสมบัติอันจักเกิดมาในแผ่นดินนี้ คนมีคุณสมบัติก็จะมี
 คนมีผู้คุณสมบัติเข้าของก็หาบได้แต่ เหตุเขาไม่ให้ฆ่าคนเพื่อตงนั้นแต่
 อนึ่งเจ้าทงหลายก็อย่าผดอย่าขงกัน ให้พ้อมกันดูขอบบ้านขอบเมือง
 ทงมวต อนึ่งต่างบ้านต่างเมืองทงมวต เขาก็กระทำเบียดเบียนบ้าน
 เมืองเฮาตงใด ก็ให้รู้ให้เห็นแจ้ง อนึ่งต้องเตือนให้ใช้เมื่อไหว้สาหา
 เฮาผู้บ้านผู้เมือง ให้เฮาผู้อื่นฮ้ายอันดี สามีจึงให้ตัวเจ้าทงหลายชน
 เมื่อไหว้เฮา เมื่อฮอดเชียงตงเชียงทองพ่นแล้ว เฮาจักได้บูชาแถนฟ้า
 ชนทงแถนคมแถนแต่ง แถนข่งแถนเกือก ทงเก้ายเอเก้ายไถแม่อย่างาม
 แม่คบนทงเทวดาอันรักษามาตงเดตบอ ทงส้มเชียงแตแถนเฮาคำ
 ทงส้มคาน ส้มโฮบส้มตงผากบแกตงนาย ทงหลกมันทายชนทงนา
 ไซ่เดียว ภูเขากถ้ายมาท้าวคอง อยู่หนองหล่มภูเขากถ้ายัน ทง
 ผาหลวงขวางกอนฟานเยียม ทงกอนฟ้าอันหมายไว้ที่เชียงตงเชียงทอง
 นั้นเป็นควาย ๓๖ ตัว คนเมื่อฮอดแล้วเฮาจักได้บูชาผาผืนแถนทงหลาย
 ฝูงนี้ แลเถกเถกเถกเถกให้ชนผู้บ้านผู้เมือง เตือนดำให้ฮวด
 เมืองชวา คนผู้ใดบชนเฮาว่าบชื้อค้อเฮาแต่ อันว่าให้เลี้ยงฟ้าเลี้ยง
 แถนผู้เจ้าฟ้าหลวงโงม หากได้ตั้งเฮาไว้ให้รู้จักหัวใจเจ้าขุนทงมวต

อันอยู่แผ่นดินเมืองฉางชวผู้ซื้อแต่ผู้คิด จากเจ้าแผ่นดินหันแด บู๋เฮ่า
เจ้าฟ้าทวงโงมตั้งไว้สืบ ๆ มาตงนแด อนึ่งเจ้าทงหลายอย่าเอา
ไพร่เมื่อเป็นข้อย ไพร่ผิดกันเป็นอันหนัก เป็นต้นว่ามีผู้เสียท่าน
ให้ใหม่เอาแต่ห้าบาท เขาหากฆ่ากันตายเอาตัวมันแทนผู้หนึ่งอันตาย
นั้น อนึ่งไปเด็กอย่าเอาค่าหัวไพร่แต่บาทหนึ่งถึงต้องบาท ต่อเท่า
ถึงร้อย ก็ว่าเป็นค่าหัว แล้วเจ้าขุนอย่าใหม่ไพร่กาย้อยขึ้นไปถึง
ผู้ใดยังใหม่จักเสียหน้าตัวมันจักเอามาใส่ต่างไพร่ พระยาฟ้าตั้งดอน
เจ้าขุนทงหลายมากหนักกว่านั้น อันว่าดมพอก่อนแด แต่นั้นเจ้า
ขุนทงหลาย ก็ออกไปกินบ้านกินเมืองตั้งแห่งหันแด พระยาก่เอารวด
ออกมาทางบกยวดเชียงตุงเชียงทอง เมื่อเดือนสี่ขึ้นสามค่ำวันอังคาร
มีอกาบชะง่าหันแด นางแก้วฟ้าผู้เป็นเจ้าแทน ทงชาวบ้านชาวเมือง
ทงหลาย จึงมาสู่เข้าเฝ้าทูลกระพรวนอุลลภิกษุ ให้เจ้าฟ้าทงต้อง
ผิวเมียเดียวราชย์เป็นท้าวเป็นพระยา ในเชียงตุงเชียงทองมีนัยน์
ลูกหญิงลูกชาย สืบสายไปบให้ชาติ สืบเชื้อชาติแผ่นดินไปหันแด ฯ

เมื่อพระยาฟ้ามาบ้านมาเมืองทงมวดได้ แล้วจึงขึ้นมาอยู่
เชียงตุงเชียงทองยามนั้น คนทงหลายในเมืองฉางชวทงมวดเอาผู้
ผู้เถื่อนผู้พ่อผู้แม่เขาเป็นทงทเพง เขาก็ก๊ยนัก เขามียักคุณพระพุท
พระธรรมพระสงฆ์เจ้าสักอัน อันใดท้ออ้างแก่ว้างหาร อ้างหอก
อ้างดาบ นางแก้วฟ้าอันเป็นลูกพระยานครหลวง อันเป็นเมียพระยา
ฟ้าโงมนั้น นางจึงจากบผู้ว่าเมืองอันใดบ้อมคำดนาพระเจ้าคังนี้ ข้า
ก็อยู่บเป็นข้าจักคืนเมื่อหาพ่อข้า ขอเมืองพระนครหลวงพุ้นแด พระยา
ฟ้าผู้เป็นผัวจึงว่าคังคังนนี้ เฮาพาไปไหว้พระนครหลวง ขอเอาคำดนา

พระพุทธรเจ้ามาเทอญ จึงแตงนายคนไ้เข้าค่าไปด้ามหมั้นเงินด้ามแดง
 แก้วน้ำตงแก้วภูก่อแก้วจอมเพ็ชรทั้งมวดนั้นเป็นบรรณาการแก่พระนคร
 หดอง อันเป็นพ่อนางแก้วเก่งกัญญานันแต่ พระนครหดองจึงชมเพิง
 หาดูกตน อนึ่งก็อยากให้ค้าส่งนำดีพัญญูเจ้าแม่ไปทักชมพู่ที่ปทุมมวด
 จึงจกให้มหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่าพระปาดมั้น เจ้าคนพี่กับทั้งพระมหา
 เถรเจ้าเทพลังกา ลูกศิษย์พระทั้งต้องมี ๒๐ คน จึงนำเอาพระบางเจ้า
 อันชาวลังกา ย่อมเอาเงินเอาค่ามาตั้งไว้ที่พระเจดีย์หดอง แล้วแต่
 บอกแก่พระมหาจุณนาคเถรเจ้าว่า ตูฐาทังหลายอยากห่อพระพุทธรเจ้า
 ไว้ใส่ดัดคั่วทั้งหลาย พระมหาจุณนาคเถรเจ้า ได้ยินชาวลังกาว่าดังนั้น
 จึงเข้าด้อมมาบดทะยานไปด้อมป่าหิมพานต์ ที่กอนหินเสดดาบทอันหว่านมีกับ
 ป่าหิมพานต์ แต่ปฐมกถปพัน จึงพบเจ้าวิธดีชาวตน มีวิธดีของตน
 หนึ่งวิธดีชาวตนหนึ่งสองตนนี้แก่กว่าวิธดีทั้งหลาย มหาจุณนาคเถรเจ้า
 จึงต้านจากรจากับเจ้าวิธดี อันชาวลังกาอยากห่อรูปพระพุทธรเจ้านั้น
 จึงย่อนหนม้นทุกมัพลคิลาอาส่น พระยาอินทร์วิธุกรมเทวบุตรทั้ง
 พระยาอินทร์แดเทวดาทังหลาย อันอยู่ชั้นฟ้าคฤดายามาตาดึงด้าจาคุม
 แดเทวดาทังหลาย อันอยู่ในแผ่นดินแดจักรวาททั้งมวด พร้อมกันมี
 พระยาอินทร์เป็นประธาน แดมหาจุณนาคเถรเจ้าเป็นประธาน ภายใน
 จึงไ้วิธดีสองตนมาเอาเงินเอาค่าด้อมพระยาดังกา อันชาวลังกาหาก
 ย่อมไว้ทมหาเจดีย์หดอง จกให้ห่อรูปพระพุทธรเจ้านั้น เจ้าวิธดีจึง
 ไปตระหมวดเอาเข้าของทั้งมวดแล้ว ท่อเมตชั่วม่วงเอาแด คนท้อ
 เมตงาคาได้แล้ว พระยาดังกาจึงเอาคำย่อนนิษฐหนึ่งให้แก่เจ้าวิธดีเอา

หล่อกับของชาวเมืองแควตงหลาย พระยาดังกาจึงอธิษฐานว่าคำ
 ฐานให้เขาค้นทองต้องให้เป็นมือทองต้อง ให้เป็นหัวใจพระพุทธเจ้า
 เทอญ อธิษฐานแล้วตั้งเจียรจัดตั้งต้องว่า เมื่อใดหล่อพระเจ้าแล้ว
 เจ้ากูจงให้มหานาคเถรเจ้ามาหาผู้ชำแต่ จักมูทราภิเษกในเมืองดังกา
 ฐให้หล่อขาปรากฏทั่วทั้งปวงมวต คนพระยาดังดอนแล้ว เจียรจัด
 ก็ไปสอดมหาจุณนาคเถรเจ้าหันแด พระยาอินทร์แควตงหลาย
 ก็ยอมเอาเงินคำ แดทองอันเป็นของแห่งคนมีมหาจุณนาคเถรเจ้า แด
 พระยาอินทร์เป็นประธาน จึงไ้หนักแก้วสุกกรรมเทวบุตรหล่อเมื่อ
 จักหล่อขึ้นเดือนดีเพ็งวันอาทิตย์ยามจักโกตรุ่ง ครั้นว่าหล่อแล้ว
 มหาจุณนาคเถรเจ้า ทั้งพระยาอินทร์แควตงหลายจึงนำเอามา
 ตั้งไว้ในช่องหลวงดังกาทางเมือง จึงให้เมื่อสัญญาแก่พระยาดังกา
 พระยาจึงเอาราชสมบัติทั้งมวต มาบูชาธาตุพระพุทธเจ้าห้าองค์
 ใสในโตคำมาตั้งไว้ช่องหน้าพระพุทธเจ้า แล้วจึงถวายราชสมบัติ
 ทั้งมวตบูชาพระพุทธเจ้า พระยาดังกาจึงอธิษฐานว่าดังนี้ ฌีว่า
 พระพุทธเจ้าองค์นี้จักตั้งอยู่ไม่ดัดตัวทั้งหลาย ในดังกาที่ปดแลชมภู
 ที่ปให้แล้วคำมกคำปรารภนาแห่งคนทั้งหลายดังนี้ จงให้ธาตุพระพุทธ
 เจ้าทั้งห้าพระองค์นี้ เสด็จเข้าไปในตนตัวพระพุทธเจ้าณบัดนี้เทอญ
 ครั้นว่าพระยาดังกาอธิษฐานแล้วดังนี้ ธาตุพระเจาก็เสด็จเข้าไป
 หน้าผากองค์หนึ่ง เสด็จเข้าไปในตอมคอกองค์หนึ่งเสด็จเข้าไปกลางอก
 องค์หนึ่ง เสด็จเข้าไปในฝ่ามือขวาองค์หนึ่ง เสด็จเข้าไปฝ่ามือซ้ายองค์หนึ่ง
 ธาตุพระพุทธเจ้าทั้งห้าองค์นี้ เสด็จเข้าไปในตนตัวพระพุทธรูปเจ้าช่อง

หน้า มหาจุณนาครเจ้ากับทั้งพระยาดังกา แด่เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย
เห็นแต่ เทวดาทั้งหลายแต่ همینโลกจักรวาลทั้งมวล คราบต่อเท่าถึง
ชั้นฟ้าสุดดีดา ถ้าขุการมายเข้าดอกคอกไม้บูชาประทุพบุรุษที่ปมาภนิก
แด่ พระยาดังกาอยู่ ๗ วัน ๗ คืน จึงสร้างวิหารที่ช่องหลอดงเห็นได้พระพุท
เจ้าแต่ ที่นั้นยังมีสระใหญ่อันหนึ่งข้างช่องวิหารเห็นชื่อว่าสระบางพุท
เขาอดคิดว่าพระบางเจ้า อนึ่งเขาเอานิมิตต์เมื่อไปเอาเงินคำคมพระยา
ดังกาหล่อขึ้นแด่ เสนาชาวเมืองทั้งหลายว่าเขาของขาได้บ้าง ๆ ว่าดัง
นั้น อันนี้เป็นวิหารชาวดังกาแต่ อนึ่งกันว่าผู้ใดได้ให้ไว้บูชา
พระพุทธรูปเจ้า ความอันเกียดแด่คณหากิเลส แด่พระยาอินเภิคม
ในเนื้อตน ก็ลดน้อยลงดวบางหายเสีย พระยาดังกาจึงเอานิมิตต์ตาม
ประการนั้นมาเป็นข้อจึงเขียนชื่อพระพุทธรูปเจ้าองค์นั้นว่า พระบาง เพื่อ
ตักนั้นแด่ แด่นั้นพระเจ้าอยู่โศดด้ด้วแด่คนทั้งหลาย ในเมืองดังกาได้
๗ ชั่วพระยาแด

มหาพุทโธมหาราชาจารย์เจ้าไปจารหนังสือในเมืองดังกา มาสอด
เมืองนครหลวงจึงเล่าต่อพระยานครหลวงว่า ยังมีพระบางเจ้าตนหนึ่ง
อยู่เมืองดังกาวิเศษนัก ย่อมให้แล้วคำมกคำปรารภรณาแห่งคนทั้งหลาย
องค์พระเจ้านั้นหนักดีเหมือนดีพันห้าร้อย เป็นบุญโศดด้ด้วเงินทั้ง
ทองหล่อกับคอกกัน อนึ่งหากเป็นแต่ตำนานแต่ดังกามากับพระบาง
เจ้าแด่ พระยานครหลวงได้ยินจึงใช้ไปทำมิตร์ทำสหายกับพระยาดังกา
ขอเอาธรรมไตรปิฎกทั้งสามกับทั้งพระบางเจ้า มาให้ฉันบให้โศดด้ด้ว
ทั้งหลายในเมืองนครหลวง พระยาดังกาจึงให้ธรรมไตรปิฎกทั้งสาม

มาก่อนพระบางเจ้าจึงหากได้เข้ามาในเมืองนครหลวงเมื่อเดือนสี่เพ็ง อยู่
 โผดสัตว์ทั้งหลายในเมืองนครหลวง ได้ ๑ ชั่วโมง พระยาจึงได้มาอยู่ใน
 เมืองดานช้าง เมื่อพระยาพ่างมแสนางแก้วเก่งกัญญา อันให้ไป
 ขอดคอมพ่อคนผู้ชื่อว่าพระยานครหลวงนั้น แต่เมื่อจักเอาพระบาง
 เจ้ามานั้น มีพระมหาปาดม้นเจ้ากับเทพมหาดังกาเจ้าเป็นประธาน
 ชาวเจ้ามาดอมชาวคน จึงให้คนผู้เป็นคำคงรักษาพระบางเจ้าทั้งใคร
 บิฎกทั้งสาม แด่พระดังขเจ้าทั้งหลายมากนักผู้หนึ่งขึ้นรดังที่ ผู้หนึ่ง
 ขึ้นรเดช ผู้หนึ่งนรดาต เขาทั้งสามนี้ประกอบด้วยศาสตร์เพททั้งมวด
 มีโหราศาสตร์เป็นเคาแต่คนการช่างดักช่าง พระช่างเหล็กช่างทองช่างคำ
 แด่เครื่องหัตถ์ทั้งมวด เป็นต้นว่าหัตถ์หนังรามเกียรติ์และของเม้งคุม
 เครื่องหัตถ์เครื่องเส้พทั้งมวดจัดให้คนชาวนครหลวงมาปางนั้นด้วยกับ
 พระปาดม้น กับทั้งพระเทพดังกาเจ้านั้นพันหนึ่ง คนกับนรดังพันหนึ่ง
 คนกับนรเดชพันหนึ่ง คนกับนรดาตพันหนึ่ง คนกับแม่นมนางเก่ง
 กัญญาพันหนึ่ง ทั้งหญิงชายน้อยใหญ่ทั้งมวดดีพัน จึงให้เมืองด่ายมา
 เป็นเมืองโฮมนาง คนทั้งมวดผู้นี้ พระนครหลวงเจ้าสั่งให้มาดอมพระ
 ปาดม้นเจ้าเห็นแแต่ มาฮอดเมืองแเกหัน แม่นมนางแก้วเก่งกัญญาเป็น
 พยาธิมาได้ จึงอยู่ที่หนึ่งว่าโคบไผ่ดินเมืองแเกหัน ถ้าเมืองแเกกับ
 เจ้าหมื่นแเกจึงแตกดินที่โคบไผ่ให้แก่แม่นมนางแก้วเก่งกัญญาแล้ว ดวง
 กว้างสองพันวาตวงยาวสองพันวา ให้เขาค้างเป็นบ้านของเขาเห็นแแต่
 จึงได้ชื่อว่าบ้านไผ่แม่นมเพื่อคังนั้นแแต่ อยู่หนึ่งเดือน พระยาพ่าง
 นางแก้วเก่งกัญญาจึงแต่งรับเอาพระนางเจ้าฮอดเมืองแเก มาเจ้า

หมื่นจันทรทงชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลาย จึงราชนาพระเจ้าเจ้าที่ดอน
 จันทรทงก่อน ท้าวพระยาทั้งหลายทั้งชาวบ้านชาวเมือง ก็ไปไหว้
 พระบางเจ้าทั้งไหว้พระมหาเถรเจ้าทั้งต้องจึงถามท้าวพระยาทั้งหลายว่า
 ดั่งนี้ ที่ไคว่ปากบางไซ้ที่ไคว่ปากปลาดัก ที่ไคว่โพนดบกที่ไคว่
 หนองจันทร ที่ไคว่หนองกระแตที่ไคว่พังหมอพระมหาปาดมันเจ้า
 ถามดั่งนั้น เขาจึงหาเจ้าเมืองเชียงมุงมาถามเจ้าเมืองเวียงจันทรแต่
 เจ้าเมืองเชียงมุง จึงบอกจึงเล่าบ่อนเล่าทั้งมวดดั่งนั้น พระจึงเอา
 คำนานแต่เมืองนครหลวงนั้นมาอ่านดูแม่นยำดังเจ้าเมืองแต่ท้าวพระยา
 ทั้งหลายบอกแต่แด่ พระจึงว่าอันที่ปากปลาดักนั้นเจ้ารวัดตั้งตั้ง
 หมายหลักไม้จันทรไว้ในที่นั้นแล อันที่สระโพนดงเบืองตะวันออกเจ้า
 ข้างหนองกระแตมาที่ตะวันตก เจ้ารวัดตั้งเอาหลักหินอันหนึ่งเป็นดี
 เหลี่ยม หมายไว้แต่ธาตุพระเจ้าทงตั้งต้นพัน เป็นต้นว่าพระกุกกุดันโท
 พระโกนาคมน พระกัถ์ปเจ้า มาได้ตั้งคำดั่งหนึ่ง อธิษฐานจึงเอา
 หลักหินหมายไว้ อันนั้นเป็นธาตุพระพุทธรเจ้าทงตั้งพระองค์ตั้งแด่ ธาตุ
 อันมาดกที่ในเมืองสุวรรณภูมิที่หลักหินเป็นเค้าเด เมื่อพระยาศรี
 ธรรมโศกราช ให้อริหันทาเจ้าทงหลาย เอาธาตุมาดกในเมืองอันนั้น
 ที่หนึ่งว่าพระหางทงเป็นเค้า ที่หนึ่งพระนาราย ที่หนึ่งพระสาด ที่หนึ่ง
 พระเขยน ที่หนึ่งพระนาเทียน ดั่งทงอยู่ในเมืองขวาง โลกบานที่หนึ่ง
 ว่าพระนม ที่หนึ่งว่าโพนผิงแดด อันที่ปากปลาดักก้าได้อันเจ้ารวัดได้ธาตุ
 อุปไม้จันทรไฉนธาตุพระเจ้าทงตั้งได้อุปแก้วทั้งตั้งดุก จึงอธิษฐานไว้ให้
 แด่อันนั้นเป็นธาตุพระพุทธรเจ้าทงตั้งต้นเด อันว่าเมืองชะวากันเข้าจากเมื่อ

ย่อนัน อันนคนพระโคตมเจ้าได้มาโมดสัตว์ทั้งหลาย ตามดั่งพระพุท
 เจาทงหลายแต่ก่อนพันธุ์หัดแต่ ที่หนึ่งว่าผาบนปากน้ำของกาเหนือ
 เมื่อวันตกเหนือคกทอนหิน ที่หนึ่งว่างอนส้มโอบเบองเหนือ ที่หนึ่งว่า
 ภูเขากาที่หนึ่งหลุ่มภูเขากากำมาของ เขาว่าก่อนหินหมอลอน ที่หนึ่ง
 หลุ่มภูเขากากำมาวันออก ได้สับห้วยสร้างย่านตั้งฝั่งน้ำคานหัวนาเข้า
 จำวอรหันตาเจ้ายังไว้อยยต้นด่อน ท่อว่าหัวคั่นบ้ำแดงที่ภูเขากากำ
 เมื่อนาคานหันแต่ คำสอนพระพุทเจ้าอันมาคงอยู่ในเมืองชะวา ยังจัก
 เป็นไปเท่าหาพันธุ์สัตว์พันธุ์หัดตาย พระมหาปาดม้นเจ้าว่าคานานอัน
 เข้าอ่านให้ท้าวพระยาทั้งหลายฟังนี้ หากมีแต่ปฐมกตปพันมา อินทร์
 พรหมทั้งหลายหากเขียนไว้ในแผ่นหิน อนึ่งในเมืองอินทปถนครพันธุ์หัด
 ตาย พระว่าดั่งนั้นแต่ อยู่หนได้ด้ามวันด้ามคั่น ผู้มักเมื่อทางน้ำก่เมื่อ
 ศัควพระมหาปาดม้นเจ้าทั้งสอง ก็จึงเอาพระบางเจ้าออกมาเวียงคำหน
 แด พระยาเวียงคำจึงราราพระพุทเจ้าไว้ให้อ้วนบเคาบบบชา พระบาง
 เจ้าจึงกระทำปาฏิหาริย์เมื่อการกนนั้นมากนกรุ่งเช้าแล้วเจ้าจึงแต่งออกมา
 เมืองชะวา คนผู้ทามพระเจ้านมแปลคนด่อน เมื่อจักมานหยอบได้หนัก
 หนัก ๑๖ คนหยอบได้ ๒๔ คนหยอบได้ พระทั้งสองนายทั้งด้ามอินรักษา
 พระเจ้ามาแต่เมืองนครหลวงพูน จึงดอดดากดุดากออกว่าพระเจ้ามัก
 อยู่หนก่อน เหตุว่าพระเจ้าหัดเห็นพระยาพ้างม้อยบ่ชอบโลกชอบธรรม
 แดข่มเอาคำไฮค่านาข่มเอาลูกหญิงนางสาวเผื่อนแต่เอาเมียเพื่อนมาอยู่
 มานอน ข่มเอาบ้านเอาเมืองเพื่อน ข่าเจ้าบ้านเจ้าเมืองเสีย คนทั้งหลาย
 จักได้ข่มหนจากเมืองถานช้างเพื่อนแต่ อนึ่งอายุนางแก้วแก้วกัญญา

กับมันยืนหลาย พระบางเจ้าถึงเห็นดังนั้น จึงมีมาช่อดเมืองชะว
 เพื่อตั้งนั้นแต่ แลอยู่ไผ่ดัดตัวทั้งหลายหนีก่อน ภายหน้าดำดุกดำหาดาน
 อันเป็นเจ้าแผ่นดินเชียงคังเชียงทอง ชอบโลกชอบธรรมพระเจ้าจึง
 มาไผ่ดัดตัวทั้งหลายแต่ แด่นั้นพระมหาปาดม้นเจ้ากับทั้งเทพดังกา
 เจ้า จึงได้พระบางที่เวียงคำหั้นแต่ พระมหาเถรเจ้าทั้งสองกับทั้ง
 นายจ่ามคนนั้น จึงเอาหมู่ชุมนุมมาช่อดเมืองชะวาก่อน พระจึงมาค้ำ
 จารจากับพระยาฟ้าแดงเล่าอำมาตย์ทั้งหลาย พระจึงเอาค่านานแต่
 เมืองนครหลวงมาอ่านตามค่านาน ให้พระยาแดงเล่าอำมาตย์พังก
 แหม่นบ่อนท่อนพระพุทธรเจ้าทำนายไฉนแต่ ทินพระพุทธรโคตมเจ้า
 มาไผ่ดัดตัวทั้งหลาย ได้บาทพระรัตนกษัตริย์ช่วยทอผ้าแดงนิ้วให้
 ปรากฏแต่ค่านานหากออกว่าดังนั้น พระมหาปาดม้นเจ้าจึงมาก่อเจดีย์
 วิหารตามนิทานค่านานแต่อินทปถนนครหลวงพูนมาแต่ อันว่าเมือง
 ดานช้างชื่อว่าสุวรรณภูมิณกัททกม ในค่านานพระยาอินทรวชิเรนไว้ทักอัน
 หินในเมืองอินทปถนนครพูนแต่

แต่เมื่อภายหน้า จักว่าที่พระยาฟ้าแดงบ้านแดงเมืองอันชอบ
 แด่มช่อนีก่อนแต่ ภายหน้าพูนยังจกมีลำหาดานลำเหลน ผู้บุญ
 สมภารได้มาตั้งพระเจดีย์อันใหญ่อันหลวง เป็นที่เพิงแก้ดตัวทั้งหลาย
 ดัดหัดแต่ พระบางเจ้าจึงจกมาไผ่ดัดตัวยามนั้น ที่เชียงคังเชียงทอง
 หั้นแต่ พระยาฟ้ารุ่งมิ่งถูกชายต้องคน ผู้หนึ่งชื่อว่าท้าวอุ่นเอื้อนผู้หนึ่งชื่อว่า
 ท้าวคำทอง เป็นแดนเมืองแก้ท้าวอุ่นเอื้อนผู้เป็นพระยาจ่ามแดนไทนั้น
 แด่ ถูกหญิงผู้หนึ่งชื่อว่านางแก้วเกษเกษ มีนางนางแก้วถึงณินญา

ลูกพระยานครทวงหนแต่ เมื่อพระยาพางม่ออกจากนครทวง ม
 ายได้ ๒๓ ปี มาผาบบ้านผาเมืองท่งหลายได้ ๕ ปี จึงมานั่ง
 เหยียดเหยงทองมั่งกวนเสวยราชย์บ้านเมืองนับแต่อายุท่านมาได้ ๒๕ ปี
 จึงฮอดเหยงทองเหยงทองหนแต่ นับแต่นั้นไปได้ ๑๕ ปี นางแก้วแก้ว
 กัญญาจึงตาย แต่นั้นท่านอยู่บ่ชอบโลกชอบธรรม คัดถ้อยสวน
 ความอันผิดท่านว่าเหม็น อันเหม็นท่านว่าผิด อนึ่งช้อยคนเสนา
 อำมาตย์ท่านอันลูกแต่นครทวงมานั้น ท่านแดงดูให้เพ็งใจเขาผู้คน
 แม่เขาผิดบ่ว่าดัง อนึ่งเสนามนตรีแต่พ่อแต่เก่าอันบ่ได้ไปดอมตัว
 ท่านดวดมั่งเสีย เขาผิดน้อยกว่าผิดหลาย ฮอดโทษท่งหลายผู้
 น เสนาอำมาตย์ใหญ่ท่งหลายกับท่งชาวเมือง และพระสงฆ์พร้อม
 กันจึงขับพระยาพางม่อนหนแต่ เมื่อท่านหนนั้นม่ออายุได้ ๔๘ ท่าน
 หนทางตาน้ำเมื่อตกเมืองน่าน อยู่ได้ ๒ ปีท่านจึงตาย เมื่อท่านตาย
 นั้น จึงอธิษฐานไว้ว่าดังนี้ ดูกกนให้ดังเมื่อเมืองน่านข้างแต่ว่าดังนี้
 เขาจึงสร้างวัดสักระตุกอันหนึ่ง จึงได้ชื่อว่าวัดพระยาพ้า พระยาน่าน
 จึงเอากระดูกหน้าผากหยิบสันใต้ซุงดวงหนึ่งไว้บูชา พระพุทธเจ้าหน
 จึงเขียนความอันพระยาพ้างไว้นั้น ไว้ในซุงหนว่าดังนี้ ซุงดวงนแต่
 กระตุกหน้าผากพระยาพ้า หนแต่ว่าบุญท่านยังจักได้เลิกศาสนาพระ
 พุทธเจ้า เมื่อถ้าถูกล้ำหลดนล้ำเหลนพุน จงให้ถมพัดคัดเอาซุงอันนี้
 เมื่อฮวดเมืองน่านข้าง ให้ลูกท่านได้สร้างเจดีย์วิหารไว้ดังท่านอธิษฐาน
 หนเทอญ พระยาน่านอธิษฐานแล้ว เทวดาจึงให้ถมพัดเอามาดกคองสูง
 ๔ ฟุต เขาจึงเ็นว่าดอนน่านหนแต่

เมื่อนั้นท้าวอู่เอื้อมมือถูกไต้เป็นพระยาแทนพระยาพำนัน จึงเอา
ขุหน้ำผากอันนั้นมาดัดสร้างเป็นเจดีย์ชาตุกุไต้หันแด ภูถ้ำกังหัน
กระดุกพาคำเฮี้ยว ภูถ้ำเหินอนนกระดุกพามัดแด

บัดนั้นจกจางคำท้าวพระยาไปภายหน้า เสด็จทางทอดยพระสงฆ์
เจ้าเป็นต้นว่า พระมหาสามเจ้าทั้งสองเป็นประธาน จึงเอาท้าวอู่เอื้อม
มาเป็นพระยาแทน จึงได้ชื่อว่าพระยาสามแสนไท้หันแด จึงเอานาง
น้อยนงเดี้ยวถูกพระยาคำเฮี้ยว อันเป็นลูกอาว้น้องพ่อพระยาสามแสนไท้
จึงเอามาเป็นนางแทน จึงได้ชื่อว่าบัวแทนหันแด ยังมีพี่เลี้ยงผู้หนึ่ง
ชื่อว่านางกาฮู้ แต่งอยู่เบงส์ตั้งส์เหยงหันแด แด่นบ้านเมืองก็กว้าง
ขวางไปภายหน้า ศาสนาพระพุทธเจ้าก็รุ่งเรืองไปหันแด แด้วจึงมา
สร้างวัดแด้ว จึงเอากัดถูกหนึ่งอันนางแก้แ่งกัญญา อันเป็นพระยา
สามแสนไท้นั้น เอาแต่เมืองนครหลวงมานั้นไว้ในอกพระพุทธเจ้าก็
รุ่งเรืองไปหันแด จึงได้ชื่อว่าวัดแก้แ่งหันแด เมื่อสร้างวัดแก้แ่งแด้วจึง
ราราณาพระมหาเทพลังกาเจ้ามาเป็นพระมหาสามเจ้าวัดแก้แ่ง จึงให้
อภัยแก้แ่งตั้งให้หลายผู้ควรฆ่าแ่งควรตีควรผูกควรเงินฮ้อยเงินพันจันคา
คอกก็ คั้นได้เข้ามาเขตต์วัดแก้แ่งแด้ว ถอดบิให้กระทำมิให้เสียหนี้เสีย
เงินตั้ง ท่อให้มิเข้าตอกตอกไม้เผ้งเทียนสมา แด้วให้บอกสอนไปหา
เวียกหาการดังเก่า อภัยโทษเสียทั้งมอดหันแด จึงให้เขตต์ให้แดน
ให้ท่านบ้านเมืองทั้งมอดกับวัดแก้แ่ง เป็นอันมากอันหลายนัก ทั้งไท้
บ้านไผ่แม่มนทั้งตัวแม่มนให้ท่านกับวัดแก้แ่งหันแด เจ้าแผ่นดินทั้งสอง
ผู้เมื่อย จึงตั้งคำปรารภรณาวา เผื่อข้าทั้งสองขอให้มีลูกชายสองคน

ผู้ประเสริฐ ดูหญิงสองคนผู้ประเสริฐ มีผิวยาวนิ้วนาคั่งตั้งดูเหยื่อง
 หนึ่งอันถึงสี่ผดอันได้สร้างวิหารแด่พระพุทธรูปเจ้านี้ ให้ไปสะอาด
 ถึงบิณฑบาตายเป็นคันว่าขุนบรมราชาราช แด่นางยมมะพาตาทองนาง
 น้อยเอ็ดแดงทั้งเผ่าพงศ์วงศ์คน ผู้ตายไปแล้วก็ยังมีบดินท
 อยู่ในทุกข์ให้พ้นจากทุกข์ อยู่ในสุขแห่งให้ถึงสุข ผู้ยังมีบดินเป็นคันว่า
 เจ้าแค้นแด่หมื่นหลวงแด่นางอำมาตย์ ขุนหมื่นขุนพันทกวนน้อยกวาน
 ใหญ่ ไพรฟ้าหน้าไททั้งหลาย ผู้ได้สร้างได้กระทำดอมกัฏ ผู้ได
 อนุโมทนาดอมกัฏ พอแต่ผู้ใดยืนกัฏในเขตต์ของเมืองดานช้าง ทน
 ดู่แห่งดู่ที่เทอญ พระยาสามแสนไทเจ้า ทั้งบดินทกัฏน้ำเผไปให้เก
 ด้ดวทั้งหลายคังนแด แต่่น้อยไปได้ดองเดือนมา นางจึงฝันเห็นภุชวง
 เป็นคำทงมวด อยู่เข้าแล้วนางจึงเล่าต่อพระยาคนเป็นผัวแด แต่่น
 พระยาจึงเรียกหาขนิษฐาราชัญทั้งหลายมา เป็นต้นว่านรสิงนรเทศ
 นรดาต พระยาจึงให้นางเล่านิมิตต์คำนั้นว่า เห็นภุชวงน้อยภุชวง
 หลวงเป็นคำทมดทงมวด พรหมณจึงถวายเป็นเจ้าจกมีดกชายผู้
 ประเสริฐเหตุเพื่อนางฝันนั้น แดเดือนดามออกหาคำว่านาคิตย แต่่น
 นางก็ทวงครวญไปถึงเดือน ๑๒ ออกคำหนึ่ง จึงได้ถูกชายผู้หนึ่งอันม
 เดือนแล้วจึงได้ชื่อว่าเจ้าคำแดงหันแด อยู่หนึ่งเจ้าเมืองดานนา
 จึงเอาน้อยอ่อนดอทั้งเอาเมืองทินอม ทั้งไทเมืองพยาวมาดอมพันหนึ่ง
 ครวพันหนึ่งพระยาสามแสนไท เจ้าจึงให้แบ่งโฮงหลังหนึ่งหอสูง
 หลังหนึ่งเป็นหอนอน จึงได้ชื่อว่าทางหอสูงเชียงทาง ครวไทยเมือง
 พยาวพันครวนี้ จึงให้อยู่นอนท่ายุเขาก้า จึงได้ชื่อว่างอนพระยา

อยู่ได้ไม่นานจึงมีลูกชายผู้หนึ่งคน จึงได้ชื่อว่าท้าวท่อนก่อก่เมือง ใหญ่
 มาแล้วพ่อจึงให้ไปกินเมืองเชียงด้า จึงได้ชื่อว่าเชียงด้า พระยาโยทริยา
 จึงส่งลูกสาวผู้หนึ่งชื่อว่า นางแก้วยอดฟ้ามาเป็นเมีย พระยาสามแสนไท
 เจ้าจึงแบ่งไพร่พลลงหนึ่งเหนือสบตงให้อยู่ จึงได้ชื่อว่าโง่งเชียง
 ได้เห็นแต่ นางมาอยู่ผู้หนึ่ง จึงมีลูกชายผู้หนึ่ง จึงได้ชื่อว่าท้าวฉิมบุรีแด
 พ่อให้ไปกินเมืองประสมเด้ามีลูกหญิงผู้หนึ่งชื่อว่านางมหาไถด ใหญ่มา
 ได้ ๕ ขวบจึงตายเสีย ผู้พี่ชายเขาตกล่องมาสร้างไว้ที่ จึงได้ชื่อว่า
 วัดศรีทอม จึงมามอบวัดอันนั้นมากับวัดแก้วเมืองชะวาทันแด อยู่อยู่
 หนึ่งพระยาเชียงสูงจึงเอาลูกสาวมาเป็นเมีย พระยาสามแสนไทจึง
 ให้อยู่หอท้ายเชียงทอง จึงได้ชื่อว่าแม่เหี้ยวโง่งทองทันแด มีลูกชาย
 หนึ่งจึงได้ชื่อว่าท้าวท่อนคำ พ่อให้ไปกินเมืองปากห้วยหลวง เจ้าปาก
 ห้วยหลวงมีลูกชายหนึ่ง ได้ชื่อว่าท้าวค่อมคำ ๆ เป็นหลานพระยา
 สามแสนไท นับแต่พระยาสามแสนไท มีอายุได้ ๘๘ ปี หมอทายแต่
 น้อยว่าจักตายดึกนี้ มาได้กินเมืองดังชานไปเค้นน้ำตายที่โง่งเชียงทอง
 ทันแด นางแทนผู้เป็นเมียจึงเอาลูกชายผู้ชื่อว่าเจ้าถ่านคำนั้น มาเป็น
 พระยาแทนพ่อทันแด พระมหาสามเจ้าวัดแก้วแด่นำอำมาตย์ทั้งหลาย
 จึงได้ชื่อว่าสุวรรณปารัง พระยาจึงมาสร้างวัดหลังหนึ่ง สบกระตูก
 พิกัดว่าชนแดนเมื่อสร้างแล้วได้ชื่อว่าวัดสวนแดนทันแด เถ่าสร้าง
 อุโบสถหลังหนึ่งที่กึ่งเมืองทันไฉ้ จึงราราณมหาสัตว์ชาติโกเจ้ามา
 เป็นมหาสามเจ้าวัดโบสถ์ เถ่าเอามหาสามเจ้ามาเป็นสงฆ์เสนาเจ้า
 อยู่สวนแดน จึงมาให้ท่านผู้หนึ่งชื่อว่าท่านตุงตุงมาเป็นเศรษฐีให้คำคง

วัดสวนแกน จึงเรียกว่าเศรษฐีสูงตลอดวัดสวนแกน นี้นหากเป็นวัดสม
 ณะพระยาสามแสนไทเจ้าหน่แดง พระยาสุพรรณปารัง จึงได้มาเป็น
 เจ้าแผ่นดิน จึงฝันว่าได้กินน้ำใจโคกระเสดแดงได้ดอกบัวในสระเห็น
 จึงได้คำฝันแก่นักปราชญ์ทั้งหลายหน่แดง ๆ เขาจึงทนายว่าเจ้ากุกได้ถูก
 ชายผู้ประเสริฐคนหนึ่งแดง แต่นั้นไปพระยาจึงมีลูกชายคนหนึ่ง จึงได้ชื่อ
 ว่าท้าวโคมบัวบานหน่แดง พระยาสุพรรณปารัง มีอายุได้ ๖๔ ปีจึงตาย
 เขาจึงเอาไปเผ่าที่หนึ่งจึงสร้างวัดหลังหนึ่งสมณะพระยา จึงได้ชื่อว่า
 มโนรมหน่แดง แต่นั้นเมื่อภายหลังเจ้าพรมกุมารหลานพระยา
 สามแสนไท เป็นพระยาแทนได้สามปี มหาเทวีเอาหลานน้อยไปฆ่าเสีย
 ที่กกทอนหน่แดง แดนแต่นั้นไปนางเทวีเป็นผู้เป็นลูกฟ้าคำฮ้อยนั้น ชื่อน้อย
 ว่านางฮอมพัน เป็นเมียเจ้าพระยาสามแสนไทหน่แดง แต่งบ้านแบ่งเมือง
 บ่เป็น พระสังฆเจ้าทั้งหลายเสนาอำมาตย์ทพเจียง ผู้ชื่อนางกานัน
 ห้ามขอว่าอย่าให้เสียให้กระทำกับพัง แดนบ้านเมืองตลอดเจ้าศูนย์เสีย
 หน่แดง แต่นั้นจึงมาเอาท้าวโคมบัวบาน แทนเป็นพระยาได้ ๘ เดือน
 นางเทวีจักฆ่าเสีย เจ้าผู้แล้วลักหน้นางเทวีให้ไปนำทัพที่ผาขาว เขาจึง
 สรรแบ่งเสียหน้ นางเทวีจึงให้ไปเอาท้าวเชียงดำอันเป็นพระยา ถูก
 นางน้อยฮ้อยชื่อ มาเป็นพระยาได้ปีปายเก่งหนึ่งให้เอาไปฆ่าเสียกกฮ้อย
 หน่แดง แต่นั้นนางกาทันเสีย มาตั้งบ้านอยู่ที่หนึ่งชื่อว่าอนภูตี่ เผ่า
 พงศ์วงศ์เจ้าแผ่นดิน ตลอดนี้ไปตลอดความฮ้อยอยู่หน่แดง นางเทวีจึง
 ให้ไปเอาพระยาปากห้วยหลวง มาเป็นพระยาได้ ๓๐ เดือน จึงขอหน้
 ไปอยู่ปากห้วยหลวงดังเก่า ได้ชื่อนี้หนึ่งจึงตายเสีย เขาจึงเผ่าเสีย

ปากห้วยหลวงกำเหน็จ จึงสร้างวัดหลังหนึ่งชื่อว่าวัดสักระตุมพระยา
 ปากห้วยหลวง แดนางเทวีให้มาเอาเพียงขวาประตูวัดเมื่อเป็นพระยา
 เทนบ่มักมา ยังมีผู้หนึ่งชื่อว่าหม่อมมนเภาช้อยใจของพระยาดำม
 แฉ่นไทเป็นเมีย มันจึงมีลูกตอมผู้หนึ่งชื่อว่าท้าวคำเกิด มันผู้เป็นเมีย
 จึงบอกชื่อข้างชื่อมา เสด้านนครทิ้งหลาย เจ้าของอินใดกั่มมันกับบอก
 ลูกมันไว้ให้ใจได้ดังสิ่งอื่น มันจึงว่าลูกกั่มพระยาดำมแฉ่นไทมาเกิด
 ตาย ความอันนั้นลวดดำไปฮอดมหาเทวี ๆ จึงให้ต้องมาเอาเมื่อเป็น
 เจ้าแผ่นดิน เหตุเพื่อว่าเชื้อทั้งหลายฮักพระยาดำมแฉ่นไทเจ้า คนไป
 เกิดที่ใดทั้งหลายก็นำเอาเพื่อตั้งนั้น ได้มาเป็นเจ้าแผ่นดินแล้วจึงสร้าง
 วัดหลังหนึ่ง เหนือสวนแดนหันแด นางเทวีจึงได้ชื่อว่าวัดดีเกิดมัน
 เป็นเจ้าแผ่นดินได้ต้องบิปลายสองเดือน มันเป็นผู้ทองแตกตาย นาง
 เทวีแดหม่อมมนผู้เป็นพ่อจึงมาสร้างวัดสักระตุม ที่ไต่บ้านเจ้าแมกาน
 จึงชื่อว่าวัดมนหันแด นางเทวณมนฮ้ายกาแรงเพื่่อมันเอาลูกบุญเลี้ยง
 พระยาฟ้าเป็นผัวมัน มันได้ชื่อว่าแฉ่นหลวงเชียงทอง ทงหลายจึงว่า
 หีบชอบโลกขรรคมืดหันแด เสด้านทั้งหลายจึงเอาออกจากโฮงเชียงทอง
 ไปฆ่าเสียที่ผาเดียวฟากในเชียงทองหันแด ยามเมื่อนางเทวีตายนั้น
 อายุได้ ๘๕ แมก้าจึงมาขอเอาคาบตอมเส้านางทั้งหลาย เมื่อเผาศัยบ้าน
 ทานหัน จึงสร้างวัดหลังหนึ่งสักระตุมมหาเทวี จึงได้ชื่อว่าวัดแมก้า
 หันแด เจ้าแมกานเป็นพลอยงมหาเทวีแด ๆ

บัดนี้จักเล่าพงศาวแมก้าก่อนแด แมก้านมีลูกผู้หนึ่งเป็นนาง
 สองหมื่นใด นางนั้นมีลูกสาวสองคน ผู้พี่อายุได้เป็นพุ่มเหนือเมื่อปาง

พระวิสูตรราชเจ้า^{๕๕}นแด เจ้าพุมเหนือ^{๕๖}นไดเอน้องพระวิสูตร^{๕๗}เป็นเมีย จึง
ม^{๕๘}ลถูกผู้หนึ่งชื่อว่าพระต้องเมือง^{๕๙} อัน^{๖๐}ทง^{๖๑}หลายว่าพระรูป^{๖๒}นแด แม่พระ
ต้องเมือง^{๖๓}ตายเจ้าพุมเหนือ^{๖๔} ผู้^{๖๕}ชื่อว่าเจ้าชาย^{๖๖}นนั้น จึง^{๖๗}มาเอา^{๖๘}พะเออย^{๖๙}พระยา
กาง^{๗๐} ทง^{๗๑}เป็น^{๗๒}พะเออย^{๗๓}คน^{๗๔}พระไชย^{๗๕}เชษฐา^{๗๖}ริราช^{๗๗}เจ้า^{๗๘}นนั้น^{๗๙}แด ตาม^{๘๐}คน^{๘๑}นั้น^{๘๒}เป็น
ถูก^{๘๓}พ่อ^{๘๔}เดียว^{๘๕}แม่^{๘๖}เดียว^{๘๗}กัน^{๘๘} เช^{๘๙}อ^{๙๐}พระยา^{๙๑}จิก^{๙๒}คำ^{๙๓}เจ้า^{๙๔}พุม^{๙๕}เหนือ^{๙๖}จึง^{๙๗}ม^{๙๘}ลถูก^{๙๙}นำ^{๑๐๐}ผู้^{๑๐๑}ได้
ชื่อว่า^{๑๐๒}บุญ^{๑๐๓}ด่าน^{๑๐๔} อัน^{๑๐๕}ได^{๑๐๖}เป็น^{๑๐๗}แค้น^{๑๐๘}เมือง^{๑๐๙}ถาน^{๑๑๐}ช้าง^{๑๑๑} จึง^{๑๑๒}ได้^{๑๑๓}ชื่อ^{๑๑๔}ว่า^{๑๑๕}อุป^{๑๑๖}ราช^{๑๑๗}า^{๑๑๘}หัน^{๑๑๙}แด
อัน^{๑๒๐}น^{๑๒๑}พง^{๑๒๒}คำ^{๑๒๓}เจ้า^{๑๒๔}แม่^{๑๒๕}กา^{๑๒๖} แด^{๑๒๗}พระยา^{๑๒๘}จิก^{๑๒๙}คำ^{๑๓๐}เป็น^{๑๓๑}โค^{๑๓๒}ตร^{๑๓๓}เป็น^{๑๓๔}วง^{๑๓๕}ศ์^{๑๓๖}อัน^{๑๓๗}เดียว^{๑๓๘}กัน^{๑๓๙}หัน^{๑๔๐}แด
จ^{๑๔๑}า^{๑๔๒}พ^{๑๔๓}ง^{๑๔๔}ศ์^{๑๔๕}พ^{๑๔๖}น^{๑๔๗}ซ์^{๑๔๘}แม่^{๑๔๙}กา^{๑๕๐}ก็^{๑๕๑}แ^{๑๕๒}ด^{๑๕๓}ว^{๑๕๔}เท่า^{๑๕๕}น^{๑๕๖}ก^{๑๕๗}่อน^{๑๕๘}แด ๗

แต^{๑๕๙}น^{๑๖๐}ไป^{๑๖๑}ภ^{๑๖๒}า^{๑๖๓}ย^{๑๖๔}หน้า^{๑๖๕}จ^{๑๖๖}ัก^{๑๖๗}จ^{๑๖๘}า^{๑๖๙}พ^{๑๗๐}ง^{๑๗๑}ศ์^{๑๗๒}พ^{๑๗๓}น^{๑๗๔}ก^{๑๗๕}บ^{๑๗๖}ร^{๑๗๗}า^{๑๗๘}ษ^{๑๗๙}ญ^{๑๘๐}ก^{๑๘๑}่อน^{๑๘๒}แด น^{๑๘๓}ัก^{๑๘๔}บ^{๑๘๕}ร^{๑๘๖}า^{๑๘๗}ษ^{๑๘๘}ญ^{๑๘๙}
เจ้า^{๑๙๐}อัน^{๑๙๑}มา^{๑๙๒}แ^{๑๙๓}ต^{๑๙๔}เ^{๑๙๕}ม^{๑๙๖}ือง^{๑๙๗}น^{๑๙๘}คร^{๑๙๙}ห^{๒๐๐}ด^{๒๐๑}ว^{๒๐๒}ง เป็น^{๒๐๓}ค^{๒๐๔}น^{๒๐๕}ว^{๒๐๖}่า^{๒๐๗}น^{๒๐๘}ร^{๒๐๙}ด^{๒๑๐}ิง^{๒๑๑} ๆ^{๒๑๒} ม^{๒๑๓}ล^{๒๑๔}ถูก^{๒๑๕}ด^{๒๑๖}อง^{๒๑๗}ช^{๒๑๘}า^{๒๑๙}ย ผู้^{๒๒๐}พ^{๒๒๑}ช^{๒๒๒}อ
ว^{๒๒๓}่า^{๒๒๔}น^{๒๒๕}ร^{๒๒๖}เ^{๒๒๗}ษ^{๒๒๘}ญ^{๒๒๙}เ^{๒๓๐}น^{๒๓๑}ง^{๒๓๒}ชื่อ^{๒๓๓}ว^{๒๓๔}่า^{๒๓๕}น^{๒๓๖}ร^{๒๓๗}ว^{๒๓๘}า^{๒๓๙}จ^{๒๔๐}า^{๒๔๑}ท^{๒๔๒}ง^{๒๔๓}ด^{๒๔๔}อง^{๒๔๕}น^{๒๔๖}ั้น^{๒๔๗}จ^{๒๔๘}บ^{๒๔๙}ไ^{๒๕๐}ตร^{๒๕๑}เพ^{๒๕๒}ท^{๒๕๓}ท^{๒๕๔}ง^{๒๕๕}ด^{๒๕๖}่า^{๒๕๗}ม อัน^{๒๕๘}น^{๒๕๙}มี
ก^{๒๖๐}ำ^{๒๖๑}ด^{๒๖๒}ัง^{๒๖๓}ร^{๒๖๔}ว^{๒๖๕}่^{๒๖๖}ย^{๒๖๗}ง^{๒๖๘}น^{๒๖๙}ัก^{๒๗๐}ผ^{๒๗๑}ย^{๒๗๒}า^{๒๗๓}บ^{๒๗๔}ัญ^{๒๗๕}ญ^{๒๗๖}า^{๒๗๗}ท^{๒๗๘}ะ^{๒๗๙}ย^{๒๘๐}า^{๒๘๑}น^{๒๘๒}ชน^{๒๘๓}เ^{๒๘๔}ม^{๒๘๕}ือ^{๒๘๖}อ^{๒๘๗}า^{๒๘๘}ก^{๒๘๙}ศ^{๒๙๐}ก^{๒๙๑}าง^{๒๙๒}ห^{๒๙๓}าว^{๒๙๔}ไ^{๒๙๕}ด^{๒๙๖} ๒๒ ค^{๒๙๗}อก^{๒๙๘} ๑๘
ค^{๒๙๙}อก^{๓๐๐} ไ^{๓๐๑}ด^{๓๐๒} ๑๖ ค^{๓๐๓}อก^{๓๐๔} อัน^{๓๐๕}น^{๓๐๖}เป็น^{๓๐๗}ป^{๓๐๘}ก^{๓๐๙}ติ น^{๓๑๐}ร^{๓๑๑}เ^{๓๑๒}ษ^{๓๑๓}ม^{๓๑๔}ล^{๓๑๕}ถูก^{๓๑๖}ช^{๓๑๗}า^{๓๑๘}ย^{๓๑๙}ผู้^{๓๒๐}ห^{๓๒๑}ึ่ง^{๓๒๒}จ^{๓๒๓}บ^{๓๒๔}ไ^{๓๒๕}ตร^{๓๒๖}เพ^{๓๒๗}ท
ท^{๓๒๘}ง^{๓๒๙}ด^{๓๓๐}่า^{๓๓๑}ม น^{๓๓๒}ร^{๓๓๓}ว^{๓๓๔}า^{๓๓๕}ษ^{๓๓๖}ญ^{๓๓๗}ม^{๓๓๘}ล^{๓๓๙}ถูก^{๓๔๐}ช^{๓๔๑}า^{๓๔๒}ย^{๓๔๓}ผู้^{๓๔๔}ห^{๓๔๕}ึ่ง^{๓๔๖}ก^{๓๔๗}จ^{๓๔๘}บ^{๓๔๙}ไ^{๓๕๐}ตร^{๓๕๑}เพ^{๓๕๒}ท^{๓๕๓}ท^{๓๕๔}ง^{๓๕๕}ด^{๓๕๖}่า^{๓๕๗}ม^{๓๕๘}ว^{๓๕๙}ิ^{๓๖๐}ท^{๓๖๑}ิ^{๓๖๒}เ^{๓๖๓}อ^{๓๖๔}เ^{๓๖๕}ง^{๓๖๖}แ^{๓๖๗}ง^{๓๖๘}แ^{๓๖๙}ด^{๓๗๐}ผ^{๓๗๑}ย^{๓๗๒}
บ^{๓๗๓}ัญ^{๓๗๔}ญ^{๓๗๕}า^{๓๗๖}ก^{๓๗๗}ด^{๓๗๘}ัง^{๓๗๙}เด^{๓๘๐}ย^{๓๘๑}ว^{๓๘๒}กัน^{๓๘๓} ก^{๓๘๔}ำ^{๓๘๕}ด^{๓๘๖}ัง^{๓๘๗}เ^{๓๘๘}า^{๓๘๙}เจ้า^{๓๙๐}แ^{๓๙๑}ด^{๓๙๒}ค^{๓๙๓}น^{๓๙๔}น^{๓๙๕}เ^{๓๙๖}า^{๓๙๗} น^{๓๙๘}ั^{๓๙๙}ย^{๔๐๐}ย^{๔๐๑}ห^{๔๐๒}น^{๔๐๓}ก^{๔๐๔}ด^{๔๐๕}
พ^{๔๐๖}น^{๔๐๗}ห^{๔๐๘}น^{๔๐๙}ก^{๔๑๐}ด^{๔๑๑} จ^{๔๑๒}ัก^{๔๑๓}ก^{๔๑๔}ุม^{๔๑๕}ค^{๔๑๖}อ^{๔๑๗}ม^{๔๑๘}ือ^{๔๑๙}เ^{๔๒๐}า^{๔๒๑}เจ้า^{๔๒๒}น^{๔๒๓}น^{๔๒๔}แ^{๔๒๕}น^{๔๒๖}ห^{๔๒๗}ัก^{๔๒๘}ม^{๔๒๙}ือ^{๔๓๐}ห^{๔๓๑}ัก^{๔๓๒} ทั^{๔๓๓}ว^{๔๓๔}เ^{๔๓๕}า^{๔๓๖}แ^{๔๓๗}ด^{๔๓๘}
อ^{๔๓๙}อ^{๔๔๐}ก^{๔๔๑}ด^{๔๔๒}ง^{๔๔๓}น^{๔๔๔}ัน^{๔๔๕} ก^{๔๔๖}ั^{๔๔๗}บ^{๔๔๘}อ^{๔๔๙}า^{๔๕๐}จ^{๔๕๑}ัก^{๔๕๒}ก^{๔๕๓}ุม^{๔๕๔}เ^{๔๕๕}า^{๔๕๖}ไ^{๔๕๗}ด^{๔๕๘}แ^{๔๕๙} อัน^{๔๖๐}เ^{๔๖๑}ช^{๔๖๒}ิง^{๔๖๓}ด^{๔๖๔}า^{๔๖๕}บ^{๔๖๖}เ^{๔๖๗}า^{๔๖๘}น^{๔๖๙}พ^{๔๗๐}น^{๔๗๑}ค^{๔๗๒}น^{๔๗๓}เ^{๔๗๔}ม^{๔๗๕}
ค^{๔๗๖}อ^{๔๗๗}เ^{๔๗๘}ิง^{๔๗๙}ห^{๔๘๐}ม^{๔๘๑}ัน^{๔๘๒} ก^{๔๘๓}ั^{๔๘๔}เ^{๔๘๕}ก^{๔๘๖}ั^{๔๘๗}ค^{๔๘๘}า^{๔๘๙}ย^{๔๙๐}บ^{๔๙๑}อ^{๔๙๒}า^{๔๙๓}จ^{๔๙๔}ัก^{๔๙๕}เ^{๔๙๖}า^{๔๙๗}ไ^{๔๙๘}ด^{๔๙๙} น^{๕๐๐}ัก^{๕๐๑}บ^{๕๐๒}ร^{๕๐๓}า^{๕๐๔}ษ^{๕๐๕}ญ^{๕๐๖}ท^{๕๐๗}ง^{๕๐๘}ด^{๕๐๙}่า^{๕๑๐}ม^{๕๑๑}อัน^{๕๑๒}
เป็น^{๕๑๓}พ^{๕๑๔}อ^{๕๑๕}เ^{๕๑๖}า^{๕๑๗}เจ้า^{๕๑๘}ท^{๕๑๙}ง^{๕๒๐}ด^{๕๒๑}ั^{๕๒๒}น^{๕๒๓}ก^{๕๒๔}า^{๕๒๕}ย^{๕๒๖}ไป^{๕๒๗}ด^{๕๒๘}้วย^{๕๒๙}ส^{๕๓๐}ว^{๕๓๑}ด^{๕๓๒}ดี^{๕๓๓} ตาม^{๕๓๔}ก^{๕๓๕}ำ^{๕๓๖}ด^{๕๓๗}ัง^{๕๓๘}เ^{๕๓๙}า^{๕๔๐}เจ้า^{๕๔๑}ท^{๕๔๒}ง^{๕๔๓}ด^{๕๔๔}่า^{๕๔๕}ม^{๕๔๖}
หัน^{๕๔๗}แด จ^{๕๔๘}ัก^{๕๔๙}ด^{๕๕๐}ร^{๕๕๑}ำ^{๕๕๒}ง^{๕๕๓}ว^{๕๕๔}ด^{๕๕๕}ห^{๕๕๖}ด^{๕๕๗}ึง^{๕๕๘}ห^{๕๕๙}ึ่ง^{๕๖๐}ด^{๕๖๑}ับ^{๕๖๒}ก^{๕๖๓}ระ^{๕๖๔}ด^{๕๖๕}ก^{๕๖๖}น^{๕๖๗}ัก^{๕๖๘}บ^{๕๖๙}ร^{๕๗๐}า^{๕๗๑}ษ^{๕๗๒}ญ^{๕๗๓}ท^{๕๗๔}ง^{๕๗๕}ด^{๕๗๖}่า^{๕๗๗}ม ได้^{๕๗๘}ชื่อ^{๕๗๙}ว่า^{๕๘๐}
ว^{๕๘๑}ด^{๕๘๒}ิ^{๕๘๓}ห^{๕๘๔}ว^{๕๘๕}ร^{๕๘๖}ง^{๕๘๗}เ^{๕๘๘}ียง^{๕๘๙}ก^{๕๙๐}าง พ^{๕๙๑}ร^{๕๙๒}ม^{๕๙๓}ห^{๕๙๔}า^{๕๙๕}ป^{๕๙๖}า^{๕๙๗}ส^{๕๙๘}มัน^{๕๙๙}เจ้า^{๖๐๐}ก^{๖๐๑}ั^{๖๐๒}ค^{๖๐๓}า^{๖๐๔}ย พ^{๖๐๕}ร^{๖๐๖}ม^{๖๐๗}ห^{๖๐๘}า^{๖๐๙}เท^{๖๑๐}พ^{๖๑๑}ด^{๖๑๒}ัง^{๖๑๓}ก^{๖๑๔}า

และพระมหาดำมีเจ้าวัดแก้ว ก็จุติไปตามกรรม จึงมาแบ่งเจดีย์
ดวงหนึ่งคือหน้าวัดบ้านหมื่นหัน จึงได้ชื่อว่าวัดพระพี่น้องทั้งสามหัน แต่
บ้านเมืองลวดเล่าค่อนยี่สิบห้า หาทำพระยาบได้ถึงสามปี นักปราชญ์
ทั้งสี่และเสนาอำมาตย์ทั้งหลายพร้อมกัน จึงมาเฝ้าพระมหาสัตว์ท้าวโก
เป็นมหาดำมี เจ้าวัดแก้วจึงมาเฝ้าสมุทโคตเจ้าวัดบ้านหมื่นหัน จึงได้
ชื่อว่าพระมหาดำมีเจ้าคนพี่น้องปางนั้นแล จึงจักได้ชื่อว่าราชครู
เจ้าแผ่นดินเมืองฉานช้าง หล่งมีด้องคนใด นักปราชญ์ผู้จักเป็น
ที่เสด็จถามหล่งมีด้อง คนทั้งหลายอันเป็นข้าเจ้าแผ่นดินจึงสุ
เกษมมาเพื่อตงนั้นแล ฯ

บัดนี้จักจำพงศาพระยาฟ้าและพระยาดำมีแดนไทก่อนแล พระ
มหาดำมีเจ้าทั้งสองและนักปราชญ์ทั้งสี่ และเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย
จึงพร้อมกันไปรณนาพงศาพระยาประดัก มาเป็นเจ้าแผ่นดินเชียงตุง
เชียงทอง โสภณอยู่คนเดียวนั้นที่เวียงจันทน์นั้นแล เจ้าคนมา
ตามนิมนต์ จึงมาฮอดเมืองชะวา พระมหาดำมีเจ้าทั้งสองนักปราชญ์
ทั้งสี่ กับทั้งเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย พร้อมกันยอชวนให้เป็นเจ้าแผ่นดิน
จึงได้ชื่อว่าพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วนั้นแล เจ้าจึงมายอพระมหา
สมุทเจ้าเป็นธรรมเสนา ให้อยู่วัดมโนรม จึงเอาพระมหายานคัมภีร์
เจ้า เป็นสังฆเสนาให้อยู่วัดโบลักทางเมือง จึงให้อาษาญาภยโทษ
ชีวิตแก่สัตว์โลกทั้งหลายโดยดั่งโบราณนั้น เจ้ามาด้วยราชมีดุกชาย
ผู้หนึ่งชื่อว่าท้าวเชียงตอ ให้เมื่อเป็นแดนเมืองแก้วพ้อ จึงมีผู้หนึ่ง
ให้เมื่อกินเมืองกระบอง จึงได้ชื่อว่าพระยาหมื่นแก้ว ดุกชายผู้หนึ่ง

ชื่อว่าเจ้าคนกล้า ให้ไปกินเมืองแก ผู้หนึ่งชื่อว่าวิสูตราษา ให้ไปกิน
 เวียงคำ ทั้งท้าวหลานหนอง ผู้หนึ่งชื่อว่าคำเฮื่อง ให้เมื่อกินเมืองชาย
 และเมืองซอง จึงได้ชื่อว่าเจ้าชายซอง ผู้หนึ่งชื่อว่าคำพาให้เมื่อกิน
 เมืองขวา จึงได้ชื่อว่าขวาเทพา จึงให้พ่อเลี้ยงผู้หนึ่ง ให้เมื่อเฮ็ด
 ตางได้ชื่อว่าขวาดูง ข้างตัวหนึ่งเมื่อแซ่ เมืองขวามันแดงคังแดง
 เป็นคังทองแดงนั้นแล้ว ตั้งได้เกาศอก แต่เค้าหูก้าขวามาถึงเค้าหูก้า
 ข้ายได้ล้ามศอก จึงได้ชื่อว่าเซยบั้งทอง ตัวนี้ข้างคั้นเจ้าขวาเทพาแด
 เท้าถูกชายพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วเห็นแล ถูกหญิงผู้หนึ่งให้กิน
 เมืองหมื่นหน้า ผู้น้องหญิงให้กินเมืองหมื่นแพน พระยาไชยจักรพรรดิ
 แผ่นแผ้ว มีถูกชายห้าคนถูกหญิงต้องคน คนคนหนึ่งตายว่าแม่หยัว
 เจ้านางหมื่นหน้า นางมันแพนนนเด บ้านเมืองแต่นชายมุกิน
 เวียงจันทน์เด จักเอาแต่ตาหน้าไปได้ ทั้งเมืองกระบองเป็นเมืองหมื่น
 เด่นาอำมาตย์ทั้งหลายว่าบ่ชอบ จึงแต่งให้เด็กน้อยและนายหลวงทั้งสอง
 ต้องเอาไปฆ่าเสียที่ดอนจันทน์ มันมาหล่นน้ำหล่นไถดเห็นเด เขา
 จึงเอามันไปเผาเสียที่หนึ่ง จึงสร้างวัดหลังหนึ่งได้ชื่อว่าวัดใต้เห็นเด
 อันว่าวัดประดักพระมหาสมันเจ้าและนักปราชญ์ทั้งสาม เอาค่านาน
 แต่งเมืองนครหลวงพันมาว่ามหาดดีเจ้าคนดังหลักไม้จันทน์ ทั้งหลัก
 แก้วหมายบ้านหมายเมืองไว้เห็นเด พระมหาสมันเจ้าบอกให้ตั้งอาราม
 ทั้งพุทธรูปเจ้า ไว้ในถิ่นเทอญ พระว่าให้เมื่อเอาพระบางเจ้าขึ้นมา
 เขาเห็น ๗ วัน จึงออกมาเวียงคำเห็นเด เมื่อสร้างแล้วจึงได้ชื่อว่า
 วัดประดักเห็นเด พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วเจ้า จึงพิจารณา

ครั้นได้ทราบผู้หนึ่ง มีอายุได้ ๓๕ ปี มันเห็นหงอกแต่หนุ่มมีลูกสองชาย
 จึงให้มากินเมืองเวียงจันทน์ แต่พระนางยังมาเห็นเท่าเขตต์เมืองชาย
 แด ขอบด้านท่งมอญไว้อาษาญาให้แต่งหั้นแด เขาจึงว่าพระยาจันทน์
 หงอกแดงเขาว่าเจ้าตนนั้นแด แต่คนมาบหนึ่งยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อว่า
 แก่นท้าว ได้ช้างเผือกตัวหนึ่งมาถวายแก่พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว
 เจ้าหน้แด ช้างตัวนั้นสูงได้ ๘ ศอก รูปโฉมงามนักจึงแบ่งโง้งหลังหนึ่ง
 ไว้ให้ลุ่มภูเขากลับคานน้ำคานหั้นแด พ่อหมอช้างผู้หนึ่งจึงทวงว่าช้าง
 ตัวน้อยเมืองใดได้ถึง ๘ ปีเมืองอันนั้นจักถวายแด มันทวงถึงนั้นผู้ทวง
 หั้นหมั้นพ่อหมั้นช้างคำสอน อันเป็นบ่หมั้นคานคอนแก้ว ว่าเป็น
 พระยานครคางมุนั้นแด ได้ช้างเผือกดำปี้ความดำเท่าบ่หัวดวงจึงให้
 มาขอชนเมื่อใด พระยาเชียงตบเอาช้างเมื่อใดบ่หัวดวงด พระยา
 บ่หัวดวงก็เคยดมากนัก จึงบ่หัวดวงได้บ่หนึ่งบ่หนึ่งมาทางเมืองชาวสาม
 ถ้าน ให้เสนาข้าว่าชื่อว่าคกงมาผู้หนึ่งใดหนึ่ง ผู้หลานมังเมือง
 ชาวมีคน ๕ ถ้าน ชนจักชนช้างเผือกเจ้าเชียงตบ เสนาผู้หนึ่งถือ
 พดมา ๓ ถ้าน ชื่อว่าคกงมาทางเมืองซ้าย เสนาผู้หนึ่งชื่อว่าจุลดา-
 ไตวาง เป็นหลานเจ้าบ่หัวชน ชนช้างหมั้นจันตบชื่อว่าพิมานคำ ให้
 เสนาผู้หนึ่งชื่อว่าคกงการถือพดมา ๓ ถ้าน มาทางพระนางยังเลี้ยงด่า
 ให้เสนาผู้หนึ่งชื่อว่าก่งผู้เสด ถือพดมา ๓ ถ้านมาทางเมืองกระบอง
 แกว่หลวง มาตกแผ่นดินเมืองถางข้างปางนั้นสองต่อหั้นแด พระยา
 เชียงตบถือพดสองแฉ่น ให้บ่หัวถึงหั้นรนาบายน นรเดช นรธาด ๔ คน
 เขามมีคนถ้านสี่พัน พันหลวงสี่หมื่น ไปรบแต่ต้นฤดูเมืองมา แกว่

คายด้านหนึ่ง เเงศาเจ้ากุ่มกั้นลงมาจากภูมุงเมืองมานอนต้นภูมุง
 เมืองมานอนต้นภูมุงไหนไต่หนึ่งก้นอนทหัดกหมัน พอยามเที่ยงคนผัวเฒ
 มาเอนบอกแก่ไต่หนึ่งว่าเป็นความแควว่า ท่านจักตายวันหน้าทางเมือง
 ชรวาหน แลแล้วเฒ่ามาเอนบอกพระยาเซียงดอว่า ให้คาพระยาไชย
 เจ้าดองหน้ท่อน พระยาเซียงดอจักได้ชนช้างแคววันหน้ แลแล้ว
 บ้านเมืองจักวายวันหน้ แลแล้วเฒ่ามาเอนบอกว่าฉันหน้ ยังเข้า
 แลแล้วก็ตาข้างอันจักชนค้อนหน้าช้างเผือกก้นนี้ด้วยตัว คนดีหมัน หมัน
 หลวงหมันบุษข้างซ้ายตายขาว ถือพลแปดหมัน ช้างตัวจักชนค้อน
 แปดร้อย ออกมาทางงอน หมันหลวงดัดหลังไต่หนึ่ง ช้างตัวนั้นงา
 ขาวอันเป็นคันทบคอก งาขาวยาวดงกกงาได้ดก สูงได้เก้าศอก
 ขาวดูช้างแดงตัวว่าไชยบอมทอง ชุมช้างหน้ได้แปดร้อย คนแปด
 หมันอยู่ทางผาเผ่ง พลหลวงทงมอดตงนาขาวจากท่อนด้ร้างวัดวิสุต
 บัดนี้ แล เขาเจ้าทงหลายด้ชน คือว่านรถึงเป็นต้นถือพลออกด้หมัน
 ไปตงนามุงคุณ รบมาเิงนาไ้เดียว พระยาเซียงดอด้มาตงนาไ้เดียว
 หน้ หมันหลวงดัดหลังไต่หนึ่งด้มาช้อคหน้ ขาวชุนด้มาช้อคหน้
 ไต่หนึ่งยังตงอยู่นาขาวจาวไ้มา เจ้าหมันหลวงทงขาวถือพล มีช้าง
 ดองพันคนดองแฉ่น เขาเจ้าทงด้คนนค้อว่านรถึงเป็นต้น ชุมคน
 แกวแต่ยามดาวนเที่ยงเก๋ยามแฉ่ง แพ้แกวด้เถือกไต่หนึ่งหน้แฉ
 คนดองแฉ่นช้างดองพันแฉ่นแกวห้าด้าน ขากับแพ้แทงกับแพ้ช้างพา
 ความแฉ่นหน้ไปกินน้ำ แผ่นดินบไ้ย่ำท้อยาแกวตายหน้แฉ แฉ่นไต่
 หนึ่งเข้ามารชนช้างเผือกขลุวาวงไชยบอมทองได้กอนเม็งบัวหลวงมาชุม

ตามตัวไชยบอมทองเอาหมดทั้งสาม ผู้หนึ่งว่าคือของมากำชัยไคหนึ่ง
 ชุมช้างมันดีตัว หมันหลวงหมันขุนนางอายดาขาว ได้ทำตัวดี
 แกวกักตายทั้งสี่ โทษภัยชั่วไคหนึ่ง ชื่อว่าหลักพาชุมช้างมันหมักตัว
 วางมาก่อนไคหนึ่ง ข้อยพระยาเชียงตพหนึ่งชื่อนายหลวงเหนือ มัน
 ข้างตัวหนึ่งชื่อว่าอายหมากหญ้านั้นชื่อนัก พาท้าวชาทั้งต้องชุมชน
 ช้างหกตัวนั้นท้าวไป องค์ทั้งหกก็ตายไปชาทั้งต้องตาย ช้างอาย
 หมากหญ้างัยไชยบอมทองดอยนาของหน้ ผู้ว่านายหลวงเหนือ
 แหม่นปู้เจ้าภูมิเหนือ อันว่าท้าวแจ่งพ่อท้าวบุญดาร์อันเป็นพระยาแฉ่น
 นั้นแต่ แฉ่นพลกาดาวเข้ากับกบวงไปนั้นแต่

แฉ่นไคหนึ่งก็เอาพลทั้ง มวลเข้ามาชนช้างเผือก พระยาเชียงตพ
 หนึ่งหมันหลวงหมันขุนนางไคหนึ่ง ทนาไช้เดียวพันช้างเผือกเอาช้างไคหนึ่ง
 ท้าวตงมันก็ตายไปนั้นแต่ ช้างเข้าทั้งต้องพันนั้นตางตัวก็ตาย ตางตัว
 ก็ดอยข้ามน้ำคานหน้ ตางตัวก็ข้ามน้ำของหน้ หมันหลวงหมันขุน
 เอาทองหลายกอนรบชนกันหน้ทากตายช้างก็ตาย ชนทั้งสี่เป็นคณ ว่า
 นรดิ้ง นรนารายณ์ นรเดช นรดาต เขาเจ้าทางหลายนี้ แกวกักกุม
 เอาไคทั้งเป็น มาเลี้ยงพลกเลี้ยงทนาขาวจ้าว ทัดวังวัดหัวของหน้แต่
 ตัวพระยาเชียงตพก็เจ็บก็ป่วยจึงช้างเผือกหน้ มาฮอดโฮงเชียงทอง
 จึงตงช้างไปเข้าเฮือเหต่มหน้ ชื่อว่าเพเลกาเฮือตวจคมที่ท่าเชียงทอง
 หน้เจ้าก็ตายหน้ แฉ่นแฉ่นมาเมืองลาวบางมีช้างห้าถัน นายหลวง
 เขาอันเป็นเจ้าช้างทำร้อยกับทั้งไคหนึ่ง ก็ตายหมดมือเดียว อัน
 พระยาเชียงตพไคนี้ทนาไช้เดียวหน้แต่ เขาก็วางช้างวางม้าวางเคื่อง

เคาเดี้ยหมด ยมมณฺเฑนํถูกตักพาซอว่าองวาวเฮวพดทงหลาย อยู่
 ตามวันจิงหน้เมื่อโฮมคุดทตเมืองตามได้คนต้องแฉ่นหันแด เขาจิงเมื่อ
 อยู่ฟากหน้ามา อันเขาโฮมพดเฮากอนหินมากองไฉน เมื่อเขาชน
 เมื่อเมือง เขาเฮากอนหินชนแดคนแดกอน ค้อมได้คนห้าล้าน เดี้ยคน
 คอปลายห้าล้าน นายผู้ใหญ่มากองนล้นพัน ยังคนหกฮ้อย เดี้ย
 ตามพันปลายฮ้อย ย่อมเป็นโดยผู้ใหญ่มกมด ย่อมเป็นลูกเป็นหลาน
 เป็นเชอแนวเจ้ามวหลวงด้นคนหันแด เจ้ามวหลวงจิงเคียด จิงตั้ง
 อาชญาว่า ตั้งแค้นไปไผอย่าชวนกันเมื่อเมืองตามข้างท่อน เมือง
 อนนหากเป็นเมืองพี่เมืองน้องกันแต่ชวนบรมราชาธิราช หากได้กิน
 ได้แข่งไฉ เราจิงดับจิงวายเพื่อตั้งนหันแด จิงบ่าวคนในเวียงให้ลัก
 ฮ้อยดินลาวที่หม่อมล้นคน ชาวนอกเวียงลักหน้า แดทงฮ้อยดินไฉนแด
 อย่าให้ไผชวนกันเมื่อเมืองตามข้างลักเทอ ไผยังมาชวนคนนำเมิกที่หน้าผาก
 หันเทอญ เจ้ามวหลวงตั้งอาชญาไว้ดังนี้ แต่เคมนำเทเมื่อพันไฉเป็น
 เมืองตามข้าง เก่าบฮ่าน เขตต์กาไคเอาแต่เมืองมีฮ่านกวนม้เด้า แต่ดิน
 ลุ่มเด้าหน้าเก่าแกว ไฉเป็นเขตต์เมืองตามข้าง ตามบฮ่านปางก่อนท่อน ฯ

บดินเมื่อหน้าจกจากที่เมืองตามมาตั้งลุ่มแกวก่อนแด มหาสาม
 เจ้าวัดแก้ว ตนชื่อว่ายานลุ่มทักกับทงพระธรรมเดณาเจ้า และเจ้าหยอฮ้อย
 ปลายตน อยู่วัดแก้วทงวัดป่าสมัน อยู่วัดสงวนแดนด้เกิด ทงวัดโบสถ์
 ทางเมือง หัววัดน เบาหินแกวก้เบาเฮ็ดตั้ง ทอดาวผู้เฒ่าผู้เบี้ยวผู้
 เบาหินก็อยู่ดอมแกวก้เบาเฮ็ดตั้ง แกวฝูงเจ็บฝูงบวชนน พระก็เอามา
 บวชแดวก้หัน ผู้มกหันเขาก้หัน ผู้มกอยู่เขาก้อยู่ แกวจิงมีใน

ที่เชียงคานหัน ขุนศรีราชโกษาจึงค้นเมื่อคอบพระยาศรีโยทิตยา มีดุน
 นั้นพระยาศรีโยทิตยาจึงแต่งเครื่องราชาภิเษก ให้ขุนอินทร์ ขุนพรหม
 ขุนศรีราชโกษาเอาเครื่องทองมวดขนมาพร้อมกับมหา دامเจ้าทองดอง และ
 ชื่อเมืองเจ้าทองหลายจึงอุดำภิเษกเจ้าตนหล้า ให้เป็นเจ้าแผ่นดิน เจ้า
 วิสุทธกุมารให้เป็นแฉ่นเมืองหันแด เมืองโยทิตยา เมืองถานช้างก็เป็น
 อินทหนึ่งอินเดียวกัน แค้นมาพระยาเจ้าตนหล้าจึงมีปฏิญาณว่าเมื่อ
 ไคพิเสาเจ้าโยทิตยา ยังไคไคไคเอาไปที่แดนเมืองหันกาพุนมาให้เขา
 ที่รงามและห้วยประหวัดหันก่อน กำนไปจักให้เขาที่หนองบัวหันก่อน
 แม่นจักเป็นคำบ้านคำเมืองกั๊ด แม่นจักเป็นคำช้อคำรายกั๊ด จึงให้มา
 คำนมาจากันที่แดนเมืองหัน จึงได้ชื่อวานาตองยักเพื่อตั้งนั้นแด พระ
 ยาหล้าแฉ่นโกเจ้า เป็นเจ้าแผ่นดิน กักรราชได้ ๘๕๓ ควมีย่องเมา
 เดือนห้าวันดับคำวันจันทร์ยามกองงาย แดเจ้าเดี่ยวราชย์ไคมีหนึ่ง
 มหา دامเจ้าตนพิ ตนน้องก็ตายไปหันแด เจ้าแผ่นดินก็เลิกซากด่ง
 ซากานแล้วจึงรารนามหาเถรเจ้าคัมภีร เป็นมหา دامเจ้าตนพ้อยูวัด
 แก้ว เถ่ายอมหาเถรเจ้าถัทรรมวง ให้อยู่เป็นเจ้าวัดป่าดมัน เถ่า
 ยอมหาเถรเจ้าเทพหลวงเป็นธรรมเณรให้อยู่วัดมโนรม พระเจ้าตน
 หล้าให้อาษาแก่พระเจ้าพันองทั้งดาม เป็นอินดิทอินคม คินว่าผิด
 คนกั๊ดผิดอาษาท้าวพระยาฝูงอินกั๊ด เป็นโจรจูดเฒ่าเฒ่าบ้านกั๊ด ข่าเจ้า
 เอาของกั๊ด หลินกับเมียท่านแดถักราชดัมบักกั๊ด ไทษทั้งมวดฝูง
 คินเขาได้เข้าเขตคัศพระเจ้าพันองคนใดคนหนึ่งกั๊ด ก็ให้ผูกให้ฆ่าให้เสีย
 รัวักแด ท่อให้มอกให้สอนเขาเมื่อหาเวียกหาการดังเภา ดัคัศทั้ง

หลายปางนมัสต์มากนักแด่ นับแต่พระเจ้าหล้าด้วยราชย์ได้ ๕๐ ปี
 นับแต่เจ้าเกิดมาได้ ๘๕ เจ้าจึงได้นิพพานหันแด่ จัณางแทนผู้เป็นเมีย
 พระเจ้าพี่น้องทั้งสามแด่ เจ้าวิชุดอันเป็นแดนเมือง จึงมาตั้งชาน
 เผาเดี่ยวทั้งอนเท้งโฮ้งเชียงกวงหันแด่ จึงสร้างวัดสักระตุกตูกหนึ่ง
 จึงได้ชื่อว่าบุพพอรามอันเขาว่าวัดบวมพามันแด่ จึงรายนามหาเถร
 เจ้าตนหนึ่งชื่อว่าสุเมธา มาเป็นเจ้าวัดหัน ได้ชื่อว่าสงฆเสนา ทั้งเอา
 ท่านอาจารย์น้อยมาอยู่หัน แด่งให้สอนธรรมจัมแทน ให้ชาวมีหกแดน
 เงินเดือนหกช้อย หมากรือชิงเทียมเมียงให้ท่านตั้งเดือน ท่านนั้นมีผยา
 บัญญาจบไตรเภททั้งสามหันแด่ ทั้งหลายทำบุญตั้งทานไปหาพระเจ้าตน
 หล้าบรมวร แด่วทั้งหลายจึงเอาลูกเจ้าตนหล้าผู้หนึ่งชื่อพระเจ้าชุมพู
 เจ้านมมายุได้ ๒๕ เดี่ยวตากาหนึ่ง เจ้านมมีรูปโฉมอันงามนัก แด่
 เจ้าด้วยราชย์แทนพ่อได้ ๓ ปีถึงวตตาย จึงเอามาเผาเดี่ยวที่หน้าวัดบวม
 พามันแด่ จึงให้พ่อเลี้ยงผู้หนึ่งชื่อว่าหมื่นนาถร้างเจดีย์ตูกหนึ่งที่เขา
 หันจึงได้ชื่อว่าเจดีย์หมื่นนาเพอติงนันแด่ ตูกพระชุมพูเจ้าจันางแทน
 ผู้เป็นแม่เอาไปใส่อุบคำสองตูก มาใส่วัดสักระตุกตูกที่ห้วยหลวงหัน จึงให้กอง
 ข้อยสองช้อยให้เขารักษาจึงได้ชื่อว่าวัดสักระยาปากทั้งพระชุมพูหันแด่
 อุบคำตูกหนึ่งเอาไปสร้างวัดปากชวยคอกของข้อยหัน ให้เขารักษา
 กระตูกพระชุมพูหันแด่ อยู่ได้ ๕ เดือนตูกหญิงพระเจ้าตนหล้าผู้หนึ่งชื่อ
 ว่านางสีโว ก็ตายเอาไปเผาเดี่ยวที่ไต่วัดมโนหัน จึงสร้างวัดสักระตุก
 จึงได้ชื่อว่าวัดเชียงกวงจึงให้เมืองอันหนึ่งชื่อว่าเมืองบางอยู่ดินเมืองดุย

ทงให้นาดเล็ก ทงให้ทานเศรษฐีดินกับหมู่ชุมทงมวดให้คำคงวัด
 เอยงกาทน นานมาได้หนึ่งจวแทนแม่พระเจ้าตนหด้าแถมหาด้าม
 เจ้า เป็นประชนแดพระสงฆเจ้าทงหลาย กับเด้นาทงมวดแฉชาว
 เมืองพร้อมกัน จึงมายอเจ้าวิสุตราชอนเป็นแดนเมืองนั้น มาเป็น
 เจ้าแผ่นดินแทนพตทนของหนแด คนว่าเจ้าวิสุตราชาได้เป็นเจ้าแผ่นดิน
 หนึ่ง บิณฑนให้ไปรชนาพระบางเจ้ามาทางบก มาไว้ที่วัดมโนรม
 หนก่อนแผ่นดินได้ด้ามบิ ยังม่นางผู้หนึ่งอยู่หลุ่มวัดดีเกิดหนแม่นางนั้น
 เป็นชาวดีเกิด พระเจ้าเชียงตอเอามาเป็นเมีย จึงม่นางนั้น ๆ ใหญ่
 มาพระวิสุตราชาไปพังชรรมวัดดีเกิดแดเห็น จึงถามเชอถามโคตรดว่า
 แหม่นเป็นลูกพระเจ้าเชียงตอ จึงเขาเมื่อเป็นเมีย จึงได้ชื่อว่จวนาง
 พนตทนเชียงหนแด เมียเค้านทงหลายปูกสร้างให้เป็นบวแทนเมียพระ
 วิสุตราชเจ้ามต้องคนหนแด พระวิสุตราชเสวยเมืองได้ ๗ ปีมีลูกหญิง
 หนึ่งคอบนางพนตทนเชียง ใหญ่มาได้ด้ามบิแดตาย เขาไปเฝ้าเลี้ยหลุ่ม
 วัดแม่กาหน จึงสร้างวัดสบกกระดกหลังหนึ่ง จึงได้ชื่อว่วัดโคโคก อยู่
 บิณฑจวแทนอันเป็นเมียเค้านนเถาตาย เขาไปเฝ้าเลี้ยทงอนดินแดน
 เด้าหนจึงสร้างเจดยุดกหนึ่งทีเฝ้าหนแด แคนอยู่ได้ด้ามบิจวนางพน
 ตทนเชียง จึงผ่นเห็นไมยังคทหนึ่งใหญ่นัก ม่นางมไบมดอกงาม
 ยิ่งนัก ยังเข้าจึงเฝ้าแก่พระวิสุตราชเจ้าจึงให้หามาอาจารย์น้อยชรรม
 จุลดา อาจารย์สวพังมา ฐาเจ้าทงด้ามนหากเป็นเชอเป็นชาติกันแต่
 นครหลวงพ่นมา จึงทวยว่าเจ้ากูจกมีลูกชายผู้ประเสริฐ อันเป็นที่เพิง

แก่คนทั้งหลายได้ อยู่ได้ ๗ วัน นางก็ทรงครรภ์ถึง ๑๐ เดือน จึง
 ประสูติรอกออกมาเป็นผู้ชายแท่น แอ่ ออกบิณฑบาต พระวิษณุราชินดี
 ค่อมลูกชายมากนัก อันนั้นก็หาได้ดังคำปรารภนาถ ยามเมื่อจากเวียง
 ชำมาเป็นแดนเมืองนนแ่ ได้ปรากฏาตอมพระบางเจ้า บัดนี้คำปรารภนา
 ถได้ดังคำมกัณแ่ บัดนี้จักตั้งร้างเจดีย์อันใหญ่หนึ่ง ทงวิหารหลัง
 ใหญ่หนึ่ง แดเอาพระบางเจ้ามาไว้ไว้บูชาเทอญ จึงรารนามหาด้ามเจ้า
 วัดแก้วแดอาจารย์ทั้งด้าม แดขอเมืองทงหลายมาด้านถามตุ ที่อัน
 จักตั้งเจดีย์วิหารให้เป็นไปในสถาน พระมหาด้ามเจ้าวัดแก้ว แด
 อาจารย์เจ้าทั้งด้าม เอาตำนานอันพระมหาด้ามเจ้าเอาแต่เมืองนคร
 หลวงมานั้น อ่านตำนานจึงออกว่ายังมีหนึ่ง ว่านาชาวเจ้าทหนักน
 หนึ่งกว้างได้ ๑๖ คอก ยาวได้ ๑๘ คอก อยู่ได้สิบห้าย้างหย่านหัว
 นาวาเจ้า หลุ่มภูเขาก้าหั้นแ่ พระพุทธเจ้าทำนายไว้ว่า หินหน่วย
 กุณงนจักมีพระยาตนหนึ่ง อยู่ขอบโลกขอบธรรมจักมาตงคำสอนาทนแ่
 คำนานว่าดังนี้ พระวิษณุราชเจ้ากับนางเทวักยนิมโใจภิรมย์มากนัก จึง
 ตกแต่งให้เสนาทงหลาย เป็นต้นว่าหมื่นหัตถวงแดเจ้าชาย เจ้าชวาพม
 ได้พุ่มเหนือหม่นจันหม่นแ่ ให้หาไม้อันจักแปงวิหารต้นแท่นต้นเขียง
 ดัสนั้น จำเอน ชุนพอง ชุนหอ กองช้อยทงหลาย ให้หาหินก้อนจัก
 ตั้งเจดีย์กวมกอนหิน อันออกในตำนานนั้นว่า พระพุทธเจ้านั้น มหา
 เทวักคำร้างเจดีย์ พระวิษณุราชเจ้าร้างวิหารหลวง ก่อเจดีย์ทงร้าง
 วิหารหลวงนั้นปีเตาตัน เดือนด้ามออกต้องคำวันเสาร์ ด้ามบิณฑบาต

เดื่อนจิงแล้ว อยู่พระพุทธรเจ้าทั้งเจ็ดยี่หวดง ดวลงส่ง ๒๓ วา จิงให้
 บ้านเมืองไสนา กับแต่ทางหวดงหัวของ แจก้าได้ก้าเทิง เิง
 เมืองเท่าฮอดห่งดินแดนเดรั้า เาะดอมห้วยหันเาะนั้นมาคก่นำมาว
 ด้องมาคกถับมาว ด้องนำคานมาเท่าทำควายขึ้นไปดอมทางหวดง
 ฮอดห่งดิน

พงศาวดารเมืองยโสธร

จุลศักราช ๑๒๕๘ ตรงกับวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๖
เรื่องพงศาวดารแด่แผ่นศิลาเลขที่ท่านได้จารึกไว้แต่ก่อนได้ความว่าเดิม
ราชกฤตได้มาตั้งเมืองยโสธร มีพ่อตาเมื่อยายชื่อว่าพระตาพระวอ
ตั้งอยู่บ้านหนองบัวดุ่มภูแขวงกรุงจันทบุรี มีบุตรเจ้าหลานข้างคนหนึ่ง
ออกมาแต่กรุงจันทบุรีมาอาศัยอยู่กับพระตาพระวอ ในขณะนั้นข้างกรุง
จันทบุรีหาผู้คนใดจะนั่งเดี่ยวเมืองจันทบุรีมิได้ จึงมาเชิญเอกษัตริย์
บุตรเจ้าจันทบุรีที่มาอาศัยอยู่กับพระตาพระวอที่บ้านหนองบัวดุ่มภูขึ้นไป
เป็นเจ้าจันทบุรี ในขณะนั้นเจ้าจันทบุรีจึงแต่งให้กรมการออกมาขอ
เอาบุตรหลานของพระตาพระวอไปเป็นห้ามพระตาพระวอไม่ยอมให้บุตร
หลานเป็นห้ามของเจ้าเมืองเวียงจันทบุรี จึงจัดเอากำดังออกมาจับ
ได้ตัวพระตาไปฆ่าแล้วท้าวพระวอท้าวหน้าท้าวท่าท้าวคำผงท้าวมุมนึงพา
พวกพันธ์พี่น้องอพยพหนีจะไปถึงเจ้านครจำปาศักดิ์ ครั้นถึงดงถึง
โคกถึงทาท้าวมุมนบุตรหลานท้าวพระวอจึงพาครัวหนึ่งพักอยู่ดงถึงโคกถึง
ทา ท้าวมุมนเป็นคนครอบครองบ้านถึงโคกถึงทา ท้าวพระวอท้าวหน้า
ท้าวท่าท้าวคำผงทิดพรมไปตั้งอยู่บ้านดู่บ้านแก เจ้าเมืองเวียงจันทบุรี
จึงแต่งให้ เพี้ยสุโขกับอัครฮาดห้าทองคุม เขาไพร่ พดลงไปขอ เอาครัว
พระตาพระวอ ท้าวคำผงบ้านดู่บ้านแกริมห้วยพริ้งแขวงเมืองนครจำ
ปาศักดิ์ จึงบอกให้เพี้ยสุโขอัครฮาดห้าทองว่าให้ไปเกลี้ยกล่อม

เล่าโลมเอาเหอญ ข้างเพ็ญสุโพอัครฮาดห้าทองว่าได้คำสั่งของเจ้า
นครจำปาศักดิ์แล้วก็ทำตัวม้ออำนาจออกมาว่าจับผูกมัดเอาท้าวพระวอแต่
ท้าวฝ่ายหน้าบ้านดู่บ้านแกไม่ยอมกตัญนึ้นไปเมืองเวียงจันทบุรีนำเพ็ญสุโพ
อัครฮาดห้าทอง ข้างเพ็ญสุโพอัครฮาดห้าทองก็เลยโกรธชงชน
ว่าจะจับเอาตัวพระวอแต่ท้าวฝ่ายหน้าท้าวเก่า ๆ ไม่ยอมให้จับก็เลยเกิด
ความวิวาทกันที่บ้านดู่บ้านแก ข้างพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวเก่าจึงแต่งให้
ท้าวคำผงไปขอเอากำดั่งกับเจ้านครจำปาศักดิ์ ๆ หาให้กำดั่งไม่ ท้าว
คำผงจึงกตัญนึ้นมาหาพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวเก่า ข้างเพ็ญสุโพอัครฮาด
ห้าทองรู้กระแด้ว่าพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวเก่าแต่งให้ท้าวคำผงไปขอเอา
กำดั่งกับเจ้านครจำปาศักดิ์จึงแต่งให้เพี้ยแก้วฮาดำฮั้นไปขอเอากำดั่งกับ
เจ้าจันทบุรี ข้างพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวเก่ารู้กระแด้จึงได้แต่งให้เพี้ยแก้ว
โยฮ่าเพี้ยแก้วนายข้างลงไปทูลขอเอากำดั่งกับพระเจ้าตากณกรุงเทพ ฯ
พระเจ้าตากจึงโปรดให้พระยาจักรี พระยาธรรพ์วิกรมเอากองทัพขึ้นมา
เมืองนครจำปาศักดิ์ก็ยงหามาถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ไม่ ฝ่ายข้างเพ็ญ
สุโพอัครฮาดห้าทองรู้กระแด้ว่ากองทัพใหญ่จะขึ้นมาแต่กรุงเทพ ฯ จึง
พากันดอมมองจับเอาพระวอไปได้แล้วก็เลยเอาพระวอไปฆ่าเสียริมน้ำ
ห้วยพริ้ง ในขณะนั้นยังแต่ท้าวหน้าท้าวคำผงท้าวเก่าทิดพรมรักษา
ควบคุมเอาไพร่พลไว้ที่บ้านดู่บ้านแก ครั้นเจ้าแม่ทัพใหญ่ขึ้นมาถึง
กลางทาง จึงใช้ราชทูตถือราชสาส์นขึ้นมาถึงพระวอท้าวหน้าท้าวเก่า
ท้าวคำผงทิดพรม ฝ่ายข้างเพ็ญสุโพอัครฮาดห้าทองแจ้งกระแด้ข้อ
ความว่ากองทัพใหญ่กรุงเทพ ฯ จะมาถึงแล้วเพ็ญสุโพอัครฮาดห้าทอง

ก็เลยพากำดั่งหตบตัวหนีขึ้นไปทางเมืองเวียงจันทบุรี ครั้นเจ้าพระยา
จักรี เจ้าพระยาธรรมศาสตร์แม่ทองทิพย์ใหญ่ขึ้นมาถึงเมืองนครจำปาศักดิ์
จึงเรียกหาตัวพระวอท้าวหน้าท้าวคำผง ทิดพรมเข้าไปถามดูพวก
พดทหารเมืองเวียงจันทน์อยู่ที่ไหนพวกท้าวหน้าจึงกราบเรียนว่าเมื่อข้าพ-
เจ้ามีใบบอกลงไปขอกองทัพนครกรุงเทพ ฯ ในขณะนั้นเพี้ยสุโธอัครฮาด
ห้าทองก็ดลอบมองเข้ามาจับเอาท้าวพระวอได้ไปแล้วก็เลยเอาไปฆ่าริม
ห้วยพริ้ง ครั้นเจ้าพระยาจักรีแม่ทัพใหญ่มีราชสาส์นขึ้นมาถึงข้าพเจ้า
ฝ่ายเพี้ยสุโธอัครฮาดห้าทองรู้ว่าพณหัวเจ้านั้นจะมาถึงแล้ว เพี้ย
สุโธอัครฮาดห้าทองก็ดลัวพระบารมีของพณหัวเจ้านั้นก็หตบตัวพากำดั่ง
หนีขึ้นไปเมืองเวียงจันทน์พณหัวเจ้านั้นครั้นถามคนไหนเป็นเจ้านคร
จำปาศักดิ์ว่าศึกเกิดม้ในท้องแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ทำไมจึงไม่เอา
กำดั่งมาช่วยม้ใจเพิกเฉยเสีย ท้าวหน้าท้าวคำผงทิดพรมจึงเรียนว่าเมื่อ
เพี้ยสุโธ ๖ มาสู้รบกับพวกข้าพเจ้า ๆ ก็ใช้ให้ท้าวคำผงไปขอกำดั่งเจ้า
นครจำปาศักดิ์มาช่วยแรงพวกข้าพเจ้า เจ้านครจำปาศักดิ์ก็หาให้
กำดั่งไม่ ฝ่ายเพี้ยสุโธ ๖ รู้กระแฉว่าพวกข้าพเจ้าไปขอเอากำดั่งกับเจ้า
นครจำปาศักดิ์ ก็เลยมีใบบอกขึ้นไปขอกำดั่งกับเจ้าเมืองเวียงจันทน์
พวกข้าพเจ้าก็รู้ว่าเพี้ยสุโธ ๖ มีใบบอกขึ้นไปขอกำดั่งเจ้าเมืองเวียงจันทน์
พวกข้าพเจ้าก็น้อยศรัทธาจะสู้กำดั่งเมืองเวียงจันทน์ไม่ได้ จึงได้มีใบบอก
ลงไปกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวนครกรุงเทพ ฯ จึงโปรดให้
พณหัวเจ้านั้นมา เจ้านครจำปาศักดิ์ก็ทหาผิดแต่ไม่ พณหัว
เจ้านั้นจึงมีบัญชาต่อท้าวหน้าท้าวหน้าท้าวคำผงทิดพรม ว่าถ้ามีคำจริง

คั้งนั้นข้าพเจ้าเราไปหาเจ้านครจำปาศักดิ์ทอญเราจะไ้เรียกเอาตัวมาถามด
 พวกท้าวหน้า ๑๓ ๑ จึงพาพนหัวเจ้าท่านไปหาเจ้านครจำปาศักดิ์
 พักอยู่ที่วัดศรีเกิดขณะนั้น เจ้านครจำปาศักดิ์รู้ว่าพนหัวเจ้าท่านพักอยู่ที่
 วัดศรีเกิด เจ้านครจำปาศักดิ์ก็เลยลงเรือดองไปพักอยู่ที่บ้านหัวดอน
 ไชย พนหัวเจ้าท่านจึงใช้ให้คนไปตามเอาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ ได้
 ตัวเจ้านครจำปาศักดิ์แล้ว พนหัวเจ้าท่านจึงตรัสถามว่าข้าศึกเกิด
 ในท้องแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ทำไมจึงไม่ช่วย
 เจ้านครจำปาศักดิ์จึงกราบทูลว่าเมื่อเพี้ยสุโ ๑ ถือเอาตราเจ้ากรุงจันท
 บุรีมาถึงข้าพระพุทธเจ้าขอเอาครอบครัวท้าวหน้า ๑๓ ๑ ที่มาตั้งอยู่บ้านคู้
 บ้านเกษนไปจันทบุรีตามเดิม ข้าพเจ้าก็ได้ให้เพี้ยสุโ ๑ เกิดยกด้อม
 เอาตามใจไพร่สมัคร เพี้ยสุโ ๑ ไปถึงบ้านคู้บ้านเกษนทำตัวมีอำนาจ
 จะผูกมัด ข้างฝ่ายพระวอ ๑๓ ๑ ไม่ยอมขึ้นไปแต่ไม่ยอมให้ผูกมัดก็
 เลยเกิดความวิวาทรบกัน ครั้นที่หลังท้าวพระวอ ๑๓ ๑ จึงใช้ให้ท้าว
 คำผงมาขอเอากำดั่งกับข้าพเจ้า ๑ ไม่รู้จักก็จะให้กำดั่งไปเพราะนายบ่าว
 เป็นข้าศึกแก่กัน ครั้นข้าพเจ้าจะให้กำดั่งไป ถัดเมืองเวียงจันทบุรี
 จะว่าข้าพเจ้าเอาใจช่วยพระวอ พนหัวเจ้าท่านจึงมีบัญชาว่าเจ้าเมือง
 นครจำปาศักดิ์มีความผิดเป็นอันมาก จะคุมเอาตัวลงไปกรุงเทพ ๑
 เพราะให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นข้าศึกแก่ท่านในท้องแขวงเมืองนครจำ
 ปาศักดิ์ตัวไม่ไปห้ามปรามและไม่ไปกำกับดูแล พนหัวเจ้าท่านมีบัญชา
 แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ก็ยอมตัว ถวายดอกไม้ทองเงินขึ้นกับกรุงเทพ ๑
 ขณะนั้นพนหัวเจ้าท่านถึงภาคโทษเจ้านครจำปาศักดิ์ไว้ครึ่งหนึ่ง
 พนหัวเจ้าท่านจึงมีบัญชาถามท้าวทิดพรมว่าครั้นพระเจ้าอยู่หัวโปรด

ให้เรามาบรรชาศึกเมืองเวียงจันทบุรี ที่มาตั้งอยู่บ้านดู่บ้านแก ครั้นเรา
 ขึ้นมาถึงแล้วหาได้รบเข้าศึกตามท่านโปรดมาไม่ ให้ท่านทั้งปวงพาเรา
 ไปดูเมืองเวียงจันทบุรีเทอญ ขณะนั้นท้าวหน้าตา ก็เลยพาพน
 หังเจ้าท่านขึ้นไปถึงพระนครพริ้วทริมแม่น้ำโขง ใกล้เคียงกับเมืองเวียง
 จันทบุรี ขณะนั้นเจ้าผู้เป็นเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหอบตัวหนีขึ้นพง
 เจ้านครหลวงพระบาง ครั้นพนหังเจ้าท่านมีราชดำรัสไปถึงเจ้าเมือง
 เวียงจันทบุรี ยังแต่เจ้าอุปฮาดครองหน้าหง้านนำเอาราชดำรัสออกมาหา
 พนหังเจ้าท่าน อยู่ที่พระนครพริ้ว พนหังเจ้าท่านจึงถามเจ้า
 อุปฮาดครองหน้าหง้าน ว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหนีไปแห่งใด เจ้าอุปฮาด
 บอกว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหนีขึ้นไปเมืองนครหลวงพระบางขณะนั้น
 พนหังเจ้าท่านให้อุปฮาดพาขึ้นไปตามตัวเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีที่เมือง
 นครหลวงพระบาง พนหังเจ้าท่านจึงใช้ให้อุปฮาดเข้าไปเชิญเอาเจ้า
 นครหลวงพระบางออกมาหาพนหังเจ้าท่าน แล้วพนหังเจ้าท่าน
 จึงถามเจ้านครหลวงพระบางว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหนีขึ้นมาอยู่กับ
 เมืองของท่านที่ใดแล้วหนีไปแห่งใด เจ้านครหลวงพระบางกราบ
 เรียนว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรียังอยู่ที่นั่น ขณะนั้นพนหังเจ้าท่านจึง
 ให้เจ้านครหลวงพระบางส่งตัวเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีออกมาหาพนหัง
 เจ้าท่าน เจ้านครหลวงพระบาง จึงส่งตัวเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีออก
 มาหาพนหังเจ้าท่าน ๆ จึงถามเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีว่าเหตุใด ท่านจึง
 แต่งเพี้ยสุโขจักรฮาด ทำทองไปก่อการกองทัพที่แขวงเมืองจำปาศักดิ์
 เจ้าเมืองเวียงจันทบุรีจึงว่าได้แต่งให้เพี้ยสุโขจักรฮาด ทำทองไปเกลี้ย
 ก่อสมเอาท้าวพระขอ ท้าวคำผิงคืนมาบ้านเมืองตามเดิมหาได้ให้ไปคิด

ก่อการของทัพไม่ พณหัวเจ้านั้นจึงมีบัญชาว่าท้าวพระยาคำผ่อง
 ท้าวหน้อยบ้านดู่บ้านแกแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ เหตุใดจึงให้เพี้ย
 ด้โพธิ์ครุฑาทำทงไปเกลี้ยกล่อมเอาชนมาเมืองเวียงจันทบุรีแล้วเจ้า
 เมืองเวียงจันทบุรีจึงว่าแต่ก่อนท้าวพระยาคำผ่องท้าวหน้อย พากัน
 ครอบครองบ้านเรือนอยู่บ้านหนองบัวด้อมภูชนกับเมืองเวียงจันทบุรีแล้วพากัน
 หลบตัวหนีไปตั้งอยู่บ้านดู่บ้านแกแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ แต่ปีมะโรง
 ตรีศกศักราช ๓๓๓๓ หาได้บอกกับข้าพเจ้าไม่ พณหัวเจ้านั้นจึง
 ว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหาไม่เหตุจันเขาตัวท้าวพระยาผู้ไม่มีผิดมาผจญ
 ชีวตท้าวพระยาคำผ่องท้าวหน้อยท้าวคำก่ออำนาจ เจ้าจันทบุรีจึงได้
 พากันอพยพไปพึ่งเจ้านครจำปาศักดิ์แล้วเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีก็รับว่าได้
 ฆ่าท้าวพระยาจริงด้วยท้าวพระยาชาติไม่ให้บุตรแก่ข้าพเจ้าไปเป็นภรรยา
 แล้วพณหัวเจ้านั้นจึงว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีเป็นพระมหากษัตริย์
 ครอบงำปกครองบ้านเมืองไม่อยู่ในยุคศิธรรมกตธิสมเทงแม่บ้านน้ำสาวเขา
 ท้าวพระยาไปฆ่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีตกไปตามกันพณหัวเจ้านั้นจึงฆ่า
 เจ้าเมืองเวียงจันทบุรีตกไปตามกันอยู่นเมืองนครหลวงพระบาง แล้ว
 พณหัวเจ้านั้นจึงให้เจ้าอุปราชเป็นเจ้าเมืองเวียงจันทบุรี แล้วเจ้า
 เมืองเวียงจันทบุรีคนใหม่กับเจ้านครหลวงพระบางเห็นว่าพณหัวเจ้านั้น
 มีอำนาจฆ่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีได้เจ้าเมืองเวียงจันทบุรีเจ้านครหลวง
 พระบางจึงยอมถวาย ดอกไม้ทองเงิน ชนกับ กรุงเทพ ฯ แล้วเจ้า
 จันทบุรีจึงจัดเอานางเขยวค้อมบุตรขอออกมาถวายพณหัวเจ้านั้น ๆ จึง
 แต่งให้พระหลวงขุนหมื่น พาเอานางเขยวค้อมลงไปถวายพระเจ้า

คาก ณ กรุงเทพ ฯ แล้ว พณหัวเจ้านั้นเลยกลับไปเมืองนคร
 จำปาศักดิ์ แล้วบอกเจ้านครจำปาศักดิ์ว่าแต่ครัวท้าวคำผิง ทิด-
 พรหม หน้า ก่า ถึงที่ กุดบุตรจะได้ให้ยกขึ้นไปตั้งอยู่ตามลำน้ำมุด
 ลำน้ำซี้ เจ้านครจำปาศักดิ์ก็ยอมให้ท้าวหนานมาตามคำสั่งพณหัว
 เจ้านั้น ท้าวทิดพรหม กุดบุตร คำผิง กำนันมาตั้งอยู่บ้านแจระแม
 ริมลำน้ำมุดท้าวหน้า ถึงที่ ตั้งอยู่บ้านถึงห้าท้าวปากัน
 เป็นหมวดกองอยู่ได้ประมาณ ๒๐ ปี มีชนครีศกศักราช ๓๑๕๓ เกิด
 ทัพเมืองปะทาย พระเจ้าอยู่หัวโปรดให้เจ้าพระยาจักรีเจ้าพระยาธรรมา
 เป็นแม่ทัพขึ้นมาปราบปรามกองทัพเมืองปะทาย เจ้าพระยาจักรีเจ้า
 พระยาธรรมาจึงมีตรามาถึงท้าวหน้า คำผิง ทิดพรหม ก่า ท้ายมาจาก
 บ้านคู้แกขึ้นมาตั้งอยู่บ้านถึงห้าท้าวบ้านแจระแมนั้น ให้คุมกำลังลงไป
 รบกองทัพบรรจบกับเจ้าพระยาจักรีเจ้าพระยาธรรมาที่พระตะบอง แล้ว
 เจ้าพระยาจักรีเจ้าพระยาธรรมาแม่ทัพใหญ่ พร้อมด้วยพระยาคทา
 เจ้าเมืองพระตะบองท้าวหน้าผิง ทิดพรหม ก่า ถึงบ้านถึงห้า
 แจระแมคุมกำลังไปรบเมืองปะทายมีชัยชนะแล้ว เจ้าพระยาจักรี
 เจ้าพระยาธรรมาก็กลับเข้าไปกรุงเทพ ฯ พวกท้าวหน้าก็พากันกลับคืน
 มาบ้านถึงห้าท้าวแจระแม ครั้นอยู่มากกองทัพจามส้มมุดเชียงแก้วเขาโอง
 ยกมารบเมืองนครจำปาศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพ ฯ โปรด
 เกด้า ฯ ให้ท้าวหน้า คำผิงถึงห้าเป็นแม่ทัพใหญ่คุมกำลังหัวเมืองฝ่าย
 ตะวันออกไปรบจามส้มมุดเชียงแก้วเขาโอง มีชัยชนะแล้วท้าวหน้าจึง
 ตามจับได้ตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ ที่หนังกองทัพจามส้มมุดเชียงแก้วเขา

โอง คุมลงไปตั้ง ณ กรุงเทพ ฯ โปรตเกล้า ฯ ให้ท้าวหน้าเป็นเจ้านคร
 จำปาศักดิ์ ให้ท้าวถึงให้เป็นเจ้าราชวงศ์ชนมาครอบครองอยู่เมืองนคร
 จำปาศักดิ์ แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ให้เจ้าราชวงศ์ไปอยู่เมืองโง
 ครั้นถึงปีชานศักราช ๑๑๔๗ เจ้านครจำปาศักดิ์ จึงมีบอกกับพระราช
 ทานท้าวทิศพรหมเป็นเจ้าเมือง ท้าวกำเป็นอุปฮาดโปรตเกล้า ฯ พระราช
 ทานด้ญญาบัตร ตั้งท้าวทิศพรหมเป็นที่พระพรหมวงศ์เจ้าเมือง ท้าวกำ
 เป็นอุปฮาดยกบ้านแจะระแมขึ้นเป็นเมืองอุปด เป็นข้าหลวงเดิมผูก
 ด้วยน้ำรัก ๒ เลขต่อเบียบ้าน ๒ เลขต่อขออด ครั้นถึงปีออกจัตวาศก
 ศักราช ๑๑๗๔ เจ้านครจำปาศักดิ์มีบอกขอรับพระราชทานท้าวถึงให้เป็นผู้
 ที่ราชวงศ์เมืองโงเป็นเจ้าเมือง ขอตั้งขุนบุตรเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์
 เป็นที่อุปฮาด ยกบ้านถึงให้ทำเป็นเมืองยโสธร แล้วทรงพระมหากรุณา
 โปรตเกล้า ฯ พระราชทานด้ญญาบัตรตั้งพระราชวงศ์ถึงให้เป็นที่พระสุนทร
 ราชวงศ์เจ้าเมือง ตั้งท้าวด้ชาเป็นอุปฮาด ตั้งท้าวบุตร ฯ พระสุนทร
 เป็นราชวงศ์ ตั้งท้าวเด่นบุตรท้าวพระขอเป็นราชบุตร ยกบ้านถึงให้ทำ
 เป็นเมืองยโสธรผูกด้วยน้ำรัก ๒ เลขต่อเบียบ้าน ๒ เลขต่อขออด ครั้นถึง
 ปีมะโรงนพศักราช ๑๑๖๘ อุปฮาดกำออกจากเมืองอุปดไปตั้งอยู่
 บ้านโคกก่งตงพะเนียงริมแม่น้ำโขง แล้วพระพรหมวงศ์เจ้าเมืองอุปด
 พระสุนทรเจ้าเมืองยโสธร มีบอกขอรับพระราชทานอุปฮาดกำเป็นเจ้า
 เมืองโปรตเกล้า ฯ พระราชทานด้ญญาบัตร ตั้งอุปฮาดกำเมืองอุปดเป็น
 ที่พระเทพวงศ์เจ้าเมือง ยกบ้านโคกก่งตงพะเนียงขึ้นเป็นเมืองเขม -

ราชวงศ์ด้วยน้ำรัก ๒ เลखต่อเบย บ้าน ๒ เลखต่อขอด้วยความชอบรบ
ข้าศึกศัตรูมีไชยชนะจึงได้เป็นเมืองข้าหลวงเดิม ครั้นอยู่ได้ประมาณ
๘ - ๙ ปีพระสุนทรราชวงศ์ถึงแก่กรรม แล้วโปรดเกล้า ฯ
พระราชทานสัญญาบัตรตั้งอุปฮาดตั้งชา เป็นที่พระสุนทรราชวงศ์
เจ้าเมืองราชวงศ์บุตรเป็นที่อุปฮาด ราชบุตรเป็นที่ราชวงศ์ท้าวสุทธา
บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ ท้าวหน้าเป็นราชบุตรอยู่ได้ประมาณ ๓ เดือน
พระสุนทรราชวงศ์ก็ถึงแก่กรรมไป

บ้านเมืองก็ยังว่างอยู่ถึงปีจอฉศกศักราช ๓๓๑๗ แล้วเจ้าอนุ
ผู้เป็นที่เจ้าเวียงจันทบุรีครอบงำเมืองเวียงจันทบุรี จึงคิดก่อการ
กองทัพรบกับกรุงเทพฯ ฯ แล้ว เจ้าอนุแต่งให้เจ้าราชวงศ์เจ้าราชบุตร
เจ้าสุทธิดารเป็นแม่ทัพ คุณกำลังออกจากจันทบุรี เจ้าราชวงศ์คุณ
กำลังมารบเมืองร้อยเอ็ดกาฬสินธุ์ โขธระแถมเมืองต่าง ๆ ลงไป
จนถึงเมืองนครราชสีมา เจ้าราชบุตรคุณกำลังลงมารบเมืองเขมราฐ
นครจำปาศักดิ์ แลหัวเมืองต่าง ๆ ไปจนถึงเมืองพระตะบองนครเดียม-
ราช เจ้าสุทธิดารคุณกำลังไปรบเมืองห่มศักดิ์ แลหัวเมืองต่าง ๆ
ไปจนถึงเมืองเลย ขณะนั้นข้อความร้ายกองทัพขุนเคืองไปจนถึงได้
ฝ่าละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ใจแก่
ข้าศึกศัตรูจริง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยา
สุรภุมรินทร์เป็นแม่ทัพคุมทหาร ณ กรุงเทพฯ ฯ แลไพร่หัวเมืองออกจาก
กรุงเทพฯ ฯ มาปราบปรามกองทัพราชวงศ์ในนั้น ครั้นพระยาราช-
สุภุมรินทร์คุมกำลังขึ้นมาแกลงคอยพบราชวงศ์กับพวกกำลังอยู่ที่นั้น เจ้า

พระยาบดินทรเดชาแต่ยังเป็นเจ้าพระยาสุภาวดีพากำลังแสนายทพันายกอง
 เข้าสู้รบกับกองทัพราชวงศ์ ๆ กับนายทพันายกองแต่ไพร่ กำลังสู้เจ้า
 พระยาสุภาวดีไม่ได้ โดยพากำลังหลบกองทัพชนมาถึงมุดแดงแขวงเมือง
 นครราชสีมา เจ้าพระยาสุภาวดีคุมกำลังตามกองทัพราชวงศ์ชนมาถึง
 มุดแดงพบราชวงศ์กับกำลังอยู่ที่นั่น เจ้าพระยาสุภาวดีคุมกำลังเข้า
 สู้รบกับกองทัพราชวงศ์อยู่ที่มุดแดง แล้วพวกครอบครัวเมืองนคร
 ราชสีมาที่ราชวงศ์สู้รบได้ว่าจะคุมชนไปเมืองเวียงจันทน์นั้น ก็กลับ
 สดความภักดีต่อเจ้าพระยาสุภาวดี เข้าสู้รบกับกองทัพราชวงศ์ ๆ ทุน
 ไม่ได้ก็โดยพากำลังหักจากกองทัพเจ้าพระยาสุภาวดี ชนมาตั้งอยู่
 ณ ค่ายดัมบ้อย ขณะนั้นเจ้าพระยาสุภาวดีแม่ทัพนายหมวดนาย
 กองแต่ไพร่กำลัง ตามกองทัพราชวงศ์ชนมาถึงค่ายดัมบ้อยแขวงเมือง
 ที่ระษะเกษ แล้วเจ้าพระยาสุภาวดีพากำลังเข้าสู้รบกองทัพราชวงศ์
 ด้วยอาวุธสั้นยาว ราชวงศ์และนายหมวดนายกองสู้รบกองทัพพระยา
 สุภาวดีไม่ได้ โดยพากองทัพหักจากกองทัพเจ้าพระยาสุภาวดี
 กลับคืนไปเมืองเวียงจันทน์ แล้วเจ้าพระยาสุภาวดีจึงชนมาตั้งอยู่
 เมืองยโสธร จัดเฮานายหมวดนายกองแต่ไพร่กำลังเมืองอุบลฯ ได้อุป
 ษาคเมืองเขมราชูคุมกำลังเมืองยโสธรได้อุปษาค บุตรท้าวฝ่ายท้าว
 จันทน์ดีสุราชเป็นแม่ทัพคุมกำลัง ครั้นเจ้าพระยาสุภาวดีจัดได้นาย
 หมวดนายกองแต่ไพร่กำลังสิ้นเชิงแล้ว ถึงฤกษ์ยามก็โดยพานายหมวด
 นายกองแต่ไพร่ยกจากเมืองยโสธร ตามกองทัพราชวงศ์ชนไปเมือง
 เวียงจันทน์ ครั้นไปถึงบ้านผักหวานเมืองหนองคายราชวงศ์ตั้งค่าย

อยู่ทัน เจ้าพระยาราชสุภาวดีราชวงศ์เข้ามาเข้าสู้รบกับอุปฮาดบุตร
 ท้าวฝ่ายท้าวคำท้าวสู้อตามหลังมา เจ้าพระยาราชสุภาวดีคุมกำลังเข้า
 สู้รบกับกองทัพราชวงศ์ ๆ ทนกำลังกองทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดีไม่ได้
 ก็เลยพากำลังข้ามโขงไปพึ่งอยู่เมืองญวน ขณะนั้นเจ้าอนุเป็นเจ้าเมือง
 เวียงจันทบุรี หนีไปพึ่งอยู่เมืองพวนเจ้าพระยาราชสุภาวดีพานายทัพ
 นายกองตามเจ้าอนุแถวราชวงศ์ไปเมืองเวียงจันทบุรีอีก หาเห็นราชวงศ์
 ไม่ เมืองเวียงจันทบุรีก็เกลี้ยบงอมอยู่ ขณะนั้นเจ้าน้อยบุตรชายเจ้าอนุ
 ผู้เป็นเจ้าเมืองเชียงขวาง จึงอาสาพิทักษ์ต่อเจ้าพระยาราชสุภาวดียอม
 ถวายดอกไม้มงเงินเป็นทางพระราชไมตรีขึ้นกับกรุงเทพ ฯ แล้วเจ้า
 พระยาราชสุภาวดีจึงบังคับให้เจ้าน้อยเมืองเชียงขวาง ตั้งตัวเจ้าอนุ
 กับราชวงศ์ที่หนีตัวไปอยู่เมืองญวน ครั้นเจ้าน้อยเมืองเชียงขวาง
 ตามไปได้เจ้าอนุมาส่งให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี แล้วเจ้าอนุจึงเอา
 พระแก้วออกมาถวาย เจ้านครหลวงพระบางจึงเอาพระบางออกมา
 ถวายเจ้าพระยาราชสุภาวดี แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดีเลยคุมเอาตัว
 เจ้าอนุและเชิญองค์พระแก้วพระบางลงมา ณ กรุงเทพ ฯ ขณะนั้นเจ้า
 พระยาราชสุภาวดี จึงตรวจดูครอบครองเมืองเวียงจันทบุรีจะคุมลงไป
 กรุงเทพ ฯ แล้วท้าวบุตรจึงกราบเรียนเจ้าพระยาราชสุภาวดีว่าท้าวคำ
 น้อยชายอุปฮาดมีดบังครอบครองไว้ ครั้นเจ้าพระยาราชสุภาวดีได้สด
 ก็ได้ความ จึงว่าท้าวคำมีดบังครอบครองเมืองเวียงจันทบุรีไว้ จึง
 เจ้าพระยาราชสุภาวดีจะเอาท้าวคำมณเฑียรชีวิต แล้วอุปฮาดบุตร
 จึงกราบเรียนเจ้าพระยาราชสุภาวดี ว่าท้าวคำเป็นน้องชายข้าพเจ้า ไป

รบศึกศัตรูมาด้วย ก็มีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรูมาแล้ว ก็เอาตัวท้าวคำ
 ไปประหารชีวิตก็ขอให้เอาตัวข้าพเจ้ามาประหารชีวิตด้วยกัน ว่าดังนี้
 แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดี เสด็จให้พลทหารทำคอกริมหน้าด่านหัว
 เมืองโยธวรเดวีจแล้ว เอาดินปั้นเข้าใส่ไว้ในคอก ครั้นถึงกำหนดแล้ว
 เจ้าพระยาราชสุภาวดีให้เพ็ชร์มาผูกเอาอุปฮาดผู้พี่ ท้าวคำผู้น้องแ
 ภรรยาญาติพี่น้องของอุปฮาดบุตรท้าวคำเข้าไว้ในคอก ถึงกำหนด
 แล้วเอาเพลิงจุด อุปฮาดบุตรท้าวคำภรรยาญาติพี่น้องก็พร้อมกัน
 ดันชีวิตไป ครั้น ณ ปีเถาะโทศกศักราช ๓๓๘๒ เจ้าพระยาราชสุภาวดี
 จึงโปรดให้ท้าวฝ่ายบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ เป็นที่พระสุนทรราชวงศา
 เจ้าเมืองให้ท้าวเพงบุตรพระปทุมเป็นที่อุปฮาด ท้าวสุตตาเป็นราช
 วงศา ท้าวอินเป็นราชวงศ์บุตรคุ้มครองเมืองโยธวร แล้วเห็นว่าพระ
 สุนทรมีความชอบมาก โปรดประทานครวฑ์ที่รบมาได้ให้พระสุนทร ๑
 ๕๐๐ ครวฑ์ แดให้เป็นเจ้าเมืองทั้ง ๒ คือ เมืองโยธวร นครพนม
 ครั้นเจ้าพระยาราชสุภาวดีกลับเข้าไปกรุงเทพฯ พระสุนทร ๑ จึงให้อุป
 ฮาดเพง เป็นผู้ว่าราชการแทนอยู่ ณ เมืองโยธวร พระสุนทร ๑ เสด็จ
 ไปจัดการอยู่เมืองนครพนมประมาณ ๖ - ๗ ปี พระสุนทร ๑ จึงบอกขอ
 รับประทานคืนที่ควรเมืองนครพนมสร้างวัด แดพระอารามเจดีย์หนึ่ง
 หอตั้งไว้กับเมืองนครพนม * ก็เป็นที่ระอศภาคภูมิแก่บ้านเมืองมาเท่าทุก
 วนนี้ แต่อุปฮาดเพงผู้ว่าราชการแทนพระสุนทร ๑ อยู่ ณ เมืองโยธวร
 ก็พร้อมด้วยท้าวเพี้ยกรมการบอกขอรับพระราชทาน คืนที่ควรเมือง
 โยธวร ๒ แห่ง ที่บ้านขวาแขวงเมืองโยธวรแห่ง ๓ สร้างวัดแด

สร้างพระเจดีย์อารามที่เมืองยโสธร ๒ วัด ๆ หนึ่งชื่อวัดศรีเมืองคุณ
 วัดหนึ่งชื่อวัดบัวบานุกสิ แต่สร้างอุปมุงใต้พระพุทธรูปมหากระยา
 หลั่งวัด และสร้างพระพุทธรูปใหญ่บิตทองก็หลายองค์เป็นที่สะอาดแก่
 บ้านเมืองเท่าทุกวันนี้ แต่อุปฮาดแพงได้ไปตั้งทัพเมืองพระตะบอง
 ขณะเมื่อพระสุนทร ฯ ขนไปเป็นเจ้าเมืองนครพนมนี้ ก็ได้รับราชการ
 ถองพระเดชพระคุณต่อไผ่ฉะของ ขุนพระบาทมาช้านานก็หาความ
 ผิดไม่ แล้วพระสุนทร ฯ จึงไปเกลี้ยกล่อมตั้งล้อมเอาครอบครัวเมือง
 ตะโปน เมืองวัง เมืองมหาไชยก่องแก้ว ได้ครอบครัวนอกพระ
 ราชทานอาณาเขตต์แขวงมาชนกับกรุงเทพ ฯ เป็นครอบครัวถวาย
 ร้อยพัน แต่ครัวเมืองพิศโปนยกมาตั้งห้วยแซงขึ้นเป็นบ้านห้องแซง
 ครัวเมืองมหาไชยก่องแก้ว พระสุนทร ฯ มีใบบอกขอรับพระราชทาน
 ขึ้นเป็นเมืองเวรวิเมืองนอง พระสุนทร ฯ บอกขอรับพระราชทานขึ้นเป็น
 เมืองท่าอุเทนขึ้นแก่เมืองนครพนม แต่เมืองวานรนิวาสพระสุนทร ฯ
 บอกให้เป็นเมืองขึ้นกับเมืองสกลนคร ครั้นต่อมาได้ ๕ - ๖ ปีพระ
 สุนทร ฯ แต่งให้ช้างต่อหมอกความคุมเอาช้างพังพาย เข้าไปโพนแซก
 กัด้องตามเถื่อนป่า หมอกความไพร่เมืองยโสธรได้ช้างดีประหลาดมาให้
 พระสุนทร ฯ จึงมีใบบอกถวายช้างดีประหลาดลงไปกรุงเทพ ฯ สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวได้ตั้งพระราชนิพนธ์ออกมาทอดพระเนตร รับช้างดีประ
 หลาดแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ นามสัญญาบัตรเลื่อนยศช้างดี
 ประหลาดเป็นพระพิฆเนศวร ๑ เป็นพระวิสุทธิวงศ์ ๑ แล้วโปรดพระราช
 ทานตราความชอบให้แก่พระสุนทร ฯ จะโปรดเกล้า ฯ นามสัญญาบัตรตั้ง

๑. ต้นฉบับเป็นมหาชนไชยก่องแก้ว

หมอบถวายอยู่ต่อมาถึง ณ ปะริศจัตตวาศกักราช ๓๒๓๕ พระสุนทร ฯ
 จึงมอบเมืองนครพนมคืนให้แก่อุปฮาด และกรมการเมืองนครพนม
 แล้วพระสุนทร ฯ จึงกราบบถวายบังคมดามายู่เมืองยโสธรตามเดิมแล้ว
 ก็สร้างวัดขึ้นที่เมืองยโสธรอีก ๓ วัด ครั้นถึงปีมะเส็งนพศกักราช
 ๓๒๓๘ พระสุนทรเจ้าเมืองยโสธรเมืองนครพนมถึงแก่กรรมอุปฮาด
 ราชวงศ์ราชบุตรก็เลยถึงแก่กรรมไปด้วยกัน ยังแต่หลวงศรีวรราช
 เสด็จพบบิดารักษาการบ้านเมืองอยู่ หามี่เจ้าเมืองอุปฮาดราชวงศ์
 ราชบุตรไม่ บ้านเมืองก็ว่างเปล่าอยู่ ครั้นถึงปีมะเมียสัมฤทธิ์ศก
 ๓๒๔๐ หลวงศรีวรราชผู้ช่วย จึงมีใบบอกขอรับพระราชทานหีบ
 คิดาหน้าเพลิงเผาศพพระสุนทร ฯ บิดาเสร็จแล้ว ครั้นถึงปีมะแมเอกศก
 ๓๒๔๓ จึงมีตราพระราชดำรัสโปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราชแต่ยังเป็นที
 พระยากำแพงสงครามเจ้านครราชสีมา ขึ้นมาเป็นข้าหลวงแม่กองตั้ง
 ตั้งแถวหัวเมืองทั้งปวงฝ่ายตะวันออกอยู่เมืองยโสธร ครั้นถึงณปีวอก
 โทศก ๓๒๔๔ เมืองแฉ่นเมืองจัน ท้าวเพี้ยกรมการเมืองยโสธรเห็นว่า
 หลวงศรีวรราชบุตรพระสุนทร ฯ ท้าวแซ่เป็นบุตรอุปฮาดท้าวอันเป็นบุตร
 ท้าวจันดีสุราชท้าวพิมพ์เป็นหลานอุปฮาดแพง ท้าวสุพรมเป็นบุตรพระ-
 สุนทร ฯ แด่มีความชอบมา ด้วยได้ตั้งทัพแถวเผือกแดงเมื่อยังมีชีวิตนั้น
 ก็พากันรับราชการมั่นคงแข็งแรง เมืองแฉ่นเมืองจันท้าวเพี้ยกรมการ
 ญาติพี่น้อง จึงพร้อมกันมีใบบอกลงไปกราบบังคมทูลพระกรุณาได้ฝ่า
 ละของขุดพระบาทขอพระราชทาน หลวงศรีวรราชเหมนเป็นพระสุนทร ฯ
 ท้าวแซ่เป็นอุปฮาดท้าวอันเป็นราชวงศ์ท้าวพิมพ์เป็นราชบุตร ท้าวสุพรม

เป็นหลวงศรีวรราชผู้ช่วยราชการ จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ นาม
 ฉันทญาณัตถ์ตั้งหลวงศรีวรราชเป็นพระสุนทรฯ ผู้ว่าราชการเมืองยโสธร
 ท้าวเข้เป็นอุปฮาดท้าวอินเป็นราชวงศ์ท้าวพิมพ์เป็นราชบุตรท้าวสุพรม
 เป็นหลวงศรีวรราช ผู้ช่วยชนมาครอบครองแม่น้ำลำดวนว่าไพร่เมือง
 ยโสธรครั้นอยู่มาได้ประมาณ ๓-๔ ปี อุปฮาดเข้จึงถึงแก่กรรม ครั้น
 อยู่มาประมาณ ๒-๓ ปี พระสุนทรฯ แต่งให้ช้างค่อมฮอดถวายไปแขกโพ
 ไต้ช้างดีประหลาดช้าง ๑ ได้บอกลงไปทูตเกล้าถวายชื่อเสวก ครั้นอยู่มา
 ช้านาน ๒-๓ ปี พระสุนทรราชวงศ์บุตร หลวงศรีวรราชและบุตรภรรยา
 สี่ร่างวัด และสี่ร่างพุทธอารามสี่ร่างพระพุทธรูป และสี่ร่างพระเจดีย์ได้
 ประมาณ ๒-๓ ปี ราชวงศ์ราชบุตรถึงแก่กรรมครั้นมีระกาเบญจศก
 ๑๒๓๕ พระสุนทรราชวงศ์เจ้าเมืองยโสธรมอบขอรับพระราชทานพระ-
 ศรีสุพรมเป็นที่อุปฮาดขอท้าวบาเป็นราชบุตรท้าวแก่เป็นพระศรีวรราชผู้
 ช่วยราชการเมืองยโสธร พระบาทสมเด็จพระเจ้าหัวโปรดเกล้าฯ นาม
 ฉันทญาณัตถ์ตั้งพระศรีสุพรมเป็นที่อุปฮาดตั้งท้าวบาเป็นราชบุตรตั้งท้าว
 แก่เป็นที่พระศรีวรราชขึ้นมารับราชการช่วยพระสุนทรฯ ครั้นต่อมาถึงปี
 จอฉศก ๑๒๓๖ เกิดทัพฮ้ายฮ่อที่ค่ายส้มดี ค่ายวัดจันแวงเมืองหนองคาย
 จึงมีตราโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ เป็นข้าหลวงแม่ทัพขึ้นไปตี
 ทัพฮ้ายฮ่อณเมืองหนองคายพระยามหาอำมาตย์ จึงเก็บเอากำดังเมือง
 ยโสธร ๕๐๐ คน พระสุนทรฯ ผู้ว่าราชการเมืองจึงแต่งให้อุปฮาดบาแต่ยัง
 เป็นที่ราชบุตรท้าวภักดียาแต่ยังเป็นท้าวสุทิมเป็นนายหมวดคองคุม
 กำลังทัพ ๕๐๐ คน ขึ้นไปตีทัพฮ้ายฮ่อพร้อมกันพระยามหาอำมาตย์ณเมือง

หนองคายครั้นเสร็จราชการแล้ว ครั้นต่อมาถึงปีฉลูพศก ๑๒๓๘
 พระสุนทรฯถึงแก่กรรมครั้นถึงณปีชานฉิมฤทธิศก ๑๒๔๐ อุปฮาดสุพรรณ
 ราชบุตราชพระศรีวรราชแก้บอกขอรับพระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงขึ้น
 มาเผาศพพระสุนทรฯอุปฮาดเจ้าราชวงศ์อันราชบุตราชพิมพ์เสร็จแล้ว เมือง
 แฉ่นเมืองจันทน์ทำเพี้ยกรมการพร้อมกันเห็นว่าอุปฮาดสุพรรณราชบุตราช
 พระศรีวรราชแก้ทำอภัยบาตรอุปฮาดแพงบุตรราชวงศ์สุตดา เป็นคน
 ดัษยชื่อนั้นคงรับราชการฉลองพระเดชพระคุณโดยความสุจริต จึงได้บอก
 ให้อุปฮาดสุพรรณลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 พระเจ้าหัวไทรเกิดว่าพระราชทาน ตั้งอุปฮาดสุพรรณเป็นพระสุนทรราช
 บุตราชเป็นอุปฮาดพระศรีแก้เป็นราชวงศ์ทำอภัยบาตรเป็นราชบุตราชอัน
 เป็นพระศรีวรราชผู้ช่วยราชการ ขึ้นมารับราชการครอบครองเมือง
 ยโสธร เมื่อเวลาพระสุนทรฯจะลงไปรับสัญญาบัตรนั้นหอดวงจุมพต
 ภักดีนายกองบุตรพระปทุมซึ่ง พระสุนทรฯเห็นตั้งแต่งเป็นกรมการ
 มีความทะเลาะวิวาท อยากทำด้วยผลเร็วเป็นแผนกับกรุงเทพฯ
 ค้างหาก อุปฮาดสุพรรณไม่ยอมให้หอดวงจุมพตภักดีทำด้วยผลเร็วเป็น
 แผนก็จะให้ทำด้วยผลเร็วขึ้นกับเมืองยโสธรตามเดิม หอดวงจุมพต
 ภักดี นายกองหายยอมขึ้นเมืองยโสธรไม่ จึงทำเอาบัญชีรายชื่อตัว
 เสด็จเมืองยโสธรไปขึ้นเมืองกมลาไสย แล้วพระราชบริหารผู้ว่าราช
 การ เมืองกมลาไสยจึงบอกขอรับพระราชทานหอดวงจุมพตภักดีเป็นที่
 เจ้าเมือง ขอบ้านเขาดินมิ่งโดนในเขตต์แขวงเมืองยโสธรขึ้นเป็น
 เมืองเสดภูมิครั้นถึงณปีเถาะเอกศก ๑๒๔๓ มีทั้งตราพระราชดีหัวไทร

เกิดว่าขึ้นมาถึงพระสุนทรราชวงศ์ราชบุตรว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวโปรดเกล้าฯนามสัญญาบัตร ตั้งหลวงคุมพลภักดีขึ้นเป็นที่พระนิคม
 บริรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองเสดภูมิ ยกบ้านเขาดินบึงโคนเขตต์แขวงเมือง
 ยโสธรขึ้นเป็นเมืองเสดภูมิ แล้วโปรดเกล้าฯ แบ่งเขตต์แขวงเมือง
 ยโสธร แต่ห้วยยางฝ่ายเหนือให้เป็นเขตต์แขวงเมืองเสดภูมิฝ่ายใต้
 เป็นเขตต์แขวงเมืองยโสธรโปรดเกล้าฯ ดังนี้ พระสุนทรยังหายอมได้
 แบ่งปันไม่ ครั้นประมาณ ๔-๕ ปี พระศรีวรวงษาอันเคยถึงแก่กรรม
 พระสุนทรฯเห็นว่าทำดยุบบุตรราชบุตร เป็นคนดัดย้อมนั้นคงพระสุนทรฯ
 เจ้าเมืองอยู่ได้ประมาณ ๔-๕ ปี ราชบุตรกิดยา พระยาศรีวรวงษาดยุบ
 เคยถึงแก่กรรมไปยังหาทันใดเผาศพไม่ ครั้นถึงปีมะเด็งตรีศก ๑๒๔๓
 อุปฮาดมาถึงแก่กรรมไป ครั้นบอกขอรับพระราชทานหีบศิกาดินาห์เพด็จ
 ขึ้นมาเผาศพอุปฮาดบาเดี๋ยงแล้ว ครั้นต่อมาถึงณปีมะแม เบญจศก
 ๑๒๔๕ อ้ายฮ้อยยกกองทัพมาตั้งอยู่ทุ่งเชียงคำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวกรุงเทพฯ มีตราพระราชดำรัสให้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชวรานุกุลเป็น
 แม่ทัพขึ้นมาตีทัพฮ้อยฮ้อยอยู่ณทุ่งเชียงคำ พระยาราชวรานุกุลจึงมี
 หนังสือแต่งตั้งให้หลวงอภัยพิพิช เป็นชาหลวงมาเกณฑ์เอาช้างม้าโค
 ต่างเมืองยโสธรบรรทุกช้างม้าไปเลี้ยงกองทัพ พระยาราชวรานุกุล
 อยู่ทุ่งเชียงคำพระสุนทรสุพรมจึงแต่งให้ราชวงศ์อยู่ แต่ยังเป็นสุริยงเป็น
 นายคุมเอาช้างม้าโคต่างบรรทุกช้างม้า ขึ้นไปเลี้ยงกองทัพทุ่งเชียงคำยัง
 หาทันเดี๋ยงไม่พระยาราชวรานุกุล จึงพาแม่ทัพนายกองกลับคืนมาตั้งอยู่
 ณเมืองหนองคาย ครั้น ปีรัตนโกสินทรศก ๑๐๓ มีตราโปรดเกล้าฯ

๑. คันฉะบับเป็นปีมะเด็ง

ดินทรรศก ๑๑๐ ตรงกับปีเถาะตรีศก ๓๒๕๓ ราชบุตร ขุนหลวงศรี
 วรรณผู้ช่วยศรีสุราชเทวีเอานามสัญญาบัตร ที่พระเจ้าอยู่หัวโปรด
 พระราชทานขึ้นไปรับราชการอยู่กับพระสุนทรฯ ครั้นถึงเดือนพฤศจิกายน
 ร.ศ. ๑๓๐ ตรงกับปีเถาะตรีศก ๓๒๕๓ พระสุนทรฯ เจ้าเมืองราชวงศ์
 อยู่ถึงแก่กรรม อยู่มาครั้นถึงปี ร.ศ. ๑๓๐ มีบรมราชโองการดำรัส
 ให้ขอเกล้าให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรอธิบดีเสด็จขึ้น
 มาประทับอยู่ณเมืองอุบลฯ เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ผู้สำเร็จราชการ
 มณฑลลาวท้าว แล้วโปรดเกล้าฯ ถวายพระราชหัตถ์ ให้ท้าวสิทธิกุมาร
 (ทองดี) อุปฮาด (บา) รับราชการตำแหน่งราชวงศ์ ครั้นถึงณปี
 ร.ศ. ๑๓๑ อุปฮาดแก้วราชวงศ์ขุนหลวงศรีวรรณผู้ช่วยพร้อมด้วยท้าวเพี้ย
 กรมการบอกขอพระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงขึ้นมาเผาศพพระสุนทรฯ
 เจ้าเมืองสุพรรณ แต่ยังไม่ทันได้เผาไหม้ ครั้นถึงปี ร.ศ. ๑๓๒ พระเจ้า
 น้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรอธิบดีข้าหลวงต่างพระองค์ ผู้สำเร็จ
 ราชการมณฑลลาวท้าวโปรดเกล้าฯ ให้หลวงพิทักษ์สุเทพ ข้าหลวง ท้าว
 ไชยกุมารกรมการเมืองอุบลฯ ขึ้นมาจัดราชการอยู่เมืองยโสธร แล้ว
 อุปฮาดบุตรหลวงศรีวรรณท้าวสิทธิกุมารผู้รับราชวงศ์ จึงพร้อมด้วย
 หลวงพิทักษ์สุเทพฯ ข้าหลวงเผาศพพระสุนทรฯ เจ้าเมืองยโสธรเสร็จ
 แล้วบ้านเมืองก็ว่างเปล่าอยู่ มีแต่อุปฮาดแก้วราชบุตรขุนหลวงศรีวรรณ
 รับราชการบ้านเมืองอยู่กับข้าหลวงพิทักษ์สุเทพฯ ครั้นถึงปี ร.ศ. ๑๓๒
 เกิดทัพฝรั่งเศสขึ้นทางเมืองเขมราฐแห่งหนึ่ง เมืองสามโคกแห่งหนึ่ง
 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรอธิบดี ข้าหลวงต่างพระองค์
 ดำรงราชการมณฑลลาวท้าวโปรดเกล้าฯ เสด็จเสด็จมาตั้ง เมืองยโสธร

ได้ ๑๐๐๐ คนให้หัตถพิทักษ์สุเทพกุมไปทั้งเมืองเขมราฐ ๑๕๐๐ คนอุปฮาด
 ราชบุตรหัตถพิทักษ์ราชกรมการแต่งให้ราชวงศ์ราชบุตรกุมไปเข้ากอง
 ทักษิณเมืองสามโบก ๕๐๐ คนครั้นเสด็จราชการพ้นแล้ว พระเจ้าน้อง
 ยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรเสด็จกลับเข้าไปกรุงเทพฯ ครั้นถึงปี ๑๑๓
 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นสรวรพัตติธิประสงค์ เสด็จขึ้นมาประทับ
 อยู่เมืองอุบลตาเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ผู้สำเร็จราชการมณฑลลาวท้าว
 แด่โปรดเกล้าฯ ให้นายร้อยโทเป็นพร เป็นข้าหลวงขึ้นมาจัดราชการ
 เมืองยโสธรแล้วโปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดรับราชการตำแหน่งอุปฮาดให้
 หัตถพิทักษ์ราชบุตรผู้พิเศษรับราชการตำแหน่งราชบุตร ครั้นถึงศก ๑๒๗
 โปรดพระราชทานนามสัญญาบัตรให้หัตถพิทักษ์ราชบุตร ผู้ว่าราชการเมือง
 ยโสธรเป็นพระสุนทรราชเดชผู้ว่าราชการเมืองยโสธร

ตำนานเมืองทรายฟอง

๑ นโมตัสตถุ ครุาได้ขุนนะดีปปริสสทั้งหลายจึงตั้งได้คปราสาท
พัง ยังตำนานนิทานพระยาอินทราธิราชอันนี้เทอญ ดัดถาอันว่า
ดีพัญญูพระพุทเจ้าแห่งเฮา จักเข้าสู้พิพาทพระพุทเจ้าก็ไปเที่ยว
ไผ่บันดัดทั้งหลายในสกลชุมพู้ปทุมมวต ในเขตต์ขงกมเมือง
ทั้งหลาย คือบ้านน้อยแลนิคมบ้านใหญ่แลเมืองหลวงทั้งหลาย ตาม
ประเวณตั้ง พระพุทเจ้าทั้งหลายแต่ก่อน เข้าสู้พิพาทไปแล้ว
พระพุทเจ้าก็ตระเดินเลียบโลกไผ่ดัดทั้งหลาย ตามประเวณตั้ง
พระพุทเจ้าทั้งหลาย อันถ่วงไปแล้วแต่ก่อนก็มีแต่ มหาอนนทแะ
อรหิตาเจ้าทั้งหลายมีพระยาอโศกมหากษัตริย์ ก็ไปตามอุปฐาก
สักขาพระพุทเจ้า ไปด้วยดำดัมบ้านน้อยแลนิคมห้วยหนองคลอง
บึงบวง คือว่าแม่น้ำแดงคอยทั้งหลาย ควรไผ่พระเจ้าก็ไผ่ คือว่า
คนแะเทวดาอาฮักกัสม์เหตักขาแะคุรนาททั้งหลายแล้ว พระก็ไ
ปาทักขณแล้ว ให้เป็นที่ไหว้แะบูชา แก่คนแะเทวดาทั้งหลายแล้ว
พระพุทเจ้าก็เสด็จไปเิงดอยอัน ๑ ชื่อว่าคอยช้างดาร์ เป็นที่อุดม
ยิ่งนัก ดอยอันนั้นเป็นรูปร่างนอนอยู่ มีสระน้ำบ่ออัน ๑ ตั้งอยู่เหนือ
ปายคอยทนนยังมีหนผาคีตาถัน ๑ ชำบเฮียงเพียงงาม ก็ควรระเมา
เอาใจยิ่งนัก ยังมีพระยานาคตัว ๑ ออกมาขอธรรณาคมคอดมนั้น พระ
พุทเจ้าก็ขัตถุรณายังพระยานาค ก็ให้ธรรณาคมแก่พระยานาคแต่นั้น

พระยานาคก็ขออับเอาพระบาทถักฉนไว้ให้แก่พระยานาคอุปฐาก
 เพื่อให้เป็นที่ไหว้แถมบูชา แก่คนเลเทวดาท้งหลายก็มีแต่ ออกดทา
 ในการเมื่อนั้นสักโกเทวดาชา อันว่าพระยาอินทาทิราชก็มาติดคิงดังนี้
 ในใจแห่งตนว่า กูก็ควรลงไปไหว้สัพพะปัญพระพุทเจ้าเทศนาให้แจ้ง
 จึงควรเทิดทูลแด่ อินทาคคิงดังนี้แล้ว โศคริวดาก็ลงมา ค้นว่ามา
 ชอดแล้วก็ไหว้นบแดบบูชาวันทิดา พระยาอินทรรักให้ว้พระพุทเจ้า
 ว่า ภาณเต ภควา ข้าไหว้สัพพะปัญเจ้า ในเมื่อพระพุทเจ้ายังอยู่ไผด
 สัตว์โลกท้งหลาย ก็ลุ่มถุธิบรวรรด้วยคำมกคำปรรภนาแห่งสัตว์
 โลกเท้แต่ ค้นว่าสัพพะปัญเจ้าหากนี้พพานไปแล้วดังนี้ คนท้งหลาย
 เขาทำบุญให้ทาน รักษาศีลฟังธรรม ได้สร้างกุศลโกศล คือว่าเป็น
 อ้นกรุอันใหญ่ตฤ อ้นน้อยอันเบาอ้นนั กยังจกมีผลบุญผลอานิสต์
 เป็นดังฤกษ์ข้าจา เหมือนคิงพระพุทเจ้ายังอยู่ไผดสัตว์โลกนี้ ก็ข้าจา
 ฤชว่าจักหาอานิสต์บ่อได้ก็ข้าจา ภควา อันว่าพระพุทเจ้าก็ได้ยินคำ
 พระยาอินทรรัก หากไหว้ตนดังนี้ พระพุทเจ้าก็เทศน์ว่ามหาธาครวมหา
 ราชในเมื่อกพระตถาคตนี้พพานไปแล้ว ท่อจกตั้งไว้อยคองแก้ว คือว่า
 ศาสนาไว้ถวัน ๕๐๐๐ วสันต์ดังนี้บุคคลผู้ใดมีใจได้ศรัทธาในศาสดาดังนี้
 คือว่าให้ทานรักษาศีลเมตตาทภาวนากระทำบุญกุศลโกศลอันใหญ่อ้นน้อย
 ดังนี้ อันว่าผลอานิสต์แห่งเขาอันได้กระทำบุญให้ทาน รักษาศีลภาวนา
 ในศาสดากุตถาคคปฐมหัวที่พันตนนั้น ก็จกมีผลอานิสต์มีประมาณว่า
 ได้แสนกัลปเท้แต่ ศาสดากุตถาคค ถดตงไปเถิงพันถวัน ๒ คนท้งหลาย
 กระทำบุญให้ทาน สรร้างกุศลอันน้อยอันใหญ่ก็ดี อันว่าผลอานิสต์ก็มี

ประมาณหมื่น ๓ แด่ ตูราอินทาทิราช ในเมื่อศาสนาถูกตลาคต ดาลค
 ถอยลงไปถนัด ๓,๐๐๐ วัดดังนั้นก็ คนทั้งหลายเขาเห่ล้อมใส่ในศาสนา
 เขากะทำบุญให้ทานเมตตาภาวนา กระทำกุศลอันน้อยอันใหญ่
 อันว่าผลอันถึงบุญมีประมาณพันหนึ่งแฉก เหตุเขาได้กระทำบุญ
 ดังนั้น เขามั่นเชื่อใส่ในกุศลบุญ ใจแห่งสัตว์ทั้งหลายเป็นบาปกรรม
 ออกุศลเสีย จึงมีมีผลมากตามเพื่อดังนั้นแฉก เจ้าภิกษุชนชั้นบวช
 นั้นก็บวชชุกตักศิลาตามท่อนบวชชุกตักศิลาบวชอันน้อยอันใหญ่ ท่อน
 บวชชุกตักศิลา ๕ ศักดิ์ชุกตักศิลา จึงหาผลได้เพื่ออันนั้น แฉก
 เจ้าภิกษุทรงวินัยก็จะมีผลมากพอสมควร ตูราอินทาทิราช เหตุใด
 ถูกตลาคตว่าอัน เหตุว่าหาอรหันตเจ้าได้แล้วได้แฉก ภิกษุให้
 ด้พัพพัญญูเจ้า ศาสนาด้พัพพัญญูเจ้า ยังจักคงอยู่เท่า ๕,๐๐๐ วัดดังนั้นก็
 บุคคลเจ้าองค์ใดใดจักข้ามตาม คำสอนด้พัพพัญญูเจ้าก็ยังมีจักมีชุกตัก
 ชุกตักมีจักชุกตัก ท่านน้อยอยู่ ภิกษุ อันว่าด้พัพพัญญูเจ้าก็เข้าเทศนาว่า
 มหาราช ตูรามหาราช ถูกศิษย์ถูกตลาคตเขามั่นน้อยมีกับบาง หาบุคคล
 ผู้จักกระทำกองอันเป็นที่สุดที่แฉก ในสิกขาบวชอันน้อยอันใหญ่ ก็หาบได้
 แฉก ท่านน้อยอยู่นับพันตามอาจารย์แห่งเขาดังสอนไว้นั้นท่อนข้ามตามฮิด
 กองเขาไปนั้นแฉก คำนวณศาสนาของเขาไปถึง ๕ พันวัดดังนั้นก็ หา
 บุคคลภิกษุชนใดคนหนึ่ง จักชุมนุมกันพอถนัด ๕ ให้รู้ที่ว่าสังฆกรรมมี
 ดันว่าอุโบสถ จตุตถ์ สามัคคีก็หาบมีได้แฉก ตูรามหาราชในเมื่อ
 ศาสนาของเขาถนัดลงไปถึง ๕,๐๐๐ วัดตามาตรว่าผ้าเหลืองน้อย ๆ ห้อย
 นำไป มาเขา สมมุติว่า บุคคลผู้นั้น เป็น ภิกษุภาวนามั่น บุคคลผู้มีใจได้

ศรัทธาให้ทานก็มีผลแต่แท้ เหตุว่าเขาเหลื่อมได้ในศาสนาของกุ
 พระศากยโคตมแท้แท้ พระพุทธเจ้าเทศนาแต่พระยาอินทร์เท่านั้นแล้ว
 พระยาอินทร์ก็ให้อนุบาลมรพญาย่างงัดพญญ์เจ้าแล้ว ก็ได้ตั้งเมื่อ
 ดุที่อยู่ที่แห่งตนก็มีแต่ กิริยาจากห้องพระยาอินทร์ลงมาไหวถามผล
 ขานเสียงแห่งคนทั้งหลาย อันกระทำบุญให้ทาน ก็เป็นห้องเท่านั้น
 ก่อนแต่ ๑

๑๐ ขณดักโก ที่นั้นบนอินทาทิราช ก็ด้วยสมบัติพิพยแห่งตน
 เที่ยงกาลอันนานนัก พระพุทธเจ้าก็เสด็จเข้าสู่นิพพานไป นานได้สองพัน
 ปายสี่ร้อยสามสิบพระวัสส์ดังนั้น อินทาทิราชก็มาหึงดูสัตว์โลก
 ทั้งหลาย อันจักเป็นโยภยภัยหลายประการต่าง ๆ ก็มีแก่คนทั้งหลาย
 หาสุขลำบากใจได้ จักเกิดโยภย ๗ ประการ ๑. ทุพภิกขภัย ๑
 คือว่าอดข้าวอดน้ำ ๑ คือว่าฝนตกท่า ๑ คือว่าโยภยต่าง ๆ แก่คน
 ทั้งหลายมากนัก ยักษ์คันชัพพา ๔ ตัว มันให้เกิดขึ้นไข้ฮ่อนไข้หนาว
 แก่คนทั้งหลายทุกบ้านทุกเมืองก็มีแต่ ยักษ์ตัว ๑ มันกระทำให้เป็นไข้
 เป็นพอง เป็นบาดเป็นฝีเจ็บปวดเวทนามากนักก็มีแต่ ยักษ์ตัว ๑ มัน
 กระทำให้เป็นเลื้อยขบเลื้อยกินควายชน แะแดงเอือกกินตายด้วยประสูตร
 ถูกแก้มผู้หญิงทั้งหลาย ยักษ์ตัว ๑ มันให้บังเกิดเป็นท้องช้ำยากตากหาง
 ลงเลื้อยลงมูกให้ลำบากนักแท้ ยังมียักษ์ตัว ๑ ชื่อว่ามัจฉะลาดมาพัง
 คำบอยคำคำแด้งคนทั้งหลาย คำว่ามัจฉะลาดนั้น ก็ตายแท้
 เลื้อยขบเลื้อยกินเนื้อกินหนังทำกินเนื้อว่าดั่งนั้นก็กินแท้แท้ อินทาทิราช
 ได้ดูทุกข์คนทั้งหลาย จึงให้คำภาแก่คนทั้งหลายแต่ คณเอยากเห็น

หน้าเจ้าผู้บุญแท้ จึงให้พร้อมกันฮักฮักดีพึ่งกรรมเทอญ ก็จักพ้น
จากโภภยอนตาย จักได้เห็นหน้าท่านผู้บุญพระแด เถิงบ่ระกาจัก
บังเกิดโภภยอืดอวยาก ผู้หุงผู้ห่าเจ็บป่วยช้ำากตากหงายตายมาก
นักแด อัน ๓ จักเป็นกอดหลดทุกบ้านทุกเมือง ในชุมพูที่บั้นแด เถิง
บ่ระกาไปต่อบ่จ้อ จักบังเกิดเป็นเด็กคนโจรวิวาตผิดเถียงกัน บ้านได้
ผิดบ้านเหนือ บ้านเหนือผิดบ้านใต้ เอือนได้ผิดเอือนเหนือ เอือนเหนือผิด
เอือนใต้ ท้าวพระยาทั้งหลายก็ยาดซึ่งกันด้วยเขตต์แดนไย่นาฮั่วถ้วน
ชาตชพาดอาภรณ์ จักฆ่าฟันกันตายหาคำสุธาสำบายใจได้แก่คน
ทั้งหลายพระแด พระยาอินทาทิราชเจ้า จึงให้เอาคานาให้แก่คนทั้งหลาย
ไค้อยากเห็นหน้าท่านผู้บุญ จึงภาวนาคาถาอัน^๕เทอญ ปุเรยูก
เซตัพพัตตัพพัตตคานอินชาตญูภูมิพนัทธิ เทวเทโวตัพเพยักชา
ปรายันตุ หิริโหดตบัพปัมมันนาตูกกาธัมมา ธัมมาหิตา ตบัพปิสสา
โตโกธัมมาคิอุจฺจเว ดังนั้นว่า บุคคลผู้ใด ภาวนาคาถาอัน^๕ พันพูโยภ
ภยอนตายทั้งมวล จักเห็นหน้าท่านผู้บุญ ให้อ้าวพุทฺธ สรรณ คัจฉามิ
ธัมมัสสรณคัจฉามิ สังฆัสสรณคัจฉามิ ตาบต่อเท่าถึงทุกคติเทอญ
เมื่อจักภาวนาให้ชำระเนื้อคนสระเกล้าหัวเหี้ยแล้ว ฮักฮักดี ๕ คัด ๘
จึงภาวนาเทอญ จักได้เห็นหน้าท่านผู้บุญพระแด ให้คัมพรพ่ายแยง
ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่คู่บารวยอาจารย์เทอญ พระยาอินทาทิราชเจ้าฟ้ากัมาตถึงเห็น
อันเป็นโภภยอนตายแก่คนทั้งหลายดังนั้น จึงไค้คาถาบทนี้ ให้ภาวนา
ไปหาท่านผู้บุญเทอญ เสกต้นไธ้อัสอรพุม ๒ บท^๕ภาวนาไปหาเจ้าผู้
บุญพระแด โอมนิทติเลตฺตอุทหมมาอิติ เขยยอิติกรรมนิทานนาโทมฺทิกะ

มัทน ภาวานักษัตริย์เดชะยงต์มวดแด ให้คนทั้งหลายอยู่แจ้งหนังสือ
 พระยาอินทเจ้าเทอญ ในปีระกาปีจอต่อกันนั้นท่านผู้มีบุญจักมาโผด
 ด้วทั้งหลายบ่อย่าชะเต ท่านผู้มีบุญนั้นเกิดมาในเมืองกุสุณชะเต ยัง
 ไปเขียนคำศครคิปปในป่าหิมพานต์ จบบรรพแล้วจึงจักออกมาสร้าง
 เมืองทรายฟองหนองคำแล่นแท่นแด คาบได้สั่งอันว่าเจ้าวิธี่ศักดิ์ส่งสอนดิปป
 คุณบรรพทุกสิ่งทุกอัน อัน ๑ คือว่าคำฮอดพันปลวี่พายดุ่ม บท ๑
 แผ่นเมื่อฟ้าดังหงส์ บท ๑ มนต์ก้อมกุ่มหลับตาทอทั้งเมือง คนทั้ง
 หลายบ่ตึงคนได้ บท ๑ สบได้ไม้ดัมทำวเป็นถัน ผุ่งสาขาทอวถันไป
 ด้ยงบรรพแล้ว คาบได้สั่งส่งสอนเจ้าก็ยอขึ้น ให้รณคิปปอันประเสริฐ
 เจ้ากัชมชัณยินดี ต่อวิธี่ดีเจ้าพ่อคุณ เจ้ากัชมชาบไหวคาบได้ดาเด็ก
 นบนอบนอพระวิธี่ดีแล้วดวดหนี ท้าวก็เดินไปหน้าถึงทิพพระยาทณ
 คน ๑ เจ้ากัชมชาบไหวทณเจ้าช่อน ผู้ชวาไหวเจ้าพ่อพระยาทณ
 ขอคุณาโผดผายตัวข้า ข้อยจักไปอยู่สร้างเมืองใหญ่ทรายฟอง ขอ
 ย่อม่อนตายถักคนตัวข้า ทณได้สั่งให้ดิปปคุณทุกสิ่ง ส่งสั่งให้
 บาทำวโจจำ บรรพแล้วพระยาทณยอขึ้นตระบองเพชรแก้ว ยอ
 ให้แต่บาแท่นแด ดูราทำวดิปปคุณอัน ท่านจักคำดินบินบนกได้เด
 ตระบองเพชรอันกวัดแกว่งชนเป็นนาเป็นไฟได้ แม้นว่าข้าศึกศัตรู
 จักมาทำวจงกวัดแกว่งไป อันว่าคนข้าศึกเขาก็รทหายหายไป บ่
 อยาจักตั้งอยู่ได้เด พระยาทณก็ส่งสั่ง ทุกประการถันถัดแล้ว
 ท้าวทำวตาเจ้าพระยาคนพ่อคุณ ท้าวก็มาตามดำดัมทางแล้ว สัมปัตโต
 ก็มาฮอดมาถึงเมืองกุสุณก็มิด แค้นว่าฮอดผาสาทอนเป็นที่อยู่แห่งคน

แล้ว แด่บ่กัณบนอบไหว้พระแม่มารดา ขอภูณโศคฉายตัวชั่ว
 ราชักไปห่อหุ้มหนโลกโลกา อย่าให้มิโภภักเบียดตนตัวชั่ว ค่อม
 ไหว้แด่พระแม่มารดา บากวอย ๆ มาฮอดเมืองพายัพ มาถึง
 ห้องทรายฟองห่อหุ้ม เจ้าผ่อเยี่ยมไปแทะพาย ก็จึงเอามือบาย
 น้าวศรทนต์ชิงผ้า เป็นดั่งฟ้าผ่าไม้หักหม่นเป็นกระจวน คนทงหลาย
 อันอยู่ในชุมพุกปทุมมวด ก็ตื่นตะลึงตกใจกลัวมากนักก็มึนแด่ บินก็
 กับคินมาสู่แหล่งดั่งเกาเหินแด่ ท้าวก็ตงมาสู่พันพลว่ถาดคำ มือฮวย
 น้าวสายธนูแล้วยิงไปดั่งฟ้าผ่า ๘ ท่อนแด่ บินก็กับคินมาแหล่งดั่งเกา
 ก็มึนแด่ แด่ถวายเกิดขึ้นมาแท่นนาน ปาสาห์ ยังผาด่าท ๘ ห่อ
 พร้อมทงหอห่อห่อหุ้มมวด ก็ประทับไปด้วยแก้วฮอดช่อฟ้าแด่
 คองมี เป็นดั่งวิมานเทวดาเทวบุตร อันเกิดในชั้นฟ้าดาวดั่งด้าก็มึนแด่
 ปาการิ อันว่าปวการเวียง ๓ ชั้นก็แหวดล้อมทุกกาทุกพาย หอห่อ
 หอเถยพร้อมบรวร ก็ควรอัศจรรย์มากนักแด่ อันว่าเสนาทง ๔
 ก็เกิดมาไหว้คัมพรอยู่ก็มึนแด่ อันว่าเสนาอำมาตย์ทงหลายอันได้ ๓ แฉ่น
 ๖ หมั่นก็เกิดมามากนัก อันว่านางนักรัณมทงหลายก็ได้ สามพัน
 หกหมื่นก็มาแหวดล้อมอยู่ทุกวันทุกยามก็มึนแด่ เจ้าได้ตั้งขึ้นตั้งหอผาด่าท
 แล้ว ก็นั่งอยู่เหนือแท่นแก้วอันประทับด้วยแก้ว ๘ ประการ ดุยงเฮือง
 งามเป็นดั่งวิมานแห่งเทวบุตรนั้นก็มึนแด่ ฮอด ในกาลยามนั้นส่วนตั้ง
 รัพพหตโยธาทงหลายก็ได้เป็นแสนโกฏิกับังเกิดมา ก็ด้วยเดชานุภาพ
 บุญสมภารก็มึนแด่ อันว่าช้างมำเกิดมาได้ด้วยล้านด้วยแสน ก็
 เข้ามาสู่สมภารมหาสัตว์เจ้าตนบุญมาก ส่วณณวัชชติ อันว่าเงินคำ

แถวแหวน ๗ ประการ ก็ไหลหั่งเข้ามาสู่แหล่ผางมากนั้เก แฉ่นว่า
 เลื่อผ่าเงินคำฮั่วแฮ่แพ้งนั้เกเกิดมา ด้วยบุญสมภารเจ้ามากนั้เก แฉ่นว่า
 เขาร้องคืว่าฮั่วเปือกฮั่วฮั่วฮั่วท้งหลาย ก็ได้ไหลหั่งมากนั้เก แฉ่น
 ว่าคนท้งหลายกับได้กระทำฮั่วนา เถิงกาดคุดากเกิดมาด้วยบุญสมภาร
 มหาษัตริย์คนนั้เก แฉ่นว่าตาดโตใหญ่ต้งเคียรตาขงนั้เกนั้เก ยู่ท้ง
 คนท้งหลายฮั่วฮั่วตามคำมกัษุประการกั้เก แฉ่นว่าฝูงชายหนุ่มน้อย
 เป็นบ่าวฉงฮั่ว ยู่ท้งกินสุราบับฮั่วท้งค้าย อยู่ต้งนั้เกนั้เกทวายฟอง
 เมืองเอก ฮั่วฮั่วประเทศท้งมาฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว คนไท้เกเข้าทวายฟอง
 แฉ่นโกฏ คับคังเท่าเมืองกว้งฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว ท้งกั้เกททานให้ต้งโฆ
 ทุกหมู่ อยู่ด้าบายฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว ท้งกั้เกมีกั้เกกั้เกต้งแต่ฮั่วคั้เก
 คั้เกท้งหาบได้แฉ่น แฉ่นว่าคนท้งหลายอยู่ประเทศ ก็เข้ามาสู่สมภาร
 บั้ชาตหนแฉ่น ท้งพระยาท้งหลายกั้เกเข้ามาสู่ฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว ก็ด้วยเดช
 สมภารมหาต้งเจ้าคั้เกม้เก แฉ่นคทา ในกาดเมื่อนั้น พุทธฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว
 เจ้าคั้เกต้งคั้เกมาด้วยดวงอากาศ มาต้งอยู่ในเมืองทวายฟองไผ่คนท้ง
 หลายกั้เกม้เก โภยภยท้งมวดกั้เกท้งกับฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว ด้วยเดช
 พุทธฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วคั้เกประเสริฐ คนท้งหลายอยู่ด้าบายด้วยฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว
 บั้โลกท้งมวด ก็ด้วยบุญสมภารมหาต้งเจ้าคั้เกนั้เก กั้เกฮั่วฮั่วฮั่ว
 พุทธฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว คนท้งหลายกับได้กระทำฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว
 คั้เกท้งหลายม้คั้เกนั้เกเลื่อผ่าฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว ก็หากเกิดด้วยบุญสมภารพระยา
 บุญคั้เกนั้เก แฉ่นว่าคนท้งหลายกับมีใจเบียดเบียพกั้เกนั้เกต้งคั้เกนั้เก หา
 คั้เกหาใจบับได้ เขากั้เกเบียดเบียคั้เกนั้เกด้วยฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่วฮั่ว

ช้างม้าวัวควายของเจียงของคุเซ็งกันไผมา ยู่ท่างกระทำบุญให้ท่าน
 ตามอันมักแห่งเขาอันว่าโภยภยอนตายอันใด ก็บ่อบังเกิดแก่คนทั้งหลาย
 ก็มีแด่ ตทา ในกาลเมื่อนั้น อันว่าแท่นแห่งพระพุทธเจ้าพระสัทธิงั้น
 ก็อยู่ในถ้ำคุดา อัน ๓ อยู่ริมใกล้แคมแม่น้ำ อัน ๓ อยู่ฝ่ายข้าง
 คอยผาบทก่าหนเหนือ ยังมีตระกูลผู้ ๓ มีนามปรากฏเขื่อนทั้นบุรินทร์
 บุคคลผู้นั้นเป็นคนเลื่อมใสในคุณแก้ว ๓ ประการ ถือดีจ้ ๔ ประการ
 ท่านผู้นั้นอุปัฏฐากบิณฑบววัระบัตถักกติ ในแท่นพระสัทธิงั้นเจ้าเห็นแด
 ท่านก็จักได้นำเอาอย่างแท่นพระพุทธอยู่ปอออกมาถวายแก่ท่านผู้มบุญ ก็
 จักได้อาแท่นใส่ในองค์พระพุทธอยู่เจ้า ก็ด้วยบุญกรรมอันท่านทั้งหลาย
 หากกระทำแต่ก่อนพ้นแด่ คินว่าเมียนคาวแด่ก็จักเมื่อด้วยสุทธตาม
 บุญแห่งตนก็มีแด่ พระสัทธิงั้นก็ให้บังเกิดยังสุธสวัสดิ์ ในเขตต์
 โขงตรงแดนเมืองทรายฟองเทพมหานคร ก็ปรากฏอาบซาบไปด้วย
 เสด็จมหารพระสัทธิงั้นเจ้าเด่ สดมการพระมหากษัตริย์คินมีบุญอันมาก
 ก็มีอันนั้นแด่ เจ้าด้วยเมืองทรายฟองนานได้ ๑๖ ปีแล้ว สดงดั่ง
 นางเทวีกัทรจรรักษ์ได้ ๓๐ เดือนแล้ว วิชายิ ก็ประสูติออกแล้วเป็น
 กุมารผู้ ๓ มีอุปอ้นงามยิ่งนักเป็นดังคำ อันช่างผู้ฉลาดหากเรียงในเบ้า
 บั้เคว้าเดดงาม ส่วนอันว่าพระยาคนพอกก็ได้ชื่อนามกรกุมารผู้นั้น
 ชื่อว่าท้าวอาคา เหตุว่ามีอุปอ้นงามยิ่งนักก็มีแด่ เจ้ากุมารผู้นั้น
 เกิดมาแต่กัหาพยาโรคาบ่อได้ มีสติปัญญาที่ฉลาด มีบุญสดมการ
 ก็มาก มีอุปอ้นงามเป็นดังเทวบุตรลงมาแต่ชั้นฟ้าก็มีแด่ ผู้คนทั้งหลาย
 เห็นอุปท้าว ก็เป็นที่อัศจรรย์ใจ แก่คนแะเทวดาทั้งหลาย มี

ศาสตร์คิดปักด้ามยิงนัก ฝูงสาวน้อยหนุ่มทั้งหลายเห็นอุปเจ้า
 สดบแทบท้อไป ด้วยอุปกายแห่งกุมารผู้นั้นเห็นแต่ ตทา ในกาด
 เมื่อนั้นเจ้าก็ขึ้นใหญ่ ด้วยดำดัมมีเดื่อนนานนัก ได้๑๖ ปีแล้วเจ้า
 ก็ให้พระบิดาแห่งตนว่า ข้าให้พระบิดาเป็นเจ้าข้าจักเข้าบำไผ่พะยะ
 มาดหิมพานต์ ไปไหว้เจ้าตาบัดได้พระยอดคุณพวยพ่น บิดาให้
 พระยาปุนกอยกต่าง เจ้าจึงไปขอขมผู้รังตั้งเจ้ายอดคุณพ่อท่อน ออก
 ในกาดเมื่อนั้นเจ้าอำคาตนประเสริฐ ตั้งพ่อแล้วมาท้าวตวงไป คนเดียว
 ผ่านดงหลวงไผะมาด ไปขอขมผู้รังตั้งเจ้ากุนาผายโผด ตอนตั้งให้
 ดิปลักคุณอันวิเศษ ข้าจักไปอยู่สร้างเมืองบ้านที่ไกล ค้อมว่าแล้ว
 รังตั้งตอนตั้ง บอกให้แก่เจ้าอำคาท้าวชูอัน มนต์ไถ่น้ำเดินไปได้โยชน์
 แม่นจักคำดอดพันแผ่นดินก็ดังเดียว อัน ๓ แม่นจักบินบนผ่ายเวหา
 อากาศ เป็นดั่งหงส์บินผ่ายไปแทบสูง แม่นจักมณฑก้อมกังหัดบทั่ว
 ทงเมือง คนทงหลายบ่ตั้งคนได้ บากก็เขียนเอาแล้วดิปลักคุณ
 ทุกตั้ง ท้าวทงมชื้นดังใจเจ้าชูอัน พระรังตั้งก็บายเอาให้ชูคิดบ่อัน
 ประเสริฐ ว่าตราบท้าวกุมารท่านชูคิดบ่ได้แล้ว ท่านอย่ากลัวอันใด
 เทอญ คินว่ายังชูอันนั้น จักใช้ให้เป็นไฟก็ได้ดังใจมัก จักใช้ให้เป็น
 น้ำก็จักเป็นน้ำท่วมได้ข้าศึกศัตรูทงมอดแล ผิดว่าใช้ให้ไปกำจัดข้าศึก
 ก็นิบหายเสียเลยบ่เหลือแต่ใด ตทา ในกาดเมื่อนั้นบ้นท้าวอำคา
 กุมารก็ตั้งอำคาพระรังตั้งเจ้าแล้ว ก็กินมาหาบ้านเมืองแห่งตนแล้ว ก็
 ให้พระบิดามารดาพ่อแม่ แล้วก็ตั้งอำคาพระยาคนพ่อว่า ข้าให้
 พระบิดาเป็นเจ้า ข้าจักไม่หลด่าเยียมหนโลกเมืองไกลก่อนแล้ว ขออย่ามี

โภภะก็เบียดเบียนพวกข้า ขอให้พระบิดาเจ้าอนุญาตโทษาแก่ข้าเทอญ
 พระยาพ่อก็ให้อนุญาตแล้ว ทำถ้อยบายเอาธนูปยกับดาบสัดคันไซ
 แล้วยกเสด็จไปด้วยดวงอากาศ ก็ไปฮอดไปเถิงเมืองใหญ่ๆแล้ว
 ก็ดำหริงดูไปทุกแห่งแล้ว ก็เป็นอันเต็มไปทุกบ้านทุกเมืองแล้ว ก็
 กับคินมาตระเพราะหน้าเถิงนครเชียงใหม่แล้ว ก็เต็มไปด้วยคนทั้งหลาย
 ทุกบ้านทุกเมืองก็มีแต่ เจ้าก็หึงมากาทิศาเถิงทุกที่ทุกแห่งแล้ว
 ก็เป็นบ้านเป็นเมืองชุกชุมแห่งแล้วก็มีหนแต่ เจ้าก็ทราบไปเถิงเชียงแสน
 เชียงของก็เป็นเมืองอย่างอยู่ บ่มีท้าวพระยาอยู่ด้วยเมืองนั้น เจ้า
 ก็ช่วยมีอนักรฐคิดบิยังฆ่า เป็นดังเลี้ยงฟ้าผ่าฮ้องดังฮ้องทุกแดน
 เป็นดังฟ้าผ่า ๗ ที่ก็มีแต่ ท้าวก็ตั้งผู้ปลัดผู้พายดุ่ม เจ้าก็บายเอารฐ
 คิดบิยังไปห้อมวงเมือง ๓ ฮอบ ก็บังเกิดเป็นเวียงเวดฮ้อม ๓ ชั้น
 มีหอเดยมี่ปรางกรฮ้อมเป็นดังคนเข้านั้นแต่ แล้วยอดบังเกิดขึ้นผาสาท
 ๗ หอง โสภ ๗ โสภดังดาวดังฟ้า บังเกิดขึ้นเสนาแก้วขุนหลวงทั้ง ๔
 นบนอนนักรฐผู้พาย เสนาพร้อมด้ามพันหกหมื่น มาเวดล้อม
 บาท้าวผู้พาย นางสนมพร้อมด้ามพันหกหมื่น มาแนบเฝ้าบาท้าว
 ผู้พาย อันว่าคนโหดเข้าเชียงแสนแสนโกฏี ช้างแถมโหดเข้าชุกทาง
 เงินคำตันโหดมากับคังคอดังฝนหลังดินเดือน ๘ แห่งมา เลี้ยงฟ้าพร้อม
 ทั้งแผ่นแพรขาว กาสาโหนดของมาดังทรายโหดแล้ง ตลาดใหญ่ตั้ง
 เตียรดาบเป็นแถว ยุดำบายสุไฟไทยทั้งค่าย ฝูงบ่าวน้อยคนเบียดราย
 ยาม เฝ้ายงให้หนักรั้วเมืองทั้งค่าย อยู่ดูนุกถันเชียงแสนนุกถัน ฝูงไฟ
 น้อยโหดเข้าผู้พาย เขาก็บิฮ้อนกระทำไยนาสวน เฝ้ายามมากี่หากมี

เต็มตัว กับบังเกิดแท่นถักเอาของ ทั้งวิคควายบ่หอนมีคนฆ่าก็
 ด้ร่อยอ้อมบุญบารมีมาก ยู่ทางเททอคให้ด้งโม่เจ้าชูของค์ ก็หากฤชา
 เท่าเชียงแสนด้นุกยง คำฆ่าเท่าเมืองกว้างชูแดน อันว่าคนโหดเข้า
 เชียงแสนบ่มีขาด เจ้าด้นุกยู่ด้ร้างเมืองกว้างแห่งตน กับมีหย่อน
 ย้านทุกประเทศแดนไกล ยู่ลำบายด้ไฟไทยยอยอ้ง ตทา ในกาลเมื่อ
 นั้น คำฆ่าเท่าพระยาใหญ่ด้มชา พระยาโก้ชาแข็งเคียดเคมบ่มี
 ย้านกัมีแฉ ตทา ในกาลยามนั้นพระยาด้มชาก็เข้ามายังเสนาอำมาตย์
 มาพร้อมเพรียงกันแล้ว ก็ตกแต่งรวพดทั้งหลายได้ด้มด้นพายด้แสน
 พระยาโก้ด้ไปกับด้ยเสนาโยธาทั้งหลาย ไปด้ยด้ดด้บคาวทางนาน
 ได้ ๓ เดือนแล้ว สัมปัตโค ก็ไปสอดไปเงิงนาหลวงทุ่งใหญ่แล้วก็ด้
 ยู่ทัพย้าวคาวจอดยู่ในที่นั้นแล้ว ก็ใช้ชาวด้ด้นไปเลิงท้าวอำคาอัน
 เป็นเจ้าเมืองแสนว่า คราวพระยาเชียงแสน ท่านจักโดยเฮาฤฯ ฤว่า
 บ่โดยนั้จา เลิงฤๅแท้ด้งขารมีใหม่เมื่อใด ท่านจงนำช้างม้าเงินคำ
 แท้ด้ยเฮาคันว่าบ่โดยเฮาแท้จักคัตหัวให้ขาด คันว่าจักสู้แท้เชียง
 แสนให้ว่ามาท่อน ตจุกับไว้เมืองท้าวบ่ยอมแท้แล้ว คันว่าชนชัต
 แล้วจ่านายใช้สืบ ชนช้มาด้วกด้ยบ่ไป เลิงท่านท้าวเมืองใหญ่
 เชียงแสน เขาก็เมื่อخابไหว้ทุด้เจ้าบ่นาน ผุ่งทูคาเจ้าด้มชา
 เมืองใหญ่ มาสอดเจ้าพายัพีخابกรณ ว่าให้เจ้าอ้งค์อ้ายอมตน
 จงให้ม่ช้างม้าเงินคำแท้خابถวย เลิงเมื่อด้งขารข้ามสอดเลิงมีใหม่ด้ง
 ด้ยเจ้าอย่าได้หักคา ตทา ในกาลเมื่อนั้นอำคาเจ้าตนอาจเชียงแสนจึง
 ก่อว่าว่าครวาท่านนายทูตาคณิษฐ์ ด้จกคินคอบท้าวพระยาใหญ่ด้มชาเทียวก

เทพญ ให้นำบรรณาการไปด้วยใส่กุแท กุญญาษาแต่ด้วยราชย์
 เสด็จแดน กุกับมัททเทเมืองโตศักดิ์หยาด ให้นำช้างม้าเงินคานัน
 ด้วยกว่าเนอ คันว่านำมาแทบบรรณาการดังด้วยกุนัน กุจักพันมอด
 เมียนตายแทบบอด ดูงคินคอบเจ้าพระยาใหญ่ด้ามชา จงให้เคาจารย์
 พดกับคำวคินเมือบ้าน อันบิดาไภรรยาตูกุรกันัน เขาอยู่บ้านคอง
 ถ้ำมหาเดนา อต ในกาลเมื่อนั้น พระยาเชียงแสนกต่างดั่งนั้น บันคน
 ใช้พระยาด้ามชากี่ตาดงหน้จากบานญกวาง เขาก็เมื่อฮอดเท่าทัพฮาว
 คาวจอดแล้ว ก็กัมขบไหว้พระยาเจ้าแห่งเขา พระยามโโจโกชเคียด
 มากนัก เป็นตั้งอุธวิษ อันท่านหากเขาไม่มาต้วงหนั้นแด
 กถ่าวว่าเฮาจักไปรบเขาเมืองเชียงแสนให้ไค้เทพญ ว่าดั่งนั้น อต คทา
 ในกาลเมือคนใช้หน้จากเมืองแล้วดั่งนั้น พระยาเชียงแสนก็ตั้งเสนา
 อำมาตย์ ให้ฮักขบ้านเมืองแห่งเฮาก่อเทพญ เฮาจักเมือขอฮัญเชิญ
 พระยาบิดามาแข่งบ้านเมืองก่อนแด ค้อมตั้งเสนาอำมาตย์แล้วดั่ง
 นั้นกับายเขาหน้กับดาบด้คันไซแล้ว เจ้าก็เสด็จมาด้วยดวง อาภาศ
 มาถึงเมืองทรายฟองอันเป็นเมืองพอดดั่งนั้น เจ้าก็ลงมาจากอาภาศ
 แล้ว ก็ขณเมือสู่สาตพระยาพ่อแดแม่แห่งตนแล้ว ก็ให้ว่าข้าแต่
 พระบิดาธิราชเจ้า ข้าผู้ตูกได้เมืองใหญ่เชียงแสนที่พุน ก็ด้วยสมภาร
 พ่อเป็นเจ้าก็ข้าเด ยังมีพระยาตน ๓ เป็นใหญ่กว่าท้าวพระยาทั้ง
 หลาย เรียกชื่อว่าพระยาด้ามชา ก็ได้ด้วยเมืองอัน ๓ ชื่อว่าเมือง
 ดอนคร ก็เคาจารย์พดพดโยชามาประมาณว่าได้ ๓๒ โกฎี มาดั่ง
 ทัพฮาวคาวจอดอยู่ในนาหลวงทุ่งใหญ่ที่พุน เขาก็ใช้ชาวถาดันมาถึง

ข้าผู้เป็นลูกว่า ให้นำดอกไม้เงินคำขางม้าวัวควาย เมื่อด้วยไฮ่ทุกปี ๆ
 ว่าดังนี้ ข้าผู้เป็นลูกก็มีข่าวดำดั้นเมื่อตอบว่าให้ท่านพระยาใหญ่ดำมรา
 ให้ผู้นำบรรณาการด้วยไฮ่เฮาฟี่ กุบ้อมักอวดเก่งย่านฝูงพระยาเมืองอื่น
 ที่โดนนั้น ให้ผู้นำขางม้าเงินคำนั้นด้วยกุ ข้าผู้ลูกก็มีข่าวดำดั้นไปตอบ
 ดังนี้ บัดนี้ขอพ่อเป็นเจ้าเมื่อคอมข้าอย่าใดแต่ก่อน พระยาเชียงแสน
 ตนถูกก็เล่ากิริยาอาการดังนี้ ท่านพระยาใหญ่ตนเป็นเจ้าเมืองทราย-
 ฟอง คั้นว่าเจ้าไต่ยีนพระยาตนถูกเล่าเหตุแก่ตนดังนี้ เจ้าก็บอแก้ว
 ดักหน่อย เจ้าก็มักไต่เมื่อกับด้วยลูกว่า ดูราเจ้าถูกชักแก่พ่อเฮย
 เจ้าอย่าอวดเก่งดังที่พ่อเทอญ แม้วามันจักตนเหลือดินก็ตามดังเขา
 ท่อน แม้นว่าเจ้าจักบินบนชั้นเวหาอากาศก็ดังเขาพ่อท่อน แม้นว่า
 เจ้าจักช่วยমনต์ก็ดำเป็นคนเหลือแผ่นก็ตาม แม้นว่าเจ้าจักดำดอด
 พนมมาแท็กกับแก้ว เจ้าจักมนต์เบาให้เส้นไฟเผาแผ่นก็ตาม เจ้าจักมนต์
 เบาให้เส้นน้ำท่วมของก็ดี กับอวดอวดคมเขาท่อยៃของน้อย พระยา
 ใหญ่ทรายฟอง จาด้วยลูกแห่งตนดังนี้ พระยาพิชัยก็ตกคำคำไปแล้ว
 พระยาทั้ง ๒ พ่อลูกก็นอนอยู่เหนืออาสน์อันดีแล้ว วิภาดาयरัตติยา
 ในคืนวันนั้นยัง สายสุริยระก็พุ่งขึ้นมา พระยาทั้งสองพ่อลูกก็ลุกจาก
 อาสน์แล้ว ก็ส่งน้ำชำระเหนือตนบรรวร ก็ด้วยข้าวน้ำโภชนอาหาร
 เนื้อไต่คำ อันนายพ่อครัวหากคกแต่งมาถวายเห็นแล คั้นว่าด้วยข้าว
 แล้ว ๒ กษัตริย์ก็ตกแต่งเตาตา ก็เอาขนแกะระบองเพชรแล้ว
 ก็ตั้งอำมาตย์ว่า ดูราเส้นทางหลายเฮย เฮาพระองค์ก็จักไปกับด้วย
 ลูกเฮาเจ้าพระยาเชียงแสนก่อนแล ท่านทั้งหลายจงซักขาม้านเมือง

ก่อนเทอญ ค้อมว่าพระยาตั้งเฒ่าทั้งหลายแล้ว ๒ กษัตริย์ก็
 เสด็จไปด้วยดวงอากาศ ก็ไปฮอดไปถึงเมืองใหญ่เรียงแผ่นดินพอยาม
 งาม ก็ขึ้นเมื่อสู่ผาต่างโองหลวงแล้ว ก็สถิตอยู่เหนือแท่นแก้ว
 ด้วยศรีสวัสดิ์ทันแด่ ตथा ในกาลเมื่อนั้นเฒ่าทั้งหลายก็พร้อมกัน
 มาเฝ้าล้อม อ้อมเฝ้าพระยาทั้ง ๒ ฮอดทุกคำทุกพายหันแด่ เฒ่า
 นายพ่อศรีวงศ์ก็ยกแต่งพางยามถวายพระยาทั้ง ๒ พระองค์ ๆ ก็เสวย
 ขาวถวายแล้ว ๆ เจ้าก็แต่งเตาเผา ก็ขึ้นแลดูบนดัดคันไซ ก็เสด็จไปถึง
 นาหลวงทุ่งใหญ่ ที่พระยาสามชาเขารพมาตั้งทัพฮาดขาวจอยอยู่
 พระยาสามชาติสวาคันว่าเห็นพระยาทั้ง ๒ พอลูกไปถึงดังนั้น ก็เอน
 บ่าเฒ่าแกวหาญทั้งหลาย ให้ห้ำหั่นศาวุธทุกทัพทุกทีแล้ว ก็
 ณะเพาะเพือรบเดื่องกับด้วยพระยาทั้ง ๒ ก็มีแด่ อด ในกาลเมื่อนั้น
 พระยาตนลูก ก็กล่าวคำด้วยสัณหาทบเอนขามว่า ดูราพระยาสามชา
 เษย จงให้ท่านเขารพเฒ่าแห่งท่านคือเมื่อเมืองแห่งท่านเสยเทอญ
 ลูกเดเเมียแห่งท่านทั้งหลายก็ว่าจักของหาทุกวันทุกคืนบ่อขาดชะแด่ ฝึ
 ว่าสู้บั่นเมื่อ ดังนั้นจึงพร้อมกันนำ พดช้างม้าเมื่อน้อมนมัสการเฝ้า
 พระองค์ประการ ๑ จงให้ท่านเข้าเมื่อน้อมเมือง ด้วยดอกไม้มงค
 ทุกปี ๆ นั้นเทอญ พระยาเรียงแผ่นดินกล่าวดังนั้น บั้นพระยาสามชาได้
 ยินแล้ว ก็ดลคมใจอันเคียดมานานัก ก็เดินบ่าวโยธาแกวหาญ ทั้ง
 หลายเพือจกรบเดื่องดังนั้นแล้ว ท้าวก็บายเขารพแล้วก็ยิงไปประจักษ์
 ดังฟ้าผ่าได้ ๗ ที่ อนันว่าบุคคทั้งหลาย ก็อช้างม้ายักดัมทำวตายไปบ
 เศษดลอกก็มีทันแด่ ดังนั้นบั้นก็ไปคดียังหัวแห่งพระยาสามชา ก็ถึง

ซึ่งอนตายไปบัดเดียวหนแต่ ท้าวก็เห็นคนแดงตัวตายไปไม่เศษ
 ดลอดังนั้น พระยาทั้งห้าจึงชวนให้คนแดงตัวซึ่งมาโยธาคนมาดั่งเก่า
 อันว่าคนทั้งหลายอนตายแล้วก็คืนมา ช่างมาทั้งหลายก็คนหมดเดียง
 เดียงแล้ว เขาก็พร้อมกันทูลเมื่อไหว้ทุกคน ๆ หนแต่ พระยากล่าวว่า
 ครุทำนทั้งหลายฝูงเป็นเสนาโยธาทั้งหลาย จึงคืนเมื่อสู่บ้านสู่เมือง
 แห่งสู่ทั้งหลายเทอญ อันว่าลูกแดงเมียพยายบ้านแห่งสู่ทั้งหลายก็จัก
 คงเห็นหน้าพระแดง ตททา ในกาดเมืองนั้นบนคนทั้งหลาย คนว่าไต่ยน
 พระยากล่าวดังนั้น เขาก็ยอมมือไหว้ดังไว้เหนือหัวทุกคน ๆ ยัง
 มีเสนาใหญ่ผู้เป็นแก้วว่าคนทั้งหลาย ท้าวพระยาใหญ่น้อยก็พร้อม
 กันว่าไหว้ท้าวเธอ ว่าไหว้เจ้าผู้หาทุกข์ได้ ฝูงช้างทั้งหลายขออัญเชิญ
 เจ้าทั้ง ๒ ให้ลงมาในท่ามกกลางทัพทัน ฝูงช้างทั้งหลายขอถวายยัง
 เครื่องฝูงนี้ มีเครื่องคำสัตว์ราช หอก ดาบ และช้างม้าทั้งหลายฝูงนี้
 แก่เจ้าข้าทั้ง ๒ ขอให้ไว้ชีวิตแก่ฝูงช้างแต่เทอญ พระยาทั้ง ๒ พ่อดูก
 คนว่าไต่ยนถ้อยคำฝูงโยธาเสนาอำมาตย์ไหว้ขอโยมดังนั้น เจ้าทั้ง ๒ ก็ลง
 มาในกาดวงหมู่คนทั้งหลายแล้ว เขาก็ขออัญเชิญเจ้าทั้ง ๒ ขึ้นสู่ช้าง
 มังคละตัวประเดรัฐ อันห้างแล้วด้วยเครื่องประดับประดาทั้งหลายแล้ว
 ก็แห่แห่นเอาพระยาทั้ง ๒ ขึ้นมาสู่เมืองเชียงใหม่แห่งเทพมหานครแล้ว ก็
 ขึ้นสู่วิชัยนคเณศวรแล้ว เขาก็พร้อมกันถวายบ้านเมืองทั้งมณฑลแก่
 พระยาทั้ง ๒ ว่า เทวฝูงช้างไหว้มหाराชเจ้า บัดนี้ฝูงช้างทั้งหลายขอถวาย
 บ้านเมืองทั้งมณฑล ในอาณารัฐเขตต์ซึ่งกมเมืองดาม้ชาละเมืองน้อย
 ๑๒ หัวเมือง เป็นข้าด้วยไต่บ่ขาดแก่มหाराชเจ้าทั้งมณฑลก็ข้าเทอญ ดัง

แยกตัวกันไปหน้าขอมหาราชเจ้าจึงเป็นเจ้าแก่ฝูงข้าทั้งหลายก็เข้าเฝ้า
 เสด็จอำมาตย์ท้าวพระยาที่พร้อมกันถ้ายันเมืองแฉะหอกดาบ ข้าง
 มาทางมวดแล้วเขาก็อำดามหากษัตริย์เจ้าแล้ว ก็หันมือหาบ้านหาเมือง
 แห่งพระยาสามชา อันเป็นที่อยู่แห่งตนก็มีแด่ ออกดทา ในกาตเมืองนั้น
 พระยารายฟองตนเป็นพ่อ เจ้าก็ตั้งลูกแก้วโคโจกคินมาทาบบ้านเมือง
 แห่งตน ก็บอกให้หมู่เสนาทางหลาย ก็จึงพร้อมกันปฏิบัติเจ้าพระยา
 ตนเป็นลูกแห่งเฮา ใ้ให้เป็นนาคราชในเมืองเชียงแค้นมหานครท่นอย่า
 ได้ประมาทสักคนเทอญ เฮาพระองค์ก็โคโจกคินมือหาบ้านเมืองแห่ง
 เขาก่อนเด พระยาก็ตั้งเสนาอำมาตย์แล้ว ก็แต่งห้างขัดดาบตั้งคนไซ
 แฉะธนุพิสัยแล้ว ก็เสด็จมาด้วยดวงอากาศ สัมบัติโต ก็มาฮอดมา
 ถึงเมืองทรายฟองเทพมหานครแล้ว ก็ขึ้นสู่ผาสำทมิอำมาตย์เสนา
 หากชะพิศแวดล้อมอ้อมเป็นบิวารก็มีหันแด เจ้าก็ตั้งขมขมชั้นยืนด้วย
 ชาวเมืองทรายฟองทั้งมวด ทำบุญให้ทานบ่ขาดทุกวันๆก็มีแด่ บ่อาจ
 จักก่อเกงแต่ท้าวพระยาข้าศึกทั้งมวด อันจักมาถึงแก่บ้านเมืองก็หา
 บ่ได้สักแห่งก็มีเด เจ้าก็เสวยราชสมบัติในเมืองทรายฟองท่นนาน
 ประมาณว่าได้ ๘๑ ปีแล้ว เจ้าผู้ระคตจุติจากปากเมืองคน ได้
 เขาตนเมื่อเสวยสมบัติในเมืองฟ้าเสวยสุขก็มีแด่ กิริยาอาจารย์เจ้า
 ผู้มีบุญญา จาแก้ไขในเรื่องเมืองทรายฟองจักเกิดมาภายหลังให้
 นักปราชญ์เจ้าทั้งหลายผู้ฉลาดด้วยปัญญาจึงพิจารณาในมนโทวารคือ
 จำไว้ อันเทพุดาหากมาบอกแก่ชาวเมืองทั้งหลาย ให้เป็นนิทานอันจัก
 มาภายหลังบ่ขาดบ่คา โดยดั่งนิมิตต์กำลัง สัมมัตตัง ก็เสด็จบวร
 ครอบทานก่อนเด

ตำนานเมืองพวน

ก่อนจะกล่าวเรื่องนี้ เราจะต้องกล่าวไว้ก่อนว่า ผู้ใดได้โดย
ราชย์เป็นกษัตริย์องค์แรกที่ในแผ่นดินลาว กษัตริย์องค์แรกนั้นชื่อว่าขุน
บถดินแก้ว ได้โดยราชย์ดั่งมาได้ประมาณหลายร้อยปีมาแล้ว และ
มีบุตรห้าองค์ ๆ หนึ่งได้เป็นเจ้าเมืองหลวงพระบาง องค์ที่สองได้เป็น
เจ้าเมืองเวียงจันทน์ องค์ที่สามเป็นเจ้าเมืองพวน องค์ที่สี่เป็นเจ้าเมือง
เชียงใหม่ และองค์ที่ห้าเป็นเจ้าเมืองเขมร แต่การครอบครองเมือง
เหล่านี้ก็ไม่ได้จัดให้ถูกต้องตามฐานาคักดิ์ของเจ้าเมือง และผู้ใดได้เป็น
เจ้าเมืองแทนเจ้าเมืองเหล่านั้นก็ไปเข้าพเจ้าก็หาทราบไม่ กษัตริย์
เมืองพวนองค์แรกก็หาพเจ้าทราบนั้นชื่อเจ้าหลวง ครนตันพระชนม์
แล้ว เจ้าชมภูบุตรขึ้นด้วยราชย์แทน เจ้าชมภูดั่งไปแล้ว เจ้า
เลี้ยงบุตรแทน ครนเจ้าเลี้ยงดั่งไปแล้ว เจ้าน้อยบุตรหนึ่งเมือง
แทน เจ้าน้อยมีบุตรห้าองค์ ชื่อ เจ้าโพ, เจ้าทัพ, เจ้าพรหมมา, เจ้า
อู, เจ้ากำ แต่องค์แรกต้องคั่นได้สันพระชนม์ ยังอยู่แต่เจ้ากำได้
ครองเมืองพวน กษัตริย์เวียงจันทน์องค์แรกนั้นชื่อเจ้าอินทร์ ครนดั่ง
ไปแล้วเจ้านันทผู้เป็นน้องหนึ่งเมืองแทน ครนเจ้านันทดั่งไปแล้ว เจ้าอนุ
ผู้เป็นน้องหนึ่งเมืองแทน เมื่อครั้งเจ้าชมภูเป็นเจ้าเมืองพวนประมาณ ๗๐ ปี
มาแล้ว เมืองพวนได้ชนกับหลวงพระบางและได้ส่งบรรณาการดอก
ไม้เงินทองปีละต้องคำดังทุก ๆ ปี เมื่อครั้งเจ้านันทได้เป็นเจ้าเมืองเวียง

จันทน์ พระเจ้าแผ่นดินไทยได้มีโองการไปถึงเจ้าสมุฏไหยกกองทัพไป
 ต่เมืองหลวงพระบาง ซึ่งได้ตีได้สำเร็จ ฝ่ายน้องเจ้านันทได้เกณฑ์ให้
 คนหนึ่งชื่อเชียวเป็นแม่ทัพยกไปรบกับเจ้าสมุฏไหยก ปรายัย เจ้านันทจับได้
 แล้วได้อาตวสั่งมาเวียงจันทน์ ให้เอาตัวไปแทงด้วยหอก ครั้น
 เพ็ชระขวัญได้พาตัวเจ้าสมุฏไหยกเดินทางมาถึงตำบลที่จะฆ่าแล้ว ก็เผอิญฟ้าผ่า
 ถูกหอกซึ่งเพ็ชระขวัญถือขึ้นหักลงไปในครั้นเจ้านันทเห็นเหตุเป็นดังนี้แล้ว
 จึงสั่งให้ปล่อยเจ้าสมุฏไหยกไปครองเมืองพวนตามเดิม และให้ตั้งเครื่อง
 บรรณาการแก่เมืองเวียงจันทน์ตามที่เจ้าสมุฏไหยกได้ตั้งแก่เมืองหลวงพระบาง
 แด่ก่อน ครั้นอยู่มาเจ้านันทได้ลงไป เจ้าอนุวงศ์ได้ครองเวียง-
 จันทน์แทน และในเวลาครั้งนั้นเมืองพวนได้อยู่ในการปกครองแห่งเจ้า
 น้อย ครั้นอยู่มาในปีนั้น เจ้าอนุวงศ์คิดยกกองทัพมาทำศึกกับ
 พระเจ้าแผ่นดินไทย ๆ ได้จัดกองทัพออกไปตีทัพเจ้าอนุวงศ์ เจ้า
 อนุวงศ์ได้หนีแตกถอยไปเมืองญวน ณวันเสาร์แรมสองค่ำเดือนหก
 และได้ยกเมืองให้เป็นเมืองขึ้นกับเจ้าเมืองญวนเจ้าเมือง คือ เมืองพวน
 เมืองเชียงกัน, เมืองส่วย, เมืองจันทใหญ่, เมืองจันทน้อย, เมืองดอน,
 และเมืองดาม แล้วเจ้าเมืองญวนจึงให้เจ้าอนุไปอยู่ในเมืองพวน ซึ่ง
 ในเวลาขณะนั้นอยู่ในการปกครองแห่งเจ้าน้อย ซึ่งเป็นบุตรของพระพนม
 ดำรงรินทร ครั้นอยู่มาหนึ่งวัน พระเจ้าแผ่นดินไทยได้ทราบความ
 ตามเรื่องราวเจ้าอนุแล้ว จึงได้โองการสั่งให้เจ้าพระยาโหราธิบดี
 เตชะเป็นแม่ทัพ เจ้าพระยาธิบดีนทรเตชะจึงจัดให้พระพิเรนทรเทพคุม
 ทหารเป็นทัพหน้ายกถ่วงไปเมืองพวนก่อน แล้วเจ้าน้อยจึงได้ยกทัพออก

มาบรรจบกับพระพิเรนทรเทพเจ้าอนุ่นได้ จึงได้ตั้งตัวลงมากองเทพ ฯ
 ครั้นเจ้าเมืองญวนทราบข่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินไทยจับเจ้าอนุ่นไปได้ จึง
 ได้ให้องครักษ์เป็นแม่ทัพยกไปตีเมืองพวนจับเจ้าน้อยและบุตรชายได้ ตั้ง
 มาเมืองญวน เจ้าเมืองญวนจึงให้เอาตัวไปแทงเสีย ครั้นเจ้าน้อย
 ถ่วงไปแล้ว เจ้าเมืองญวนจึงได้ตั้งให้เจ้าด่านซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกับ
 เจ้าน้อยนั้นขึ้นครองเมืองพวน และได้ให้ทหารไว้ ๓๐๐๐ ตำหรับจะได้
 บั๊บกั๊กอาณาเขตต์ อยู่มาหน่อยหนึ่ง เจ้าด่านเอาใจออกหาก เจ้า
 เมืองญวนมีหนังสือมาถึงพระพิเรนทรเทพว่าเมืองญวนนี้แต่ก่อนได้
 เป็นอาณาเขตต์ของไทย และมีต้นขอให้พระพิเรนทร ฯ ยกกองทัพมาช่วย
 กันได้พวกญวนออกไปเสียจากเมือง ครั้นพระพิเรนทร ฯ ทราบความแล้ว
 จึงได้ยกกองทัพมาจับกับเจ้าด่านล้อมพวกญวนไว้ และได้ฆ่าพัน
 ทหารญวนด้ามพันตายลงมาก ที่เหลือตายบ้างเล็กน้อยก็หนีไปเมือง
 ญวน แล้วเจ้าด่านจึงได้อพยพครอบครัวและชาวเมืองพวนมาตั้งบ้าน
 เรือนอยู่หนองคาย แล้วให้เจ้าด่านกับเจ้าด่านซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้อง กับ
 ชาวเมืองพวนกลับไปครองเมืองพวนทั้งสองคน อยู่มาหน่อยหนึ่งพระ
 พิเรนทรเทพได้พาเจ้าด่านลงมาเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินไทย พระเจ้าแผ่นดิน
 ไทยจึงได้ทรงตั้งให้เป็นขุนนาง เมื่อครั้งเจ้าด่านลงมาจากเมืองพวน
 แล้ว พวกชาวเมืองได้คิดประทุษร้าย จับเจ้าด่านกับเจ้าด่านฆ่าเสีย
 ยกผู้ขึ้นขึ้นว่าการแทนได้ประมาณ ๑๕ ปี ครั้นนั้นเคยได้เป็นเจ้าเมือง
 ญวน ๆ จึงตั้งให้บ่ด้อยบุตรเจ้าน้อย ซึ่งเจ้าเมืองคนก่อนได้จำคุกไว้นั้น
 กลับไปเมืองพวน ตั้งให้เจ้าโพครองเมือง ครั้นเจ้าเมืองหลวงพระบาง

ทราบข่าวว่าเจ้าโผได้ครองเมืองพวนจึงมีหนังสือไปถามว่า เจ้าโผจะ
 ยอมตั้งเครื่องบรรณาการแก่หกดวงพระบางตามเคยเหมือนอย่างบิดาเจ้า
 โผได้ตั้งแต่ก่อนหรือไม่ ถ้าไม่ตั้งแล้วจะยกกองทัพไปรบ, เจ้าโผจึงมี
 คำตอบไปว่า จะยอมตั้งเครื่องบรรณาการแก่หกดวงพระบาง เจ้า
 เมืองหกดวงพระบางจึงมีคำสั่งลงมายังกรุงเทพาด้วยเรื่องเจ้าโผนั้น พระ
 เจ้าแผ่นดินไทยจึงทรงพระอนุมัติออกไปให้เจ้าโผครองเมืองพวนต่อไป
 และในเวลานั้น เจ้าเมืองญวนได้ยกมาเบียดเบียนเมืองพวนอยู่เนืองๆ
 เจ้าโผจึงได้ตั้งยอมเสียส่วยให้ญวนอีกทุกๆ ปี เพราะจะไม่ให้ญวนมา
 ข่มเหงเบียดเบียนต่อไป ครั้นอยู่มาเจ้าโผต้องไป เจ้าของผู้เป็นน้อง
 ได้ว่าการแทน ในขณะนั้นพวกฮ่อได้มาย่ำยีชิงเอาหัวเมืองขึ้นซึ่งอยู่
 ปลายแดนข้างเหนือเมืองพวน คือเมืองดาใหญ่, เมืองตาน้อย, เมือง
 หือ, เมืองคั่ว, เมืองดา, เมืองมัว, เมืองทัก, เมืองทาดวย, เมืองเมือก
 เมืองคอย, เมืองพวน ชาวเมืองเหล่านั้นเรียกว่ามอญแลญไทย (แปลว่า
 ไทย) แต่ว่าอยู่ในการปกครองแห่งญวน แลชื่อเหล่านั้นก็ได้เรียกตาม
 คุณประโยชน์ของเมืองนั้น ๆ แล้วพวกฮ่อได้ยกมาตีเอาเมืองกัน, เมือง
 โสับค, เมืองคำเหนือ, เมืองฮ่อ, เมืองคำใหญ่, เมืองตาน,
 เมืองฮอ, ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเวียงจันทน์, แล้วพวกฮ่อได้ยกไปตีเอาเมือง
 เชียงคำ ครั้นเจ้าเมืองญวนรู้ความว่าพวกฮ่อมาย่ำยีเบียดเบียนเมืองขึ้น
 จึงได้จัดกองทัพยกไปรบฮ่อที่ตำบลบ้านบัวแขวงเมืองเชียงคำ แดก
 พวกฮ่อ, แล้วแม่ทัพญวนจึงได้มีหนังสือไปถึงเจ้าฮู ซึ่งเป็นเจ้าเมือง
 พวนให้ยกมาช่วย แล้วเจ้าฮู เสียที่ฮ่อ ตายที่บ้านบัว ทัพญวนก็แตก

ยับเยินไป ไม่ได้มารบฮ่ออีก อยู่มาไม่ช้านัก พวกฮ่อม้าใจกำเริบขึ้น
 ยกมาตีเอาเมืองพวนได้ในปีคริสตศักราช ๑๘๗๓ ก่อนฝรั่งเสด็จทำหนังสือ
 สัญญากับญวนมีหนึ่ง ครั้นเมืองพวนเสียแก่ฮ่อ พระพนมดงรินทร
 ซึ่งเป็นหลานของเจ้าฮอง ได้อพยพครอบครัวเจ้าฮองลงมาหนองคาย,
 แถวพวกฮ่อก็ได้ตามตึดลงมาจนถึงเวียงจันทน์ ครั้นนั้นพระยามหาอำมาตย์
 ได้ออกไปเป็นข้าหลวงว่าการเมืองอุบล ครั้นทราบกิจการแห่งพวกฮ่อ
 แล้วจึงได้ยกกองทัพขึ้นไปเวียงจันทน์ ตีทัพฮ่อแตกยับเยิน หนีไปได้แต่
 หกคนเท่านั้น ในเวลาขณะนั้น พระยาราชวรานุกูล ได้ยกกองทัพออก
 จากหลวงพระบางตามพวกฮ่อขึ้นไป ตีทัพแตกสองทัพ หนึ่งที่นาบัว,
 อีกทัพหนึ่งที่ทุ่งเชียงคำ พวกฮ่อได้นั่งที่บ้านเมืองทตไถ่ดิน ครั้นพระยา
 มหาอำมาตย์ทราบข่าวพวกฮ่อแตกหนีไปหมดแล้ว จึงได้ให้พระพนม
 ดงรินทรไปเป็นเจ้าเมืองพวนพดาง ๆ ครั้นอยู่มาภายหลัง เจ้าขันที
 ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าฮองนั้นเห็นว่าเมืองพวน ถ่วงมาได้ประมาณ
 ๓ ปีแล้ว ครั้นฮ่อรู้ว่าทัพไทยกลับ จึงได้ยกมาตีเอาเมือง ซึ่งตีได้
 แต่ก่อนนั้นกลับคืนได้สิ้น ตั้งแต่เวลานั้นมา ฐานทัพศึกฝ่ายไทย จึงได้
 มีอยู่กับพวกฮ่อเนื่อง ๆ จนทุกวันนี้ พวกฮ่อเหล่านี้คือพวกจีนซึ่งตง
 ซ่องลุ่มอยู่ในป่าเขียวเป็นโจรตบถบ้านเมืองเล็กน้อยในพวกนี้ แบ่ง
 ออกเป็นสามพวก ๆ หนึ่งมีธงดำเป็นสำคัญ พวกหนึ่งธงเหลืองเป็นสำคัญ
 แลอีกพวกหนึ่งธงดงเมืองพวนได้มีธงแดงเป็นสำคัญ

ตำนานเมืองพวน

เมื่อขุนลอผู้เป็นพ่อขุนครองเมืองหลวงพระบางอยู่เป็นตั้งช
ดบายแล้ว ขุนลอมีความคิดถึงเจ็ดเจืองผู้หนึ่งซึ่งครองครองเมืองพวน
เพราะเจ็ดเจืองกับขุนลอต้องพึ่งพิงมีความรักกันมาก ทั้งฝ่ายเจ็ดเจืองก็
มีความคิดถึงพ เจ็ดเจืองจึงพาเขากำดั่งลงไปหาขุนลอผู้พี่ ครั้นเจ็ดเจือง
ลงไปถึงเมืองหลวงพระบาง ขุนลอผู้พี่ก็มีความยินดี ขุนลอจึงออก
ไปรับเจ็ดเจืองเข้าไปในเมือง ให้ที่พักพิงที่รักถางเมืองหลวง
พระบาง ภักดิ์รับชอเดิมชอเขากลับ ขุนลอแลเจ็ดเจืองต้องพึ่งพิงก็
พร้อมกันเข้าพักในที่ทำไถนั้น แล้วท้าวพระยาแดนชาวเมืองก็พร้อมมา
ทำขวัญเสร็จแล้ว พวกชาวเมืองก็มีความยินดี เจ็ดเจืองกับขุนลอ
ต้องพึ่งพิงกันอยู่แต่ก็ถนอทนกันด้วยราชการเมืองต่างๆ ขุนลอ
กับเจ็ดเจืองมีความคิดถกตอถกันเหมือนดังความคิดพหุหม แล้วขุนลอ
จึงว่าเราเป็นพี่น้องบิดามารดาเดียวกัน แต่เราต่างคนต่างได้
ครอบครองเมือง เมืองเราต้องพึ่งพิงเขตต์แดนใกล้เคียงติดกัน เรา
ทั้งต้องต้อง ประคบ ด้วยความ รักษาไมตรีอย่าให้เป็น ที่แตกร้างกันได้
ให้เหมือนดังพระบิดาได้ดำบารนาให้เรากันนั้นเทอญ อนึ่งเราทั้งสอง
จะหมายเขตต์แดนที่ติดต่อกันไว้ อย่าให้เป็น ที่เสื่อมศรัทธาในกาตข้างหน้า
ขุนลอแลเจ็ดเจืองคิดถกกันที่จะแบ่งหมายเขตต์แดนเมืองพวนเมืองหลวง
พระบางเพื่อจะให้ตั้งมั่นในชั่วมหากาลป์ แลจะได้เป็นหลักสืบไปจนบุตร

หาดนเหตน เจ็ดเจืองกับขุนลอจ้งพร้อมจัดแต่งขุน ๘ นาย ให้ออกไป
 หมายเขตต์แดน กำหนดให้ขึ้นไปทางน้ำคาน ถ้าถึงภูเขาหุบแล้ว
 ให้ตั้งท่นเป็นคั่น แล้วจึงแบ่งกันไปทางฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ ขุนทั้ง ๘
 รับคำสั่งของขุนลอแต่เจ็ดเจืองแล้ว แปรขุนก็รีบไป ครั้นขุนทั้ง ๘
 ไปถึงเขาหุบแล้ว แปรขุนก็พากันขึ้นไปถึงยอดเขาหุบ แล้วก็พากัน
 นั่งพักแบ่งกัน ตั้งขุนให้ไปหมายเขตต์แดนฝ่ายเหนือ ตั้งขุนให้ไปหมาย
 เขตต์แดนฝ่ายใต้ ตั้งขุนที่ไปทางไต้ขึ้นออกจากเขาหุบ ไต่สันเขาหุบ
 ไปถึงเขาโทน ไต่สันเขาโทนไปถึงเขากวักกับกิดก่อง ไต่สันเขากวักกับ
 กิดก่องไปถึงเขากิดคอง ไต่สันเขากิดคองไปถึงเขามอน ไต่สันเขามอน
 ไปถึงเขากระทะทะ ไต่สันเขากระทะทะไปถึงเขากระทิงขึ้นเขากระทิงไต่สันไป
 ถึงเขากระซิงขึ้นเขากระซิงไต่สันไปลงใต้บ้านค่าง จากบ้านค่างถึงเมือง
 ภายเมืองของจากเมืองภายเมืองของถึงหน้าบ้าน้ำแค จากหน้าบ้าน้ำแค
 ไปถึงบ้านดินน้อย จากบ้านดินน้อยไปถึงนาทม จากนาทมไปลงใต้ห้วย
 ใหญ่ ตามห้วยใหญ่ร่องถึงน้ำมกท่าหวาย จากท่าหวายนางมชนเขาหงส์
 ไต่สันเขาหงส์ไปถึงสระบ้านด่านหินคอน จากสระบ้านด่านหินคอนไป
 ถึงแถวต้อยเชียงค้อมปากขาว จากที่แถวต้อยเชียงค้อมปากขาว ลงไป
 ใต้น้ำชันตามน้ำชันร่องถึงหาดทรายพวนริมน้ำชันออกจากหาดทรายพวน
 ขึ้นเขากวักได้ ไต่สันเขากวักได้ไปถึงพนอมบ้านแคต จากพนอมบ้านแคต
 ไปลงใต้ปากน้ำกระดิงในด่อนน้ำกระดิงนี้คือน้ำม่วนแต่ปากที่ออกต่อกับน้ำ
 ของเขาเรียกว่าปากกระดิง แล้วตามน้ำกระดิงขึ้นไป ถึงที่หมอนท้าวท่าเพี้ย
 จากหมอนท้าวท่าเพี้ยไปถึงยอดน้ำซุ่น จากยอดน้ำซุ่นไปถึงยอดน้ำยาง

จากยอดน้ำยางขึ้นเขาเร็ว ไต่ต้นเขาเร็วไปถึงเขาใต้ ไต่ต้นเขาใต้ไป
ถึงเขาแดง ไต่ต้นเขาแดงไปถึงเขาผาคับ ไต่ต้นเขาผาคับไปลงใต้
ยอดห้วยเผือก ตามห้วยเผือกช่องไปถึงห้วยหาดขาว แล้วข้ามน้ำไม้
ขึ้นเขาผาหลวง ไต่ต้นเขาผาหลวงลงไปได้เพียงบ้าง จากเพียงบ้างลง
ไปได้น้ำไม้ ตามน้ำไม้ต้องถึงปากห้วยหลวง จากปากห้วยหลวงขึ้น
เขาหลวง ไต่ต้นเขาหลวงไปถึงแคว้นเร็วเมืองคำ จากแคว้นเร็วเมือง
คำขึ้นเขาหลวงเมืองคำ ไต่ต้นเขาหลวงเมืองคำไปลงใต้เนินตามน้ำ
เนินขึ้นถึงปากน้ำดาน เทานเป็นเขตต์เมืองพวนทิศบูรพา ทนจะว่า
ด้วยดีขุนทขุนไปหมายเขตต์เมืองพวนกับเมืองหลวงพระบางฝ่ายเหนือตั้ง
ต้นเขาหลวงที่แปดขุนแบ่งกันนั้น ดีขุนที่ไปฝ่ายเหนือก็ตามน้ำคานขึ้นไป
ถึงปากน้ำขาว จากปากน้ำขาวตามน้ำคานขึ้นไปถึงปากน้ำด้วยแล้ว
ขึ้นเขาปากน้ำด้วย ไต่ต้นเขาปากน้ำด้วยไปถึงต้นมะม่วงเค้าแดนเมือง
ทมิฬผดสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นมะม่วงคำ อย่างหนึ่งเป็นมะม่วงบ้าน
จึงได้เรียกชื่อต่อ ๆ กันมาว่าต้นมะม่วงเค้าแดนเมืองต้น มะม่วงนั้นสูง
ตั้งแต่ดินขึ้นไปถึงคำคบประมาณได้ ๕ วา โตได้ ๕ อ้อม จากต้น
มะม่วงเค้าแดนเมืองไปถึงเขานางคำผาง ไต่ต้นเขานางคำผางไปถึงบ้าน
คาค จากบ้านคาคลงไปได้น้ำเลียบเมืองสันตงไปใต้ปากน้ำซิว ตามน้ำ
ซิวต้องไปถึงห้วยนาหลวง จากห้วยนาหลวงไปลงใต้ห้วยนาแวง ตาม
ห้วยนาแวงต้องถึงน้ำเนิน ตามน้ำเนินต้องถึงปากน้ำดาน แปดขุนที่แบ่ง
กันไปหมายเขตต์แดนเลยไปบรรจบกันในที่ปากน้ำดาน ตั้งแต่พื้นเมือง
ดานลงไปเป็นแดนดินเมืองประกันหลวง คือเมืองญวนแปดขุนหมาย

เขตต์แดนแล้ว ก็พากันถนัดลงไปยังเมืองหลวงพระบางเข้าไปเฝ้า
ขุนลอแลเจ็ดเจืองทูตการที่ได้อไปหมายดำคัญเขตต์แดน ขุนลอกับ
เจ็ดเจืองได้ทราบความของแปดขุนแล้วก็มีคามยินดี การซึ่งเมือง
ฉางกับเมืองพวนได้แบ่งเขตต์แดนกันนี้ ขอให้เป็นหัตถ์อันมั่นคง
ไปชั่วมหากัป ใครอย่าได้เอาเขตต์แดนซึ่งกันแก่กัน จนชั่วบุตร
หลานเหลนที่จะได้สืบสกุลต่อ ๆ ไปในข้างหน้า จนกว่ามหาสมุทรแห้ง
จนเห็นทรายพื้นสมุทรแห้งปิดขึ้นไปทั่วโลก

หรือว่าเขาพระสุเมรุตั้งอันตรธานลงไปก็ดี หรือว่าไฟเกิดไหม้
ในพิภพทั้งนี้ จึงให้ทนายเขตต์แดนแต่ละคำที่แบ่งกันเขตต์แดนกัน
ขุนยเมื่อนเมื่อใดในพิภพทั้งนี้ยังตั้งอยู่ตราบใด ขอให้เขตต์แดน
แต่ละคำที่ไว้สัญญาตกลงกันตั้งอยู่ตราบนั้น ถ้าใครไม่ฟังตามคำสัญญา
ที่ได้ตกลงกันนั้นให้ผู้นั้นดับไปเหมือนดังเพลิง และให้คนนั้นเด็กและ
น้อยและนอຍเข้าไปดังคนปอกทองมี และขอให้มอันตรราย ๓๐ ประการ
เกิดขึ้นในตัวคนนั้น และเมื่อคนนั้นตายขอให้ไปตกนรกหมกไหม้ให้
มากกว่าแสนปี แต่ผู้นั้นอย่าได้มีอายุนั้น ให้มีในอายุสั้นเข้ามา คนนั้น
เมื่อนปลุกตื่นไม้ออย่าให้โต ปลุกหว่ายก้อย่าให้ทันเถาหว่ายก่อนและ
แก่ เมื่อผู้นั้นหงนหน้าขึ้นไปบนฟ้าผ่า คนนั้นไปป่าให้เสียกิน
แม้นคนนั้นไปทางน้ำให้เงือกใหญ่กิน และให้ข้อบรียจัญไรถึงตัวคนนั้น
ทุกวันจนชั่วบุตรและหลานเหลนโหด ใครอย่าได้ชิงเขตต์แดนซึ่งกัน
และกัน และอย่าได้ยกกำลังไปรบราฆ่าฟันซึ่งกันและกัน ถ้าราษฎร
และช้าง ม้า โค กระบือ เมืองใดที่อยู่ในเขตต์ของผู้ใดให้ส่งคืนให้กัน

โดยดี เมืองโครให้เป็นเมืองคนนั้น เพราะเจ็ดเจืองกับขุนตองสอง
 พันองได้ด่าบานน้ำให้แก้กันแล้ว และคำที่กล่าวมานั้นขอให้มันคงอยู่
 ได้ในแสนมหากลับ จะได้เป็นหลักฐานคงคงพักตร์มาแก้พงศ์พันธุ์ต่อ
 ไป ถ้าผู้ใดไม่ฟังคำดังที่กล่าวมานั้น ถึงพระพุทธรเจ้าเกิดชนมากก็อย่า
 ให้เห็นผู้นั้น ครั้นขุนตองกับเจ็ดเจืองทำด่าบานกันแล้ว เจ็ดเจืองก็ดา
 ขุนตองผู้เป็นพี่กลับคืนไปยังเมืองเชียงขวางดังเก่า ต่อ ๆ มาได้หลาย
 ชั่วแล้ว

ครั้นเมื่อเจ้าสุวรรณนั้นได้ครอบครองเมืองหลวงพระบาง ใน
 เมื่อศักราช ๑๕๕๒ เจ้าสุวรรณนั้นจึงแบ่งเขตต์แดนของเมืองหลวง
 พระบางเดิมให้กับนายค้ำของเมืองพวนอีก กำหนดเขตต์แดนเมือง
 หลวงพระบางที่เดิมให้นายค้ำของเมืองพวน คือตั้งแต่บ้านพริกบ้านฝาง
 ไปถึงเมืองक्रमัง จากเมืองक्रमังไปถึงเกาะจาวเหนือปากน้ำक्रमัง จาก
 ปากक्रमังไปถึงบ้านแฉม จากบ้านแฉมไปถึงบ้านขาม จากบ้านขาม
 ไปถึงบ้านครก จากบ้านครกไปถึงเกาะตรวดถาดาศ จากเกาะ
 ตรวดถาดาศไปถึงยอยไฮ้ จากยอยไฮ้ไปถึงพวงรัก จากพวงรัก
 ไปถึงบ้านเก็น จากบ้านเก็นไปถึงปากน้ำทะวาย จากปากน้ำทะวาย
 ถึงหอคำ จากหอคำไปถึงฮ้างชิงปากน้ำเนียด จากปากน้ำเนียดไป
 ปากน้ำชัน จากปากน้ำชันไปถึงปากห้วยชอก จากปากห้วยชอก
 ไปถึงเชียงษา จากเชียงษาไปถึงเมืองษา เหล่านี้เจ้าหลานช้างได้
 จัดเดิมให้แก่เมืองพวน ครั้นมาถึงเมื่อศักราช ๑๕๖๐ เจ้าเชษฐวงศ์
 ได้ครอบครองเมืองหลวงพระบาง จึงย้ายเขตต์แดนที่ท่าถ้ำริมน้ำ

กันไว้กับเมืองพวนอีก เพื่อมิให้เสียทางไมตรีพ้องกัน ตามคัมภีร์
กษัตริย์แต่ก่อนที่ได้เคยยกเขตต์แดนแก่กัน เขตต์แดนดังที่กล่าวมา
แล้วนั้นมิใช่เป็นเขตต์ของเมืองหลวงพระบางแต่ัว หากเป็นเขตต์แดน
ของเมืองพวนโดยแท้

ต่อขึ้นไปจะกล่าวถึงแดนเมืองคำเกิดคำม่วน อันเจ้าเมืองคำเกิด
คำม่วนได้ยกเขตต์แดนเมืองมาให้กับเมืองพวน จำเดิมต้นเหตุที่พระยา
เมืองคำเกิดคำม่วนจะยกเขตต์แดนมาเป็นของพวนนั้น เจ้าเมืองคำเกิด
ได้กระทำความผิดต่ออัน้องเจ้าเมืองพวน เจ้าเมืองพวนจึงปรับไหม
เจ้าเมืองคำเกิดคำม่วนเป็นเงินตายหนักร้อยเจ็ดสิบหกชั่งสี่สิบบาท กับ
ทองคำหนักร้อยสี่สิบเจ็ดชั่งสิบเก้าตำลึงสองบาทกับสี่ดั่งเพียง พระ
เจ้าเมืองคำเกิดคำม่วนทวงเพิกกรรมการราษฎรพากันถกฉวเจ้าเมืองพวน เพราะหา
เงินทองที่เสียค่าปรับไหมไม่มี เจ้าเมืองคำเกิดเถะท้าวเพิกกรรมการ
ทั้งหลายจึงพร้อมกันยกเมืองคำเกิดคำม่วน ทั้งเขตต์แขวงของเมือง
คำเกิดคำม่วนให้กับเมืองพวนในเมื่อศักราช ๙๔๕ ปีมะแมเบญจศก
พระเจ้าเมืองคำเกิดได้ยกเขตต์แดนเมืองคำเกิดคำม่วนและไพร่พลเมืองมาเป็น
เขตต์ของเมืองพวน เพื่อจะใช้แทนเงินค่าปรับไหมกำหนดเขตต์แดนที่
เจ้าเมืองคำเกิดคำม่วนได้ยกเขตต์แดนมาเป็นเขตต์เมืองพวน ตั้งแต่
เขตต์เมืองม้อและเมืองม่วนใหญ่ เมืองม่วนน้อย เมืองฟ้าง จาก
เมืองฟ้างไปเมืองแสด จากเมืองแสดไปถึงเมืองหนาง จากเมือง
หนางไปถึงเมืองราช จากเมืองราชไปถึงเมืองจอย จากเมืองจอย
ไปถึงเมืองจวน จากเมืองจวนไปถึงบ้านแซยงและนาเคือ จาก

นาเตือไปถึงเชียงช้างเชียงหิน จากเชียงช้างเชียงหินไปถึงปากน้ำม่วน
 จากปากน้ำม่วนขึ้นไปถึงปากน้ำจอม จากปากน้ำจอมไปถึงแดนเมือง
 พัง จากแดนเมืองพังออกไปฝ่ายซ้ายไปถึงแดนเมืองจอง จาก
 แดนเมืองจองขึ้นเขาหนอก ได้ตั้งเขาหนอกไปลงใต้คอนแม่ค้อม
 จากคอนแม่ค้อมขึ้นฝ่ายเหนือไปถึงต้นมะม่วงใหญ่ เอาต้นมะม่วงใหญ่
 เป็นที่ดำคัญหมายเขตต์แดนจากต้นมะม่วงขึ้นเขากำและเขาตานค้อไปถึง
 เขายำไก่อ จากเขายำไก่อไปลงใต้ยอดน้ำยวน จากยอดน้ำยวนลงไป
 ใต้ยอดน้ำโม เอาน้ำโมเป็นเขตต์แดน เทานพระยาคำเกิดได้มอบ
 เขตต์แดนมาเป็นเขตต์แดนเมืองพวน เหล่าด้านทั้งสี่เป็นเขตต์แดนเมือง
 พวน ขอให้เขตต์แดนดังที่กล่าวมานี้ มันคงไปไว้ในพิทกถป็น
 เพราะกฎหมายดำหรับเมืองมัตไคยกเขตต์แดนใช้หนซึ่งกันแะกัน ขอ
 จงพากันฟังเถิดนักปราชญ์แะท้าวเพี้ยกรมการราษฎรทั้งหลาย เขตต์
 แดนที่ไคกล่าวมานี้เป็นเขตต์บ้านเมืองของเรา ถ้าผู้ใดเป็นคนราชการ
 ก็จงพากันจำออกทหมายเขตต์แดนดังกล่าวมาแะฉนั้น เพราะพระเดช
 พระคุณของเจ้านายของเรามากอาจากจะนับไม้ได้ เหตุว่าขุนบรมราชา
 ได้ให้มาเป็นเจ้าแห่งเราทั้งหลายเป็นต้นเขตต์แดนเมืองพวนแต่เพียงนี้

พงศาวดารย่อเมืองเวียงจันทน์

จุลศักราช ๓๒๕๕ ตัวปีมะเส็งเป็นเดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ วันเสาร์
องค์เป็นเจ้ากัตติยะได้สร้างตำนานเมือง แผนเมือง และโคกเมือง และ
อักษรนามตามโบราณวิธีมาดังนี้ ให้พิจารณาเอาเทอญ

อันนี้แผนเมืองฉบับหนึ่งแล

ศักราช ๕๗ (๓) ปีไค้ (กุน) เจ้าองค์หล่ออินพิพานต์

ศักราชได้ ๖๐ ทศปียี่ (ชาด) พระไชยเจ้าเมือง

ศักราช ๖๘ ปีเถิด (จอ) จันทรลงโชน

ศักราชได้ ๖๘ ปีไค้ (กุน) น้ำท่วมหลวง

ศักราชได้ ๗๐ ทศปีจ้ (ชวด) อาญาเจ้าทั้งสองชั้นตั้งทรายฟอง

ศักราชได้ ๗๔ ปีถี่ (มะโรง) ไฟไหม้ทุ่งฝน

ศักราชได้ ๗๕ ปีถี่ (มะเส็ง) ครุฑขึ้นตงเมืองคุก

ศักราชได้ ๗๐ ทศปีเถิด (จอ) เมืองฮ่มคด (ชบถ) กวาด

ครว้ชอก

ศักราชได้ ๘๘ ปีชะง้า (มะเมีย) เค็กเพี้ยฮ่ม

ศักราชได้ ๙๒ ปีเถิด (จอ) พนมแตกที่ก่อน

ศักราชได้ ๙๘ ปีถี่ (มะโรง) พนมผ้าขาวพนางแตก

ศักราชได้ ๓๔ ตวัปีเต็ด (จอ) อาภาศตุนตะวันมัตบั้น (ตุริย-
การ) อาชญาเจ้านิพพานกัแม่บั้นนแด

ศักราชได้ ๓๕๐ ตวัปีเบ้า (ชดู) เจ้าองค์หลวงนิพพาน

ศักราชได้ ๓๕๐ ตวัปีมต (มะเม) อาชญาเจ้าบุญได้เวียงจันทน์

ศักราชได้ ๓๖๐ ทักขี (ชาด) ปาศักแตก (จำปาศักดิ์)

ศักราชได้ ๓๖๔ ปีมต (มะเม) ครว้แดงนครไชยแตก ชน
เวียงจันทน์

ศักราชได้ ๓๖๘ ปีเต็ด (จอ) แผ่นดินไหว เค็กหมื่นจุมกั
แม่บั้นนแด

ศักราชได้ ๓๖๘ ปีได้ (กุน) แถว (ญวน) ม้าง (รบ)
เมืองนคร

ศักราชได้ ๓๓๕ ปีเต็ด (มะโรง) เจ้าวงเมืองหลวง (หลวงพระบาง)
มาแดง (รบ) เวียงจันทน์ แผ่นดินไหวกัแม่บั้นน เค็กผ้าขาวเป็น
ปีเก่าเท่าชอดมีใหม่

ศักราชได้ ๓๓๘ ปีเมิงเข้า (ระกา) มาคัก แดกเดือน ๔ อาชญา
ปาศักดิ์เข้าเมืองไทยเดือน ๖

ศักราชได้ ๓๔๐ ทักขีเต็ด (จอ) เจ้าพระวอแดงเมืองนครแตก
เดือน ๔ ชน ๑๔ คำ วันจันทร์

ศักราชได้ ๓๔๓ ปีกัตได้ เวียงจันทน์แตก

ศักราชได้ ๓๔๖ ปีไจ้ (ชวด) เจ้าเวียงจันทน์คืน (กตัมมา
เมือง) เดือนเจียง (อ้าย)

ศักราชได้ ๑๔๕ ปีกาเมา (เกาะ) ดังชะ (ดังษ์) เมืองดาว
เข้เมืองไทย

ศักราชได้ ๑๔๗ ปีชะง้า (มะเม้ย) อาชญาเจ้านันทได้เมืองพวน
(เชียงขวาง) แด

ศักราชได้ ๑๔๘ ปีมด แดเบี่ยนยาก (ญวนเบียดเบียพ)

ศักราชได้ ๑๕๐ ทัดปีตัน อาชญาเจ้านันทได้เมืองหลวง (หลวง
พระบาง) แด

ศักราชได้ ๑๕๓ ปีไค้ (กุน) เจ้าปาศักดินพพานเวียงจันทน์
เมืองนครเจ้าตมพมิตแตกแถว (ยวน) ก็แม่นปีนั้นแด

ศักราชได้ ๑๕๖ ปียี้ (ชาน) ไทยเอาเจ้านันทได้ชัก (ตรวน)

ศักราชได้ ๑๕๘ ปีได้เจ้าอินมาม้าง (รือ) กอนงัว

ศักราชได้ ๑๖๓ ปีฮวงเฮ้า (ระกา) เจ้าอินและเจ้าปาศักดีแด
หัวเมืองทั้งหลายมาพัว (ทำลาย) โปค้าแต่มีเก่าเท่าฮอด (จนถึง)
ปีใหม่

ศักราชได้ ๑๖๔ ปีเส็ด (จอ) แด (ยวน) มาแต่ได้

ศักราชได้ ๑๖๕ ปีไค้ (กุน) เจ้าบางกอกของคั่น้องนิพพาน
เจ้าอังกนิพพาน คนทั้งหลายตัดผมก็แม่นปีนั้นแด

ศักราช ๑๖๖ ตัวปีกาบไ้ (ชวด) อาชญาแม่เจ้ามังมุก (มุกดาหาร)
จตุ (ตาย) แด

ศักราชได้ ๑๖๘ ตัวปียี้ (ชาน) เจ้าอนุแดเมืองนครแดมังมุก
(มุกดาหาร) สร้างชัว (สพาน) ในพระมหาธาตุวัดท่ง (ทุ่ง) บ่ (ไม้)
ทันแด้ว

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเมว (เถาะ) เจ้าอนุเวียงจันทร์กัณฑ์เมือง
นครบึงมุก (มุกดาหาร) พรหมกันฉดของขัว (สพาน) ในพระมหา
ธาตุแก้วดทั้ง (ทุ่ง) เสดดัด (เสดตวันดร์) ขาดุหักก็แม่บ้น
อาญาเจ้าบึงมุก (มุกดาหาร) จุติ (ตาย) ก็แม่บ้น

ศักราชได้ ๑๗๑ ตัวบได้ (มะเส็ง) เจ้าบางกอกผู้พิ จุติ
(สวรรคต) แด

ศักราชได้ ๑๗๓ ตัวบมด (มะเม) เจ้านำปากัดจุติ (ตาย)
แดพนบาทเจ้านนิพพานก็แม่บ้นนแด

ศักราชได้ ๑๗๔ ตัวบเคาดัน (วอก) เจ้ามหาชีวิตเวียงจันทน์
ลงมาดของหอพระในพระมหาธาตุ แดณดินไหวเดือน ๕ แรม ๓๑
ค่ำวันเสาร์ก็แม่บ้น

ศักราชได้ ๑๗๗ ตัวบชัยไค () อาญาเจ้าอุปฮาดบึงมุก
(มุกดาหาร) จุติ (ตาย) เดือน ๓๐ (แรม ๓๕ ค่ำ) วันพุธเจ้าเมือง
คำทองหนีจากเมืองชนมาถึงบึงมุก (มุกดาหาร) ก็แม่บ้นนแด

ศักราชได้ ๑๗๘ ตัวบชัยไค (ชวด) กักแห่งแดงหลวง คน
ทั้งหลายตายอิด (อด) เข้าแด

ศักราชได้ ๑๗๙ ตัวบเข้า (นุ) อาญาเจ้าบางกอกองค์
น้องนิพพานนัทอมหลวงก็แม่บ้นนแด

ศักราชได้ ๑๘๑ ตัวบเมว (เถาะ) ข่ามาจุต (เผ) เมือง
ปากัด (นครจำปากัด) เมืองอติบอแตกบ้น

ศักราชได้ ๑๘๓ ตัวบได้ (มะเส็ง) คินตายพากหลวง (อทิวดก-
โรค) ในเมืองถนข้าง (เวียงจันทน์) ก็แม่บ้น

ศักราชได้ ๑๘๔ ตัวปีตั้งเจ้าเวียงจันทน์ให้ลูกชายลงไปนั่งเมือง
ปากกั๊ด (นครจำปากกั๊ด) เดือนเจียง (เดือนอ้าย) แต่ปีเก่าเท่า
ชอด (ถึง) ปีใหม่

ศักราชได้ ๑๘๕ ตัวปีมด () ไทยออกมาตั้งเดชเมือง
ลาวทั้งหลาย นอกกว่า (เว้นแต่) เวียงจันทน์แต่ปีเก่าเท่าชอด
ปีนั้น ()

ศักราชได้ ๑๘๖ ปีฉ้น () เจ้าบางกอกนิพนพานเดือน
๕ ขึ้น ๖ ค่ำ วันพุธ

ศักราชได้ ๑๘๗ ปีไค้ () เจ้าเวียงจันทน์ยกกำลัง
(พล) ไปตีไทยเดือนสามบ่ (ไม่) ได้ จึงทบ (ถดถอย) คืนมา
ชอด (ถึง) เวียงจันทน์

ศักราชได้ ๑๘๘ ปีไจ้ (ชวด) เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำวันศุกร์
เวียงจันทน์จึงแตกคืนมาอยู่เมืองมหาไชยชอด (ถึง) เดือน ๘ เจ้า
เวียงจันทน์จึงลงมาอยู่เมืองแกว (ญวน)

ศักราชได้ ๑๘๙ ปีเข้า () เจ้าเวียงจันทน์ตั้งค้ำคืนเมื่อ
ชอดเมือง (ถึง) เดือน ๑๓ ไทยจึงได้เจ้าเวียงจันทน์แต่

ศักราชได้ ๑๙๐ ตัวปีไค้ เด็กไทยมาตีเมืองมหาไชยแตก เดือน
๓ ขึ้น ๑๓ ค่ำวันอังคาร

โอมนโมเมตฺถิเชยยะวระวฺชิตฺตํ ติฏฺฐิกจํสํสํชิตฺตํ โภจํ
 ตระตฺถิกจํสํสํชิตฺตํ โภจํ คุรุณํ มหะโสชาชินิระสํสํชิตฺตํ โภจํ
 หิตานํกร อนันตํคาไปเจ้าแด

อนันตํคาไปเจ้าแด

- ศักราชได้ ๖๐ ตัว พระไชยนิ่งเมืองปี่ (ชาน) แด
 ศักราชได้ ๖๑ ปีกัดเมา () พระยานงษ์ขึ้นมาเมืองแด
 ศักราชได้ ๖๒ ปีกัด () ข้างหลวงนำขุนกวาดขึ้นมาแด
 ศักราชได้ ๖๓ ปี่ฮวงได้ () ข้างหลวงนำนางขึ้นมา
 ศักราชได้ ๖๔ ปี่เตาสะง่า () เพ็นไปม้าง (วือ) ตะคร
 เขาเมืองหนขนมา
 ศักราชได้ ๖๕ ปี่กามด () เพ็นเขาเมืองจันทน์บัวบก
 ลงเสีย
 ศักราชได้ ๖๖ ปี่กามตัน () เพ็นไปเอาราชวงศ์พระ-
 นครแด
 ศักราชได้ ๖๗ ปี่ฮับเฮ้า เมืองจันทงโชนแด
 ศักราชได้ ๖๘ ปี่ฮวยเล็ด เจ้าบ้านท่ากวาดคว้นนอกเข้านาใน
 ศักราชได้ ๖๙ ปี่เม้งไค่น้ำท่อมหลวงไหลซ้าง
 ศักราชได้ ๗๐ ปี่เบ็กไค้ () เค็กโงงขึ้นม้างคังเวียงคุกแด
 ศักราชได้ ๗๑ ปีกัดเมา () เจ้าไค้มาคังทรายฟอง

ศักราชได้ ๗๓ ปีส่องเม้ากวาดครว้ท่งฝนเดือนเจียง (ฮ้าย) ทวาย
ฟองแตกไปต้งต้งอแด

ศักราชได้ ๗๕ ปีกาได้ () เจ้าโหวะต๊ะเจ้าบ้านทาน
เข้าไปได้นั้นแด

ศักราชได้ ๗๖ ปีกาบต่งว่า () เจ้าบ้านท่านกวาดครว้
ภูเวียงดง

ศักราชได้ ๗๘ ปี่เมิงเฮ้า () น้ำท่วมเมืองแด

ศักราชได้ ๘๐ ปี่ เบ็กเต็ดเก็บฮ่มขง

ศักราชได้ ๘๘ ปี่ฮวยต่งว่า () เป็นเค็กดอนตุมเพี้ยมุดแด

ศักราชได้ ๙๒ ปีกดเต็ดพระไชยนิพพานแด เดือน ๖ เพ็ง จ้งหด
(ยก) เจ้าบุญนังเมืองนนั้นแด

ศักราชได้ ๙๓ ปี่ฮวงไค้ () ออมกถัม

ศักราชได้ ๙๘ ปี่ฮวงตี้ () เจ้าคำตาย ขุดหลุมภูเดือน

๓ แรม ๙ คำ วันศุกร์ไปธาตุพนมป็นัน

ศักราชได้ ๙๙ ปี่เมิงไธ้ธาตุดอกฮ้อยๆ

ศักราชได้ ๑๐๓ ปีกัดมด () น้ำท่วมไหล่อู่ทุม

ศักราชได้ ๑๐๒ ปีกัดฉัน () เค็กบ้านเบา

ศักราชได้ ๑๐๒ ปี่ฮับเบา เจ้าอุปราชคด (ขบถ) แก่งค้
หลวงองค์โตนังเมืองกัมนั้น

ศักราชได้ ๑๑๓ ปีกัดไธ้ () เจ้าท่งตองไธ้บ้านโสกมี
พระนางพรอ้มกัน

ศักราชได้ ๑๑๓ ปีมะแมศ () เจ้าทองโตไฉยง
จันทน์แดง

ศักราชได้ ๑๑๖ ปีมะแมศ () สอง (ฉดอง) ราช
หลวงชนโคม (บิต) จังโกกบนั้น

ศักราชได้ ๑๑๘ ปีมะแมศ น้ำท่วมไหลอื้อแก้ว

ศักราชได้ ๑๒๓ ขอ (ยก) หอ

ศักราชได้ ๑๒๒ ปีมะแมศ () เจ้าแผ่นดินจากเมือง

ศักราชได้ ๑๒๖ ปีมะแมศ () ชาติ (เจ้าดี) เคิกโง

ศักราชได้ ๑๒๗ ปีมะแมศ () เดือน ๔ เพ็งวันจันทร์
กบดินเดือนขอ (ยก) หอพระแก้วเท่ง (บน) หนองเต่า

ศักราชได้ ๑๒๘ ปีมะแมศ () เดือน ๘ เพ็งพระไชย
น้อยเขาถลกดาวถวาย

ศักราชได้ ๑๒๙ ปีมะแมศ () เคิกหมื่นจุมเจียรราช
บุตรย่อน

ศักราชได้ ๑๓๐ ปีมะแมศ () เขาเจ้าองค์นางเมื่อ
(ไป) ม่าน

ศักราชได้ ๑๓๑ ปีมะแมศ () ลงทัพไชยทุ่งหนองดั่ง

ศักราชได้ ๑๓๗ ปีมะแมศ () ฉดองหอพระบางเพิน

สร้างปักษยน

ศักราชได้ ๑๔๐ ปีมะแมศ () สร้างภูทรวงแดง

ศักราชได้ ๑๔๓ ปีมะแมศ () เดือน ๓๐ แรม ๓ ค่ำ

วันจันทร์แตกเคิกไทยวันนั้น

ศักราชได้ ๑๔๗ ปีช่วยสง่า () เจ้านันทไปตีเมือง
พวน (เชียงขวาง) แตกบ้าน เดือน ๖ ขันนาฟ้าดำพัน (โน้น) กับ
เดียนนั้นแต่

ศักราชได้ ๑๔๘ ขันคี่เมือง (หลวงพระบาง) สวด (ถึง) ๑๕๐
ปีเบ็กสัน () เมืองหลวงแตกเดือน ๖ เจ้าฝ่ายหน้าตายแต่
เอาเจ้าชุมภูลงมาแต่เมืองขวางกับเดียนนั้นแต่

ศักราชได้ ๑๕๐ ปีกัดเข้า () ไปรุกคดลงเมืองไทย

ศักราชได้ ๑๕๒ ปีกัดเล็ก () จึงคืนมาและเอาขิดาร
เมืองพวนลงมากี่แมนนั้นแต่

ศักราชได้ ๑๕๓ ปีสงวไค () แตกศึกแถว (ยวน)
เดียเจ้าอุปราช

ศักราชได้ ๑๕๔ ปีเต่าไจ้ เจ้าแถว (ยวน) กวาดครวันออกถึง

ศักราชได้ ๑๕๕ ปีกาเบ้า () เข้าแพงนักเป็นพ้อมฮ้อย
นับหกสารเป็นโปะ (ทะนาน) ๓๐๐๐ เบี้ยแต่ มีอดอก

ศักราช ๑๕๖ ปีกามยี่ () เดือนเจียง (ฮ้าย) ขึ้น ๔
ค่ำ เจ้านันทหนีไปไทย เจ้าองค์หลวงมากี่เดียนนั้น

ศักราชได้ ๑๕๗ ปีฮัมเม้า () จึงได้นั่งเมืองแตเมื่อ (ไป)
ศึกเมืองแดงกับเดียนนั้น

ศักราชได้ ๑๕๘ ปีฮอยตี้ () แก่พระเจ้าวัดใต้แดง
ราชเหล็กเยย

ศักราชได้ ๑๕๘ ปีเมืองใต้ () เค็กพระนาคีบได้คืนมา
โดดไปเดว (รบ) พระมาเมืองเชียงใหม่อีกในปีนั้น

ศักราชได้ ๑๖๐ ชั่วว่าไปเดว (รบ) พระมาไปยออด (ถึง)
เมืองระแหงหันบ่ได้ไปเดวตกกลับคืนมา

ศักราชได้ ๑๖๑ ปีกัตมด () ไปเอาอาชญาคำเกิดกับ
ไพร่มาอยู่เชียงห้วยชายหมด

ศักราชได้ ๑๖๒ ปีกัตตัน องทวยมาขอคำดังไปด่ประกันชนทาง
เมืองพอนกวาดคืนมา เจ้าแก้วบ่วายเดี่ยวขาด

ศักราชได้ ๑๖๓ ปีย่องเข้า พระยาสุโขฯ เป็นแม่ทัพไปด่แถวท่า
ดัดดา เจ้าอินทไปพอก (บีด) ขาด ไทยมาเมืองนคร ๒,๐๐๐๐ ตาม
พระยาได้น้ำ

ศักราชได้ ๑๖๔ ปีเต่าเล็ก () เจ้าอินทเมื่อเค็กเชียง
แสนบ่ได้

ศักราชได้ ๑๖๕ ปีกาไค () เจ้าหตนิพพานเดือนด้าม
ขึ้น ๘ คำวันศุกร์แ

ศักราชได้ ๑๖๖ ปีกาบไค พระศรีหะตะนุได้นั่งเมืองแ

ศักราชได้ ๑๖๗ ปียอวย () เจ้าเวียงจันทน์สร้างโฮง
(วัง) แ

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเม่า () เจ้าเวียงจันทน์ไปดของขัว
(ตะพาน) ขาด

ศักราช ๑๖๙ ปีเบ็กส์ () สร้างวัดหนองคาย

ศักราชได้ ๑๗๕ ปีเต่าตัน () เดือนเจียง (ฮ้าย)
แรม ๔ คำวันอังคารเจ้าเวียงจันทน์ไปฉลองวัดธาตุ ขึ้นมาเมื่อเดือนย
ขึ้นตามคำวันพฤหัสบดีชวด (ถึง) มีอ (วัน) นั้นเดือนสามเพ็งต
บุญหลวงเท่า ชวด (จนถึง) มีอขบ () จึงแก้ว สว่าง
ขาว (สพาน) ข้ามของกับนั้น เดือน ๔ แรม ๓๓ คำวันเสาร์มีอ (วัน)
เม็งไค () ยามใกล้รุ่งแผ่นดินไหวแฉ

ศักราชได้ ๑๗๖ ปีกาบเล็ด () เดือน ๖ ขึ้น ๒ คำวัน
จันทร์มีอ (วัน) เม็งไค () เทวดาฉกกลอง (ตักกลอง)
เท่าชวด (จนถึง) ๓ คำวันอังคารจิ้งออย่า (อยู่ด) แด เดือน ๖ ขึ้น
๘ คำวันอาทิตย์ยามกลองแดง (บ้ายสามโมงเศษ) หมดหลวง

ศักราชได้ ๑๗๗ ปีฮวยไจ้ () เดือน ๔ ขึ้น ๘ คำวัน
อาทิตย์ ตั้งบุญหลวงฉลองหอพระแก้ว หอไตร (หอไตร) ให้ทาน
ผ้า ๗๐๐๐ ผืนแรม ๗ คำจึงแก้วแด

ศักราชได้ ๑๗๘ ปีเมิงเมา เจ้าหลวงนิพนพาน

ศักราชได้ ๑๗๙ ปีกตส์ () เดือน ๗ มีท่า (อิหวัตะ
กะโรค) กินคนเท่าชวด (จนถึง) มีฮวงได้จิงหายแด

ศักราชได้ ๑๘๐ ปีฮวงไค () เดือนขึ้น ๘ คำวันอังคาร
มีอ (วัน) ฮบเฮ้า () เจ้าแผ่นดินเสด็จจากเมืองไปสร้างเมือง
ปากกัต (จำปากกัต) เจ้าราชบุตรไปนั่ง (เป็นเจ้าเมือง) แด

ศักราชได้ ๑๘๑ ปีกาบตัน () เดือน ๖ ขึ้น ๘ คำวัน
พุธมีอกตไค () ตั้งบุญหลวงฉลองวัดศรีสระเกษ มีอ (วัน)

๘ คำแก้ฮูป แฮม (แรม) ๒ คำไฟ, เดือน ๓๐ ขึ้น ๕ ค่ำวันเสาร์มือ
(วัน) ฮัมมด () ไท (ถ่องน้ำ) ท้าวศุขสวัสดิ์ เจ้าเมือง
ไทยนิพนพานบับ

ศักราชได้ ๑๘๗ บัฮัมเข้าเดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำวันอาทิตย์มือ (วัน)
กบถัน () ถมเพ (พัง) หอพระบาง, เดือน ๖ ขึ้นคำ ๓
มือ (วัน) เม็งไค้ () ยามกองแดง (บ้าย ๓ โมงเศษ)
ถมทดวง (พยุใหญ่) เพโง้ง (พังวัง) เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำวันอังคาร
มือกัคไค้แผ่นดินไหว

ศักราชได้ ๑๘๘ บัฮ่วยเต็ด () เดือน ๖ แรม ๓ ค่ำ
วันอังคารยามกองงาย (เวตาเช้า ๓ โมง) ยอ (ยก) หอพระบาง
ตระวันออก ๒ หน่วย (ลูก) แด

ศักราชได้ ๑๘๙ บัเม็งไค้ () เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำวันศุกร์
แตกไทยแด

ศักราชได้ ๑๙๐ บัเบ็กไค้ () เดือน ๗ เจ้าเวียงจันทน์
คิ่นมาฮอด (ถึง) ฆ่าไทยตัว (กระโดด) หน้, เดือน ๑๑ แรมคำ ๓
ไทยคิ่นมาได้แตกหน้จากเวียงจันทน์

ศักราชได้ ๑๙๑ บักัถเข้าเดือนเจียง (ฮ้าย) ขึ้น ๓ ค่ำเจ้าหน้อย
เมืองพวน (เชียงขวาง) เข้ามาฮอด (ถึง) มือ (วัน) ๘ ค่ำออกมา
แรม ๓ ค่ำไปเมืองแกว (ญวน) แด

ศักราชได้ ๑๙๒ คัถบักคัย () พระยาพิไชยขึ้นมาเอา
ครวเมืองทดวง (ทดวงพระบาง) โดด (เดย) จับเอาเจ้าอุปราชเมือง

หลวง เดือน ๕ พระยาพิไชยตายในเมืองหลวงกับเด็ยวกันนั้นแล้ว
เดือน ๘ เพิ่งวันจันทร์เจ้าของนั้เมืองพานกับนั้เจ้าผู้รวงษาเอาครัว
แต่หนองบัวมาตั้งอยู่หนองคายกับเด็ยวกันนั้นแล้ว

ศักราชได้ ๓๘๓ ปียวงเมา () ศักราชได้ ๓๘๔ ปีเต่าดี

ศักราชได้ ๓๘๕ ปีวปีกาได้ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำวันจันทร์พระพิเรนทร์
ยกทัพเมื่อตีเมืองเชียงขวาง, เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำเมืองพวนแตกเด

ศักราชได้ ๓๘๖ ปีกาบงระง่า พระพิเรนทร์ทัพยกทัพจากเมือง
หนองคายเมื่อตีเมืองพวนบ่ (ไม่) ได้คืนมา

ศักราชได้ ๓๘๗ ปียัมมด () เดือน ๕ พระพิเรนทร์
เทพเจ้าของเมืองพวนไปจากเมืองหนองคายไปไทย

ศักราชได้ ๓๘๘ ปียอยงันเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำวันเสาร์ มื่อเต่าดี
() ยามกองแดง (บ่าย ๓ โมงเศษ) แผ่นดินยะ (แยก)
วัดหอทองค่อหน้าพระदेर्मเด

ศักราชได้ ๓๘๘ ปีเม้งเฮ้า

ศักราชได้ ๒๐๐ ปีเบ็กเด็ด เจ้าเดือนออกจากเมืองมหาไชยมา
ถึงเมืองหนองคายเดือนยชน ๑๒ ค่ำวันศุกร์มื่อกตเด็ด () ยาม
เที่ยงวันเด

ศักราชได้ ๒๐๑ ปีกัตได้ เจ้าเมืองหนองคาย (ยก) วัดโพไชย
เมื่อเดือน ๓ แรม ๔ ค่ำวันเสาร์เด เดือน ๔ ขึ้นค่ำ ๑ วันพุธอากาศ
สุนทรวัน (สุริยคราส) กับเด็ยวันนั้นเด

ศักราชได้ ๒๐๒ ปีกตไ้

ศักราชได้ ๒๐๓ ปียวงเข้า เดือน ๓๐ แรม ๓๐ ค่ำวันพฤหัสบดี
ได้เกณฑ์ทัพเมืองหนองคายไปตีเมืองวังศรีกัน

ศักราชได้ ๒๐๔ ปีเต่ายี่ () ขึ้น ๓๓ ค่ำวันพุธไปทัพเมือง
วังทักดาง

ศักราชได้ ๒๐๕ ปีกาเม่า เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำวันอังคารไปทัพ
เมืองวังทักดุน (หลัง)

ศักราชได้ ๒๐๖ ปีกาบดี่ ()

ศักราชได้ ๒๐๗ ปีฮับไต้ ()

ศักราชได้ ๒๐๘ ปีฮ่วยดั่งง่า () เดือน ๓๓ แรม ๘ ค่ำ
เจ้าเมืองหนองคายลงไปให้ (ทอด) กระฐินชาตุนมบันน

ศักราชได้ ๒๐๙ ปีเมิงมด () เดือน ๗ ขึ้น ๙ ค่ำวันศุกร์
เก็บไขนใหม่ขึ้นครุเมื่อนั้น, เดือน ๙ ขึ้น ๙ ค่ำวันศุกร์ยามแດไกด์คำ
มือฮับไต้ () พระธาตุใหญ่หนองคายเพ (พัง) ดงน้ำของ
ม่อนนแด

ศักราชได้ ๒๑๐ ปีวเป็กถัน () เดือนยขึ้น ๓ ค่ำวัน
อังคาร เจ้าเมืองหนองคายลงไปปดงศัพ (เผาศัพ) พระบรมราชา
เมืองดครแด

ศักราชได้ ๒๑๑ ปีกัตเฮ้า () วันเสาร์เดือน ๕ ขึ้น ๓๐ ค่ำ
ปีระกา ท้าวพรหมมาตุเจ้าหน้อยเมืองพวนออกม้างเมืองหนองคายม่อนน

ศักราชได้ ๒๑๒ ปีวเป็กถัน () เดือน ๙ แรมคำ ๓
วันเสาร์ เกิดพยุ (อหิวาตกโรค) คนตายเป็นอันมาก ถึงเดือน ๓๓
จึงหายเด

ศักราชได้ ๑๒๓๓^๑ ตัวบั้งวงไค้ (ไทยว่าบั้ง) เดือน ๖ แรม
๓๐ ค่ำวันอาทิตย์ หดวงทิพย์จำนวจ (ตำรวจ) เมืองโคราชเป็นข้า
หดวงเชิญห้องตราขึ้นมาว่าเจ้าอยู่หัวขึ้นสู่สุวรรณคตแล้วเจ้านายกรมการ
พร้อมกันแห้วทุกคนในปีนั้นแด

ศักราชได้ ๑๒๓๔^๒ ตัวบั้งเต่าไค้ () เดือน ๕ ขึ้น ๓๓ ค่ำ
วันอาทิตย์มื่อฮอยเส็ด () ยามกองงาย (๓ โมงเช้า) เจ้า
สุวรรณวงคำผู้เป็นพระประทุมเทวาเจ้าเมืองหนองคายนิพนพาน (ถึงแก่
กรรม) มื่อนั้นแด

ศักราชได้ ๑๒๓๕^๓ ตัวบั้งกาเบ้า เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำวันพฤหัสบดี
จึงให้เผาศพเจ้าเมืองแด

ศักราชได้ ๑๒๓๖^๔ ปีกบยี่ () เดือน ๕ ขึ้น ๓๓ ค่ำวันอังคาร
เจ้าราชบุตรบ้านดิงโคกผู้เป็นอุปฮาดชนนังเมืองหนองคายมือนั้น

ศักราชได้ ๑๒๓๗^๕ ปีฮับเม้า () เดือน ๓๓ แรม ๖ ค่ำ
วันพฤหัสบดี เจ้าครู (พระครู) หอพระแก้วฟากใน (ฝั่งซ้าย) องค์มา
เป็นเจ้าครูหลักคำเมืองหนองคายนิพนพานมือนั้น, ถึงเดือนยชน ๓๒ ค่ำ
วันเสาร์จึงได้เผาศพแด, เดือน ๔ แรม ๓๐ ค่ำวันจันทร์ เจ้าหน่อคำ

๑.	ต้นฉบับเป็น	๒๐๓๓
๒.	" "	๒๒๓๔
๓.	" "	๓๐๓๕
๔.	" "	๓๐๓๖
๕.	" "	๓๐๓๗

เป็นข้าหลวงเชิญทองตราชนมาชำระเดช เมืองหนองคายแด่เมืองถา
ฝ่ายตะวันออกแด

ศักราชได้ ๑๒๓๗ ค่ำวันมะโรงอัฐศก เดือน ๖ แรม ๓ ค่ำ
วันพฤหัสบดี เจ้าหน่อคำจึงยกจากเมืองหนองคายไปไทยแด่ เดือน ๘
ขึ้น ๕ ค่ำวันพฤหัสบดี นำท่อมเมืองไหลออกจากทุ่งนาเป็นอันมาก,
เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำวันอังคาร มีเอ่เอาได้ () ชนวรชาน์แดงเจ้า
หมื่นเป็นข้าหลวงชนมาเอาพระเสวรมยกจากเมืองหนองคายไปไทยกับนั้น

ศักราชได้ ๑๒๓๘ ค่ำวันมะเส็งนพศก เดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำวันจันทร์
หลวงศรีวรโฆหารท้าวหมื่นเป็นข้าหลวง ชนมาเอาพระไต่ยกไปไทยมีอ
นัอีกเจ้าแด่, เดือน ๑๐ แรม ๗ ค่ำเจ้าราชบุตรบ้านดิงโคกผู้เป็นพระ
ประทุมเทวาธิบดีเจ้าเมืองหนองคายนิพพาน (ถึงแก่กรรม) มีอ (วัน)
นั้นแด

พิเห็นควันดาว ชื่อว่าทุมเกดให้ดูเดทหายว่าดังนี้เห็นทุมเกดหน
(ทิศ) บุรพา เกรงข้าศึกจักมาชนเมืองขุนนายจักเดี่ยเข้าของหลาย,
เห็นหนทิศทักษิณมีทุมเกดเมืองนั้นศึกจักมาให้แรง, เห็นหนประจิม
ขุนนางจักมีคำกั้ววดจักเดี่ยเมืองคนจักเจ็บไข้มาก เห็นหนอุดรจักเดี่ย
ขุนใหญ่จักมา, เห็นอากาศเมืองบ้านจิกถึงศึกจักมานานัก, เห็น

๑. คันธะบับเป็น ๑๐๓๘

๒. " " ๑๐๓๙

หนนรดีไฟไหม้บม้จักเดียนางใหญ่ ๑ แฉ เห็นหนนพายัพจักก้งวดค้วย
 ยากข้าว ๆ จักแพงเค็กจักมาให่กินให่แฉ เห็นหนนอิสานให่แฉแฉ
 พรามตุ้รจิงดี คายบม้จักเดียนมวดแฉ

บทค้งบ้านเมืองในสมภทว้ปเฮ่านเป็นค้งเดี่ยวกัณแฉ, แผ่นดิน
 หนาได้ค้ง ๒๕๐๐๐๐ โยชน์ก้หวั่นไหวไปมาถึง ๒ ที่ พระอาทิตย์พระ-
 จันทรพระองคารถ้หวั่นไหวไปมาแฉ, ออกเบ้องหุ้ง (รุ้ง) ที่ปกาที่ป
 ยิงบ่หวั่นไหวไปมา แฉพระเพด็จค้งเดี่ยวกัณแฉ กระชา, ค้างพระพระยา
 มาบค้ด่มช่มดุม (ช่มดุม) กัณค้งกาตลาดดี (ตลาด) ก้จักม้มีค้ม
 หนนทกาด ๗ วัน ๗ คัณแฉ, วันถ้วน ๗ ผู้พระเพด็จหน้ วันถ้วน ๗ เป็น
 ฝนแฉดม วันถ้วน ๗ เห็นผาถาด (ปราช่าท) เงินผาถาดค้ผาถาด
 แก้วจักออกมามีแผ่นดินหนาน, พ้อเหลื่อมแม่เหลื่อม (งูเหลื่อม)
 จักออกมา, พ้อจิเช็บ (ตะขาบ) แม่จิเช็บจักออกมามีหน้แฉ, พ้อง
 แม่งูจักออกมามีหน้

นโมค้ตัสสะภคโคโต ชื่อว่าอินกะเตวาคำราชา อินว่า พระยาหามา
 จังจอก ๕ คัณแม่แม่แห่งเซาท้งหลายแฉ บริวารแฉคัณนี้ ๑๖๐๐ คัณ
 แฉจักกินคนใจปายหาบุญหาคิณมิได้แฉ, ทางดุ่ม (ใต้) นางชรณ้
 อิติริย้แต่งทางนำพระยาครุขพระยานาค, นางน้ยเมฆดาแต่งทางบน
 ท้าวจุโดโลกบาดท้ง ๓ กัณท้งพระยาเวสุสุวรรณ้แต่งทางเหนือพระยา
 กุมภณัถ์ พระยาอินทรพระยาพรหมแต่งมาเขาคนคนใจปายไปสู่หนน,

แถมภทวูป เหน้^๕ทอเก็ดตหอย^๕หาท^๕พม^๕ไ^๕แด^๕ไห^๕ห^๕ท^๕พ^๕เท^๕ญ^๕ ร^๕าย
 คา^๕ฝ^๕า^๕ค^๕ำ^๕ม^๕ห^๕าก^๕จ^๕ัก^๕ข^๕ำ^๕พ^๕ัน^๕ก^๕น^๕ก^๕อบ^๕ก^๕ำ^๕ก^๕ิน^๕แ^๕, ด^๕ง^๕พ^๕ระ^๕ย^๕าก^๕บ^๕ั^๕ณะ^๕ท^๕ร^๕ง
 (ค^๕ร^๕อง^๕) เม^๕ือ^๕ง^๕ไ^๕ด้^๕ ๕^๕ เด^๕ือ^๕น^๕ พ^๕ระ^๕ย^๕า^๕ด^๕ุ^๕บ^๕ร^๕ร^๕ณ^๕ิ^๕บ^๕ิน^๕ข^๕ิน^๕มา^๕เด^๕เ^๕อ^๕น^๕โ^๕ง^๕จ^๕ุด^๕
 เ^๕ว^๕า^๕ด^๕า^๕ด^๕ (ป^๕ร^๕า^๕ด^๕า^๕) พ^๕ระ^๕ย^๕า^๕ท^๕ง^๕ ๕^๕ น^๕เ^๕ื่อ^๕บ^๕ไ^๕ด้^๕ข^๕ำ^๕ง^๕ห^๕อ^๕เ^๕ำ^๕ ๕^๕ ค^๕น^๕ฝ^๕ู^๕
 บ^๕า^๕ป^๕ห^๕าก^๕ว^๕ำ^๕ก^๕ัน^๕ พ^๕อ^๕ว^๕ำ^๕ด^๕ุก^๕ ๕^๕ ข^๕ำ^๕พ^๕อ^๕แ^๕เ^๕น^๕เม^๕ือ^๕ง^๕ด^๕า^๕n^๕ข^๕ำ^๕ด^๕าย^๕เ^๕ี้ย^๕ เป็น^๕
 ค^๕น^๕แ^๕น^๕ด^๕ำ^๕n^๕ด^๕ำ^๕ม^๕แ^๕น^๕ด^๕ำ^๕ม^๕ัน^๕ด^๕ำ^๕ม^๕ัน^๕ด^๕ำ^๕ม^๕ร^๕อย^๕ด^๕ำ^๕ม^๕ด^๕ิบ^๕ด^๕ำ^๕ค^๕น^๕แ^๕ แ^๕ค^๕
 ต^๕ก^๕ด^๕ำ^๕ง^๕เม^๕ือ^๕ง^๕เป็น^๕ค^๕น^๕ ๕๘๘๐๘ ค^๕น^๕แ^๕ ยัง^๕ก^๕บ^๕เม^๕ือ^๕ง^๕ด^๕า^๕n^๕ข^๕ำ^๕ด^๕ำ^๕n^๕ป^๕ด^๕าย^๕
 ด^๕ั^๕ห^๕ม^๕ัน^๕ด^๕ั^๕พ^๕น^๕ร^๕อย^๕ด^๕ิ^๕ค^๕น^๕แ^๕ ห^๕ด^๕ำ^๕n^๕ (ไ^๕ด^๕ำ^๕) เ^๕น^๕เ^๕ื่อ^๕น^๕ำ^๕ก^๕ด^๕ำ^๕n^๕ำ^๕จ^๕ัก^๕เ^๕็น^๕
 เป็น^๕ไ^๕ห^๕ญ^๕เป็น^๕เจ^๕ำ^๕เ^๕ำ^๕น^๕ด^๕ิ^๕n^๕ผู้^๕เด^๕ีย^๕ว^๕ห^๕ึ^๕ง^๕ยัง^๕จ^๕ัก^๕มี^๕เจ^๕ำ^๕ย^๕อ^๕ด^๕ิ^๕ข^๕ร^๕ม^๕จ^๕ัก^๕ด^๕ง^๕มา^๕บ^๕ัด^๕
 แ^๕ว^๕ (ป^๕ร^๕า^๕บ^๕) แ^๕ ชื่อ^๕ว^๕ำ^๕บ^๕ุ^๕ร^๕ม^๕ห^๕า^๕จ^๕ัก^๕ร^๕มา^๕บ^๕ัด^๕แ^๕ว^๕ให้^๕พ^๕ระ^๕ย^๕า^๕ข^๕ร^๕ม^๕
 น^๕ัน^๕แ^๕ ค^๕น^๕ด^๕าย^๕เ^๕ี้ย^๕ไ^๕ด้^๕เจ^๕็ด^๕แ^๕น^๕ป^๕ด^๕าย^๕ ด^๕อ^๕ง^๕ห^๕ม^๕ัน^๕ด^๕อ^๕ง^๕ค^๕น^๕ยัง^๕ค^๕อ^๕ห^๕ำ^๕แ^๕น^๕
 ท^๕ัก^๕แ^๕ว^๕ผู้^๕ยัง^๕น^๕เ^๕า^๕จะ^๕ไ^๕ด้^๕เ^๕็น^๕พ^๕ระ^๕ย^๕า^๕เจ^๕ำ^๕ด^๕ุ^๕ค^๕น^๕แ^๕ อ^๕าย^๕ผู้^๕เ^๕ว^๕ำ^๕ยัง^๕จ^๕ัก^๕ไ^๕ด้^๕
 ๓๐๐๐ ปี ผู้^๕ห^๕ุ^๕ม^๕จ^๕ัก^๕ไ^๕ด้^๕ ๓๐๐๐๐ ปี เด^๕็ก^๕น^๕ย^๕ไ^๕ด้^๕ ๓๐๐๐๐๐ ปี พ^๕ระ^๕
 อ^๕า^๕ท^๕ิ^๕ด^๕ย^๕พ^๕ระ^๕จ^๕ัน^๕ท^๕ร^๕พ^๕ระ^๕อ^๕ัง^๕ค^๕ำ^๕ว^๕อ^๕อก^๕เค^๕ง^๕เ^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ด^๕ุ^๕เม^๕ร^๕ุ^๕แ^๕ ด^๕อ^๕ง^๕มี^๕เ^๕ำ^๕(เ^๕ว^๕)
 เ^๕ี้ย^๕ว^๕n^๕จ^๕ง^๕เป็น^๕บ^๕พ^๕ระ^๕ย^๕า^๕ข^๕ร^๕ม^๕บ^๕ห^๕ึ^๕ง^๕แ^๕ ด^๕อ^๕ง^๕มี^๕อ^๕ (ว^๕ัน^๕) จ^๕ึง^๕เป็น^๕มี^๕อ^๕ (ว^๕ัน^๕)
 พ^๕ระ^๕ย^๕า^๕ข^๕ร^๕ม^๕มี^๕อ^๕ห^๕ึ^๕ง^๕แ^๕ให้^๕ค^๕น^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย^๕ข^๕ำ^๕พ^๕ัง^๕ (พ^๕ิ^๕จ^๕า^๕ร^๕ณ^๕า^๕) ด^๕ุ^๕เท^๕อ^๕ญ^๕ เ^๕ี้ย^๕ว^๕
 น^๕ี^๕น^๕ำ^๕ผู้^๕ไ^๕ด้^๕ข^๕ำ^๕พ^๕อ^๕ค^๕ั^๕แม่^๕ข^๕ำ^๕เ^๕ว^๕ำ^๕แ^๕ก^๕่^๕ด^๕ุ^๕ก^๕ว^๕า^๕ว^๕เ^๕ว^๕ำ^๕ไ^๕ด้^๕ก^๕ิ^๕ย^๕า^๕n^๕ค^๕ำ^๕ก^๕ั^๕ห^๕่ม^๕ (ร^๕่วม^๕)
 ข^๕า^๕ว^๕ย^๕าก^๕ด^๕อ^๕ง^๕ด^๕ว^๕ง^๕ (ค^๕ัน^๕) แ^๕ผู้^๕ไ^๕ด้^๕ข^๕ำ^๕พ^๕อ^๕จ^๕ิ^๕จ^๕ุ^๕m^๕ค^๕ัด^๕ค^๕ั^๕ร^๕ี^๕ม^๕ห^๕า^๕พ^๕ริ^๕ไ^๕ด้^๕ข^๕ำ^๕
 เ^๕ร^๕ือ^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ก^๕ั^๕ย^๕่ม^๕ (ร^๕่วม^๕) ๓ ด^๕ว^๕ง^๕ (ค^๕ัน^๕) แ^๕ อ^๕าย^๕ย^๕ี่^๕n^๕ป^๕า^๕n^๕ห^๕ั^๕ด^๕ะ^๕โ^๕ง^๕
 น^๕ัน^๕แ^๕ ด^๕าย^๕ไ^๕ด้^๕ต^๕ก^๕n^๕ร^๕ก^๕บ^๕เ^๕ก^๕ิ^๕ด^๕ัก^๕เท^๕ื่อ^๕แ^๕ ด^๕าย^๕ห^๕m^๕ค^๕ด^๕ว^๕n^๕แ^๕ แม่^๕ข^๕ำ^๕ว^๕ ๕^๕
 ย^๕ำ^๕ย^๕ที่^๕อ^๕อก^๕จ^๕าก^๕ค^๕m^๕h^๕m^๕ค^๕d^๕ว^๕n^๕แ^๕ว^๕ เท^๕ว^๕ด^๕ำ^๕ก^๕ั^๕ท^๕ุ^๕ข^๕ไ^๕้^๕เ^๕ำ^๕ข^๕ำ^๕พ^๕ัน^๕ก^๕ั^๕ว^๕n^๕แ^๕ว^๕

ไม่ไผ่บ้านเป็นครั้งแรก น้ำสระหนองบกแห้งหมดถั่วแล้ว ตัดหัวตึงกวน
กินกันหมดแล้ว วงเป็นหาด ๆ เป็นวงหมดถั่วแล้ว เสนาพระยาครู
ในเมืองลุ่มก็เห็น เทวดาก็กินหมดถั่วแล้ว ผู้ทุกข์จะเข็ญเข้าสู่นคนหา
ให้เบ่งบาฬีตีพื้นหมื่น เหตุว่าคนกระทำให้บาปหนักหนา บ้านเมืองบัดนี้
ผู้นี้พระยาให้พิจารณาดูโทษนี้ ให้รักษารวมสามวันโทษนี้ พื้นเมือง
ดานช้างเข้าแล้ว ๆ

สิทธิการ จักกล่าวตำนานบ้านเมืองเช่นนี้ เมื่อศักราชได้ ๙๔๓ ตัว
เดือน ๗ วัน ๓๓ ค่ำ ยังมีเจ้าพระยา ๓ คน ๆ หนึ่งชื่อวานาคกระษัตริย์ คน
หนึ่งชื่อว่าบรรพตกระษัตริย์ คนหนึ่งชื่อว่าอชิตกระษัตริย์ ๔ คน กับทั้งเจ้าถัมณ
คุทธะเถรมาประชุมกันที่ดอยดังคุตรราชแล้วจากนั้นว่า เมืองทั้งต้อง
คือว่าเมืองเชียงใหม่แลเมืองดานช้างก็เป็นอดหนนิก เจ้าพระยาเดมา
เถรเจ้าจึงพิจารณาบ้านเมืองทั้งมณฑลแล้ว จึงทำนวยโวแก่คนทั้งหลาย
ให้แจ้งแล้ว จึงว่าเมืองเชียงใหม่จักเป็นอนตายเมื่อศักราชได้ ๙๔๒ ปี
กตัญญูนี้ เจ้าหน่อเมืองจักได้มาด้วยราชในเมืองดานช้าง ปางนั้นจักมี
อาณานิคมมากนักแล อยู่บนานท้อใดชาวหงษาจักมาอยู่เมืองเชียงใหม่
จึงเข้าตกประเทศอื่นแล้วแตกมาเมืองดานช้างแล เมื่อด้วยราชได้ ๑๒ ปี
จุติตายไปสิ้นแล้ว เมื่อศักราชได้ ๙๕๔ ตัวมีช่วยกัน ยังมีผู้หนึ่งชื่อว่า
ขุนหลวงจกได้ด้วยชาวดานช้างอยู่เมืองเชียงใหม่ จักแตกมา
เมืองดานช้างปางนั้น เมืองเชียงใหม่จักเป็นอันตรายมากนักเห็นแล
ชาวเชียงใหม่จักแตกมาเมืองดานช้างปางนั้นแล คนผู้บาปจึงเอาคำราชา
นำพูนหม่นมาตกเมืองดานช้างปางนั้นแล ศักราชได้ ๙๖๐ ตัวมีกตได้
พระยาคนหนึ่งด้วยราชย์คองนั้น ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่ามระธกัตถัญญิ

ก่าจัดพอ ชื่อว่าขุนหลวงละหน้มาเมืองเชียงใหม่ แคนแค่ชาวเมือง
 ดานช้าง จักฆ่ากันเพื่อเหตุคำราชาพุนไปตกเมืองดานช้าง พระยา
 กตัญญูจักด้วยราชได้ ๘ เดือนจักตายไปคามกรรมหันแด ศักราชได้
 ๘๘๔ คั้วมีไต่แดน ยังมีพระยาคนหนึ่งเข้าสู่อำนาจพระยาธรรมจักเกิด
 ทั้งย่างเมืองขวางหันแด หลักหนึ่งแม่นหงษาหลักหนึ่งแม่นดานช้างหลัก
 หนึ่งเมืองศรีอยุธยา ในสามเมืองนี้เป็นเมืองเดียวกัน พระยาจึงได้ชื่อว่
 เมืองดานช้างตามราชภูมิตแด พระยาตายคั้นเป็นกงจักรรักษาเมือง
 อินทปัตนคร พระยาไคพระยาตั้นกานรักษามืองอังวะ พระยาปาดิโดย
 รักษาเมืองสาวกี พระยาตบยัง (รุ่ง) เขิกของ (อกนุน) รักษาเมือง
 ศรีอยุธยา ถ้พระยาเป็นใหญ่กับพระยาธรรมเจ้าแด พระยาธรรมทรง
 เมือง (ครอง) ทั้งย่างเมืองฝางหัน (หัน) แด ม่อนอยู่คนทั้งหลาย
 ได้ชื่อคำตักฮ้อยหนึ่งแด แคนสาตักแกวฮ้อยได้ ๓๐๐ วาแด เมื่อหน้า
 หากแม่นพ่อพระเจ้าเมคไคแด พระยาธรรมนั้นแม่นพระยาปักเด็นตอก
 คาบตงมาเด็กคำตนาอยู่ยามชัชนเมื่อตุดคาบคนแล้ว จึงปลุกนางฟ้า
 ทั้งหลายจึงว่าพอให้ผู้ชาทงหลายฮ้อยเมื่อไปตอม (ด้วย) แม่นางฟ้า
 ทั้งหลายว่าคังนั้นแล้ว

คำตนาพระกุกตุนให้พระยาปักเด็นตอกคำตนาไว้ ถ้พระโกนาตะ -
 มะนะ พระโกนาตะมะนะนิพพานไปแล้ว พระยาธรรมผู้ตามเด็กคำตนา
 ไว้ถ้พระเจ้ากัถปะ พระกัถปะนิพพานไปแล้ว พระยาพระธะราตเด็ก
 คำตนาไว้ถ้พระโคตะมะ พระโคตะมะนิพพานไปแล้ว พระยาธรรม
 แคนเด็กคำตนาไว้ถ้พระเมไตรเจ้าหันแด พระยาคนมีบุญสมภารมาก

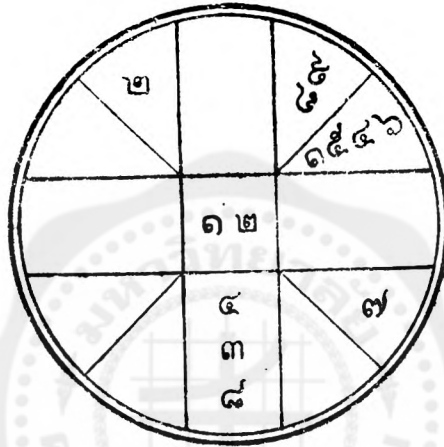
กว่าพระยาธรรม คนต้องค้นหามิตาทักษิระแด พระยาธรรมคนนั้นจัก
 มิตาทักษิระแด ในร้อยเอ็ดเมืองนี้จะมาเป็นบริวารพระยาเจ้าเลี้ยง
 (หมด) แด หมดเช่นพระเจ้าเมตไตรแล้วคำสอนามมีแด หมดพระยา
 จักรแดพระบ้จเจก โทวทัตเกิดมาเป็นพระบ้จเจกวันนั้นแล้วนิพพาน ไป
 ให้ราชาพระบ้จเจก เด็ดเจ้าพระเจ้า & พระองค์อยู่กับพระบ้จเจก
 เทศนาตั้งอยู่ ๗ วัน ๗ คืน อนึ่งแล้วจึงชนเมื่อยอดผ่านพพานกำ
 ตะวันออก แดคำสอนาชื่อว่าบ้จเจกพิตแด คำสอนในเมืองถานช้างเท้า
 เม็ดขาวเปลือกหนึ่งแด คำสอนในเมืองศรีอยุธยาเท้าเม็ดขาวดำหักทอง
 (ครึ่ง) หนึ่งแด คำสอนในเมืองอังวะเท้าเม็ดพันธุ์ผักกาดหนึ่งแด คำ
 สอนในเมืองช่อหลอดทองในหมากหลอดหนึ่งแด คำสอนในเมืองแถวประกัน
 เท้ากับเม็ดงาหนึ่งแด คำสอนในเมืองลังกาท้อปเท้าใบบัวหนึ่งแด คำสอน
 ในเมืองโกสัมภีเท้าเมล็ดมดคันหนึ่งแด คำสอนในเมืองแถวท้อเข้า
 ปลายเบียนหนึ่งแด เจ็ดวันหนึ่งปลาวอยู่หน้าออกมาแห่งอีกอยู่กำตะวันออก
 มาเป็นพระยาได้ ๕ ปี ๆ ถ้วน ๖ นอนนิจเสียหนึ่งแด เมื่อศักราชได้
 ๘๘๘ ตัวเมืองเม้งเม้า ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่าสุรมิตคักจักมาด้วยราชย์
 ๘ ปีตายแด ศักราชทุก ๑๐๐๐ ปียังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่าสุริยกุมารจัก
 มาด้วยราชย์บ้านเมือง ตั้งอยู่ทศราชตามธรรม ๑๐ ประการตามฮัต
 พระกษัตริย์ ๕๔ คน คือว่าพระยาดำแดนและพระยาพระวิธาร์แด
 พระยาไชยเชษฐาธิราชอายุไท้ ๖๘ จักได้เมืองใหญ่ ๓๓ เมืองจักมาด้วย
 จักได้ด้วยราชย์เป็นพระยาใหญ่ กว่าทั่วพระยาปากน้ำดมฺพวัน ทงมอด
 อายุได้ ๘๖ เมืองถานช้างจักอิมเต็มปางนั้นแด ศักราชได้ ๘ ตัวเมือง

ด้านข้างจากฆ่าพันกันมากนัก เพื่อว่าคำชาตุน้ำพูนมาเมืองด้านข้างเข้า
 เป็นคำสองแค้นสามหมื่นหกพันปาย ศักราชได้ ๕๗ ตัวมีฮับได้ ยังมี
 เสนาผู้หนึ่งชื่อว่าพระมัจจุโลกเขาเมือง ด้วยราชได้ ๖ เดือนตาย
 ไปตามกรรมหันแด ศักราช ๕๘ ตัวมีฮับได้ ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อ
 ว่าโถมันศักราชจากมาด้วยราช คือว่าตั้งอยู่ในธรรม ๓๐ ประการแท้
 คำนัน เทวดาทรงหยาดจากเขาเข้ามาได้ให้เต็มฉางแล้วตั้งนั้น ด้วยราช
 ได้ ๕๘ ปีตายหันแด เมื่อศักราชได้ ๘๔ ตัวมีกาเมา ยังมีพระยา
 คนหนึ่งอยู่หนือธานี ชื่อว่ากบิละพัฒน์จักผากดแล้วอยู่ด้วยราชก็มี
 ถูกผู้หนึ่งแฉ ถูกทำวกบิละพัฒน์จักได้ไปสร้างทรายฟองนั้นแฉ เมือง
 ด้านข้างจากก็เต็มปางนั้นมากนักแต่ตั้งแรกแต่ขึ้นดั้นไปบางพอง ๓ ปีตาย
 บางพอง ๔ ปีตายก็มีแฉ แต่เช่นพระยา ๖ คนขึ้นดั้นมาทางมวดได้
 พระยาแฉ ศักราชได้ ๘ ตัวมีดั่งว่า ยังจักมีพระยาคนหนึ่งมีบุรมดมการ
 อันมาก จักได้ด้วยราชคนทั้งหยาดจากมีผู้ชดอมพระยาเจ้าคนนั้นแฉ
 แต่นั้นศักราชได้ ร้อยปายสองตัวเดือน ๘ เพ็งวันพุธ พระเจ้าแก่นจันทน์
 แดงอยู่เมืองฮ่อหลวงมาหาพระบางพระแก้วพระแซกคำเจ้ามาโฮมเมือง
 ด้านข้างได้ ๑๖ ปีแล้ว ก่อว่าศักราชได้ต้องร้อยปายแปดตัวพระเจ้า
 แก่นจันทน์แดง พระแก้ว พระบางพระแซกคำเจ้าจึงหนีไป
 เมืองลังกาทวิปพันแฉ ในพระพุทธรูปเจ้า ๕ องค์นี้ หนีจากเมือง
 ด้านข้าง เมื่อใดหาดังฆเจ้าพอเป็นบิวดสงครามได้แฉ ศักราชดั่งไป
 ได้ ๕๗๐ ตัวนั้นหาดังฆ เจ้าพอดั่งด่อนบิได้แฉเมืองด้านข้างจากเป็น ๕ หมู่
 ๕ หมู่ ๖ หมู่ไปแฉ คาเนนติ คนทั้งหยาดจากฆ่าพันกันมากนัก มนุสสา-

ชาเนนคิยักชา อันว่ายักษ์ทั้งหลายออกมากินคนบาปปางนั้นเสียแล้ว
 พระยาธรรมเจ้าก็เกิดมาดังขอม คนบุญทั้งหลายให้รักษาศีลภาวนา
 ผู้เว้นจากบาปจักเห็นหน้าพระยาธรรมเจ้า เมื่อศักราชได้ ๒๕๐ ควันนั้นแ
 ดู่บ่เชื่อคำระฆี ๓ คน ๔ กับทั้งมหาสมุทรทอเถร เจ้าตนอรหันตาแท้คัง
 นั้นจักถึงมันผู้นั้นแ ตายไปได้คกอบายทั้ง ๔ พันแ บุคละไม่เชื่อใ
 ยังจักไ้เมื่อเกิดในชั้นฟ้าสวรรค์เทวโลกพันแ คำนานเมืองหมค
 ๕
 เทานแ

เรื่องสร้างวัดพระแก้วศรีเชียงใหม่

จุดศักราช ๓๓๗๒ ปีชงงาเคียน ๕ แรม ๒ ค่ำ ๔
 ยามศุภศตงเมือเช้า ๒ นวบาทคิถนอก ๓๘ คิถใน ๓๖ คิถ ๔๓
 เด็กภูณิถรมิต ๕ ลูก ๖๓๓๘๖ หอถะภูณคัวัน

๑. หมู่คณะตั้งวัดพระราชาอาชาลาด จอมดมเด้าบอรัมมะบอ
 พิศ พระยามหารรัมมิกะดีหา บุตรข้าราชการมหาจักพัค
 รัมมิมินทะลา ประตณสะกนไดยะพูนาคชะตะยูกะโพทิดักขา คัดสา
 กาดาพิปฺตรคุตฺตยาโพทิดักขา ขัตติยพุทฺธัง ไดยะตะระนาคะลา มหา
 ไลพัคตันโคทันยะถัการาชา ปุริขรรหมทิวาชบอรัมมะนาค บรัมมะบอ
 พิศตน 'ประกอบด้วยโศกาศทิวาชาธรรม ฉาชนา ประถำพบ' ใน

วรรณพทุธสาธนาเป็นอันยิ่ง จริ่งปงประดิธิพระพอน ถายจุมคองนี้
 ไว้กับวัดหอพระแก้ว^๕ แต่พระพุทธรูปกราชสาธนา แห่งพระบรม
 ดิพนัญญเจ้าดวงไปแล้ว ๒๓๕๓ คับมีชะง้า เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำวัน ๔
 ประกอบด้วยนัชรตะดัก ถักนวยชื่อว่าสัตว์ดี ยอดวัดหอพระแก้ว^๕
 พระพุทธรูปเจ้า ในพระทานนั้น สมเด็จพระเป็นเจ้าให้ช่างผู้ทักคิวิค
 จระนา บักคิตั้งกระตะนะ ฝ่ายนังอาตามนั้น สมเด็จพระเป็นเจ้า เสด็จ
 จ้างช่างในเขียนพระพุทธรูปพันพระองค์ บอเท่าเด่นั้นสมเด็จพระเป็น
 เจ้า เสด็จจ้างช่างทั้งปวง ช่างแบ่งพระพุทธรูปเจ้าร้อยปลายสิบตาม
 พระองค์ ตั้งไว้ในพระระเบียงจุมกมทั้ง ๔ ด้าน ฝ่ายนังจุมกมตะ
 เบียงทั้ง ๔ ด้านนั้น สมเด็จพระเป็นเจ้าเสด็จจำพระพิมพ์ได้ไว้มีต้อง
 พันหกร้อยปลายสองพระองค์ เพื่อให้เป็นต้นมัสการให้วัดถักการบูชา หิ
 ะระที่ตาปรายชะนา แก่ดัลปุรุต มนุษย์ทุกพัน คันทะพระนาคา กุลุดชา
 เทวา กระณะยาสาบั้นจาวัดสาหัสธานี ตามเท่า ๕ พันพระวัดสา คะ
 ระณะ แต่สมเด็จพระเป็นเจ้าสาธนาต่างดวงไป ยังมีจายชาติ ราชสม
 บัติ ต่างแบ่ง โชติตะณะ วรรณพระพุทธรูปสาธนา^๕ แต่คำบิวดหนัก
 ตามแสนต้องหมื่นต้องพันปลายสองร้อยตามสิบเก้ากับ เงินบิวดหมื่นสี่
 พันปลายเจ็ดร้อยเก้าสิบหกกับ คิดเป็นตา (เงินตรา) สี่สิบเก้าชั่งสิบ
 คำดั่งปายบาทสองดั่งตั้งเพื่อง น้ำหนักหกร้อยปลายตามสิบเจ็ดคนาน คิด
 เป็นเงินตาหกรั้งเจ็ดคำดั่งปายบาทสองดั่ง แก้วประดับหนักห้าหมื่น
 เก้าพันปลายห้าร้อยชั่ง คิดเป็นเงินตาชั่งเก้าคำดั่งปายตามบาท (เหล็ก)
 เก้าแสนปลายตามหมื่นห้าพันห้า เป็นเงินตาตามชั่งปลายสิบคำดั่ง ปูน

หมื่นเจ็ดพันปลายแปดร้อยแปดสิบเจ็ดถึง คิดเป็นเงินตามดิมเจ็ดชั่ง
 ปลายห้าตำดั่งปลายบาทหนึ่ง ปูนจันต้องร้อยตามดิมห้าหน่วย เป็นเงินตาม
 ห้าตำดั่งปลายตามบาท น้ามันปลา ตำจันต้องร้อยแปดสิบสองคนาน เป็น
 เงินเจ็ดตำดั่ง น้าอ้อยเจ็ดแฉ่นเกาหมื่นปลายสี่พัน เป็นเงินตามห้าตำดั่ง
 ปลายสองบาทเพียง น้ามันยางเจ็ดร้อยห้าสิบห้าคนาน ชีชีแฉ่นปลาย
 ตามพัน เป็นเงินตามห้าตำดั่งปลายบาทสองดั่งเพียง ชาติหนักห้า
 พันปลายห้าบาท เป็นเงินตามดิมเจ็ดตำดั่งปลายสองบาทดั่ง เด่นหนักห้า
 พันปลายเจ็ดร้อยห้าบาท เป็นเงินตามชั่งตามตำดั่งปลายตามบาท รงหนัก
 ตามพัน เป็นเงินตามห้าตำดั่ง เม็กหนักตามพันปลายเจ็ดร้อยห้าบาท
 เป็นเงินตามเจ็ดตำดั่งปลายตามบาทดั่ง ฝุ่นขาวหนักหมื่นปลายสองร้อย
 เป็นเงินตามสองตำดั่งปลายสองบาท ฝุ่นเขียวชั่งของหนักตามพันปลายห้า
 ร้อยเจ็ดบาท เป็นเงินตามสองชั่งสองตำดั่งปลายบาทดั่ง คาบเพชร
 หนักห้าพันปลายเก๊าบาท เป็นเงินตามดิมตำดั่งสองบาทปลายสองดั่งเพียง
 กาวหนักสองหมื่นปลายตามพันชั่ง เป็นเงินตามชั่งตามตำดั่งปลายตามบาท
 ตามดั่ง เบี้ยจ่ายเบี้ยจาง หมดแฉ่นปลายหมื่นหนึ่งปลายแปด แหวน
 ยี่สิบตามหน่วย เป็นเงินตามชั่งสองตำดั่งปลายบาทสองดั่งเพียง กระ
 เบียงห้าแฉ่น & หมื่นแปดพันปลายสี่ร้อย เป็นเงินยี่สิบสองชั่งปลายสิบ
 เช็ดตำดั่ง สมเด็จพระเป็นเจ้าเจ้าด้าง ครอบประภาแก้วกับพระตำดั่งนา
 หนึ่ง มีชายแฉ่ง ๕ ยิงแฉ่ง ๓ หุยิงเด็ก หุยิงเท่าหนึ่ง คิดเป็นเงินตาม
 หกชั่งปลายสี่ตำดั่ง กระจณารวมกันเป็นเงินตามร้อยยี่สิบชั่งปลายห้าตำดั่ง
 ตามบาทปลายสองดั่ง คิดเป็นเงินน้าหก ตามแฉ่นสองหมื่นปลายห้าร้อย

นำหูกปลายดองบาทเงินตา ส้มเต๋จพระเป็นเจ้าไว้รักษาอาณาเขตต์ แหก
แต่ก้าวดันออก ยี่สิบเอ็ดค้ำมดองศอก ก้าไดยี่สิบดองค้ำมกับดองศอก
ก้าวดันตก ยี่สิบด้ามค้ำมกับด้ามศอก ๖ นิ้ว ก้าเห่นยี่สิบด้ามกับ
ดองศอก ๓ นิ้ว พระหลาพิศษะท่งปวงเกิดมีในอาถามมะเขตต์ท่น
ส้มเต๋จพระเป็นเจ้ากัษะระด้างวางไว้ให้เป็น อุปการแก่แก่งท่งด้ามในท่น
ท่งมวด ส้มเต๋จพระเป็นเจ้าอุปถัมภ์ พระกะปัดติสังคคะภาวฉัรค
เสวีการแก้วมีเตาดัน

หน้าที่ ๒

๑. จุดศักราช พันร้อยเจ็ดสิบสี่ มีเตาดัน เดือน ๓ เพ็ง วัน ๒
ส้มเต๋จพระเป็นเจ้า ทรงพระราชา สัทธาสมโภชน์เบิกฉดอง ทำบุญ
เป็นมหาทานอันประเสริฐ เพื่อให้บังเกิดศัทธา ถิฉในพระศาสนา จึง
มีพระราชองค์การตรัสตั้งเสนาอำมาตย์สาวกให้ตกแต่งยังบั๊จยัธร้าง
ท่งสั้วน มีกัระวะบั๊จยัเป็นต้น แล้วให้มีคำดาทาน ๓ หั่ง แะเปาว
เดินประชาณาตาตา แะะยาจกคนทุกไย่ ท่งปวงให้เข้ามารับเอายังมหา
ทานบ่อเท่าแต่นั้น ส้มเต๋จพระเป็นเจ้าเหล่าให้ตั้งตั้งร้างตะพานข้ามแม่น้ำ
ห้ำของ บิดปองบ่อให้ดำบากแก่สมณชีพราหมณ์มะณะดะปารุส
มนุษย์ท่งปวง ฝูงปราศณาเอายังคองนิพพาน ได้ข้ามไปมาไ้ว้นพคมรพ
บุษาคตามคำปราศณา คณะณายัจยัทานส้มเต๋จพระเป็นเจ้าครั้งน
ผ้าไตรแฮท่งดอง มีหกไตร เป็นเงินตาต้องซังปายแปดคำดั่ง ผ้าไตร
แฮ ๓ เทศ หนึ่งมีสิบหกไตร เป็นเงินตาห้าซังปายสี่คำดั่ง เฮ็ดท่ง ๒
สิบไตร เป็นเงินตาต้องซังปาย ๓๐ คำดั่ง ผ้าไตรเทศ ๓ ไตร ไตร

ดาวหนึ่ง มีหัวดิมเข็ดไทร เป็นเงินตาแปดซ้งปายดิมแปดคำดั่งปาย
ดองบาท ไทรขาวทั้งดอง ๓๘ ไทร เป็นเงินตาสิบดองซ้งปายห้าคำดั่ง
ไทรแพรวณเจ็ดไทร เป็นเงินตา ๓๔ คำดั่ง ไทรแบ่งแพรวดาวดอง
ร้อยดีดิมเจ็ดไทร เป็นเงินตา ๓๕ ซ้งปายแปดคำดั่ง

ผ้าคุมหนึ่งผ้าตะบงหนึ่ง ร้อยดิมแปดซ่ม เป็นเงินตราด้ามซ้ง
ปายดิมด้ามคำดั่งปายด้ามบาท คุมยาน ๖ ผืน เป็นเงินตาหกคำดั่ง
คุมดาวเบียวด้อยยี่ดิมหกผืน เป็นเงินตราสิบซ้งปายดิมด้ามคำดั่งผ้าตะ
บงเบียวเก้าร้อยหกสิบด้ามผืนเป็นเงินตราหกซ้งปายบาทดองดั่ง บาท
ทั้งดิมบาท เก้าดิมห้าใบ เป็นเงินตราดิมห้าซ้งปายแปดคำดั่งด้ามบาท
ผ้ากำมะลอหกสิบดีใบ เป็นเงินตราแปดซ้ง เตียนท้าว ช้อยท้าว เป็น
เงินตราซ้งปายดิมเจ็ดคำดั่งดองบาท ถ้วยจานกะลา เก้าดิมเก้าใบ
เป็นเงินตราสองคำดั่งปายดั่ง ถ้วยน้ำปลาเก้าดิมเก้าใบ เป็นเงินตรา
คำดั่งปายด้ามบาท ถ้วยกะลาหนึ่งช้อยดีดิมเข็ดใบ เป็นเงินตาคำดั่ง
ปายบาทดั่งเฟือง ถ้วยชอมยี่ดิมเก้าดิมเก้าใบ เป็นเงินตราคำดั่งปาย
ดองบาท กาน้ำถมบักใบหนึ่ง ๕ เียงถมบักใหญ่ใบหนึ่งเข้ากันดองใบ เป็น
เงินตาสองคำดั่งปายดองบาท กาน้ำทอง ๒๐ ใบ เป็นเงินตราสิบเจ็ดคำ
ดั่งปายดองบาท เียงทองยี่ดิมใบ เป็นเงินตราห้าคำดั่ง กาน้ำกินช้อยยี่
ดิมแปดใบ เป็นเงินตราคำดั่งเฟือง เียงดินหกสิบเก้าใบ เป็นเงินตรา
ด้ามบาทปายดั่งเฟือง เก็บหัวแดงช้อยยี่ดิมคู่ เป็นเงินตราสิบคำดั่ง
เครื่องเด็กกระร้อยดำรับ เป็นเงินตราด้ามซ้งดิมห้าคำดั่ง ค้าดหมอน
ร้อยดำรับ เป็นเงินตราซ้งปายห้าคำดั่ง มัดแกร้อยคอง เป็นเงินตรา
หกคำดั่งปายบาท ตาคร้อยคอง เป็นเงินตราสองคำดั่งปายด้ามดั่ง

ยู่สามสิบแปดคัน เป็นเงินตราสามบาทเฟื้อง บวชห้าสิบบวช เป็นเงิน
 ทรายบาทปายตั้งเฟื้อง กองห้าห้าสิบคัน เป็นเงินตราสามตั้งเก็บผ้าห้า
 สิบเส้น เป็นเงินตราสามตั้ง ห้าสิบหาม เป็นเงินตราสองคำตั้งปาย
 ตั้ง ห้าสิบหน่วย เป็นเงินตราสองบาทปายตั้ง กระณะนาแต่บักจัย
 ทานอันใดถวายแก่พระสงฆ์เจ้าทั้งปวง คิดเป็นเงินตราร้อยปายแปด
 ซึ่งปายคำตั้งปายบาทสองตั้งเฟื้อง ผ้ากายยัก พันปายหกผืน เป็น
 เงินตรา ๕ ซึ่งปายคำตั้งปายสามบาทสามเฟื้อง ผ้ากายยัก พันผืน
 เป็นเงินตราตั้งซึ่งปายสามคำตั้งปายบาทตั้งเฟื้อง เงินเฟื้องกาละพิก
 ห้าพันปายเจ็ดร้อยปายห้าสิบเฟื้อง เป็นเงินตราแปดซึ่งปายสิบเก้า
 คำตั้งปาย ๒ บาท ๓ ตั้ง เงินชาวกาละพิกสามร้อยปายสิบสามตอน
 เป็นเงินตราเก้าคำตั้งสามบาทเฟื้อง เบยกาละพิกเจ็ดหมื่น เป็นเงิน
 สิบตั้งคำตั้งปายสองบาทปายตั้งเฟื้อง รางวัลเงินตราเจ็ดคำตั้ง เงิน
 เฟื้องเก้าร้อยปายห้าสิบเฟื้อง เป็นเงินตราซึ่งปายเก้าคำตั้งปายสอง
 บาทสามตั้ง กับเบยสองหมื่นปายพันหนึ่ง เป็นเงินตราตั้งคำตั้งปาย
 บาทสองตั้ง กายะพิก รางวัลเข้ากันเป็นเงินตราสิบเอ็ดซึ่งปายสิบสาม
 คำตั้งหกตั้งเฟื้อง กระณะนา คิกระณะ บักจัยยะเพลัชชะ บักจัยยะ
 ในสำตะทานสามหลัง ถวายจันทน์บิณฑบาตแก่สมณะชีพราหมณ์ และ
 ให้ทานแก่ยายกคนทุกโฮ ผูกเข้ามารับเอายังมีหาทานตามเพิงใจ ใน ๗
 วัน ๗ คั่นนั้น หมดเงินหลังจะห้าซึ่ง ๗ คำตั้งปายสามตั้งเฟื้อง เท่า
 กันทั้งสามหลัง เป็นเงินตรา ๑๖ ซึ่งปายคำตั้งปายสองบาทสองตั้ง
 เฟื้อง โสหมบักคากิระดาบักจัย และเพลัชชะปาริชาดาบักจัย อัน

สมเด็จพระเป็นเจ้าทรงพระราชรัทชา ถวายแก่พระสังฆะเจ้าทั้งปวง
 กับทั้งพระราชทานให้แก่อยากคนทุกไผ่ เข้ายกทั้งมณฑลเป็นเงินตรา
 ร้อยยี่สิบห้าชั่งปายสิบห้าตำดั่ง ปายต้องบาทต้องดั่ง จักคณะณามัจ-
 จัยะทานสมเด็จพระเป็นเจ้า ได้โศคระณาดร้งแปง วรรณพระพุท
 ศำดนาอิตถานี้ กับทั้งตมโภช เบิกฉดองทำบุญให้ทานทั้งมณฑล ประ-
 มณฑลเข้กันคิดเป็นเงินตราต้องร้อยปายแปดสิบสองชั่งปายต้องตำดั่ง
 ปายต้องดั่งเพื่อง คิดเป็นเงินน้ำหกได้หกแฉ่นปายสี่หมื่นปายสี่พันปาย
 แปดร้อยปายบาท นิพพานะปัจจุโยโหตุ เอวังกัมมโนกาดณฺหิ ก่อนเดา

ประวัติหัวสุวเจ้าเมืองหนองคาย

เดิมหัวสุว เป็นบุตรอัครฮาดเมืองยโสธร เป็นหลานเจ้าปากคักคักคนเก่าอยู่เมืองยโสธร ครั้นเจ้าอนุเป็นกบฏ เจ้าคุณพระยาบดินทรเดชาฯ ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ เอาหัวสุวไปด้วย แล้วตั้งหัวสุวเป็นที่พระปทุมเทวาเจ้าเมืองหนองคาย แล้วเอาราชบุตรเมืองยโสธรไปเป็นอุปฮาดเมืองหนองคาย หัวพิมพ์้องชายพระปทุมเป็นที่ราชวงศ์ หัวบิดาหลานพระปทุมเป็นราชบุตร

พระปทุมเทวา มีบุตร หัวคำ เป็นหัวรัชชะ อายุ ๓๖ ปี หัวแถม เป็นหัวไชยกุมาร อายุ ๒๐ ปี เด็ก ๕

อุปฮาด มีบุตร หัวแถม เป็นหัวสุวราชวงศ์ อายุ ๒๐ ปี

ราชวงศ์ มีบุตร หัวสุวราชวงศ์ อายุ ๓๐ ปี ๓ หัวไชเด็น อายุ ๒๗ ปี ๓, หัวศรีสุวราช อายุ ๒๕ ปี หัวเชษฐา อายุ ๒๗ ปี หัวทิตยกุล อายุ ๒๓ ปี เด็ก ๕

เดิมเพี้ยเมือง เป็นพระดกรเจ้าเมือง หัวจันทโสภา หลานพระดกรเป็นราชวงศ์ เอาหัวคำยงบุตรพระดกรเมืองแพน เป็นราชบุตรรักษามันเมืองมาได้ ๓๓ ปี พระดกรเมืองแพนถึงแก่กรรม จึงตั้ง หัวคำยง บุตรพระดกรเมืองแพน เป็นพระดกร แต่ราชวงศ์ราชบุตรนั้นคงที่ตามเดิม หัวยงรักษามันเมืองมาได้ ๒๓ ปี พระดกรราชวงศ์ถึงแก่กรรม จึงตั้งราชบุตร เป็นหัวคำยงบุตร พระ

ถครเมืองแพน เป็นที่พระถคร ๓ เอาท้าวสุวรรณบุตรพระถครคำบุง
เป็นอุปฮาด ๓ เอาท้าวบุญจันทร์บุตรพระถครคำยวง เป็นราชวงศ์ ๓
เอาท้าวคำฟาง บุตรพระถครคำยวงเป็นราชบุตร ๓ ๔ คน พระถคร
เมืองแพนมีบุตร คือ ท้าวคำยวงเป็นราชบุตร ๓ ท้าวคำบุง เป็นพระ
ถครตาย ๓ ๒ คน

พระถครคำบุงมีบุตร คือ ท้าวสุวรรณ เป็นที่อุปฮาดคนหนึ่ง

พระถครคำยวงมีบุตร คือ ท้าวคำฟาง เป็นราชบุตร อายุ ๕๖
ปี ท้าวบุญจันทร์ เป็นราชวงศ์ อายุ ๔๓ ปี ท้าวคำบุง เป็นขัตติ
อายุ ๔๘ ปี รวม ๓ คน

อุปฮาด ท้าวสุวรรณ มีบุตร เดิมท้าวบุญมา ตั้งให้เป็นท้าว
จันทร์ชนม อายุ ๒๘ ปี ท้าวอิง อายุ ๓๖ ปี

คำให้การพระยาเมืองฮาม

หลวงเด่นพิทักษ์
 ขุนพิศณุแสน } ข้าหลวง
 วัน ๒๗ ค่ำ ปีมะแม จักรพรรดิศร ๓๒๔๗ นายทองมหาเด็ก
 เจ้าราชดัมพน์ขวงษ์ } เมือง
 เจ้า หมุน
 ณ จำปาศักดิ์

ราชวงศ์ผู้ว่าราชการเมืองเชียงแตง นั้นพร้อมกัน ณ ทำเนียบ
 ทพเมืองเชียงแตง ได้หาตัวพระยาเมืองฮามาตามด้วยรายเขตต์
 แคนเมืองเชียงแตง กับเมืองพนมเปญติตต่อกัน พระยาเมืองฮาม
 อายุ ๕๖ ปีให้การว่า เดิมพระยาเมืองฮาม ชื่อนายอยู่ บุตรพระยา
 เหนือ มารดาชื่อแพง ตงบ้านเรือนอยู่จำปาศักดิ์ ครั้นอายุพระยาเมือง
 ฮามได้ยี่สิบเก้าปี มาได้บุตรสาวของเพี้ยนนทา เมืองนครจำปาศักดิ์
 เป็นภรรยาพระยาเมืองฮาม ก็ได้รับราชการอยู่กับเจ้านครจำปาศักดิ์
 คำๆ ตงให้เป็นทพี่ตุงรนนทา รับราชการมาช้านาน เจ้านครจำ
 ปาศักดิ์ถึงแก่พิราลัยแล้ว เจ้าคำๆตงไปรับสัญญาบัตรเป็นเจ้านคร
 จำปาศักดิ์ พระยาเมืองฮามได้เข้ารับราชการมาช้านาน เจ้านคร
 จำปาศักดิ์จึงตงให้เป็นทพี่ตุงรนนทา ข้าพเจ้าได้ทราบความเมื่อ
 ครึ่งบวชออกศึก ศักราช ๓๒๔๖ ปี มีท้องตราพระราชสั่งให้โปรดเกล้า ฯ

ให้พระยาราชเดนาแด้อย่างเป็นทูลดวงภักดีณรงค์ ขึ้นมาจัดการอยู่ที่เมืองนครจำปาศักดิ์ พระยาราชเดนาได้ให้ท้าวอุปฮาดราชวงศ์ เมืองเชียงแตง แดง แดงกรมการผู้ใหญ่น้อย เมืองธรวาวิวัฒน์ เมืองศรีรัตนนคร เมืองแดนปางขนาบมาพร้อมกันที่เมืองนครจำปาศักดิ์ พระยาราชเดนา กับเจ้านครจำปาศักดิ์ ได้ถามอุปฮาดราชวงศ์เมืองเชียงแตง ว่าอาณาเขตต์เมืองพนมเปญมาติดต่อกับเมืองเชียงแตงที่ตำบลใดได้บ้างนั้นดังใดไว้เป็นสำคัญ อุปฮาดราชวงศ์เมืองเชียงแตง แจ้งความต่อพระยาราชเดนาข้าหลวง แดเจ้านครจำปาศักดิ์ว่า เขตต์แดนเมืองเชียงแตง ติดต่อกับเมืองพนมเปญนั้นมันมีคั่นมะขามที่บึงชลาลัยเกาะแพ คำนจะดับนั้นติดกันที่คั่นกระโดนต้นหนึ่ง ต้นวังต้นหนึ่งหว่างเขาตาปมแต่เดิมมาภายหลังเจ้าพระยาบดินทรเดชา ฯ ก็ได้แต่งข้าหลวงออกมาปักปันเขตต์แดนที่ตำบลบึงชลาลัยแห่งหนึ่ง คำนจะดับแห่งหนึ่ง ครั้นปีฉลูดับศกศักราช ๑๒๒๗ ปีเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์องค์เดียงเป็นเจ้าราชวงศ์เมืองนครจำปาศักดิ์ ได้ตั้งไปวัดเส้นตรงจทางไปถึงบึงชลาลัย ได้เอาหลักเสาไม้แก่นปักขารอยหลักเดิมหลักหนึ่ง ไปปักคำนจะดับตามรอยหลักเดิมหลักหนึ่ง แล้วพระยาราชเดนา กับเจ้านครจำปาศักดิ์ แต่งให้ข้าพเจ้ากับอำมาตย์เดนาเพี้ยเมืองของเมืองนครจำปาศักดิ์ กับราชบุตรแดนปานท้าวสีโสราชเมืองศรีรัตนนคร ไปปักหลักเขตต์แดนพร้อมด้วยอุปฮาดราชวงศ์เมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าพร้อมกันได้ออกไปถึงคำนบึงชลาลัยได้ตรวจตราเห็นว่ามียคั่นมะขามดำมคั่น แต่หลักแก่นันขารุดผุโคนเดียวหมด ข้าพเจ้าจึงตัดไม้แก่นปักลงไว้ที่ตำบลบึงชลาลัยหลักหนึ่ง

แต่ที่ด้านเจดีย์นั้นได้ตรวจตราเห็นว่ามัตถกะโคตมคนหนึ่ง คนวังคนหนึ่ง
อยู่ห่างช่องเขาคาปม แต่ตมกะโคตมวังห่างพันเขาคาปมประมาณ
สิบเจ็ดวัน ข้าพเจ้าก็พร้อมกันคิดเสาะไม้แก่นปักไว้ห่างตมวังเข้ามาสองวา
ซ้ารอยหลักเดิม แล้วข้าพเจ้าก็กลับมาแจ้งความต่อพระยาราชเดชา
เจ้านครจำปาศักดิ์ ข้าพเจ้าให้การตามรู้ตามเห็น ดั้นคำให้การข้าพเจ้า
แต่ท่าน

ข้าพเจ้าได้ประทับตรารูปของคตถิ์พระบรมคเณศไว้เป็นสำคัญ

คำให้การพระกำแหงพลศักดิ์

วัน ๓ ๗ ๒ คำ บัจจอวัฐศกศักราช ๓๒๔๗

หลวงเด่นพิทักษ์	}	ข้าหลวง	}	นั่งพร้อม		
ขุนเพชรรัตน						
นายทองมหาดเล็ก						
เจ้าราชดำพันรองค์	}	หมื่น				
เจ้า						
ราชวงศ์ผู้ว่าราชการเมือง						
ราชบุตร						
	}	กรมการ				
	}	เมืองนครจำปาศักดิ์				
	}	เมืองเชียงแตง				

ณ ทำเทียบพิทักษ์ ได้หาพระกำแหงพลศักดิ์เจ้าเมืองสุคนครมาตามด้วย
 ราชการเขตต์แดน เมืองกำภูชา ๗ กับเมืองเชียงแตงซึ่งติดต่อกัน
 เอาความจริง พระกำแหงพลศักดิ์อายุ ๗๘ ปีให้การว่าเดิมข้าพเจ้าชื่อ
 ท้าวเชียงบุญราชเป็นบุตรราชบุตรมารดาชื่ออ้าแดงดา ตั้งบ้านเรือน
 อยู่บ้านแก่นท้าวแขวงเมืองหล่มศักดิ์ ครั้นอายุข้าพเจ้าได้ ๒๔ ปีบิดา
 มารดาข้าพเจ้าไปขนนางสุขมา บุตรสาวเพี้ยไชยราชบ้านแก่นท้าว
 อยู่กินเป็นสามีภริยาจนเกิดบุตรหญิง ๓ ชาย ๓ รวม ๖ คน อยู่มา
 ช้านานข้าพเจ้าจึงได้มาค้าขาย ณ บ้านข่าแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์
 แล้วข้าพเจ้าได้ช่วยไถ่เข้ามาเป็นภรรยาคนหนึ่ง ครั้นณปีมะโรงฉก
 ศักราช ๓๒๐๖ อายุข้าพเจ้าได้ ๓๐ ปี ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา

ยกกองทัพกรุงเทพ ฯ ออกมาสู้รบญวนปราบปรามเมืองเขมรเวียง
 ร้อยแล้วจึงยกกองทัพลงมาเขมร ขึ้นเป็นพระหริรักษ์รามธิบดี ราชการ
 เมืองพนมเปญกราบคาบได้ครั้งนั้น แล้วท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 จึงให้ข้าหลวงแดงพระยาพระเขมรออกไปกับันเขตต์แดน ซึ่งเป็น
 เมืองติดต่อกันใกล้เคียงกันกับเมืองพนมเปญ ขณะนั้นข้าพเจ้าได้ตั้ง
 ไปรับราชการอยู่กับท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา ข้าพเจ้าได้รับตราตั้ง
 เป็นที่ขุนโยธาภักดีนายกองควบคุมเดชจรจัด ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 ได้ใช้ข้าพเจ้ากับหลวงอนุรักษบุบเศ ฯ ขุนสิทธิธรรมาธิบดีข้าหลวง พระยา
 วรจุลกับพระยาพระเขมรหลายนาย ขึ้นมากับันเขตต์แดนเมือง
 พนมเปญซึ่งติดต่อกันกับเมืองเชียงแตง ได้ปักไว้ที่ทุ่งขลามันดัมมะฆาม
 เด็กโตกำลังอยู่ ๕ คน แล้วข้าพเจ้ากับข้าหลวงแดงพระยาเขมรจึงพากัน
 ขนก้อนหินศิลามากองไว้ที่ดัมมะฆามแดนนั้นแล้วเอาไม้พยอมโต
 ประมาณ ๓ กำมือ สูง ๓ ศอก มาทำหลักฝังไว้ที่ริมดัมมะฆามเป็น
 เขตต์แดนครั้นปักหลักที่ทุ่งขลามันดัมมะฆามแล้ว ข้าหลวงกับข้าพเจ้าแดง
 พระยาเขมร ก็พากันขึ้นไปปักที่ด่านจระดัมอีกแห่งหนึ่ง มีดัมมะโตน
 ดันหนึ่ง ดันวังสองตันเป็นสำคัญแล้วได้เอาไม้รังโต ๓ กำมือสูง ๓ ศอก
 ฝังไว้เป็นเขตต์แดนเสร็จแล้ว ข้าพเจ้ากับท่านข้าหลวงแดงพระยา
 พระเขมรก็กลับมาถึงเมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าจึงลาหลวงอนุรักษบุบเศ ฯ
 ขุนสิทธิธรรมาธิบดีขึ้นไปบ้านเรือนข้าพเจ้าที่บ้านข้าคะแบง ฝ่ายหลวง
 อนุรักษบุบเศ ฯ ขุนสิทธิธรรมาธิบดีก็เลยขึ้นไปเมืองนครจำปาศักดิ์ พระยา
 วรจุลเขมรกับพระยาเขมรพักคอยอยู่ที่เมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าไปถึง

บ้านเรือนข้าพเจ้าได้ไต่ถามข่าวว่า หลวงอนุรักษภูเบศ ๑ ขุนสิทธิ-
 ธรรมเจ้าโพธารามเมืองนครจำปาศักดิ์ แด่พระยาเพชรลงไปมัก
 เขตต์แดนที่เสียมโบกอีกแห่งหนึ่ง แด่กดับลงไปกราบเรียน^๕แจ้ง
 รายเขตต์แดนต่อท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชาที่เมืองพนมเปญ ครั้นณ^๕
 มะเมียอุฎฐก ข้าพเจ้าจึงกดับลงไป^๕ที่เมืองพนมเปญได้นองางมาไป
 เป็นของน้ำใจท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา แด่กราบเรียน^๕แจ้งการเขตต์
 แดนซึ่งข้าพเจ้ามาบอกที่มุ้งชลาที่ด่านจะดบ ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 มีบัญชาว่าชอบด้วยราชการอยู่แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รับราชการอยู่ประ-
 มาณหลายเดือน ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชาจนจะลงไปกรุงเทพ ๑
 ข้าพเจ้ากราบตามาบ้านข้าพเจ้า ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้ให้ตรา
 สำหรับตัวฉบับหนึ่ง ใจความว่ามีให้เจ้าเมืองกรมการกตัญญู^๕คุมเหงให้
 ได้ความเดือดร้อน ครั้นณ^๕มะเมีย^๕นพศก อายุข้าพเจ้าได้ ๖๓ ปี
 ข้าพเจ้าได้รับราชการอยู่กับเจ้านครจำปาศักดิ์ ภายหลังโปรดมีศุภ-
 อักษรออกมาถึงเจ้านครจำปาศักดิ์ ว่าเมืองได้ว่างเปล่าอยู่ไม่มีเจ้า
 เมืองก็ให้ตั้งข้าพเจ้าเป็นเจ้าเมือง ควบคุมเลขทำราชการ^๕ขึ้นกับเมือง
 นครจำปาศักดิ์ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์คำ^๕สุชน^๕ จึงได้ยกบ้าน
 ตะแบง^๕ขึ้นเป็นเมือง^๕สุดนคร^๕คงให้ข้าพเจ้าเป็นพระกำแหงพลศักดิ์ เจ้า
 เมืองทำราชการ^๕ขึ้นกับเมืองนครจำปาศักดิ์ ต่อมาจนทุกวันนี้ เป็นความ
 สัตย์จริงที่ได้^๕เห็นการเขตต์แดน ดั้นคำให้การแต่ท่าน^๕ ได้เขียนชื่อ
 ประทับตรา^๕รูปมนุษย์ไว้เป็นสำคัญ

คำให้การเรื่องเมืองอัตปือ

วันที่ ๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๓๐๘

พระพิศณุเทพ หลวงสาธกกิจประมอด หลวงเทพนทร หลวง
ทรงวิไชย ชุนมหาวิไชย ชุนวิชิตรชดหาร ในพระบรมมหาราชวัง
จหมื่นมนเทียรพิทักษ์ หลวงเทพนเรนทร์ หลวงโสมพินาศ
ฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคล

เจ้ายศขรรฆร เจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช เจ้าขรรฆ
โนเรศ เมืองนครจำปาศักดิ์ นั้นพร้อมกันณศาลากลางหน้าท่าเนียบ
พัก รับบัญชาตามพระสุพรรณวงศา ว่าที่อุปฮาดเมืองอัตปือว่า
เขตรแดนบ้านเมือง ๆ อัตปือเพียงใด ข้าชัตตั้งอยู่เพียงใดจะ
นำกองแผนที่เชอตะเวแนวพระราชอาณาเขตต์ไปได้เพียงใด ค่อไปที
ติดขัดด้วยเหตุการสิ่งใด ให้พระสุพรรณวงศาว่าที่อุปฮาดชี้แจงไปให้
ชัดแจ้งโดยละเอียด

ข้าพเจ้าท้าวทองผู้เป็นที่พระสุพรรณวงศา ว่าที่อุปฮาดให้ถ้อยคำ
ว่า ข้าพเจ้าเป็นบุตรพระราชวงศ์พิดา เจ้าเมืองอัตปือคนเก่าถึงแก่
กรรม อายุข้าพเจ้าได้ ๓๔ ปี มีภรรยาชื่อเมียง มีบุตรชายหนึ่ง หญิง
หนึ่ง รวม ๒ คน ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเมืองอัตปือ ข้าพเจ้าได้ทราบ
ความเดิมว่า จะเป็นบิดคักกราชเท่าใดจำไม่ได้ พระไชยคนตาแดง
เป็นคนตาเมืองไหนไม่ปรากฏ ออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านอัต-

กระบือ ปลายเขตต์แดนเมืองนครจำปาศักดิ์ แล้วพระไชยเทียว
 เกิดยกด้อมข้าชัชชาติชานาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านอิดกระบือ เข้ามา
 ตามชายภูลดงข้างทิศตะวันตกบ้านอิดกระบือ ได้ข้าชัชชาติชานา
 บ้านกระบือหนึ่ง บ้านดองฮ้างหนึ่ง บ้านดะยาอหนึ่ง บ้านจำปาวหนึ่ง
 บ้านแคะฮ้างหนึ่ง บ้านตะหมอกเดยหนึ่ง บ้านฮ่มหนึ่ง บ้านคงหนึ่ง บ้าน
 รมโพยหนึ่ง บ้านอินทหนึ่ง บ้านเจ็ดหนึ่ง บ้านเฮาหนึ่ง บ้านตะบาก
 หนึ่ง บ้านแพหนึ่ง รวม ๓๔ ตำบลบ้าน แต่บ้านอิดกระบือมาถึงบ้าน
 แพระทางวันหนึ่ง พระไชยเทียวเกิดยกด้อมข้าชัชชาติชานาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่
 พวกบ้านอิดกระบือไปข้างทิศตะวันออกได้ข้าชัชชาติชานา บ้านปะดา ๓
 บ้านตาแดง ๓ บ้านเมืองตง ๓ บ้านเดม็ดตง ๓ บ้านเอก ๓ บ้าน
 ออกยา ๓ รวม ๑๒ ตำบลบ้าน แต่บ้านอิดกระบือไปถึงบ้านข้ามบ้าน
 ออกยา ระยะทาง ๑ วัน รวมข้าชัชชาติชานาเกิดยกด้อมได้ ๒๐ ตำบล
 บ้าน พระไชยตั้งเกิดยกด้อมข้าชัชชาติชานาที่บ้านอิดกระบือมาได้ประมาณ ๑ ปี
 ๑ ปี พระไชยก็บวชถึงแก่กรรม

ครั้นปีระกานพศัศักราช ๓๓๓๘ พระพุทธเจ้าหลวงเมืองนคร
 จำปาศักดิ์ ยกบ้านอิดกระบือขึ้นเป็นเมืองอิดบือ ตั้งให้เจ้าโอบี
 เจ้าเมือง ตั้งให้เจ้าอินทเป็นอุปฮาดคอยคุมไพร่ดาบฆ่า แต่บัดนี้
 พระไชยเกิดยกด้อมได้ ทำด้วยทองขึ้นแก่เมืองนครจำปาศักดิ์ ปีระ
 ๓ ชัชทอง ครั้นอยู่มาผู้มีมาร้องต่อพระพุทธเจ้าหลวงว่า เจ้าโอบี
 อินทกระทำการกตกรรมเหิงท้าวเพียรราชภูรไพร่ดาบฆ่า ให้ได้ความ
 เค็ดครั้น พระพุทธเจ้าหลวงสืบได้ความจริง พระพุทธเจ้าหลวง

จึงแต่งให้เจ้าเชษฐาเจ้านุมาดำรงค์ออกไปจับเจ้าโอเจ้าอินทร์ ลำเจียกโทษ
เถี้ยที่เมืองอศัปโป เจ้าโอเจ้าอินทร์รักษาราชการเมืองมาได้ ๕ ปีตาย
ครั้นเจ้าเชษฐาเจ้านุมาดำรงค์โทษเจ้าอินทร์เจ้าโอแล้ว ท้าวเง้าท้าวจันทรัง
บุตรพระพรหมกรมการเมืองอศัปโปก็พากันหลบหนีลงไปณกรุงเทพ ฯ

ครั้นเป็นฤดูตรุษศักราช ๓๑๔๓ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวเง้าเป็น
ที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง ตั้งให้ท้าวจันทรังเป็นทอปปฮาด ออกมา
รักษาราชการเมืองอศัปโป คอยคุมไพร่ตำรวจทำด้วยทองของหลวงขึ้น
แก่กรุงเทพ ฯ ปีระ ๖ ซึ่งทอง ต่อมาพระราชวงศ์เจ้าเมืองจึงแต่ง
ให้ท้าวเพี้ยกรมการเมืองไปเที่ยวเกลี้ยกล่อม ข้าชดั่งตั้งบ้านเรือน
อยู่นอกบ้านข้าชดั่งไพร่ ออกไปได้ ข้าชด้าแพ บ้านแพน้อยหนึ่ง
บ้านแพใหญ่หนึ่ง บ้านพุดหนึ่ง บ้านจามหนึ่ง รวม ๔ ตำบลบ้าน
แต่บ้านออกยาไปถึงบ้านพุดวังระยะทางสองวัน

ครั้นปีมะเส็งนพศักราช ๓๑๕๘ พระราชวงศ์เจ้าเมือง
น้อยถึงแก่กรรม พระราชวงศ์เจ้าเมืองรักษาราชการ มาได้ ๑๗ ปี

ณปีมะแมลัทธิศักราช ๓๑๖๐ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ทอปปฮาด
จันทรังเป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง ฯ ได้แต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการเมือง
ไปเกลี้ยกล่อมข้าชดั่งตั้งบ้านเรือนอยู่นอกบ้านจระช่าไพร่ ออกไปได้
ข้ากระแดง บ้านดงมาหนึ่ง บ้านทักเคอหนึ่ง บ้านทักชะมาดหนึ่ง บ้าน
ทักดอมหนึ่ง บ้านน้ำโชนหนึ่ง บ้านทักยัดหนึ่ง บ้านชวนหนึ่ง บ้าน
พัตแยหนึ่ง บ้านพัตเลียงหนึ่ง รวม ๘ ตำบลบ้าน แต่บ้านทักวังไปถึง
บ้านทักเวียงระยะทาง ๘ วัน พระราชวงศ์จันทรังรักษาราชการได้

๑๖ ปี ครั้นปีระกาเบญจศักราช ๑๑๗๕ พระราชวงศ์จันทรังน้อย
ถึงแก่กรรม

ณปีจอศักราช ๑๑๗๖ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวพรหมบุตร
พระราชวงศ์เจ้าเมืองคนก่อน เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง พระราช
วงศ์เจ้าเมือง ได้แต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการออกไปเที่ยวเกลี้ยกล่อมข้า
ชดช้อยมีได้ชนแก่เมืองใดเมืองหนึ่ง ตั้งบ้านเรือนอยู่หมวดข้าไพร่บ้าน
พักเดียว ได้ข้าชาติละเวบบ้าน ๑ ตะมวงใหญ่ ๑ ตะมวงน้อย ๑ บ้าน
ตุลาต ๑ รวม ๕ ตำบลบ้าน แต่เมืองอัตตะปือไปถึงบ้านจอมกระทาง
๔ วัน พระราชวงศ์ท้าวพรหมเจ้าเมือง รักษาราชการเมืองมาได้
๑๗ ปี ถึงปีชานโทศักราช ๑๑๘๒ พระราชวงศ์ท้าวพรหมเจ้าเมือง
ถึงแก่กรรม

ณปีเถาะตรีศักราช ๑๑๘๓ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวกำบุตร
พระราชวงศ์จันทรังเจ้าเมืองคนก่อน เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง
รักษาราชการบ้านเมืองมาได้ ๑๖ ปี พระราชวงศ์กำเจ้าเมืองมีความผิด
ในราชการ ถึงปีมะเมียอัฐศักราช ๑๒๐๘ เจ้าพระยาบดินทรเดชา
แม่ทัพ ถอดพระราชวงศ์กำเจ้าเมืองออกเสียจากที่

ณปีมะแมพศักราช ๑๒๐๘ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวสุยบุตร
ท้าวกระออก กรมการเมืองอัตตะปือ เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง ทำ
ด้วยทองคำของหลวงทูลเกล้าฯ ถวายปีระ ๘ ซึ่งทองต่อมา และมีทอง
ตราพระราชให้โปรดเกล้าฯ ให้แจ้งเขตแดนเมืองอัตตะปือ ข้างทิศ
ตะวันออกถึงฟ้าหนองฟ้าหนองยศ แต่เมืองอัตตะปือไปถึงหนองฟ้าหนอง

ยศระยทาง ๘ วัน ข้างทิศตะวันออกเฉียงเหนือจดพรมแดนเมืองดาละ-
วัน^{๕๔}ที่ตำบลพิมตงฝั่งน้ำเซกอง แต่เมืองอัตบือไปถึงพิมตงฝั่งน้ำเซกอง
ระยะทาง ๔ วัน ข้างทิศตะวันออกเฉียงใต้ไปจดพรมแดนเมืองแสนปาง
ที่ปากน้ำสะทีย แต่เมืองอัตบือไปถึงปากน้ำสะทียระยะทาง ๘ วัน ข้าง
ทิศตะวันตกมาต่อพรมแดนเมืองนครจำปาศักดิ์ ที่ตำบลคำพ้อ แต่
เมืองอัตบือมาถึงคำพ้อระยะทาง ๓ วัน ข้างทิศตะวันตกเฉียงเหนือไป
จดพรมแดนเมืองดาละวันเมืองคำทอง ที่ตำบลหนองปร่งทุ่งหลวง แต่
เมืองอัตบือไปถึงหนองปร่งทุ่งหลวงระยะทาง ๕ วัน ข้างทิศตะวันตก
เฉียงใต้ไปชนพรมแดนเมืองแสนปาง ที่ตำบลแก้งลึกแอคดำนน้ำเซกอง
ระยะทาง ๓ วัน แล้วพระราชวงศ์อยู่เจ้าเมืองแต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการ
ออกไปเกลี้ยกล่อมชาวขัตติยตงบ้านเรือนอยู่นอกหนองฟ้าหนองยศ ได้
ชาวขัตติยตงบ้านพัตตูก ๓ บ้านพัตตัง ๓ บ้านกองเบาะ ๓ บ้านเบ้ง
ดาม ๓ รวม ๔ ตำบลบ้าน แต่หนองฟ้าหนองยศออกไปถึงบ้านเบน
ดามระยะทาง ๒ วัน พระราชวงศ์อยู่เจ้าเมืองรักษาราชการได้ ๓ ปี
ถึงณปี^{๕๕}กุนเบญจศกศักราช ๑๒๒๕ พระราชวงศ์อยู่เจ้าเมืองถึงแก่กรรม
ณปี^{๕๖}ชวดฉกศักราช ๑๒๒๖ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวพิลาบุตร
อุปฮาดดี เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองฯ รักษาการมาได้ ๓ ปี ถึง
ปี^{๕๗}เถาะนพศกศักราช ๑๒๒๘ พระราชวงศ์ถึงแก่กรรม

ณปี^{๕๘}มะโรงดำฤทธิศกศักราช ๑๒๓๐ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวกิ่ง
บุตรท้าวสุรธรรมการ เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองฯ ข้าไพร่บ้านแพ
บ้าน ๓ ข้าแควบ้าน ๓ ซึ่งตงบ้านเรือนอยู่ที่เชิงเขาหลวง ตะวันตก

เมืองอัครบ่อโทยต์มัครมาชนแก่เมืองนครจำปาศักดิ์ รวมต้องคำบด
 ข่าไพรทเจ้าเมืองคนเก่าแต่ก่อน ๆ เกิดยกด้อมไว้ได้ ยิ่งขึ้นแก่เมือง
 อัครบ่ออยู่แต่ ๔๒ คำบดบ้าน ครนถึงเทศกาลระดุมพระราชวงศ์เจ้า
 เมือง แต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการขึ้นไปเก็บด้วยของหลวงแต่บ้านดง
 ไพร ๆ ก็เอาคนข่า เอาฝังตแทนเอาเงินทองของด้วยมอบให้ท้าวเพี้ยกรม
 การ ๆ ก็คุมมาให้พระราชวงศ์เจ้าเมือง ๆ ก็เอาคนข่าและฝังจำหน่าย
 ให้แก่ท้าวเพี้ยกรมการ ๆ เอาเงินซื้อทองคำด้วยลงไปทูลเกล้าฯ ถวาย
 เมือง ๆ ทุกปีมิได้ขาด แต่ช่วงระดุมข่าดักตั้งบ้านเรือนอยู่นอกบ้านพัก
 ดูก บ้านพักตั้ง บ้านดงเบาะ บ้านเปงดา ตรงไปทิศตะวันออกถึง
 เขิงเขามันตัดต่อแดนญวนระยะทาง ๑๕ วันนั้น พระราชวงศ์เจ้าเมือง
 ท้าวเพี้ยกรมการยังหาได้เกิดยกด้อมได้ไม่

ครนณปีวอกนศกศักราช ๑๒๔๖ มีท้องตราพระราชสั่งให้โปรด
 เกด้าฯ มาถึงพระราชวงศ์เจ้าเมืองและหัวเมืองลาวปลายพระราช
 อาณาเขตต์ เมืองละละบบความต้องกันว่า ห้ามมิให้ผู้ว่าราชการ
 เมืองท้าวเพี้ยกรมการราษฎรไปดักข่าจับข่ามาซื้อขายซึ่งกันและกันแจ้ง
 อยู่ในท้องตรา ซึ่งโปรดเกล้าฯ ออกมานั้นแล้ว ๆ พระราชวงศ์เจ้า
 เมืองและผู้ว่าราชการเมืองบันด้าได้รับท้องตรา ก็ได้ออกหมายประกาศ
 บ่าวร้องแก่ท้าวเพี้ยราษฎรในเขตต์แขวงบ้านเมืองทราบทั่วกันว่า ห้าม
 มิให้ผู้ใดผู้หนึ่งไปดักข่าจับข่ามาซื้อขายและแลกเปลี่ยน เหมือนอย่างแต่
 ก่อนเป็นอันขาด ตั้งแต่นั้นมาท้าวเพี้ยกรมการราษฎร ก็ได้ออกไป
 ดักข่าจับข่ามาซื้อขายซึ่งกันและกัน ต่อมาครนถึงระดุมเก็บด้วย พระ

ราชวงศ์เจ้าเมืองก็แต่งตั้งให้ท้าวเพี้ย กรมการคุมตั้งของออกไปแจก
 จ่ายให้พวกข้าไพร่ และขอเก็บเงินทองของด้วยแก่บ้านดาข้าไพร่ ๆ ก็
 เขาคนเข้ามาดีแทนด้วยให้แก่ท้าวเพี้ยกรมการผู้เก็บด้วย ๆ ก็มีอาชวรับเขา
 คนเข้าดีแทนด้วย แต่เข้ามาได้ไม่เกรงความผิด ฝ่ายข้าไพร่ร้องว่าถ้า
 ไม่รับเขาคนเข้าไปแทนด้วย บรรดาข้าไพร่ก็มีรัฐจะเอาสิ่งใดเสียแทน
 ด้วยไม่ ๆ ยอมให้ด้วยของหลวง ข้าไพร่ข้าชาติได้ทราบความชัดว่า
 ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ห้ามมิให้คนไทยคนลาวไปตั้งข้าจับเข้า
 มาซื้อขาย พวกข้าไพร่และข้าชาติก็พากันมีใจกำเริบเติบโตขึ้น ท้าว
 เพี้ยกรมการราษฎรจะไปมาพิจารณาหรือค้าขายในตำบลบ้านไพร่และ
 ข้าชาติ ข้าไพร่และข้าชาติมักจะตั้งปณจจับกุมเอาท้าวเพี้ยราษฎร ข้า
 ขอบขันนเข้ามาไปเที่ยวเร่ขายในเขตต์แดนนา ๆ ประเทศชุกชุมมากขึ้น
 กว่าแต่ก่อนโดยมาก แต่ข้าไพร่บ้านพักตก บ้านพักตั้ง บ้านดวงเยาะ
 บ้านเป่งตามทีพระราชวงศ์อยู่เจ้าเมืองเกลียดกล่อมไว้ ที่ตั้งบ้านเรือน
 อยู่ตามด่านน้ำกระเดือกด่านน้ำกระจานน กลับใจไม่ยอมขึ้นเป็นข้าไพร่เมือง
 อีกต่อไป แต่มีอัฐศกศักราช ๑๒๔๘ ครั้นพระราชวงศ์เจ้าเมือง
 จะคุมไพร่ไปปราบปรามข้าไพร่ซึ่งกลับใจเกรงความผิดจึงได้ทั้งละไว้

ครั้นเมื่อมีอัฐศกศักราช ๑๒๔๙ พณฯ ข้าหลวงใหญ่มีท้าว
 ตราจตุราชสีห์บังคับไปถึงผู้ว่าราชการเมืองกรมการว่า ให้ออกไปยก
 ประชุมบ้านเรือนด่านไว้ตามหน้าที่เขตต์แดน ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ
 ก็ได้คุมไพร่ไปยกประชุมบ้านเรือน ท่านไว้ที่ท่ารองฟ้ารองยศตำบลหนึ่ง
 ตาม.....แต่ทั้งความนั้นก็เขตต์แดนนั้นตั้งเพียงไม่ลุ่มไป เมื่อ

เกิดเพลิงในบ้านเรือน พระราชวงศ์เจ้าเมืองรักษาราชการได้ ๒๒ ปี
ถึงณปีรัตนโกสินทรศก ๓๐๘ นั้นแล้ว พระราชวงศ์ถึงเจ้าเมืองถึง
แก่กรรม

ครั้นณปีรัตนโกสินทรศก ๓๐๘ พญา ขำหลวงใหญ่ไปรุดเกล้า
ตั้งให้อุปฮาดโมบุตรอุปฮาดเปาคนเก่า ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง
ต่อมา แล้วพญา ขำหลวงใหญ่มีท้องตราจุลบัลลังก์ไปยังอุปฮาดโมผู้
ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองทำว่เพิกกรรมการ ออกไปเกลี้ยกล่อมข้า
บ้านพิศตุก บ้านพิศดัง บ้านดองเยาะ บ้านเปงตาม ที่พระราชวงศ์
อยู่เจ้าเมืองคนก่อนเกลี้ยกล่อมได้แล้วแจ้งชัดกับใจ ให้กลับมากง
ขึ้นเมืองอัตบือไปตามเดิมจะได้นำข้าหลวงกองแผนที่เซอตะเวโอบเอา
ข้า บ้านพิศตุก บ้านพิศดัง บ้านดองเยาะ บ้านเปงตามเข้าไว้ในพระ
ราชอาณาเขตต์ มีข้อความหลายประการแจ้งอยู่ในท้องตราซึ่งไปรุด
เกล้า ขึ้นไปแล้ว อุปฮาดโมผู้ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองได้ยกออกไป
พูดเกลี้ยกล่อมข้า บ้านพิศตุก บ้านพิศดัง บ้านดองเยาะ บ้านเปง
ตาม แต่ณวัน ๓๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๓๐๘ ฝ่ายข้าเจ้าก็ยก
ออกจากเมืองอัตบือ ลงมาพึ่งขัษฐาการที่เมืองนครจำปาศักดิ์ แต่
อุปฮาดโมผู้ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองออกไปเกลี้ยกล่อมข้าที่กลับใจจะได้
หรือมิได้นั้น ข้าพเจ้ายังไม่ทราบ การที่จะนำข้าหลวงกองแผนที่เซอ
ตะเว แแนวพระราชอาณาเขตต์ก็ยังไม่เป็นที่มั่นใจว่าจะทำได้แต่เพียง
ไร เพราะด้วยในเวลานั้นข้าไพร่และข้าชด้อยกำเริบเสิบสานอยู่ ถ้าจะ
ไปรุดเกล้าฯ ให้นำข้าหลวงกองแผนที่เซอตะเวแนวพระราชอาณาเขตต์

ไปถึงตำบลไถในบริเวณข้าชัต ต้องจัดนายทัพนายกองคุมพลทหาร
 ประมาณ ๘๐๐๐-๘๕๐๐ คนขึ้นกระสุนดินดำเครื่องศาสตราวุธครบมือ
 พร้อมด้วยเสบียงอาหารยกไปปราบปรามพวกข้าชัตเสียให้ราบคาบก่อน
 จึงจะนำข้าหลวงกองแผนที่เซอร์เวเยแนวพระราชอาณาเขตต์ไปถึงตำบล
 นั้นได้ตามพระราชประสงค์ ครั้นข้าพเจ้าจะนำข้าหลวงกองแผนที่เซอร์-
 เวเยแนวพระราชอาณาเขตต์ไปถึงเชิงเขามันทักต่อแดนญวน แต่จำ
 พังเกิดกลัวว่าพวกข้าชัตจะออกกั้นทางตั้งกรับพุ่ง ข้าหลวงกองแผนที่
 ที่มีเหตุการณ์เป็นที่เลื่อมเลื่อยพระเกียรติยศพระราชาญาก็จะไม่พัน
 เกล้าฯ ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเป็นความดีจริงสืบคำให้การ
 ข้าพเจ้าแต่เท่านั้น ข้าพเจ้าเขียนดามือลงชื่อไว้ได้แก่ท่านที่ท้ายคำให้
 การเป็นสำคัญ (พระสุพรรณวงศาว่าที่อุปฮาด)

คำให้การเรื่องเมืองสพังกุณา

วัน ๓๓๒ คำ ปีมะ อัฐศกศักราช ๓๒๔๗

เจ้าราชดัมพันธวงษา	เมืองนครจำ	}	๓
เจ้าหมื่น	ปากกัถ		
พระยาเมืองฮาม			
พระเจริญรัตนสมบัติ	เมืองชูนัน ๒	}	หนึ่ง
หลวงสุพรมมาตรา			
ราชวงศ์ผู้ว่าราชการ			
อุปฮาด	เมืองเชียงแตง ๓	}	
ราชวงศ์			

พร้อมกันนั้นทำเนียบเมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าพระราชวิดิบริรักษ์
เจ้าเมืองฮายุกหิปลี ราชวงศ์กรมการเมืองสพังกุณาอายุ ๕๓ ปี
ให้การต้องคำกันว่า เติมพระราชฤทธิบริรักษ์เมืองยังเป็นที่ท้าวอนิธสาร
ราชวงศ์เมืองยังเป็นที่ท้าวชามาต ความคุมท้าวเพี้ยตัวเลข ๒๕๐ คนอยู่
เมืองศรีทันตร ดม้ครไปทำราชการชนกับเมืองจำปากกัถ เจ้านคร
จำปากกัถบอกรอหักโอนลงไปณกรุงเทพ ฯ โปรคมที่องค์ตราพระ
ราชดีห์ มาถึงเมืองศรีทันตรฉบับหนึ่ง พระกระแด่โปรดว่าให้อยู่ตาม
ดม้ครทราบในท้องถิ่นนั้น พวกข้าพเจ้าพาท้าวเพี้ยตัวเลขยกไปตั้ง
บ้านเรือนอยู่ณห้วยหินเป็นบ้านหนึ่งแขวงเมืองเซด้าเกา ที่เปลี่ยนชื่อ

เป็นเมืองทราบวิสัยขึ้น กับเมืองนครจำปาศักดิ์ หนีฐานดำฤทธิศก
 ศักราช ๑๒๔๐ เจ้านครจำปาศักดิ์มีใบบอกลงไปณกรุงเทพ ฯ ขอยก
 บ้านห้วยหินเป็นเมืองหนึ่งโปรดเกล้า ฯ ตั้งท้าวอินธิสารเป็นพระราช
 ฤทธิบริรักษ์เจ้าเมือง ตั้งท้าวศรีวรวงศ์เป็นอุปฮาด ตั้งท้าวขามาคเป็น
 ราชวงศ์ ตั้งท้าวอาทิตยสารเป็นราชบุตร ยกบ้านห้วยหินเป็นเมือง
 สว่างภูษา ขึ้นกับเมืองจำปาศักดิ์ แล้วมีศุภอักษรฉบับ ๑ ท้องตรา
 พระราชสั่งให้ฉบับหนึ่ง มาถึงเมืองนครจำปาศักดิ์พระกระแด่โปรดว่า
 ให้เจ้านครจำปาศักดิ์แบ่งบ้านเขตต์แดนให้กับเมืองสว่างภูษา พอสมควร
 แก่การบ้านเมืองทราบในศุภอักษรท้องตราพระราชสั่งนั้นแล้ว เจ้า
 นครจำปาศักดิ์ยังหาได้แบ่งบ้านเขตต์แดน ให้เมืองสว่างภูษาไม่ พระราช
 ฤทธิบริรักษ์เจ้าเมืองกับราชวงศ์ ที่ได้รับตราตั้งออกมาคนนั้น ได้รับ
 ราชการอยู่เท่าทุกวันนี้ พระราชฤทธิบริรักษ์เจ้าเมืองประทับตรารูป
 เทวดาราชวงศ์ประทับตรารูปเทวดาไว้เป็นสำคัญ ฯ

คำให้การเรื่องเมืองเซลำเกา

วัน ๑๓๒ : ๕ ค่ำจอ อัฐศกศักราช ๑๒๔๘ มี

พระยาโพธาราช	๑	} ๕ ๕ นเมืองนคร จำปาศักดิ์	}	๓
พระยาเมืองปาก	๑			
ไชยอำมาตย์	๑			
พระยาภักดีศรีวิชัยสงครามเจ้าเมือง	๑	} ๕ ๕ นเมือง ขรบุรี วิชัย	}	รวม ๕ คน
หลวงรักษ	๑			
หลวงพด	๑			
หลวงกำแหง	๑			
ขุนชำนาญอักษร	๑			
ขุนราชโยธา	๑			

หนึ่งพร้อมกันณศาลากลางเมืองขรบุรีวิชัย ได้ถามหลวงเทียม
อายุ ๖๒ ปี นายอ้วนอายุ ๗๐ ปี นายแก้วอายุ ๖๖ ปี ให้การต้องคำ
กันว่า เดิมเขตต์แดนเมืองนครจำปาศักดิ์ยังตั้งอยู่คลองชลองแต่
เซลำเกายังไม่ได้เป็นเมือง มีแต่เขมรป่าดงครอบครองอยู่ในเขมร
แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ อยู่มาหลายปีพระยาเดโชเมืองเจ้าเมือง
กะบงสวาย กับ องค์จัน เจ้าเมือง อุดมมีไชย มีความ อริวิาทกัน ถึง หนึ่ง
พระยาเดโชจึงพานักบงผู้น้อยส่งของอัฐบุตรนำอพยพครอบครัวเข้ามาพึ่ง
โพธิ์ร่มถารอยู่ในพระราชอาณาเขตต์ ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาเดโชเมืองมาตั้งอยู่บ้านดงปลา นักบง

อยู่บ้านเงินผ่อง ดันของอยู่บ้านท่าแสงแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ แล้ว
 นักบงดังไปเฝ้าณกรุงเทพ ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้นักบงเป็นพระวิเศษ
 ขันมารถษาครอบครองอยู่บ้านเงินผ่อง ท้าวบุญดาร์ที่เป็นเจ้าเมือง
 เชียงแตงให้หม่อมเต๋ยบุตรจันอยู่เป็นภรรยาเกิดบุตรคนหนึ่งชื่อนักอิน
 ท้าวบุญดาร์ถึงแก่กรรมแล้ว พระวิเศษบงจึงได้หม่อมเต๋ยมารเป็น
 ภรรยาเกิดบุตรชื่อนัก คม เมือง เดก ๓ คน พระวิเศษบงได้ลาวฟุ้งดำ
 มาเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งเกิดบุตรชื่อนักแย้ม ๓ พระวิเศษบงได้ลาว
 เมืองนครราชสีมาเป็นภรรยาคน ๓ มีบุตรชื่อนักบัว พระวิเศษบง
 ถึงแก่กรรมแล้ว นักคมลงไปเฝ้าณกรุงเทพ ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้ง
 นักคมเป็นพระวิเศษด้จจาเทนมิดา ตั้งอยู่บ้านเงินผ่อง แล้วเขมร
 เมืองสมบูรณพากันคิดกระบด จึงโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาบำเรอภักดิ์
 พระราชมนูออกมาพร้อมเจ้าจำปาศักดิ์ อยู่ยกกองทัพลงไปตีเมืองสม-
 บูรณ แล้วพระวิเศษด้จจาคิดเอาใจไปเผื่อแผ่แก่เขมรเมืองสมบูรณ
 พระยาภักดิ์บอกกล่าวโทษพระวิเศษด้จจาไปกราบเรียนเจ้าพระยาบดิน-
 ทรเดชา ซึ่งขึ้นมาขัดทัพอยู่ที่เมืองพระตะบองเห็นว่าพระวิเศษด้จจา
 มีความผิด เจ้าพระยาบดินทรเดชาจึงถอดพระวิเศษด้จจาออกจากที่
 จะกวาดเอาครอบครองพระวิเศษด้จจาไปกรุงเทพ ฯ แล้วเจ้าเมืองขุขันธ์
 จึงกราบเรียนขอเอาพระวิเศษด้จกากับครอบครองไปได้เมืองขุขันธ์ หลวง
 ภักดิ์จำนงเมืองดังจึงมาให้ทางหมด บุตรพระยาเดโชเป็นภรรยา แล้ว
 หลวงภักดิ์จำนงบุตรเขยพระยาเดโช จึงบอกกล่าวโทษพระยาเดโชพ่อตา
 เข้าไปยังกรุงเทพ ฯ เห็นว่าเป็นการกระบด จึงโปรดเกล้า ฯ ให้พระแก้ว

ยกกระบัตร์ พระพุทธรูปซึ่งห่อหุ้มด้วยผ้าทองคำเมืองตั้งขึ้นหน้าหน้ากวาดเอาครอบ
ครว้พระยาเดโชลงไปณกรุงเทพฯ เจ้าพระยาบดินทรเดชาจึงโปรดให้
เมืองบุตรพระวิเศษมั่ง กับหลวงภักดีจ้านบุตรเขยพระยาเดโชเกลี้ย
ก่ล้อมเอาครอบครว้ว่าไฟที่แตกหนีเข้าป่าตงออกมาได้ แล้วเจ้าพระยา
บดินทรเดชาจึงบอกให้แก่มืองกับหลวงภักดีจ้านเข้าไปณกรุงเทพฯ จึง
โปรดเกล้าฯ ๑ ตั้งแก่มืองเป็นพระณรงค์ภักดีเจ้าเมือง นักอินบุตร
ท้าวขุนสารเป็นหลวงอภัยภรรพัตต์ นักเตกเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระ
บัตร์ ยกบ้านท่าเตียนขึ้นเป็นเมืองเสด้าเกาที่ ๑ แล้วโปรดให้ส่งของอื่บุตร
พระยาเดโช ที่ตั้งอยู่เมืองท่าเตียนนั้นกลับไปเมืองกระบงสวาย เจ้า
ปาศักดิ์อยู่จึงขอเอาตัวพระวิเศษ ณ เมืองขุขันธ์มาไว้เมืองนครจำปาศักดิ์
แล้วจึงโปรดเกล้าฯ ๑ ตั้งหลวงภักดีจ้านเป็นพระมโนจ้านเจ้าเมืองมโน
ไพร โปรดให้หลวงอนุรักษภูเบศร์ห่อหุ้มเจ้าโง่นเพี้ยอุปราชเมืองนคร
จำปาศักดิ์ กับปลัดกรมการเมืองขุขันธ์ พาตัวพระมโนจ้านไปตั้งเมือง
มโนไพรและบ้านหลักเขตต์แดน เมืองเสด้าเกาที่อุดรถึงคลองตะเคียน
ทิศบูรพาตามฝั่งน้ำโขงลงไปปากคลองเดียมโมก ทิศทักษิณตามดง

คลองไปถึงเขาจะดอมหนอง } กาวัว
ปอว } เขาของกำเบ็ดกระบงทมไปถึงคลอง

น้ำเตียนทิศปราชันขึ้นมาตามคลองจำปาศักดิ์มาถึงหนองฉางหินโคนเขาหิน
เหล็กเขาโกนจะเก ถึงหนองกังสวายมาถึงหนองคำหนักมหนองจอก
บรรจบครบปากคลองเกิดขึ้นเป็นเขตต์แดนเมืองเสด้าเกา ณ ป่าจอกจำปาศักดิ์
ศกศักราช ๑๒๐๐ เจ้าปาศักดิ์อยู่ถึงแก่พิราลัยแล้ว ถึงณมีขานจัดจา

ศกศักราช ๓๒๐๔ จึงโปรดเกล้าฯ ๖ ตั้งเจ้าอุปราชนาคนเจ้าจำปาศักดิ์
พระวิเศษด้จางดงไปเมืองเซด้าเกา ตั้งอยู่บ้านดงปลา แล้วพระณรงค์
ภักดีเจ้าเมืองถึงแก่นนิจกรรม จึงโปรดเกล้าฯ ๖ ตั้งนักอินปลัดเป็น
พระณรงค์ภักดีเจ้าเมืองเซด้าเกาที่ ๒ ตั้งอยู่บ้านกะโปงปาง ยกกระบัต
เต็กเป็นหลวงอภัยภุชสรปลัด นักบัวเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระบัต นัก
แย้มเป็นผู้ช่วย ณปีจอโทศกศักราช ๓๒๑๒ เจ้าจำปาศักดิ์นากถึงแก่พิราลัย
ถึงณปีมะโรงอัฐศกศักราช ๓๒๑๗ โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคำเป็นเจ้าจำ-
ปาศักดิ์ แล้วพระณรงค์ภักดีเจ้าเมืองถึงแก่นนิจกรรม จึงโปรดเกล้าฯ
ตั้งปลัดเต็กเป็น พระณรงค์ภักดี เจ้าเมืองเซด้าเกาที่ ๓ ตั้งอยู่บ้านท่าไผ่
ผู้ช่วยแย้มเป็นหลวงปลัดเป็นหลวงอภัยภุชสรปลัด ท้าวบัวบุตรนัก
เมืองเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระบัต แล้วพระณรงค์ภักดีเจ้าเมือง
ถึงแก่นนิจกรรม ถึงปีมะเมียฉัฏฐศกศักราช ๓๒๒๐ เจ้าจำปาศักดิ์
ถึงแก่พิราลัย ครั้นถึงปีกุนเบญจศกศักราช ๓๒๒๕ จึงโปรดเกล้าฯ
ให้เจ้าคำดู่เป็นเจ้าจำปาศักดิ์ ฯ บอกขอเอานักดมผู้เป็นพระวิเศษด้จาง
เป็นพระณรงค์ภักดีเจ้าเมืองเซด้าเกาที่ ๕ ตั้งอยู่บ้านดงปลา ท้าวเหมา
บุตรเจ้าเมืองดมเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระบัต ปลัดแย้มออกเป็น
กองนอกแล้วพระณรงค์ภักดีเจ้าเมืองถึงแก่นนิจกรรมถึงณวันที่ ๓ ๕
คำ ปีมะเมียจัตวาศกศักราช ๓๒๔๔ เจ้าคุณพระยามหาอำมาตย์ แต่ยัง

เป็นที่เจ้าคุณพระยาศรีรังสิตเทพชนมว่าราชการที่ระเมื่องลาว } ฝ่าย
เขมร

ครั้นออกตั้งอยู่ที่เมืองจำปาศักดิ์ ถึงณเดือน ๗ ปีมะแมเบญจศก

ศักราช ๑๒๕๕ ปลัดเยี่ยมกองนอกขึ้นมาเฝ้าฯ ณ ที่เมืองนครจำปาศักดิ์
 จึงโปรดให้ปลัดเยี่ยม เป็นที่พระณรงคภักดีเจ้าเมืองเซตอเก่าที่ ๕ ยก
 กระบัตร์เหมาว่าที่หลวงอภัยภักดี ปลัดเยี่ยมว่าที่เจ้าเมืองได้ ๓ เดือน
 ถึงเกณฑ์จตุกรรม ครั้นเดือน ๘ ปีระกาดปัตศกศักราช ๑๒๕๗ จึง
 โปรดเกล้าฯ ๑ ตั้งท้าวคำฝูผู้เป็นหลวงนรผู้ช่วยบุตรเจ้าเมืองอิน
 เป็นพระยาภักดีศรีวิฑิตสงครามเจ้าเมือง ยกบ้านเงินทองขึ้นเป็นเมือง
 ขรามวิวัฒน์ แล้วฯ ๑ จึงโปรดตั้งท้าวบุญจันทร์เป็นหลวงภักดีบุตรเจ้า
 เมืองเต็กเป็นพระภักดีพรหมเรศปลัดเหมาเป็นพระวิเศษรักษาอยู่ในเมือง
 ขรามวิวัฒน์ทุกวันนี้

นักเมง ๓	เป็นพระยาเดโชเจ้าเมืองกระบองด้วย ๓	} ๓ คน
มบุตรชื่อต้นของอี		
นักดมเป็นเจ้าเมืองมบุตรชื่อ	ท้าวเหมาเป็น	} ๓
	พระวิเศษรักษา	
	ท้าวฉนวนเป็น	} ๓
	ผู้ช่วย	
	ท้าวเอี่ยมเป็น	} ๓
	หลวงณรินทร	
เดิมบิดามารดา	} ๑	} ๓ ค่าย
มบุตร		
นักเมืองเป็น เจ้าเมืองมบุตร ชื่อ	ท้าวบัวเป็นหลวง	} ๓ ค่าย
	วิไชยยกกระบัตร์	
	ท้าวทองเป็น	} ๓
	ยกกระบัตร์	
	ท้าวแดงเป็น	} ๓ ค่าย
	หลวงณริน	

นักบงเป็น

พระวิเศษ

บุตร ๕ คน ชื่อ

ท้าวคำพันเป็นผู้ช่วย ๓

ท้าวบุญจันเป็นพระภักดี

พรมเรศ

นักเด็กเป็นเจ้าเมืองมบุตรชื่อ ท้าวจเป็นหลวงภักดี ๓

ท้าวพิมเป็นหลวงนรินดา

นักแย้มเป็นปลัดแก้วว่าที่เจ้าเมืองได้ ๓ เดือน

ถึงแก่กรรมมบุตรชื่อนางแก

นักบัวเป็นหลวงแก้วมณฑวิยกรรบตรมบุตร

ชื่อหลวงจินดา

บุตรท้าวบุญดาร์ชื่อนักอิน ๓ นักอินเป็นเจ้าเมืองมบุตร ชื่อ ท้าว

คำผุย พระยาภักดีศรีวิจิตรถึงคราวเจ้าขรววิวัฒน์

พงศาวดารเมืองนครพนม สังเขป

ฉบับพระยาจันทร์โงนคำ เรียบเรียง

ณ วัน ๗ ๕ ๑ ค่ำ ปีขาล ฉศก ๑๒๗๖

ณ วัน ๓ ๖ ๙ ค่ำ ปีกุนพศก ศักราช ๑๒๔๙ ปี ๑ พณ ๑ หั้ว
เจ้าท่านที่สมุห์มหาดไทยฝ่ายเหนือ ปรีวโค่นชิดอ ข้าหลวงใหญ่ ซึ่ง
ตั้งเจ้าราชการหัวเมืองลาว เมืองเขมรฝ่ายตะวันออก อยู่หัวเมืองนคร
จำปาศักดิ์ มีบัญชาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าเมืองกรมการเมืองสกลนคร
เรียบเรียงพงศาวดารแต่ตั้งเมืองนครพนม ที่แยกออกเป็นเมืองมหา
ไชย เมืองสกลนครต่อ ๆ มานี้ พระเดชพระคุณเป็นที่สุด เดิม
เมืองนครพนมพระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนม มีบุตรชายชื่อว่าท้าว
กู่แก้ว บุตรหญิงชื่อว่านางสุวรรณทอง นายคำสิงห์บุตรเพี้ยรามแขก
ได้กับนางสุวรรณทองเป็นภรรยาสามีกัน ท้าวกู่แก้วอายุได้ ๑๕ ปี
พระบรมราชาผู้เป็นบิดา เอาท้าวกู่แก้วผู้บุตรไปถวายเป็นมหาดเล็ก
เจ้าจำปาศักดิ์ได้ ๒ ปี พระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนมก็ถึงแก่กรรม
เจ้าเวียงจันทน์จึงตั้งนายคำสิงห์ บุตรเขยพระบรมราชาผู้เป็นผัวนาง
สุวรรณทอง เป็นพระดคอนเจ้าเมืองนครพนม ครั้นท้าวข่าวถึง
ท้าวกู่แก้วว่าบิดาถึงแก่กรรม พี่เขยได้เป็นเจ้าเมือง ท้าวกู่แก้วจึงลา
เจ้าจำปาศักดิ์ขึ้นมาเข้าในด้าเซมบั้งไฟ เกิดยกด้อมเอาท้าวเพี้ยพวกด้า
เซ กะตากกะปอง เมืองวังเซียงรม ผามัง คำเกิด คำวน จังพา

ไปจัดพระกระยาสารทให้ เจ้าเมืองนครพนม จึงแต่งกรมการเอา
 ข้างพลาย ๒ นอ ๒ ยอด เงิน ๕๐ แนนไปขอกำลังจากเจ้าฟ้าพุซุนยอน
 เจ้าฟ้าพุซุนยอนให้กำลังมา ๖๐๐๐ มารบกับพวกด่าน้ำเซ นายไชย
 เมืองนครพนมจึงดาเจ้าฟ้าพุซุนมามาก่อนกำลัง แต่เดือน ๓๒ ถึงเดือนอ้าย
 กำลังเจ้าฟ้าพุซุนยอนมาถึงเมืองคำเกิดรู้ข่าวถึงท้าวภูแก้ว จึงแต่ง
 กรมการ เอาข้างพลาย ๓ นอ ยอด ๓ ไฟร์ ๓๐๐ ไปรับกำลังเจ้าฟ้า
 ญวนที่เมืองคำเกิดว่า เป็นนายไชยเมืองนครพนม กำลังญวนก็เชื้อพั้ง
 จึงยกมาตีเมืองนครพนม ท้าวภูแก้วจึงเกณฑ์ไพร่พลที่นครราช
 พรหมพวกได้ ๓๐๐๐ รวมทั้งกำลังญวนรวม ๘๐๐๐ ยกรบเมืองนครพนม
 แดกข้ามน้ำของมาอยู่ตรงเขาก้างตะวันตก พระกระยาสารทเจ้าเมืองนคร
 พนมจึงแต่งกรมการไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์ ญวนจึงทำสะพานข้ามน้ำของ
 มาตั้งค่ายอยู่หาดทรายข้างตะวันตก เจ้าเวียงจันทน์จึงแต่งพระยา
 เชียงดำคุมไพร่ ๓๐๐๐๐ ยกรบญวนที่ค่ายชนะญวน ข่าญวนตายมาก
 จึงได้เรียกว่าหาดแกวทอง พระยาเชียงดำแม่ทัพจึงได้เอาครอบครัว
 พระกระยาสารทให้เจ้าเมืองนครพนมขึ้นไปอยู่เวียงจันทน์ ให้ตั้งอยู่บ้าน
 เวนทาย รวมล้ามะโนครัวชายหญิงใหญ่น้อย ๓๕๐๐ คน พระยา
 เชียงดำแม่ทัพ จึงเกลี้ยกล่อมท้าวภูแก้วมาเป็นพระบรมราชาเจ้าเมือง
 นครพนม ขึ้นกับเจ้าเวียงจันทน์ตามเดิม พระบรมราชาภูแก้วมี
 บุตรชายชื่อว่าท้าวอุทขัง, ท้าวพรหมมา, ท้าวศรีวิไช, ท้าวอุ่นเมือง
 ท้าวเลาคำ, ท้าวราช, ท้าวแก้วมณีโชติ, ท้าวพรหมบุตร รวม ๘ ชาย
 บุตรหญิงชื่อว่า นางแท่งคำ, นางแท่งแก้ว, นางคำภา, นางมิ่ง,

นางค่อม, นางคำพัว, นางเยา, นางเมะ รวมบุตรหญิง ๘ คน
 พระบรมราชาแก้วอยู่ในราชการ ๓๒ ปี จุลศักราช ๓๒๕๐ ปีจอออก
 เจ้าพระวอเขากำลึงกรุงเทพ ฯ ขึ้นมาตั้งเวียงจันทน์แตก พระบรมราชา
 แก้วจึงพาครอบครัวไปตั้งค่ายกวนหมุ่ได้ ๕ เดือนก็ถึงแก่กรรมที่นั่น
 ท้าวพรหมมาผู้บุตรจึงพาครอบครัวบ่าวไพร่ออกมาอยู่เมืองนครพนม
 ท้าวพรหมมาได้เป็นที่พระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนม ท้าวอุซทังได้
 เป็นที่อุปฮาด ท้าวศรีวิไชยได้เป็นที่ราชวงศ์ ได้ออกไปถวายดอกไม้
 ทองเงิน แต่จุลศักราช ๓๓๕๒ ปีชวดโทศก พระบรมราชาพรหมมา
 มีบุตรชายชื่อว่าท้าวหมาแพง ท้าวหล้า, ท้าวคำด้าย, ท้าวพูเพ,
 ท้าวจันทน์, ท้าววัง, ท้าวปุย, ท้าวขวาง, ท้าวโท, ท้าวรัตนวัน,
 ท้าวแดง, ท้าวโก รวม ๑๕ คน บุตรหญิงชื่อว่า นางเกด, นาง
 สุรคันท์, นางจิก, นางจอม, นางแก้วบัตทำ, นางสุริวงคำ, นาง
 คิม, นางชม รวมบุตรหญิง ๑๐ คน อุปฮาดอุซทังมีบุตรชายชื่อว่า
 ท้าวจุลณี ๑ บุตรหญิงชื่อว่า นางยอด, นางอินตะ รวม ๒ คนก็ถึง
 แก่กรรม ราชวงศ์ศรีวิไชยได้เป็นอุปฮาด พระบรมราชาพรหมมา
 อยู่ในราชการ ๑๕ ปีคิดกบฏเข้ากับเจ้าเวียงจันทน์ เมื่อจุลศักราช ๓๓๕๕
 ปีนตุเอกศก เจ้านันเวียงจันทน์จึงมีหนังสือไปขอกำลึงจากเจ้าฟ้าผวน
 ไม่ให้ จึงส่งไปบอกกลงไปกรุงเทพพระมหานคร จึงโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมให้กองทัพขึ้นมาจับเจ้าเวียงจันทน์ พระบรมราชา
 พรหมมาลงไปกรุงเทพ ฯ เมื่อจุลศักราช ๓๓๕๖ ปีชวดโทศก พระ
 บรมราชาต้องโทษลงพระอาญา ๑๐๐ ที่ หนานมาด้อมเมืองเชียงใหม่

ให้ชนะ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้านันไปรบหนานที่เมือง
 เชียงใหม่ให้แม่ไชยชนะ พระบรมราชาพรหมมาขึ้นไปถึงเมืองเถิน
 จึงเมื่อผักหวานเคยถึงแก่กรรม นายสุตดาเป็นที่พระศรีเชียงใหม่ เดิม
 เป็นพี่เมียคน พระบรมราชาพรหมมาอยู่รักษาเมือง ไปเฝ้าที่กรุงเทพฯ
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นพระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนม ท้าว
 อุ้มเมืองเป็นอุปฮาด ท้าวเดคำเป็นที่ราชวงศ์ ๒ คนขึ้นบุตร
 พระบรมราชาแก้ว อุปฮาดศรีวิไชยไม่ยอม จึงอพยพครอบครัวลง
 ไปกรุงเทพ ฯ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นเมืองอยู่ปากน้ำ
 ท้าวอินทิดาร, ท้าวจุณ, บุตรอุปฮาด, ท้าวกิ่งหงษา, ท้าวคำด้าย,
 ท้าววัง, ท้าวปุย, ท้าวมหาถ้ำ, บุตรพระบรมราชาพรหมมาไม่ยอม
 ว่าเชื้อไพร่ได้เป็นเจ้าเมือง จึงอพยพครอบครัวบ่าวไพร่ข้ามน้ำโขงไป
 อยู่ชอกหน้าเขม่งไฟ เมื่อจุลศักราชได้ ๑๑๕๗ ปีเถาะดับศึก ท้าวจุณ,
 ท้าวกิ่งหงษา พาบ่าวไพร่ขัดว่า เชื้อไพร่ได้เป็นเจ้าเมืองนครพนมไม่
 ยอมขึ้นพระบรมราชาสุตดา จึงแต่งกรมการขึ้นไปขอกำดั่งจากเจ้า
 อินทร์ เจ้าเวียงจันทน์จึงแต่งเจ้าดีถานกับพระยาสุโผเป็นแม่ทัพมาช่วย
 แต่งเพี้ยชนขวาไปขอกำดั่งจากเจ้านครจำปาศักดิ์ เมืองสุวรรณภูมิ
 เมืองร้อยเอ็จ แดท้าวสมพิศ เมืองกาฬสินธุ์ มาพร้อมกันที่เมืองนคร
 ทางกรุงเทพ ฯ โปรดให้พระยาอำมาตย์ขึ้นมาตั้งอยู่ที่ไพศาลี เมื่อ
 จุลศักราช ๑๑๕๗ ปีมะโรงจัตวาศึก พระยาอำมาตย์จึงแต่งคนขึ้นไป
 เกิดยกล้อมท้าวจุณ ท้าวกิ่งหงษาไม่ยอมลงมา ครั้นถึงเมื่อจุลศักราช
 ๑๑๕๘ ปีมะเถลิงพงศ์ กองทัพเวียงจันทน์กับกองทัพเมืองนคร

จำปาศักดิ์ และหัวเมืองทั้งปวงยกข้ามน้ำโขงไปรบพวกท้าวจตุณ
 ท้าวถึงหงส์ที่กองกุ่มกอนางวิเศษ จึงได้ท้าวหมาหงส์ นางคำพัวผัวเมีย
 กับนางยอดภรรยาท้าวถึงหงส์นั้น ราชวังหน้าเมืองไชยบุรีเอาเป็น
 ภรรยา ครั้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๖๑ ปีมะแม เอกศก ท้าวถึงหงส์
 ท้าวคำด้าย จึงยกทัพ ๖๐๐๐ คนมาตั้งอยู่เบื้องข้างราช วังหน้าโขง ว่าจะ
 รบเมืองนครพนม พระยาสุโขทัยจึงจับ กับอุปฮาดฮ่อเมือง จึง
 พร้อมปรึกษาเห็นว่า ท้าวเกษเป็นพี่หญิงท้าวถึง นางสุรคันทน์เป็น
 น้องสาว ท้าวถึงหงส์กับบุตรหลานหญิง ๓๐๐ มีขันชูปเทียนดอกไม้ไป
 เอาปฏิณณการ ท้าวถึงท้าวคำด้ายก็ใจ เห็นพี่สาวกับน้องสาวถึง
 ท้าวคำด้าย ก็ว่าไม่ชนกับเมืองนครพนม จะชนกับเจ้าเวียงจันทน์
 พระยาสุโขทัยกับอุปฮาดฮ่อเมืองจึงข้ามน้ำโขง ไปอยู่วัดธาตุเมืองนครเก่า
 จึงเอาท้าวถึงหงส์ ท้าวคำด้ายมารับน้ำสาบานตัว แล้วก็พร้อมกัน
 เดิกทัพกลับ.

เมื่อจุลศักราช ๑๑๖๒ ปีวอก โทศก ท้าวจตุณ ท้าวถึงหงส์
 ท้าวคำด้าย ท้าวหน้อย พร้อมกันขึ้นไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์ จึงตั้งให้ท้าว
 จตุณเป็นที่พระพรหม เจ้าเมืองมหาไชยกองแก้ว ท้าวถึงหงส์ เป็น
 อุปฮาด พระนาคี ท้าวคำด้ายเป็นราชวงศ์ ท้าวหน้อยเป็นบุตรพระพรหม
 เป็นราชบุตร ชนกับเจ้าเวียงจันทน์ถึง ๓ ชนกับญวนถึง ๓ พระพรหม
 เจ้าเมืองมหาไชยกองแก้ว มีบุตรชายชื่อว่าท้าวโก่ง ท้าวคำ ท้าวเหม็น
 ท้าวเจ้า ท้าวเลื้อ ท้าวเมา ท้าวแก้ว ท้าวดีแก้ว ท้าวตะ ท้าวนาก
 ท้าวหงส์ รวม ๑๑ คน, บุตรหญิง นางไผ่ นางสิง นางสุข นางบีก,

นางตุก นางถุน, รวม ๖ คน พระนาถอุปฮาดกิ่งมีบุตรชาย ท้าวคำ
ท้าวอินทร์ ท้าวเกษ ท้าวดัง ท้าวเมืองแก้ว ท้าวดวน ท้าวเขียว
ท้าวจัน, รวม ๘ คน บุตรหญิง นางค้อย นางพอง นางถุน นางหมา
นางน้อย นางกอง นางดอกแก้ว รวม ๘ คน, พระนาถอุปฮาดอยู่ใน
ราชการ ๓๐ ปีถึงแก่กรรม

เจ้าเวียงจันทน์ ตั้งราชวงศ์คำด้ายเป็นที่อุปฮาดตั้ง เจ้าท้าวคำบุตร
อุปฮาดพระนาถ-เป็นราชวงศ์ อุปฮาดคำมีบุตรชายชื่อว่า ท้าวโก ท้าว
เอก ท้าวมืด ท้าวเกษ ท้าวดง ท้าวคำ ท้าวดอน ท้าวหนู ท้าว
อุ้นห้า รวม ๘ คน บุตรหญิงนางนาง นางจวง นางนุด นางหมา
นางด้ง นางผิ่ว นางเขียว นางหลาว นางน้อย รวม ๘ คน, พระ
พรหมฮาดเจ้าเมืองมหาไชยกองแก้วอยู่ในราชการ ๒๘ ปี เจ้าอนุเวียง
จันทน์กับขุดต่อกรุงเทพพระมหานคร เมื่อจุลศักราช ๓๓๘๗ ปีขุนนพศก
กองทัพกรุงเทพ ฯ ยกขึ้นมาตีเวียงจันทน์ ต่อถึงปีชวดดัดมฤทษีก
ศักราช ๓๓๙๐ ปี เจ้าอนุเวียงจันทน์แตกขึ้นไปเมืองมหาไชยกองแก้ว
เลยขึ้นไปเมืองญวน กลับลงมาทางเมืองพวน เจ้าน้อยเมืองพวนจึง
จับเจ้าอนุเวียงจันทน์ส่งให้แม่ทัพกรุงเทพ ฯ เมื่อปีมะเมียฉศกศักราช
๓๓๙๖ กองทัพกรุงเทพ ฯ ยกขึ้นไปตั้งเกิดยกล้อมเอาเมืองมหาไชย

๑. ในพระราชพงศาวดาร ร. ๓ เป็นปีจอ ๓๓๘๘ ถ้าเป็นปีขุนตามต้น
ฉบับนี้ต้องเป็น ๓๓๘๘

กองแก้ว พระพรหมเจ้าเมืองมหาไชยของแก้วแตกหนีขึ้นไปถึงเมือง
ญวน ก็เลยถึงแก่กรรมเสีย

ครั้น ณ มีมะแมดับศึกศักราช ๑๑๘๗ ปี อุปฮาดเจ้าคำด้าย
ราชวงศ์คำ เขาครอบครวับ่าวไพร่มาสู่พระบรมโพธิ์ดมภาร พระเจ้า
แผ่นดินกรุงสยาม ตั้งอยู่เมืองสงครนครเดียน ถึงปีระกานพศักราช
๑๑๘๘ ปี อุปฮาดเจ้าคำด้ายก็ถึงแก่กรรม ถึงปีจอฉิมฤทธิศก
ศักราช ๑๒๐๐ ปี ราชวงศ์คำด้างไปเฝ้าทูตของสุดีพระบาท ณ กรุง-
เทพมหานคร จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ราชวงศ์คำเป็นท้าวพระยา
ประเทศธานี เจ้าเมืองสงครนคร โปรดให้ท้าวอิน บุตรอุปฮาดพระ
นาคเมืองมหาไชยของแก้วคนเก่าเป็นราชวงศ์ โปรดให้ราชวงศ์เมือง
กาพดินธุ์มาเป็นอุปฮาด โปรดให้ราชบุตรเมืองกาพดินธุ์มาเป็นอุปฮาด
ราชบุตรเมืองสงครนคร พระยาประเทศธานี มีบุตรชายชื่อว่า
ท้าวไชย ท้าวหมาพอง ท้าวหมาพรหม ท้าวต้นвод ท้าวโคก ท้าวทับ
ท้าวเต้ รวม ๗ คน มีบุตรหญิงชื่อว่า นางแพง นางหนู นางถึง
นางพิมพา นางบัวคำ นางกำ รวม ๖ คน, อุปฮาดมีบุตรชายชื่อว่า
ท้าวโคก ท้าวชิน ท้าวพิมพา ท้าวแสง ท้าวกาน ท้าวพู ท้าวโชติ
ท้าวไธ้ รวม ๘ คน, บุตรหญิงชื่อว่า นางผิ่ว นางค้อ นางแพง
นางทองแดง นางกัณหา รวม ๕ คน, ราชวงศ์อินทร์มีบุตรชายชื่อ
ว่า ท้าวเหม้น ท้าวฉี ท้าวเมก ท้าวกำดั่งกา ท้าวคุม ท้าวเข้า
ท้าวเม้า ท้าวกำจัน ท้าวซ้าย รวม ๘ คน, บุตรหญิงชื่อว่า นางฮุ่น
นางบัวตะพัน นางหมี่ นางพู นางหนู นางเขียด นางแก้ว นางบ้อง

นางสุพา นางเพ็ญ นางเหลื่อง นางจันทน์แดง รวม ๑๒ คน ราช
บุตรรับราชการได้ ก็ถึงแก่กรรมเมื่อมีชวดโทศก ศักราช ๑๒๐๒ ปี
ท้าวตยะรับเป็นราชบุตรได้ ๕ ปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อมีมะโรงฉศก
ศักราช ๑๒๐๖ ปี ท้าวอินทิดารได้เป็นราชบุตรอุปฮาดรับราชการได้
๑๓ ปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อมีจอโทศก จุศักราช ๑๒๑๒ ท้าวโคงได้
เป็นที่พระอุปฮาด ท้าวเหม็นเป็นท้าวบุตร ๒ คนนี้เป็นบุตรพระพรหม
เจ้าเมืองมหาไชยกองแก้ว แต่ราชบุตรอินทิดารนั้นกลับคืนไปอยู่เมือง
กาฬสินธุ์ พระอุปฮาดโคงนั้นมีลูกชายชื่อว่า ท้าวราช ท้าวมุข
ท้าวจุม ท้าวจี่ ท้าวอินทร์ ท้าวคำ ท้าวพรหม ท้าวเด่น ท้าวดำ
ท้าวท่า ท้าวไชย ท้าวฉนั้น รวม ๑๒ คน, บุตรหญิง นางจวง นาง
จัน นางวัน นางบ้อง นางหนู นางย่น นางมาด นางมิ่ง นางคุ้ม
นางแอก นางอิน นางด้วน รวม ๑๓ คน ราชวงศ์อินทร์รับราชการ
ได้ ๒๓ ปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อจุศักราช ๑๒๒๐ ปีมะเมีย ฉัมฤทธิศก
เมื่อจุศักราช ๑๒๒๕ ปีภุช เบญจศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้
ราชบุตรเหม็นเป็นที่พระภูวดลบริรักษ์ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้
บ้านภูวาเป็นเมืองภูวดลสโงว ท้าวเกษ บุตรอุปฮาดดี เจ้าเป็นอุปฮาด
ท้าวไชย บุตรพระยาประเทศธานี เป็นราชวงศ์ ท้าวเมก บุตรพระภูวดล
บริรักษ์ ว่าที่ราชบุตร ถึงเมื่อจุศักราช ๑๒๒๘ ปีเถาะนพศก โปรด
เกล้าโปรดกระหม่อมให้ท้าวเมกบุตรอุปฮาดดี เป็นราชวงศ์ท้าวราชบุตร
อุปฮาดโคง เป็นราชบุตรเมืองสกลนคร ถึงเมื่อจุศักราช ๑๒๓๔ ปี
วอก จัตวาศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งท้าวเหม็น บุตรราชวงศ์

อินทร์ เป็นพระศรีรัตนวงค์ ผู้ช่วยพระยาประเทศธานี เจ้าเมืองสงกนกร รับราชการได้ ๓๘ ปี อายุได้ ๘๖ ปี ถึงแก่กรรม เมื่อจุลศักราช ๑๒๓๘ ปีชวด อัฐฐศก อุปฮาดราชบุตรถึงแก่กรรมในปีนั้น พระยามหาอำมาตย์ ชนมาเป็นแม่ทัพอยู่เมืองหนองคายไปรดว่าที่ราชวงศ์บิด ว่าที่พระอุปฮาดพระศรีรัตนวงค์ผู้ช่วย เหม็นว่าที่ราชวงศ์ท้าวจุมบุตรอุปฮาดโอง ว่าที่ราชบุตร ท้าวพองบุตรพระยาประเทศธานี ว่าที่พระศรีรัตนวงค์ผู้ช่วย ท้าวฉากบุตรพระยาพรหมเจ้าเมืองมหาไชย กองแก้วว่าที่พระพิพัฒน์มนตรีผู้ช่วย

ครั้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๘ ปีฉลูนพศกไปรดเกล้า ไปรดคนหม่อมตังพระศรีรัตนวงค์ เหม็นผู้ช่วยว่าที่ราชวงศ์ลงมากรุงเทพ ฯ ไปรดเป็นที่พระอุปฮาด ท้าวพองผู้ว่าที่พระศรีรัตนวงค์ผู้ช่วย เหม็นว่าที่ราชวงศ์เป็นพระอุปฮาด ท้าวพองผู้ว่าที่พระศรีรัตนวงค์ผู้ช่วยเป็นราชวงศ์

ครั้นถึงเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๐ ปีชานฉัมภุทศกไปรดเกล้าไปรดกระหม่อมตังราชวงศ์บิดผู้ว่าที่พระอุปฮาดเป็นพระยาประจันตประเทศธานี ท้าวจุมเป็นราชบุตร ท้าวหอมบุตรท้าวกระแด่เป็นพระศรีรัตนวงค์ผู้ช่วย.

พระยาประจันตประเทศธานีมีบุตรชายชื่อท้าวแดง ท้าวคำพา ท้าวฮัก ท้าวจุม ท้าวเกษ ท้าวเดิม ท้าวฉาก รวม ๘ คน, บุตรหญิงนางเหม็น นางคำผิว นางทองคำ นางน้อย นางเข้ม นางสอน รวม ๖ คน,

พระอุปฮาดเหม็นมีบุตรชาย ท้าวพังค์ ท้าวอรดี ท้าวรกา ท้าวจรกา ท้าวถึง ท้าวถึง ท้าวเต้ ท้าวโห ท้าวบัวคำ รวม ๘ คน,

บุตรหญิงนางหน่อแก้ว นางสุมันศรีธมยศ นางจันทโครบ บิดา
รบหัตถ์จันเกิดที่หลัง นางทองคำ นางคำอ้วน นางโม นางจันทน์
นางพิงหล นางแหวงคำคำนระกุน นางแก้วคำคัย รวม ๑๐ คน,

ราชวงศ์พองมีบุตรชายชื่อว่าท้าวสุวรรณดี ท้าวอินท์ ท้าว
แดงอ่อน รวม ๓ คน, บุตรหญิง นางคำหยด นางคำตัน นางแพง
รวม ๓ คน,

ราชบุตรจุมมีบุตรชาย ชื่อว่าท้าวขี ท้าวอินทอง ท้าวชาติ ท้าว
คำมี ท้าวโคต รวม ๕ คน, บุตรหญิงนางกคชา ๑

พระยาประจันตประเทศธานี รับราชการได้ ๗ ปีถึงแก่กรรม
เมื่อจุลศักราช ๑๒๔๘ ปีวอกนอกศกอายุได้ ๖๘ ปี ถึงเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๘
พณ ฯ ท้าวเจ้าท่านสมุหมหาดไทยฝ่ายเหนือปรีดิ์เคาน์ขึ้นดอ ชำหดวง
ใหญ่ซึ่งตั้งจัดราชการอยู่เมืองนครจำปาศักดิ์โปรดว่า พระอุปฮาด
เห็นว่าที่พระยาประเทศธานี ราชวงศ์พองว่าที่พระอุปฮาด ราชบุตร
จุมว่าที่ราชวงศ์ ท้าวเมกว่าที่ราชบุตร.

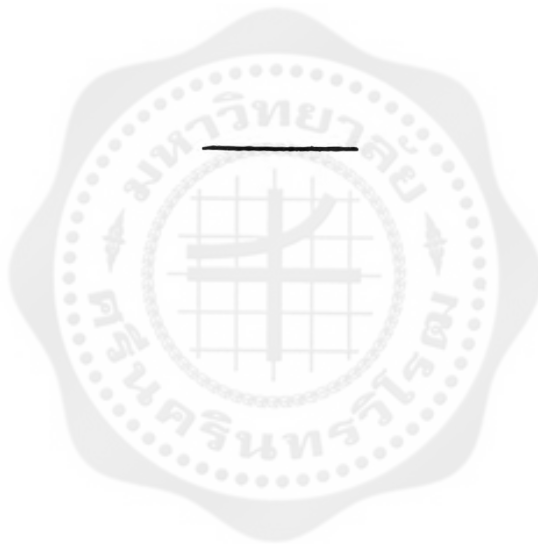
ตำนานเมืองวังมด

วัน ๗ ๗ ๗ คำ ปีฉลูเอกศก ๓๒๕๓

ข้าพเจ้าหตวงณรงค์โยธา ข้าหตวง ได้หาตัว ท้าวถม ชาย
๑๗ ปี ว่าที่อุปฮาด ๓ ท้าวโพธิราชอายุ ๔๕ ปี ว่าที่ราชวงศ์ ๓
ท้าวไชยวงศ์อายุ ๔๒ ปี ว่าที่ราชบุตร ๓ ท้าวพรหมจักรอายุ ๔๐ ปี
ว่าที่พระศรีวิธวงศ์ผู้ช่วย ๓ เมืองแสนอายุ ๓๘ ปี ๓ เมืองจัน
อายุ ๔๗ ปี ๓ เมืองกลางอายุ ๖๓ ปี ๓ กรมการ เมืองวังมดมา
ปลุกระดมการทัพ เมืองวัง คำ ท้าวถมว่าที่อุปฮาด ๓ ท้าว
โพธิราชว่าที่ราชวงศ์ ๓ ท้าวไชยวงศ์ว่าที่ราชบุตร ๓ ท้าวพรหมจักร
ว่าที่พระศรีวิธวงศ์ผู้ช่วย ๓ เมืองแสน ๓ เมืองจันทน์ ๓ เมือง
กลาง ๓ ให้ถ้อยคำต่อหน้า ท้าวไชยดำรงกรมการเมืองมุกดาหาร ๓
ท้าวมหาพันธว ๓ ท้าวอุปปละ ๓ (รวม) เมืองนครพนม ๒
ชานนครกรมการเมืองสกลนคร ๓ ท้าวสุทธีสารเมืองภูดดัดฮาง ๓
พระสุธรรณภักดีเจ้าเมืองวังคำ ๓ จำรงท่านพระยามหาสงคราม
ขึ้นมาด้อมเมืองตะโปนเมืองวังมด เจ้าคำ เจ้าเมืองวังมดจึงพาครอบครัว
วิธิตามารดาขึ้นไปอาศัยอยู่ณเมืองญวน ครั้นบ้านเมืองชุ่มเย็น
เป็นปกติแล้ว พระนาคีรัตนเจ้าเมืองพาครอบครัววิธิตามารดา
พวกร้างเจ้ากตัญถมาอยู่ตามภูมิดำเนาเดิม พระจันทร์สุริยวงศ์
เจ้าเมืองมุกดาหารคนเก่า จัดให้ท้าวเพี้ยกรมการเมืองมาเกลี้ยกล่อม

พระนครศรีธรรม ๗ ก็อ่อนน้อมยอมขึ้นกับเมืองมุกดาหารพระนครศรีธรรมแบ่ง
เงินด้วยเสียไปทางเมืองมุกดาหารเดิมมีเงิน $\frac{4}{1} \times 2$ เสียไปทางเมือง
ญวนมีเงิน $\frac{4}{1} \times 2$ เท่ากัน ต่อมาชำนานหลายปีแล้วครั้นพระ
จันทรสุริยวงศ์เจ้าเมืองมุกดาหาร พระนครศรีธรรมเจ้าเมืองวังมดถึง
แก่กรรม เจ้าหนูมาเป็นเจ้าเมืองมุกดาหาร จึงแต่งให้กรมการเมือง
มุกดาหารนำเอาตราตั้งมาขอให้ท้าวพระบุตรพระนครศรีธรรมเป็นท้าวพระนครศรี
ธรรมวงศ์เจ้าเมืองวังมด แล้วเจ้าเมืองวังมด แล้วเจ้าเมืองตาก
คำได้ แต่งให้กรมการเมืองมาหาตัวพระนครศรีธรรมวงศ์ขึ้นไปเมืองตาก
คำได้ เจ้าเมืองตากคำได้จึงให้พระนครศรีธรรมวงศ์เป็นโศกเจ้าเมือง
วังมด แล้วเขียนเอาเงินด้วยกับพระนครศรีธรรมวงศ์เดิมมีเงิน $\frac{4}{1} \times 2$
ตามเดิมเท่ากับเมืองมุกดาหารต่อ ๆ มาคงทำด้วยดีกันด้วยก็ว่าที่พระนครศรี
ธรรมวงศ์เจ้าเมืองวังมดแต่เดิมมีข้อคิดศกได้แบ่งด้วยไปทางเมืองญวน
เมืองมุกดาหารเดิมมาได้ ๒๕ ปี แต่ด้วยเมืองมุกดาหารนั้น พระจันทร
สุริยวงศ์คนเก่าคนใหม่จะส่งลงไปทุกเถา ๆ ถวายเข้าท้องพระคลังฯฯ
เอาไปจับจ่ายใช้สอยประการใด ข้าพระพุทธเจ้าหาทราบไม่ บัดนี้
พระนครศรีธรรมวงศ์เจ้าเมืองก็หนีหายเสีย หาว่าไปแห่งใดไม่ จึง
ไปรุดเถา ๆ ให้หลวงณรงค์โยธาข้าหลวงขึ้นมามีตราการฝังหัดก้าน
แบ่งภูมิแดนพระราชอาณาเขตต์กรุงเทพ ฯ ต่อแดนกับญวนตั้งรักษา
ราชการคุ้มครองป้องกันพวกข้าพเจ้าไว้ ไม่ให้ญวนมาทำอันตรายกับ
พวกข้าพเจ้าได้แล้ว ข้าพเจ้ากรมการจะพร้อมกันตั้งใจความมิกล้าคิดขอ
ได้ฝ่าละออง ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพ ฯ ผู้ทรงพระคุณธรรมอัน

มหาประเดิรัฐ กราบถวายบังคมรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยา
ปีละ ๒ ครั้งตามอย่างธรรมเนียม รับราชการสนองพระเดชพระคุณ
โดยสัตย์สุจริตทำด้วยทุกเกล้า ๆ ถวายสืบไปชั่วบุตฺรเถถถนจนกราบ
ท้าวชั้นชาย เป็นคำสัตย์คำจริงข้าพเจ้าคั้งนี้ ข้าพเจ้าพร้อมเอา
ตราารุปราชด้ห้ประจำเมืองประทับไว้เป็นด้าคัญ

ตำนานเมืองมุดปาโม

วัน ๓๖๓๒ คำ มีจอบัญชศกักราช ๓๒๔๗ ข้าพเจ้าพระวงษา
ผู้ระเคษเจ้าเมือง อุปฮาดราชวงศ์ราชบุตรเมืองมุดปาโม ขอทำ
พงศาอการเดิมบ้านจามายันต่อท่านหลวงเด่นพิทักษ์ นายทองมหาค
เด็กชาวดวงฉะบับหนึ่ง แต่แรกจะเป็นบ้านเมืองต่อมา มีอาจารย์คน
หนึ่งมุ่งผ้าขาวรักษาคัดห้าเป็นนิจดิน ประกอบไปด้วยความเมตตา
ภาวนา คนทั้งปวงพร้อมกันตั้งการบูชาบิณฑบาตอาจารย์ อาจารย์
จึงเกิดยกด้อมรักษาจนเขาคนทั้งปวงที่แตกหน่อกองทัพไทย เทียบชุมนุมชื่อน
อยู่ตามป่าดง ได้ผู้คน ชาย } ประมาณ ๔๐ คนเศษ อาจารย์ผ้าขาว
หญิง }

จึงพาครอบครัวผู้คนลงมาตั้งบ้านปลูกเรือนอยู่ริมน้ำโขง จึงเรียกชื่อ
บ้านจามชานกับเมือง โขงเท่าทุกวันนี้ เจ้าเมืองโขงจึงตั้งให้ทิศยกันหา
อ้าแดงจันทร์ เป็นเพียบุตรวงศ์กำนันบ้านดอ ๆ มา ครั้นเพียบุตร
วงศ์ถึงแก่กรรม เจ้าเมืองโขงตั้งให้จามบุตรเพียบุตรวงศ์เป็นเพียชน
บุตรกำนัน ครั้นเพียชนบุตรถึงแก่กรรม เจ้าเมืองโขงตั้งให้ทิศย
ตั้งเป็นเพียไชยสงครามกำนัน ครั้นเพียไชยสงครามถึงแก่กรรม พระ
ศรีเชียงใหม่เจ้าเมืองโขงออกจากเมืองนครจำปาศักดิ์ ทำราชการขึ้น
กับกรุงเทพ ฯ พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา ตั้งให้พระศรีเชียงใหม่
เป็นทพระอภัยราชวงษาเจ้าเมือง ชานนามเมืองโขงเป็นเมืองศรี

ทนฺตร เจ้าเมืองศรีทนต์จึงตั้งให้นายทศยทุมเป็นเพี้ยเมืองคุกก้าน
 ครนเพี้ยเมืองคุกถึงแก่กรรม ราชวงศ์เมืองศรีทนต์ไปตั้งเรือนอยู่ที่
 ที่บ้านจาน ราชวงศ์ถึงแก่กรรมเจ้าเมืองศรีทนต์ตั้งให้เชยงจันทา
 เป็นเพี้ยเมืองเด่นอยู่บ้านจาน ครนเพี้ยเมืองเด่นถึงแก่กรรม เจ้า
 เมืองศรีทนต์ตั้งให้ทศยหาเป็นทเพี้ยพันนารักษาบ้านจานต่อมา ถึง
 ผนวค ๑๑๗ ค่ำ ปีมเสงตรีศกศักราช ๓๒๔๓ พระอภัยราชวงษา เจ้า
 เมืองศรีทนต์ที่ ๓ แต่งให้ท้าวสุริยวงศ์ ท้าวสุริย ท้าว ศรีมหาราช
 จันทเด่น
 ถือบอกคุมเงินด้วยลงไปทูลเกล้า ฯ ถวาย จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้
 ท้าวสุริยวงศ์บุตรท้าวศรีวรวงษาเป็นที่พระวงษาสุรเดชเจ้าเมือง ตั้งให้
 ท้าวสุริยบุตรพระอภัยราชวงษา เจ้าเมืองศรีทนต์ที่ ๒ เป็นที่อุปฮาด
 ให้ท้าวศรีวรวงษาบุตร ท้าวจิตตราษาว่าท้าวของค์ ให้ท้าวจันทเด่น บุตร
 ท้าววรบุตรว่าท้าวบุตร ชนนานามบ้านจานเป็นเมืองมุดปาโมช ชนกับ
 เมืองศรีทนต์ มีจำนวนวัดเรือนเจ้านายราชบุตร แจ่งไน้

วัดโพธิ์ชัยหัวเมือง

พระ ๖

เณร ๓๐

รวม ๓๖

วัดศรีบุญเรืองท้ายเมือง

พระ ๓๓

เณร ๓๔

รวม ๖๗

เจ้าเมือง ๓

อุปฮาด ๓

ราชวงศ์ ๓

ราชบุตร ๓

รวม ๔

ทำการอยู่
ในเมือง

กรมการ ๓๘

ไพร่ ๓๔

รวม ๗๒

เชยต์ ๓๔

จันต์ ๒

รวม ๓๖

กรมการ ๔

ไพร่ ๓๓

รวม ๓๗

ทำราชการขึ้นกับ
เมืองศรีพนม

เชยต์ ๔

กรมการ ๓

ไพร่ ๒

รวม ๖

ทำการขึ้นกับ
เมืองดงพญา

เชยต์ ๒

รวมทั้งสิ้นเป็น
๓๒๐ เว้น

